LIDIA OBUHOVA

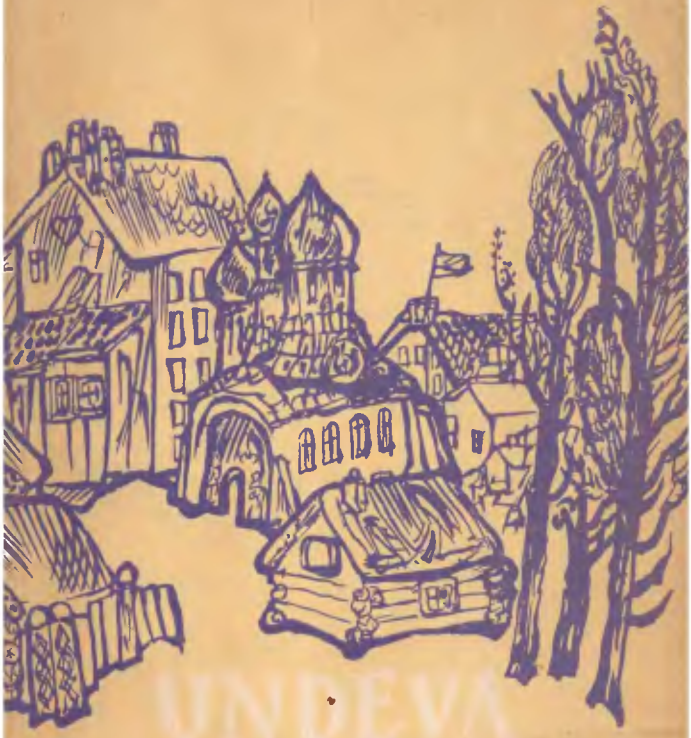

UNDEVA ÎN POLEȘIE

CARTEA RUSĂ

LIDIA OBUHOVA

UNDEVA ÎN POLESIE

CARTEA RUSĂ
1958

Coperta de *I. Florescu*

Л. Обухова
ГЛУБЫНЬ-ГОРОДОК
(Повесть о людях Полесья)
Роман-газета
Государственное Издательство
Художественной Литературы
Москва 1956

Traducere de *I. Igiroşianu* şi *T. Solescu*

LIDIA OBUHOVA

Lidia Alexeevna Obuhova s-a născut în anul 1924 la Kutaisi. Copilăria şi-a petrecut-o în Caucaz, Ucraina şi ţinuturile mijlocii şi de jos ale Volgăi, în Asia mijlocie şi în Bielorusia. În 1938, la Vitebsk, a fost primită în Comsomol ; mai tîrziu, a ajuns secretara unei organizaţii de bază comsomoliste.

Marele Război pentru Apărarea Patriei a surprins-o pe Lidia Obuhova în R.S.S. Lituaniană. Fiică a unui ofiţer de grăniceri, a trăit acolo zilele grele ale ocupaţiei hitleriste şi a fost închisă într-un lagăr de concentrare. În octombrie 1944, după eliberarea din lagăr, a publicat în *Komsomolskaia Pravda* un articol despre grozăviile îndurate în închisoarea fascistă.

În anul 1945, Lidia Obuhova devine corespondentă a ziarului orăşenesc şi a celui regional din Klaipeda.

În 1946, se înscrie la Institutul de literatură „Gorki", al Uniunii Scriitorilor. În timpul anilor de studiu publică schiţe şi povestiri.

După absolvirea institutului, Lidia Obuhova a vizitat numeroase oraşe şi regiuni ale ţării. În timpul ultimelor ei călătorii prin Bielorusia, a adunat un bogat material documentar despre oamenii din Polesie, pe care l-a folosit apoi în povestirea „Undeva în Polesie".

PREFAȚA

În creația oricărui scriitor există totdeauna o efervescență. Este momentul cînd artistul, în plină frămîntare, pare să întrezărească într-o clipită scheletul viitoarei sale opere, pe care o vrea pe măsura potențialului său emotiv, a faptului semnificativ pe care viața i l-a revelat. Personaje, locuri și peisaje pitorești, conflicte dramatice îi apar deodată înainte într-o atmosferă nebuloasă, imprecisă, într-o veșnică elaborare, dar cu atît mai pasionantă pentru artist. Discutînd cîndva cu Stanislavski, Maxim Gorki divulga la un moment dat secretul acestei efervescențe creatoare: *„...nu vă dați seama ce se întîmplă? — se întreba el. Toate figurile astea care stau în jurul meu se îmbrîncesc și se înghesuie de nu le mai pot pune la locul lor și nici nu le mai pot împăca între ele. Drept să vă spun, toți vorbesc deodată și vorbesc bine, nu te înduri să-i oprești, pe cuvîntul meu...“* Cu ochii strălucitori și fermecați, poetul ca și romancierul privește în jurul său, respiră prin toți porii ritmul de asalt, de bătălie și de triumf al epocii noastre. Nouă, cititorilor, ne este îngăduit arareori să pătrundem în atmosfera unui astfel de laborator în care în fiecare clipă se nasc și dispar imagini și chipuri umane sortite să devină la un moment dat substanța vie a unei cărți. Cu toate acestea simțim mai presus de orice un sens puternic, coordonînd toate eforturile, fecundînd talentul ca și imaginația artistului.

Cred că o asemenea stare de spirit, care îl caracterizează pe artistul martor sensibil și receptiv al prefacerilor revoluționare din vremea noastră, o va regăsi cititorul și în personalitatea autoarei acestui roman — Lidia Obuhova. Numele ei este încă prea puțin cunoscut la noi. Ceea ce constituie de obicei farmecul oricărui volum de debut (și volumul de față este opera ei de debut) — emoția specifică primei confesiuni de mai mare amploare epică încredințată tiparului — trăiește intens în paginile acestei cărți. Observații inedite, senzații și impresii cărora spontaneitatea și naturaleța exprimării le conferă savoarea unei mărturii de adolescent, îmbinarea între visare și luciditate — toate acestea descoperă cititorului un orizont sufletesc nou, în toată prospețimea dimensiunilor lui. Împrejurările semnificative și figurile interesante din lupta constructorilor comunismului dintr-un raion din Polesia sovietică ne apar în descrierea Lidiei Obuhova într-o viziune originală. Și aceasta nu numai pentru că tînăra scriitoare a realizat uneori mai curînd o atmosferă simplă și firească de „însemnări" de călătorie, prin intermediul eroilor săi care străbat în lung și în lat întreg raionul. Dar mai cu seamă pentru că a știut să exprime și prin această sete de cunoaștere a personajelor cărții — călătorind și discutînd cu oamenii — frumusețea, vitalitatea societății care construiește comunismul. Tonul povestitoarei este degajat și calm.

Eroii acestei cărți sînt oameni foarte obișnuiți: colhoznici, activiști comuniști — secretari și instructori raionali — mecanici de combine sau deputați ai sovietului raional. Viața, activitatea lor comună, n-are nimic senzațional: ea se scurge firească, cu grijile și treburile zilnice ale fiecăruia. Este, dacă vreți, un simplu moment din viața de provincie. Esențial mi se pare însă faptul că scriitoarea a știut să ne descopere efervescența, dinamismul care mustește pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale provinciei sovietice. Simțim permanent între rîndurile autoarei prezența tonică a unui imens sentiment de bucurie. El se afirmă implicit în concepția generală a romanului, se dezvăluie cu o discretă poezie în scenele cele mai intime ca și în

marile acțiuni politice care se desfășoară în cadrul raionului Autoarea pare să celebreze astfel una dintre cele mai mari victorii ale zorilor comunismului. „Fundul de țară", prăfuiala și aromirea inertă, stagnată a acelor colțuri uitate parcă de restul lumii, care i-a inspirat odinioară pe scriitorii realismului critic, par astăzi noțiuni absurde. Ritmul alert, trepidant — însuflețirea aceea care înfrumusețează chipul omului inteligent, activ și pătruns de neastîmpărul și nerăbdarea constructorului — este ritmul noii vieți care a cucerit triumfătoare întreaga societate sovietică.

Autoarea a știut, fără îndoială, că romanul ei reia o ambianță cu o veche tradiție în istoria literaturii clasice ruse. Dar Lidia Obuhova a fost fascinată mai ales de viața nouă socialistă care transfigurează astăzi hotărîtor cadrul obișnuit al existenței provinciei de odinioară. Plasîndu-și acțiunea în acel îndepărtat colț de țară care este orășelul Glubîn-Gorodok, scriitoarea a urmărit să ne facă mai evident contrastul dintre împietrirea trecutului și tumultoasa revărsare de energii a prezentului. Citindu-i cartea nu poți să nu-ți reamintești involuntar că pe aceste meleaguri — unde în cele patru decenii care s-au scurs de la revoluție a înflorit o viață fericită, pasionantă și clocotitoare — cîndva, totul se înăbușea tăcut, mocnit. Gîndiți-vă numai cîte existențe se năruiau, cîte talente și spirite strălucitoare se îngropau de vii între zidurile strîmte și umede ale provinciei ruse de altădată!

Înțelegem parcă mai bine amploarea uriașă a schimbărilor petrecute pe plan material și spiritual în viața oamenilor sovietici cercetînd imagini ale trecutului. Ele oglindesc aceeași temă a vieții care se consumă între zidurile bătrînelor tîrgușoare prăfuite și anoste, în care cititorul are senzația acută că totul stagnează în pofida scurgerii anilor, a succesiunii exasperant de monotone a zilelor și nopților, că însuși timpul s-a oprit parcă în loc, pentru totdeauna! Aceasta era o viață a împăcării uneori chiar dureroase cu soarta, care sugruma progresiv și implacabil în personalitatea oamenilor tot ceea ce era viu, proaspăt, omenesc; blazarea înghețа sentimentele gingașe care aminteau rareori doar o tinerețe pretimpuriu veștejită. Oamenii aceia trăiau și ei într-un fund de țară uitat

parcă de restul lumii, ferit din calea drumurilor dintre marile oraşe, mediul acesta stingher şi cenuşiu exprima în toată opera cehoviană cu o unică forţă sugestivă drama teribilă a atîtor generaţii care s-au consumat fără rost, sufocîndu-se în meschinărie şi banalitate, fără fericiri şi satisfacţii.

Aceste generaţii erau produsul unor împrejurări politico-sociale bine cunoscute astăzi; absolutismul ţarist ca şi violenţa hulpavă a capitalismului distrugeau treptat natura umană a individului, îl coborau, îl înjoseau. Eroii acelei epoci vitrege puteau şti astăzi ce se va întîmpla anul viitor pe aceeaşi vreme. Ei osteneau să mai anticipeze desfăşurarea evenimentelor, se lăsau mai curînd în voia soartei, tînjeau sau surîdeau amar uneori, schimbînd între ei priviri blajine şi istovite. Nimic nou, nici un fapt inedit nu înviora ciclul închistat al programului cotidian. Acesta semăna cu un tabiet lăsat din tată în fiu, o dată cu moştenirea enormelor tacîmuri de argint cu monograme încrustate şi uneori acoperite de o cocleală neagră — o plictiseală transmisă de întreg mediul înconjurător neschimbat! În jurul samovarelor, al ceaiurilor, care erau prilej de sindrofii în romanele lui Ivan Turgheniev, se întruneau de obicei oameni inteligenţi şi culţi, cu maniere alese, cu gesturi şi replici pline de eleganţă. Vorbeau cu glas molcom despre temele la moda timpului: morala căsniciilor, viitorul societăţii; discutau clipind din ochi obosiţi sau chiar neatenţi cîteodată, făcînd să răsune aceleaşi fraze ale unor nobile aspiraţii care, de fapt, se vădeau a fi neputincioase — vane răzvrătiri! Ei îşi puneau probleme de conştiinţă, căutau un drum către soluţionarea dramei prin care treceau, dar realitatea contemporană lor nu le oferea elemente obiective în măsură să le indice concret şi imediat un punct de sprijin. De aceea conversaţia sterilă, agitaţia de prisos făceau mai evidentă persistenţa lîncezelii şi a îngustimii orizontului. „Oameni de prisos"..., cum îi numea cu adîncă amărăciune scriitorul secolului trecut, îşi petreceau viaţa în lumea tîrguşoarelor de altădată. Deasupra lor se boltea un cer nelimitat în grandoarea lui, armonizînd cu feeria acelor peisaje de natură rusă în care trăiau. Dar cît de mic, de strîmt şi de sufocant era

pentru oameni un alt orizont — nevăzut, dar extrem de sensibil propriei lor vieți!

Or, tocmai ecoul trăsnetului teribil care a marcat deschiderea vastă a acestor orizonturi l-a surprins scriitoarea în viața eroilor săi dintr-un raion polesian.

Lidia Obuhova a fost pasionată de un întreg proces al trezirii la o viață adevărată, de acțiune și creație inspirată, care s-a petrecut pînă în cele mai îndepărtate cătune ale Uniunii Sovietice. Toate acestea presupuneau ivirea unor schimbări, înfruntarea neînchipuit de năprasnică dintre amorțire și dezmeticire, dintre inerție și transformare revoluționară. Departe de clocotul marilor centre industriale moderne, în care noua societate se statornicea și triumfa luptînd la cea mai înaltă tensiune împotriva dușmanilor și a înapoierii, în izolarea lor undeva departe oamenii dădeau piept cu toropirea și indolența. Ele se aciuaseră pretutindeni precum mucegaiul în ungherele caselor părăsite, umede și reci. Iată de ce biografia comuniștilor care au venit să lupte aici poate fi la fel de glorioasă ca și a acelora care au răpus dușmanul pe front sau pe baricadele războiului civil. Numai că, într-un fel, frontul acesta era mai aprig, deși în linia întîi nu răsunau împușcături și totul se desfășura liniștit și pașnic în oricare anotimp al anului.

Lupta comuniștilor din raion pentru recolte bogate echivalează cu ofensiva tenace, eroică a unui detașament de șoc. De undeva de peste veacuri li se pune de-a curmezișul o oprelițe veche, de mult depășită și totuși prezentă pe ici, pe colo: rutina, nepăsarea și birocrația. Tarele vechilor deprinderi se opun, rezistă cu încăpățînare, înrădăcinate încă în conștiința multora. Cine ar crede de pildă că un personaj atît de săritor și de bonom cum e Pinciuk, președintele comitetului executiv raional, zelos și laborios din cale afară, este anchilozat de formalism și birocrație? El este doar omul care în permanență se mîndrește cu realizările raionului, deși — paradoxal! — însăși vorbăria lui amețitoare care-l îmbată nu este decît tentativa de a camufla neîmpliniri și neglijențe cu superbe culori trandafirii. Episodul plasat de autoare în primul capitol, în care-l întîlnim pe Pinciuk, are o amplă semnificație:

prezentînd plantațiile de cînepă pe locurile unde fuseseră mlaștini, eroul nostru — încîntat din cale afară, și mîngîind tulpinile de două ori mai înalte decît omul — nu se poate reține să nu exclame: *„Ce miros! Te îmbată! Păcat că n-am știut c-a crescut atît; ar fi trebuit să tai o tupină-două, să le duc la regiunea noastră; să pomenească o dată mai mult Gorodokul!"*

Vioiciunea acțiunii, tumultul vieții pe care autoarea știe să-l facă simțit în paginile romanului său, are de fapt o semnificație profund umanistă. Cititorul urmărește atitudinea conducătorilor comuniști ai raionului în diferite momente hotărîtoare ale conflictului și își dă seama că, mai presus de orice campanie de sezon agricol, ei se află angajați într-o bătălie frenetică în care pun deopotrivă energie, perspicacitate, fermitate și mai ales pasiune și talent. Bătălia aceasta depășește amploarea acțiunii de asanare a mlaștinilor Polesiei: ea se dă pentru formarea unui caracter uman de o structură morală și spirituală superioară.

Tema fundamentală a romanului afirmă o entuziastă încredere în perspectivele nemărginite ale înfloririi celor mai nobile și mai frumoase virtuți ale omului. Kliuciariov și Lobko, al doilea secretar al raionului, sînt fascinați de imensa capacitate regeneratoare, de vitalitatea și energia pe care le descoperă în sufletul oamenilor în mijlocul cărora își desfășoară munca lor de partid *„Comunismul* — spune Lobko — *este tocmai descoperirea integrală a omului, a tuturor posibilităților sale!"*

Cultul acesta al omului, al promovării a tot ceea ce e mai de preț în personalitatea lui face parte integrantă din umanismul socialist și despre această trăsătură esențială s-au scris, firește, ample tratate științifice. Dar ceea ce nu ne va putea procura nici unul din aceste tratate, oricît de metodice și riguros întocmite ar fi ele, este emoția aceasta puternică pe care o trăiești urmărind în paginile unei opere literare imaginea concretă a muncii inspirate, inteligente și — mai presus de orice — pătimașe, pentru cultivarea celor mai prețioase trăsături ale omului. Avid de noțiuni noi și tenace în exploatarea sufletului omenesc, Kliuciariov urmărește lupta oamenilor săi cu greutățile, tremură și se îngrijorează, îi ajută și-i critică, dar în ansamblu desfășoară toată această complexă muncă politică cu sentimentul acut al descoperirii unei perspective morale mai profunde decît putea

să prevadă în sufletul acestor oameni. El nu poate uita niciciînd cuvintele lui Lobko: „*Cît despre ziua de mîine, porneşti întotdeauna spre ea ca într-o călătorie pe mare: să descoperi pămînturi noi!*"

Cu sentimentul navigatorului care porneşte la drum curajos şi temerar, cu o certitudine de nezdruncinat în deslușirea acelor tărîmuri noi spre care tinde, Kliuciariov îi încredinţează tînărului Liubikov munca de preşedinte al colhozului din Bratici. Episodul acesta aruncă o lumină sugestivă asupra personalităţii unui comunist de tipul lui Kliuciariov. El simte că în acel moment în care situaţia colhozului era dezastruoasă, tînărul ei conducător va trece prin grele furtuni. Dar, deşi nu vrea să-l cruţe şi într-un fel se bucură că vîntul năprasnic al luptei cu greutăţile multiple îl va căli pe Liubikov, îşi îndreaptă totuşi toată grija către sprijinirea acestuia în momentele grele. In precipitarea evenimentelor, ferm în convingerea sa iniţială că Liubikov este puternic, capabil să învingă dînd piept cu greutăţile, Kliuciariov nici nu-l repede, dar nici nu-l mîngîie cu o blîndeţe care ar fi fost nefirească în acele împrejurări. Gesturile sînt de aceea sobre şi înţelepte vizînd elementul fundamental în măsură să hotărască redresarea, îmbărbătarea omului greu încercat pe care-l are înaintea sa: el face apel la demnitate şi la mîndrie. Psiholog bun, secretarul lucrează delicat şi subtil; el stimulează, aţîţă conştient ambiţia şi onoarea de luptător vrednic a lui Liubikov.

Scriitoarea a surprins cu multă sensibilitate zbuciumul eroului observînd reacţiile caracteristice ale acestuia, notînd trăirea lui lăuntrică intensă, intuind detalii plastice ale unui enorm sentiment de responsabilitate. „*Kliuciariov fusese gata să-l strîngă în braţe, să-l cuprindă puternic cu labele lui grele, fără o vorbă, bărbăteşte, cum se îmbrăţişează cîteodată soldaţii înainte de o luptă grea sau după o ispravă ostăşească. Dar isprava lui Liubikov rămînea încă de înfăptuit. Acum cînd păşea singur, alegînd movilițele zvîntate, bogat îmbrăcate cu ierburile de anul trecut, de pe marginea drumului, vorbi în sfîrşit lui Alioşa aşa cum n-ar fi izbutit desigur să o facă cu glas tare, adresîndu-i cuvinte pline de căldură şi de încredere: «Ţi-e greu, Alioşa, ce să zic! Tare greu»...*"

Paginile acestea în care se desfăşoară mai cuprinzătoare imaginea personalităţii lui Kliuciariov vor emoţiona pe cititor prin poezia lor profundă. Eroul nostru are oroarea declaraţiilor ostentative despre dragostea nemărginită pentru oamenii pe care-i îndrumă. Vorbele lui nu exprimă niciodată autoadmiraţia sau beţia puterii. El este deplin conştient de însemnătatea muncii sale de partid şi în această luciditate — în felul în care o realizează descrierea epică a scriitoarei — constă întreaga frumuseţe a romanului. Într-o antiteză violentă cu rutina şi inerţia unui sceptic şi în fond blazat care este Pinciuk (deplin satisfăcut de slujbă, casă şi tabiet bătrînicios, deşi este un om în puterea vîrstei !), Kliuciariov trăieşte într-un perpetuu clocot. Valorile umane, pe care ştie să le desluşească din caracterele complexe ale celor din jur, îi aprind dorinţa de a le călăuzi drumul spre deplina lor realizare pe toate planurile vieţii. Scriitoarea ne atrage atenţia că *„Kliuciariov nu vorbea tare — glasul său cam înăbuşit în urma rănii căpătate pe front se făcea şi mai nedesluşit, cu vorbele mai poticnite, în clipele de tulburare ; dar ochii cu pupilele îngustate sfredeleau stăruitor"*. Înfrigurat şi pătimaş, Kliuciariov face parte din acel tip de activişti care consideră munca lor o problemă de creaţie multilaterală, în care puritatea ideologică trebuie să-şi găsească expresie concretă de acţiune prin talentul, intuiţia şi inteligenţa omului de partid. El este doar omul deplin *„conştient de răspunderea atîtor destine omeneşti încredinţate lui de partid şi acest sentiment nu-i lăsa energia să se stingă !"*

Aceasta este explicaţia acelei senzaţii reconfortante pe care o încearcă cititorul cînd proiectează figura unor atare comunişti pe fundalul general al vieţii în continuă prefacere din ansamblul raionului. Energia aceea uriaşă care învinge mlaştinile şi răpune pentru totdeauna vestigiile trecutului, sub orice formă ar reapărea ele, a fost trezită şi stimulată cu migală şi evlavie, cu pasiune şi pătrundere psihologică de oameni asemănători lui Kliuciariov ! Nu este oare el acela care reaprinde flacăra mîndriei şi a demnităţii acelor colhoznici care pornesc să-şi reorganizeze gospodăria în urma discuţiei cu el ? Şi oare nu discuţia, de la suflet la suflet, a avut drept urmare replica lor plină de profunde sensuri — *„Cuvîntul nostru e greu ca plumbul !"* — după ce

sarcina fusese realizată? Iată de ce activitatea lui tinde, ca orice creație, să capete amploarea unei înfăptuiri artistice către care converg toate însușirile, întreaga personalitate conjugîndu-și unitară resursele de energie, aptitudini și înclinații personale.

„— Pe toate le vrei deodată, spuse împăciuitor Pinciuk.

— Da! pe toate le vrem deodată, continuă încordat și cu patimă Kliuciariov, nesocotind ultimele cuvinte ale lui Pinciuk. Am auzit la Snejko o vorbă, pe care a adus-o cîndva de pe front: «Dacă murim, nu vom mai fi!» Și iată, fiindcă dacă murim nu vom mai fi, vreau să fac tot ce pot cu mîinile mele, chiar astăzi!"

Neastîmpărul acesta năvalnic transfigurează chipul simplu, ars de soare al lui Kliuciariov, îi dă maturitate, acea însuflțire și impresie de prospețime care face întotdeauna farmecul oricărui portret de adolescent. Este aceasta poate expresia bucuriei, a încordării sau a tenacității triumfătoare în detectarea sensului adevărat al rațiunii de a fi comunist, adică „mai om decît toți oamenii". In orice caz, pentru noi, martorii încîntați ai acestei imagini a romanului, este un moment de autentică poezie. Fiecare cuvînt, fiecare gest al secretarului are elanul irezistibil al faptelor țîșnite din suflet, atunci cînd autoarea, încheind un alt episod, notează: *„Se uită la Kliuciariov fără să-și poată lua ochii de la el, și fireşte nici nu bănuia măcar că și secretarul aproape că-și auzea inima bătînd!"* Și sîntem adînc convinși că interlocutorul eroului nostru nu-și putea lua privirile de la figura aceea inspirată, mărturisind un entuziasm tonic, viguros și demn!

Figura eroului central al romanului ne farmecă și pentru că ea poartă un alt mesaj al romanului: tema integrității caracterului comunist. Ca orice autentică realizare pe planul unor valori etice, spirituale înalte, personalitatea eroului comunist nu poate fi divergentă, eterogenă. Multilaterală prin amploarea manifestărilor ei în toate domeniile vieții sociale, ea este topită unitar în aceeași plămadă de sentimente caracteristice moralei comuniste. Aceste cuvinte ale lui Kliuciariov sună ca un laitmotiv al întregii acțiuni a romanului: *„Cum poți oare să-ți împarți inima și să hotărăști dinainte că partea asta e pentru muncă,*

iar asta este pentru dragoste? Poate că nu muncim decît pentru că iubim și nu iubim decît pentru că muncim împreună..."

Cititorul va zăbovi poate îndelung asupra acestui pasaj... Și dacă ecoul cuvintelor va stărui îndelung în sufletul lui, aceasta se va datora poate tocmai faptului că în aceste rînduri tînăra scriitoare a surprins o înțelepciune caracteristică epocii noastre. Același om care muncește cu înfrigurarea unui autentic creator de artă este indivizibil — una și aceeași ființă — care se dăruie marilor idealuri ale comunismului, tinde să-și afle bucuria împlinirilor lui în șuvoiul impetuos și măreț al fericirii care se clădește astăzi în viața oamenilor sovietici.

Imaginea aceasta de monolit pe care o respiră noblețea unui caracter de comunist te urmărește și după ce-ai întors ultima filă a acestei cărți. Și dacă atunci îți vei reaminti că toată această luptă titanică pentru nașterea omului nou se duce într-un unic raion pierdut undeva între codrii sălbăticiți ai Polesiei — vei înțelege desigur mai adînc măreția prefacerilor care se săvîrșesc astăzi în patria socialismului!

MIRON DRAGU

I. ORIZONTUL RAIONAL

1

Cinci drumuri, din cinci părți diferite, duc, ca pe vremuri spre străvechea Romă, către Glubîn-Gorodok, orășelul de pe rîul Glubîn. Pe aceste drumuri, gonesc fără contenire, spre îndepărtata capitală de raion, camioanele colhozurilor, ridicînd, pe vreme uscată, nori de praf sau, după ploaie, smulgîndu-se anevoie, cu un bîzîit încordat, din gropile pline cu un noroi negru, de catran. De cum intră în oraș, încep să claxoneze fiecare în graiul lui.

De obloanele lor stau lipite, ca o aburea lă răcoroasă, scamele cetii din timpul nopții, care în fiecare dimineață se îndură atît de greu să se despartă de pămînt și se tot agață de tufele din marginea drumului, învesmîntîndu-le în fuioare albe, iar de sub cauciucul zimțat al roților țîșnesc mii de stropi adunați de prin mlaștinile, pîraiele și vadurile atît de bine ascunse sub iarba deasă, de un verde-închis, încît din depărtare nu le poți desluși. „De la Dvorțî pînă la Grabun sînt patruzeci de vaduri", spun localnicii, dar nimeni nu le-a numărat vreodată și nimeni nu le-a pus vreun nume.

Polesie[1] bielorusă e, poate, partea cea mai joasă a continentului european. Cîndva aici a fost fund de ocean. Şi nici pînă astăzi pămîntul nu poate uita acest lucru : musteşte de umezeală. Cînd se pornesc zăpoarele, satele polesiene par ostroave pe apele unei mări întinse.

Atunci doar micul „Gaz" al comitetului executiv raional, o vrednică maşinuţă verzuie, e în stare să mai răzbată pe drumurile din Glubîn-Gorodok. Sforăind vioi, trece în viteză vadurile pîraielor fără nume, iar Pinciuk, preşedintele comitetului raional, cu ochiul său deprins, de vechi locuitor al Polesiei, socoate cît de bune sau de slabe vor fi fînețele anul acesta.

Glubîn-Gorodok e o aşezare veche de cînd lumea.

Se spune cum că unul dintre cnejii care au stăpînit odinioară Pinskul, Turovul şi Berestie — pe harta de astăzi Brest — şi-ar fi aşezat mezinul pe rîul Glubîn, ca să păzească poarta Pripetului. Tînărul cneaz a durat în plin codru o cetate, înconjurînd-o cu ziduri din trunchiuri de copac, groase de nu le putea cuprinde un om. Jur împrejur au început să răsară, ca ciupercile după ploaie, casele polesienilor. S-au ivit apoi cîmpuri arate. Oamenii se îndeletniceau şi cu stupăritul de pădure, vînau, distilau catran.

Pînă şi tătarii au ajuns pe aceste meleaguri, în partea de apus. S-au statornicit şi ei prin pădurile neumblate de atunci, pe malurile încîntătoare ale rîului Glubîn. Nume de familie ca Besan, Ghireev, Sahnazar s-au păstrat pînă în ziua de astăzi în Gorodok.

În iernile cu zăpadă multă, orăşelul stă înfofolit ca într-o blană argintie de veveriţă de Siberia şi chiar pasărea ar putea să se înşele, nedesluşindu-l de la înălţimea zborului ei, printre pădurile înconjurătoare.

---

[1] Depresiune mlăştinoasă şi împădurită care cuprinde bazinul rîului Pripet. Cea mai mare parte din Polesie aparţine R.S.S. Bieloruse, restul — R.S.S. Ucrainene. Începînd cu al V-lea plan cincinal, aici se efectuează mari lucrări de drenaj. (N. red.)

Dar şi în timpul verii, noaptea, cînd uzina electrică opreşte curentul, orăşelul se cufundă într-o beznă şi într-o linişte ca din vremurile cele mai de demult. În schimb, o dată cu revărsatul zorilor, Gorodokul îşi începe viaţa, viaţa plină de forfotă a oamenilor. Mica fabrică de cărămizi şi aceea de produse lactate încep să se cheme una pe alta cu şuierul sirenelor; aterizează avionul poştal, factorii urcă treptele scîrţîitoare ale ceardacurilor, ducînd din casă în casă ştirile de dimineaţă. Iar pe rîul Glubîn se grăbeşte, din primele zile ale primăverii pînă toamna tîrziu, brăzdînd apa proaspătă, răcoroasă, înmiresmată de ierburile pădurii, un vaporaş vioi cu glas strident, purtînd un întreg popor de oameni porniţi în concedii de odihnă sau trimişi în felurite delegaţii. Tuturora Glubîn-Gorodok le apare, după o călătorie îndelungată, mult jinduita „ţintă" pe care demult, de cînd se arătase pe cer cea dintîi fîşie de lumină, începuseră să o caute nerăbdători cu privirea.

...Într-o astfel de dimineaţă de vară, devreme, foarte devreme, cînd pe fiecare fir de iarbă se înşirau, ca mărgelele pe aţă, picurii de rouă, iar camioanele goneau spre Gorodok pe toate cele cinci drumuri, sprintenul „Gaz" al comitetului executiv raional, care se întorcea din capitala regiunii, grăbea şi el spre orăşel, trecînd neînfricat peste micile creste nisipoase.

Nu era mai mult de patru dimineaţa. Ceaţa zorilor era străpunsă dintr-un capăt la altul de o lumină trandafirie. În tufele de pe marginea drumului păsările îşi încercau glasul. Calea fiind însă lungă, preşedintele comitetului executiv raional se uita mereu cu nelinişte la ceas.

— Timofei, se ruga el de şofer, cu glas plîngăreţ, am convocat oamenii din întregul raion, încalecă şi pe radiator, dacă vrei, dar goreşte cît poţi!

Fata în rochie cu pătrăţele, cu o gentuţă roşie spînzurată pe umăr, cu ochi căprui şi sprîncene drepte,

pufoase, ce păreau mereu gata să exprime uimire, încîntare sau indignare — într-un cuvînt, gata să-şi manifeste cît mai activ interesul pentru viaţă — şi care şedea în spatele şoferului, trăgea iscoditor cu urechea şi sorbea cu o curiozitate la fel de lacomă tot ce vedea împrejur.

La fiecare zdruncinătură mai tare geamantanul de alături sălta în sus şi fata îl cuprindea cu braţele ei subţiri, dezgolite aproape pînă la umeri; cu oasele coatelor şi ale încheieturilor ieşind cam colţuros în afară, aceste braţe îi întregeau, parcă, deosebit de bine întreaga înfăţişare de proaspătă tinereţe, cînd nu poţi să-ţi dai bine seama dacă viaţa e atît de darnică faţă de om, încît, fără a se precupeţi, îi hărăzeşte din plin fericire, sau dacă tinereţea este prin ea însăşi atît de bogată şi fericită încît nu mai are nevoie de nici un fel de daruri ca s-o întregească.

— Dar rîuleţului ăstuia cum îi spune? întrebă ea, aplecîndu-se spre Pinciuk. Şi dincolo ce-i, un sat? Uite, acolo, unde se vede un acoperiş de paie!

Cu două zile mai înainte, la acelaşi ceas, fata pleca din Moscova. Clădirea gării, verzuie, tăcută, i se păruse de o curăţenie excepţională, aşa cum o vezi numai dimineaţa. Un vînt cald, proaspăt se plimba în voie prin piaţa asfaltată. Luminile roşii de semnalizare mai ardeau în depărtare pe catargele staţiunii de radio şi canavaua de mărgele a felinarelor oraşului licărea slab, în timp ce nouraşii de deasupra capului prindeau, ca şi acum, să se împurpureze: de acolo, de sus, ei zăriseră cei dintîi soarele...

Uitîndu-se molcom printre gene, Pinciuk petrecu cu privirea o mică gospodărie, pitită într-o margine de pădure, ce tocmai se pierdea în dosul unor copaci. Ca pretutindeni în Polesie, casa era construită din bîrne întregi, înconjurată de o prispă de pămînt bătut şi avea o înfăţişare atît de străveche, încît ţi se părea că ar fi de-ajuns să deschizi uşa ca să vezi legănîndu-se atîrnat de tavan „cominul" — plasa din nuiele de

salcie, tencuită cu lut, unde, pe timpuri nu prea îndepărtate, mai ardeau încă, cu flacără vie, în serile de iarnă, rădăcini uscate de pini.

— Şi de ce te miri dumneata aşa de tare de acoperişurile de paie? întrebă Pinciuk pe un ton şi prietenos, şi protector în acelaşi timp, întorcîndu-se pe jumătate spre fată. Aceste două atitudini predominau în felul lui de a fi, iar ochii săi bulbucati, cu ape limpezi păstrau mereu o licărire de zîmbet, ca şi cum s-ar fi apropiat de tot ce vedea în juru-i cu o aceeaşi doză de îngăduinţă. Avem deocamdată destule, chiar prea destule acoperişuri de paie! Cînd o să începi să cutreieri raionul, o să-ţi dai seama. Fireşte, o să vezi şi şcoala cea nouă de la Bratici: e de zid, cu etaj; n-ar face de ruşine nici chiar o capitală de regiune. În treacăt fie zis, eu cu mîna mea am pus cea dintîi piatră la temelia ei.

Lui Pinciuk îi plăcea să vorbească despre raion. Se afla aici, fără întrerupere, din anul 1945 şi venise în Polesie încă din treizeci şi nouă, cînd fuseseră mutaţi spre apus stîlpii de graniţă, ştergîndu-se, în sfîrşit, acel hotar artificial care, după primul război mondial, despicase în două, parcă cu toporul, atît cursul rîului Glubîn, cît şi întreaga Polesie bielorusă.

— Avem aci condiţii speciale, continuă Pinciuk, simţind aţintită asupra lui o privire plină de interes. Ce fel de sol are ţinutul Pinskului? Nisip şi mlaştini, tufăriş plin de ţînţari... Dar să-ţi dau cîteva cifre. Pînă în treizeci şi nouă a stat aci pan Paslavski, prinţ sau conte, ce naiba o fi fost; între altele, era socotit şi progresist; ia gîndeşte-te oleacă dumneata: îşi pusese în gînd să dreneze o sută de hectare de mlaştină. O sută de hectare, doar de-atîta era în stare Polonia panilor! Pe cînd noi am stabilit, numai anul trecut, pe regiune, un plan de patru mii de hectare şi am drenat zece mii! Ascultă, Timofei, se hotărî el deodată, nemaiavînd, pesemne, destulă tărie să ţină piept ispi-

tei, ia coteşte spre Bratici ! Pierdem jumătate de ceas, dar vreau să-i arăt tovarăşei o mlaştină.

„Gazul" coti pe o potecă plină de muşuroaie, prin mijlocul unui ariniş stufos şi merse aşa vreo zece minute, hurducîndu-se şi săltînd îngrozitor.

Nu se vedea apă nicăieri. Muşuroaiele rotunde erau îmbrăcate cu iarbă de culoare închisă, aproape albastră. După ce trecură o vîlcea, în faţa lor se înălţă un zid compact de cînepă, ca o nesfîrşită pădure de suliţi îndreptate spre cerul pe care-l ascundeau pe jumătate.

— Asta-i mlaştină ? întrebă neîncrezătoare fata, sărind din maşină şi scoţînd de îndată un ţipăt, deoarece pămîntul începuse să i se arcuiască lin sub picioare.

Pinciuk o îmbărbătă :

— Nu-i nimic ; păşeşte mai cu îndrăzneală. Acum cinci ani, pe aci se înecau vitele în mîl. Astăzi însă, precum se vede, a crescut o cînepă atît de deasă, încît se spune să s-au prăsit în ea chiar şi lupi !

Încîntat, preşedintele dădu la o parte tulpinile de două ori mai înalte ca omul, mîngîindu-le în trecere, ca pe nişte grebene de cal. Trase spre el o căciulă pufoasă de cînepă şi frecă în palmă frunzele înguste, ca nişte limbi de şarpe.

— Ce miros ! Te îmbată ! Păcat că n-am ştiut c-a crescut atît ; ar fi trebuit să tai o tulpină, două, să le duc la regiune o mostră : să pomenească o dată mai mult Gorodokul !

În glasul lui fremăta o mîndrie sinceră. Era măgulit că şi despre Gorodok se puteau povesti unui proaspăt sosit fel de fel de lucruri interesante. Cu atît mai mult cu cît, de obicei, de cum treceai de hotarele ţinutului, Gorodokul şi tot ce îl privea îşi pierdeau parcă din însemnătate, iar eroi ai zilei rămîneau întotdeauna doar cei ce tăiau canaluri sau înălţau clădiri uriaşe. Era poate drept să fie aşa, dar te simţeai, totuşi, oarecum jignit. Şi cu ce putea, la drept vorbind, să se laude

Gorodokul ? Erau niște coclauri. Șaptezeci de verste de la calea ferată !

— Fiindcă veni vorba, anul trecut ne-a vizitat o expediție a Academiei de Științe, spuse cu aceeași mîndrie Pinciuk, în timp ce se întorceau spre mașină. Au făcut săpături și au dat de un străvechi mormînt slav. Au găsit o oală făcută din lut local. Luturile noastre sînt foarte bune pentru ceramică ; chiar Universitatea din Moscova e fățuită cu plăci din astfel de luturi. Chestiunea asta nu te interesează ? întrebă el în treacăt.

Fata clătină din cap : nu.

— Ăsta-i Glubîn ?

Drumul îngust, negru de parcă ar fi fost așternut cu praf de cărbune îi ducea de-a lungul malului destul de înalt în acel loc. O fîșie mai albăstruie, ca dunga de pe spinarea peștilor, se întindea prin locurile unde curentul era mai repede. Un alt rîuleț, mai curînd un biet pîrîiaș, tăia drumul ; „Gazul" îl trecu cu ușurință, dintr-un singur avînt, prin vad. Pe fundul nisipos curgea o apă clară, deși aproape portocalie. Viteii care coborau spre adăpătoare păreau să fi împrumutat de la ea culoarea părului lor roșcat, pătat cu alb. Cînd claxonul „Gazului" îi împrăștie, ei împestrițară verdele dens al pășunii, înviorînd-o.

Mașina fu iarăși zdruncinată, crengile joase ale unei sălcii noduroase, mîncată de scorbură, zgîriară geamurile și Pinciuk aruncă o privire peste umăr, spre o cutie de carton, atît de stîns înghesuită chiar la picioarele fetei, încît scuturăturile nu puteau s-o zdruncine. Fata prinse această privire, ce exprima mai curînd un control ușor înciudat decît o adevărată grijă și îndată, potrivit obiceiului ei, întrebă :

— Ce-i acolo ?

— Niște preparate medicale pentru spitalul de la Lucesk. Un comision al doctoriței Antonina Andreevna. Hm !... adăugă Pinciuk cu o nuanță de ciudă resemnată. Am pierdut o jumătate de zi ! Dar reculegîndu-se

parcă, se întoarse la tonul blajin și protector. Să vezi spitalul: e o bomboană! L-am clădit acum un an. La regiune mi se și spune mereu: cu sănătatea publică stai ca nimeni altul, tovarășe Pinciuk!

— Eu credeam că vă cheamă Kliuciariov, mărturisi cu naivitate fata. La el m-a sfătuit tovarășul Kurilo să mă duc de îndată ce ajung la Gorodok.

— Se poate să te duci și la el, se poate și la mine, răspunse Pinciuk cu un zîmbet larg, plin de lumină. Nu, eu nu sînt Kliuciariov. Sînt Pinciuk, Maxim Petrovici, președintele comitetului executiv raional. Iar dumitale cum îți zice?

— Vdovina... Eveghenia Vasilievna... Păcat că n-am luat cu noi și pe învățătorii care se duceau la dumneavoastră în raion! Își aduse ea deodată aminte, voind, se vede, să ascundă cu această bruscă schimbare a discuției tulburarea de a-și fi rostit cu atîta solemnitate numele. Mai era loc în mașină.

— Da-a!... zise moale Pinciuk. Îmi pare și mie rău că băieții s-au fudulit și n-au mai întrebat a doua oară.

2

Consfătuirea de la care se întorcea Pinciuk se sfîrșise în ajun, după-amiază. El plecase însă abia în zorii zilei, deoarece mai avusese și alte treburi prin oraș: bunăoară, vorbise la postul de radio regional. E drept că pregătise dinainte textul, ca să-l aibă la-ndemînă, sigur că fie cei de la radio, fie cei de la ziar vor profita de ocazie că se află în oraș. Într-adevăr, redactorii și reporterii presei regionale nu ajungeau decît arareori la Glubîn-Gorodok și asta doar cînd trebuiau să dea vreun articol intitulat: „Au început să înflorească grădinile în Polesie" sau „Urmați exemplul fruntașilor". Pinciuk socotea că era firesc ca lucrurile să se petreacă astfel.

— Misiunea principală a criticii e să lovească în părţile întunecoase ale vieţii. Cele bune se văd de la sine, chiar şi de departe! adăuga el modest.

Rămăsese, în fond, mulţumit de consfătuire. Poate, doar, că se sfîrşise prea repede, şi nu izbutise să ia cuvîntul...

Kurilo, secretarul comitetului regional, îi întrerupsese încă de la început pe vorbitori şi le spusese în felul lui obişnuit, cam grosolan, înălţîndu-şi trupul masiv deasupra mesei:

— Duceţi-vă acasă, tovarăşi conducători, acum n-avem timp să ţinem şedinţe, avem de lucru!

Eliberîndu-i pe toţi deodată cu un gest larg, întîlnise privirea lui Pinciuk şi îi făcuse un semn cu degetul.

Glubîn-Gorodok tocmai fusese citat de cîteva ori ca raion fruntaş, spre deosebire, bunăoară, de cel de la Ozerski (secretarul comitetului executiv raional de la Ozerski, care şedea într-un colţişor, scuturase nervos din cap la auzul acestei constatări, ca şi cum ar fi vrut să se apere de cifra ruşinos de mică, pe cînd Pinciuk îşi lăsase modest ochii în jos, atrăgînd asupra lui privirile recunoscătoare ale celor prezenţi, ce voiau parcă să spună: „Avem şi noi şoimi, care zboară sus de tot"); de aceea Pinciuk se apropiase cu plăcere de secretarul comitetului regional.

— De ce n-a venit Kliuciariov? îl întrebă acesta. S-o fi fudulit?

— E bolnav, Ivan Vakulovici, oftase plin de compătimire Pinciuk. A căzut la pat.

— E rău?

— Nu, nu prea, o dresese grăbit Pinciuk, prinzînd în glasul lui Kurilo o notă de nemulţumire. Vreo două-trei zile, cel mult, aşa spunea chiar el.

— Atunci e bine, că n-avem acum timp să bolim. Voiam să te rog să iei cu tine o domnişoară, o aspirantă sosită de la Moscova. E delegată să ne viziteze regiunea într-un scop ştiinţific: culege creaţia popu-

lară orală, notează folclorul. M-a rugat s-o trimit în locurile cele mai îndepărtate din codrii polesieni. Şi dacă-i aşa, apoi ce poate fi mai uitat de lume decît Glubîn-Gorodokul nostru? Mi se pare că pe la voi se compun chiar cîntece!

— Cum de nu, la tovarăşul Blişciuk, la colhozul din Bolşanî. Corul lor era vestit.

— Dar acum?

— Acum, ca să spun drept, a cam ieşit din preocupările noastre... Feodor Adrianovici ne orientează mai ales spre recolte.

— Şi bine vă orientează. Kurilo trăsese cu coada ochiului la Pinciuk.

— Şi eu zic la fel, răspunsese acesta cu un aer nevinovat, fiecare lucru la vremea lui. Cu puţin înainte de sărbătoarea cîntecului, vom da comandă lui Blişciuk.

— Of, multe mai sînt lăsate pe umerii lui Blişciuk în raionul vostru! Fiindcă veni vorba, ce perspective are el anul ăsta?

— Întrece milionul, Ivan Vakulovici!

Pinciuk răbdase, fără să se strîmbe de durere, strîngerea de mînă, ca de urs, a secretarului comitetului regional şi, coborînd fără grabă scara largă, în imitaţie de marmoră, îşi spusese că uneori astfel de convorbiri particulare prieteneşti hotărăsc soarta unui om. Era într-adevăr încredinţat că, în afară de indice şi de procente, mai atîrnă în balanţă şi o impresie personală şi că tocmai ea este hotărîtoare cînd încep la cadre mutările şi promovările.

Gîndindu-se la calea ce avea de făcut pînă la Gorodok, îşi amintise cu oarecare ciudă că făgăduise să mai ia cu el şi pe nişte învăţători din Minsk, care tocmai absolviseră universitatea şi erau numiţi în raionul lui. Acum însă nu-i mai putea lua. N-aveau decît să vină cum vor şti, cu vaporul, bunăoară. Pinciuk ar fi preferat să nu fie pus în situaţia de a-i refuza făţiş, ceea ce nu-i plăcea. Dar, spre nemulţu-

mirea lui, îi zărise de îndată lîngă intrarea comitetului regional pe cei doi învăţători, care îl aşteptau cu răbdare sprijiniţi de parmaclîcul înalt, de piatră al ceardacului. Erau băieţi tineri de tot, cu hainele descheiate, mototolite de drum. Unul din ei, oacheş la faţă, ieşise cu o jumătate de pas înaintea tovarăşului său, pe care-l şi dădu la o parte cu o mişcare iute, nervoasă, şi se aşeză în faţa lui Pinciuk.

— Atunci, putem merge şi noi cu dumneavoastră? Avea un glas încă nedeplin format, cam aspru, schimbîndu-şi adesea brusc timbrul şi, pesemne, de aceea tînărul roşea pe neaşteptate, chipul îmbujorîndu-i-se de o rumeneală înciudată, vişinie.

— Of, tovarăşi, n-o să se mai poată — Pinciuk zîmbea şi ofta din greu în acelaşi timp — o să fiţi nevoiţi să veniţi cu vaporul; duc pe o tovarăşă de la comitetul regional. Nici nu ştiu cum o să încăpem cu toate catrafusele...

Ascultînd parcă de mişcarea sprîncenelor lui, „Gazul" se ivise aproape neauzit de după colţ.

— Ia ascultă, măi Kostea, spusese celălalt învăţător cînd maşina zbîrnîise şi pornise la drum, dă-i naibii! Hai cu vaporul...

— Cu care vapor? îl întrerupsese cam grosolan Kostea; cu ăla care stă de trei zile împotmolit? Bravo nouă!...

Petrecuse maşina cu privirea închizînd pe jumătate ochii şi alungase, cu o fluturare de mînă, fumul de benzină ce-i plutea în faţă.

— Nu ţi-ai pus opincile tale istorice în geamantan? Păcat. O să mergem pe jos. Capitolul întîi: doi filozofi pe drumul de care şi un birocrat în automobil.

— Şi de ce-l faci din capul locului birocrat? spusese împăciuitor celălalt, netezindu-şi cu mîna părul blond, moale, care la cea mai mică adiere de vînt i se înfoia pe cap ca o creastă de cocoş.

— Îl fac birocrat, răspunsese pătimaş Kostea, fiindcă de aproape zece ani stă acolo, în capul gospodăriei,

ca președinte al comitetului executiv raional, dar Gorodokul tot ferecat cu șapte lacăte rămîne, de parcă ar fi un cnezat de pe timpul fărîmițării feudale a Rusiei : nu-i chip să răzbați pînă la el nici pe jos, nici cu căruța. Nu-s în stare să tragă un drum de fier ! Nu i-a ajutat mintea să înființeze o cursă de autobus ! Nu, am s-o iau dinadins pe jos. Umblu o săptămînă, dar o dată ajuns la Gorodok dau buzna în biroul comitetului raional, la faimosul tovarăș Kliuciariov, cu toiagul drumețului în mînă. Am să-i fac măcar să roșească. Credeam că astfel de dregovici și radimici [1] nu mai pot fi întîlniți decît în lucrarea mea de licență, zău așa. Ce mai stai, Vasili ? adăugase el deodată pe un alt ton și îl trăsese pe tovarăș de mînecă.

Vasili era mai înalt ca el, strîmt în umeri, cu o față gînditoare și rumenă, ca a unei fete. Pe această față rătăcea de cele mai multe ori o expresie sfioasă și distrată, ca și cum, stînd de vorbă cu cineva, și-ar fi adus aminte cine știe ce sau ar fi tras mereu cu urechea în altă parte.

Cei doi tineri treceau pe o străduță îngustă de tîrg provincial, cu grădini ascunse după zăplazuri de scînduri și cu perdele de horbotă, care tresăreau, la ferestre, ca înfiorate de un oftat.

„Te așteptăm de mult, Carmen", răsunase un cor de bărbați din fundul unei odăi.

„Cînd am să vă iubesc ? Nici eu nu știu, răspunsese obraznic un glas singuratic. Poate niciodată, poate mîine."

Cei doi prieteni rămăseseră un timp sub fereastra străină, ascultînd.

— Dracu să le ia, toate cnezatele astea medievale, mormăi în cele din urmă Kostea. Aș vrea să știu dacă există măcar un cinematograf pe aici. He-he, o să ne părăduim tinerețile prin codrii polesieni, Vasili Emelianovici ! Presimt că o să le părăduim.

---

[1] Neamuri slave din timpuri de demult (n. red.).

— Davîdova cînta, şoptise Vasili, trezindu-se parcă din somn şi, scotocind prin buzunare, scoase la iveală, ca pe un lucru de cel mai mare preţ, un program mototolit.

După o clipă, amîndoi se aşezaseră pe treptele unui ceardac şi, uitînd de Glubîn-Gorodok, începuseră să discute cu înflăcărare despre posibilităţile de a sui şi coborî pe care le are glasul Davîdovei.

3

În timp ce „Gazul" lui Pinciuk nu străbătuse încă nici jumătate de cale, celelalte drumuri spre Gorodok fumegau necontenit de nori de praf. Numeroase maşini se îndreptau spre capitala raionului şi cele care veneau dinspre răsărit purtau în cîrcă soarele dimineţii, zmeuriu, care bătea drept în ochii celorlalte.

Dacă n-ar fi stat lîngă fiecare şofer un preşedinte de colhoz, îngrijorat, chemat de o telefonogramă primită în cursul nopţii, flăcăul s-ar fi apucat, desigur, să cînte o dată cu claxonul, numai aşa, din prisos de viaţă şi sănătate, atît de frumoasă era dimineaţa!

> După şapte zile de nori grei şi ceaţă
> Soarele zîmbeşte dis-de-dimineaţă!...

Aşa însă, toată energia şoferului se aduna în degetele cu care bătea darabana pe singura clapă a maşinii, claxonul.

Colhozul „Eliberarea" din Bolşanî îşi vestea prezenţa cu un glas gros de trombon, pe cînd strengarul de şofer din Luciosî se juca într-un ritm rapid cu claxonul lui, de parcă ar fi îngînat păsărelele. Bratici, colhoz de gospodari, aducea spitalului raional lemne pentru toamnă, ca să nu bată drumul fără încărcătură. De departe, venea, zdrăngănind din toate încheieturile slăbite, maşina de la Dvorţî — colhoz ajuns pe dric — anunţîndu-şi sosirea cu un glas atît de dogit, încît

ai fi zis că nu președintele, ci chiar ea chefuise toată noaptea trecută la sărbătoarea hramului local. Valiușițki, președintele colhozului, om tînăr, îmbrăcat în haine de croială militară, ieșite de soare, cu un chip obosit, trădînd însă încăpățînare, adormise în cabină, împlinindu-și astfel ceasurile de somn. Din cînd în cînd deschidea ochii și privea în jur, făcîndu-și socoteala dacă poate să se mai lase mult timp așa, în voia șoferului, legănat pe perna de piele, sau dacă Gorodokul se apropie.

Treceau tocmai pe pămînturile Bolșanilor. Dincolo de sălciile de lîngă drum, cu frunzele de un verde palid, stropite cu puncte albe, treceau, parcă plutind, lanuri pe care tunsoarea scurtă a miriștilor se alătura galbenului grînelor încă nesecerate.

— Blișciuk nu se prea grăbește cu seceratul, mormăi Valiușițki căscînd. Și de ce s-ar grăbi? Are S.M.T.-ul alături, șefii îl iubesc: Pinciuk ar fi oricînd gata să ia o combină de pe lanul altcuiva să i-o dea lui. Ia ascultă, Petro, dă-i drumul mai repede; și așa am întîrziat o jumătate de oră; de ce să ne mai luăm o belea pe cap!

Șoferul zîmbi, apăsă pe accelerator și întrebă peste umăr, privind printre gene drumul brăzdat de făgașe adînci, întărite:

— Va să zică Kliuciariov a aflat de hram și de aia te cheamă?

— Nu — și Valiușițki oftă — cred că ține minte hramul nostru de acum doi ani. A venit atunci chiar el să-i trezească pe oameni și să-i îndemne să plece la muncă... Cine dracu o fi născocit pentru nenorocitul de Dvorțî un sfînt care să se prăznuiască tocmai în timpul strînsului?! În armată am umblat și eu prin multe ținuturi, dar nicăieri n-am dat de așa sfînt. Chiar cînd era biserică în sat, stătea cuminte, liniștită. Numai aici se trag mereu clopotele: parcă-i Pinciuk la telefon; într-una te bat la cap!

Îşi frecă fruntea, netezind cutele mărunte, şi deodată, aducîndu-şi aminte de ceva, începu să rîdă, clătinînd din cap:

— Repede a mai venit Feodor Adrianovici atunci! A picat în zori! Nu şi-a cruţat somnul, toată noaptea a mers, ca noi acuma. S-a oprit la biroul conducerii — nimeni. A dat o raită pe lanuri — pustiu. A venit la mine, a bătut în uşă, a intrat, cînd colo, pe toată podeaua aşternute paie: socru-meu sforăia în cor cu musafirii din ajun şi masa plină de sticle goale.

— Dar tu unde erai, Antonîci? întrebă cu interes şoferul, care venise de curînd la Dvorţî şi multe din întîmplările astea nu le ştia încă.

— Pe mine abia m-au trezit; m-a găsit nevasta în şură. După aceea i-am spus: n-am băut decît de necaz, tovarăşe secretar! Prima zi am tot încercat să conving lumea, a doua am înjurat, iar a treia, am lăsat-o baltă şi am băut şi eu aproape un litru şi jumătate în sănătatea sfîntului, fie el de trei ori blestemat! Mă durea inima de zilele irosite. Ori treaz, ori beat, tot trebuia să răspund de ele!

— Te-a ocărît? întrebă şoferul, curios.

— Nu... N-a avut cînd. A turnat peste mine o găleată cu apă şi, după aceea, pornind chiar de la mine, ne-am dus pe la toate casele, să ruşinăm lumea şi s-o îndemnăm să iasă la cîmp. Toţi îl cinsteau ca pe un musafir: îl aşezau la locul de cinste, îi dădeau rachiu, zicînd că nu l-ar mai socoti prieten şi secretar de organizaţie dacă i-ar refuza.

— Şi pe urmă? îi dădu din nou ghes şoferul, răsucind cu neastîmpăr volanul. Pesemne că situaţia delicată în care nimerise atunci secretarul comitetului raional trezea în el, printr-o ciudată asociaţie de sentimente, un aflux de energie. N-a băut de loc? N-o fi băutor!

— De ce să nu fie băutor? Atîta numai că era tare supărat, măcar că nu s-arăta. S-a descurcat, firește. În primul rînd, a zis că refuză categoric să închine

pentru un sfînt din pricina căruia colhozul chefuieşte de trei zile. Al doilea, zicea el, dacă aş bea din rachiul distilat de voi, aş fi dator să vă întreb de unde-l aveţi. Şi, ca urmare, şeful de sector ar strica cheful întregului neam pe-un an de zile. Iar în al treilea rînd, nu recomand nimănui, nici mie, nici altora, să bea în vreme de muncă. După toate calendarele, sărbătoarea voastră s-a isprăvit încă de alaltăieri. De data asta, vă iert pe toţi, afară de preşedinte. Anul viitor însă, să fiţi cu băgare de seamă : dacă vreţi să vă sărbătoriţi hramul, s-o faceţi într-o duminică, douăzeci şi patru de ore, nici un minut mai mult. Şi acum, la lucru, tovarăşi ! Aveţi multe sărbători în faţa voastră ; Puterea Sovietică nu-i împotriva sărbătorilor. Dar ele trebuie întîmpinate cu plăcinte şi clătite, iar la voi pe cîmp spicele se înclină deocamdată unul către altul şi se întreabă : „Nu cumva vezi pe deal venind secerătorii ?"

— Ştie, va să zică, să-şi apropie oamenii, spuse şoferul, după ce ascultase povestirea. De o vîrstă cu preşedintele era, de fel, din regiunile răsăritene, şi multe din cele ce le vedea aci, unde colhozurile abia începeau să se închege, i se păreau nişte capitole din *Pămînt desţelenit.*

— Sălbatice locuri mai sînt pe-aici ! continuă el cu un sentiment de oarecare superioritate. Oamenii trăiesc ca şi cum lumea întreagă s-ar isprăvi cu satul lor. La noi, în Vitebsk bunăoară, cum isprăveşte un tînăr şcoala primară, caută să se înscrie la o şcoală medie tehnică, la nişte cursuri, la vreun institut. Pe cînd aci, nimeni n-a trecut de Gorodok. Pentru dînşii, Minskul sau Moscova sînt ca şi planeta Marte. Noţiuni abstracte. Nici pe ei nu-i interesează nimic şi nici pe copiii lor nu vor să-i dea la-nvăţătură. Cînd e vremea plivitului la grădină, mamele nu-şi mai lasă nici măcar fetiţele să se ducă la şcoală. Pesemne că la voi mersul la şcoală e socotit ca un fel de răsfăţ.

Valiuşiţki clătină din cap cu un zîmbet ironic, însă puţin jignit.

— Dar de cînd există pe aici şcoli ? Asta trebuia să întrebi. Crezi că eu am umblat măcar un an la şcoală ? Puterea Sovietică a venit în treizeci şi nouă. M-au luat în Armata Roşie analfabet, după aceea am luptat ; am zăcut la spital şi acolo am învăţat să scriu şi să citesc. Kliuciariov mă ocărăşte mereu : „Isprăveşte măcar şapte clase, ar trebui să-ţi fie ruşine". Ehei, de-aţi şti cum am trăit noi aici mai înainte ! Ce să mai vorbesc de şcoală ; nici caii nu-i potcoveam : n-aveam fier. Bine că-i pămîntul moale, mai uşor te-afunzi decît să-ţi rozi picioarele. Unii dintre noi aveau chiar topoare de piatră. Cînd dădeai cu un asemenea topor, te întrebai îngrijorat : ce-o să se spargă, bucata de lemn, sau toporul ?

Valiuşiţki făcu un gest de lehamite cu mîna şi întoarse capul. Chipul lui smead, ars de soare deveni posac şi îndîrjit.

Şoferul se simţi parcă vinovat de ceva.

— Sigur, nici eu nu-s născut într-un colhoz din cale afară de bogat, spuse el după ce tuşi. Ni se întîmpla şi nouă să mergem la Vitebsk după merinde. O soră mai mare de-a mea lucra acolo la o fabrică, înainte de război. Ne ocăra şi pe noi preşedintele şi nici cotele către stat nu erau tocmai uşor de predat, mai ales cînd intrai dator. Apoi, nu nimereai întotdeauna un tractorist bun : cîte unul se mulţumea să scormonească oleacă pămîntul, de nu aveai nici cu ce să acoperi sămînţa. Economisea benzina. Poftim de mai aşteaptă o recoltă bună în condiţiile astea ! La drept vorbind, eram socotiţi în raion colhozul cel mai prăpădit ! Cam în genul lui Dvorţî al tău. Dar să n-avem topoare, sau manufactură, sau să umblăm desculţi... Asta nu ! Aveam şi şcoală, şi dispensar ; totul era în regulă. Trăiam ca oamenii.

Amîndoi tăcură şi căzură pe gînduri, în timp ce camionul sălta mai departe prin hîrtoapele drumului, iar sălciile bătrîne, clătinîndu-şi capul în adierea vîn-

tului, priveau în urma lui, meditînd, pesemne, şi ele, la vreo durere a lor...

Soarele se înălţase şi nu se mai zărea printre copaci. Încet, încet cerul începu să se acopere cu un văl uşor, cenuşiu: era răsuflarea mlaştinilor dimprejur. Mirosul lor — searbăd, dulceag, de putreziciune — era adus pe nesimţite de vînt, cu toate că de-a lungul drumului, cît puteai cuprinde cu ochii, se întindea verdeaţa ierburilor, se înălţau grînele, se legăna, cu zurgălăii lui, inul, copt.

Undeva, în adîncuri, mai şerpuia încă sînge rău, rece. Croind calea canalelor principale, draglina raionului tăiase parcă vinele mlaştinilor! Şi iată că apa stătută, ascunsă începuse să se prelingă picătură cu picătură, umplînd şanţul. Iar pămîntul, nu de mult încă mustind, greoi, prinsese parcă să-şi joace mădularele, simţind pentru întîia oară puterea muşchilor săi, pe cînd plugurile se şi apucaseră să rupă rădăcinile aspre ale ierburilor de apă, slobozind ogoare...

— Bine, bine, reluă vorba şoferul cel dintîi, dar ce facem totuşi cu Dvorţî? Rămînem ultimii pe raion?

— Nu ştiu. Poate că o să rămînem, răspunse în silă Valiuşiţki. Închisese din nou ochii pe jumătate şi privea cu nepăsare printre gene parbrizul prăfuit. Singur spuneai adineauri: locurile-s sălbatice. Numai gospodării stinghere, la un kilometru una de alta. Oamenii-s obişnuiţi mai curînd să se ducă la cules răchiţele şi ciuperci decît să semene grîne. Colhozul e împrăştiat şi-i tocmai la mama dracului. Tovarăşul Leli, directorul S.M.T.-ului, se teme că, pînă să ajungă la noi, combina sau tractorul îşi pierd roţile pe drum; de aceea le şi trimite celor mai de-aproape... Ei, uite şi Gorodokul, se întrerupse Valiuşiţki şi-şi netezi cu amîndouă mîinile părul, de mult netuns. Am s-o păţesc acum pentru întîrziere, pentru Dvorţî şi pentru toate la un loc. Ia-o spre comitetul raional.

4

Consfătuirea urma să aibă loc la Casa de Cultură, o clădire mohorîtă de cărămidă, fostă casă de rugăciuni a catolicilor polonezi, ce se înălța în mijlocul unor copaci deși, scorburoși. Prin ușile deschise răzbea o adiere răcoroasă, iar înăuntru, pe lespezile de piatră, lumina dimineții, strecurată prin geamurile colorate, lua neașteptate tonalități de amurg. Nimeni n-avea poftă să părăsească plăcutul soare de vară ca să intre prea devreme în fosta capelă și, în așteptarea lui Pinciuk, toată lumea se așezase pînă una-alta de-a dreptul pe iarbă, din obișnuință, cît mai aproape de sediul comitetului raional (care nu era despărțit de Casa de Cultură decît printr-o grădiniță cu portiță).

La comitetul raional se făceau reparații; glasurile lucrătorilor răsunau puternic în clădirea goală și stropi albi zburau prin ferestre de pe bidinelele zugravilor.

— Straşnică vară avem anul ăsta: timpurie, caldă; toate se coc deodată și nu știi ce să strîngi mai întîi: grînele, sau inul? spunea, oftînd și făcîndu-și vînt cu un ziar împăturit în două, un om în vîrstă, cu un început de chelie, îngrijit îmbrăcat cu o haină de oraș. Era Danila Semionovici Grom, fost cu un an mai înainte directorul unei instituții regionale, și acum președintele unui mic și slăbuț colhoz în satul Luciosî. Ședea și el tot pe iarbă, dar așternuse sub dînsul nu numai un ziar, ci, pe deasupra, și o manta de ploaie din pînză de cort, luată, pesemne, pentru mai multă siguranță. Undeva, la marginea zării, păștea o turmă albă de nori.

— N-ai decît să strîngi cele pentru care se dau premii, întocmai ca Blișciuk, răspunse cu un zîmbet ironic președintele colhozului din Bratici, Alexei Liubikov, cam moleșit de soare.

N-avea încă treizeci de ani. Stătea întins pe spate, cu mîinile împreunate după ceafă, și cînd deschidea

puţin ochii, ai fi zis că întreg cerul de vară se oglindea în ei, atît de albaştri şi de senini erau !

Tremurătoare, umbra deasă a unui copac strămuta din loc în loc pe mîinile şi pe fruntea lui pîrlită de soare pete calde de lumină.

— Blişciuk nu-i autoritate pentru mine şi nu mă simt dator să-i urmez aidoma exemplul, răspunse Grom oarecum jignit, deosebind cu destulă uşurinţă o notă de batjocură în glasul prietenos al lui Liubikov.

— Bolşanii gospodăresc în felul lor, noi în felul nostru. Blişciuk joacă totul pe in, ca pe asul de treflă...

— Blişciuk o scoate la cap cu aşii lui, iar voi umblaţi cu cărţi mici, cu şase ochi. Încet, încet, departe ajungi, asta vrei să spui ? se auzi un glas dintr-altă parte.

Grom se întoarse brusc, pe cînd Liubikov se mulţumi să-şi ridice uşor genele, privind pe cel care se apropiase de ei : un om scund, cu nasul ascuţit, pistruiat şi ochi mici, aducînd cu două fire de praf — vestitul preşedinte al colhozului Bolşanî. Stătea locului cu picioarele răşchirate, încălţate cu nişte cizme scîlciate şi flutura un mănunchi de in de parcă ar fi fost un tui polovţian.

— E cel dintîi, şi e de la Bolşanî ! exclamă triumfător, cu glas emoţionat.

Liubov îşi întinse alene tot trupul, atît de tare încît bluza sa, de croială militară, părea gata să plesnească pe spatele lui voinic ; apoi se întoarse şi se culcă pe cealaltă coastă.

— O poliţă de asigurare în vederea consfătuirii ? mormăi el întrebător.

Blişciuk îl privi cîteva secunde cu un aer încruntat, chibzuind parcă dacă făcea să-i răspundă, sau dacă era mai bine nici să nu-l ia în seamă.

— Pentru tine, Alexei, e încă prea devreme să mă sapi, spuse el în cele din urmă, aruncînd o privire piezişă spre Grom, care era mai proaspăt venit în raion. Pe tine n-o să te ia la rost astăzi şi ar trebui să

te bucuri şi de atît! Deocamdată, toată gloria ta e că ai izbutit să întreci Dvorţî. Pe cînd Bolşanî e cunoscut nu numai la Minsk, dar poate chiar şi la Moscova. Nu-i ziar care să nu scrie de noi. Ăsta, bunăoară.

Ridică sprinten de jos o foaie ce zăcea pe iarbă şi cu ochiul său deprins găsi repede în articolul de fond pasajul în care înainte de fraza fatală „dar sînt încă în regiune unele colhozuri..." se enumerau fruntaşii.

— Poftim, ce vă spuneam?! „Colhozul «Eliberarea» din raionul Glubîn-Gorodok, care a dat culturi de înaltă calitate..."

Sublinie rîndul cu unghia şi aruncă o privire mîndră, mai întîi lui Liubikov, apoi, cu o oarecare sfidare, spre fereastra albă, în spatele căreia se afla biroul lui Kliuciariov.

— Toată lumea vede atuurile lui Blişciuk, spuse el şi aşteptă răspunsul.

Dar Liubikov pirotea la soare, întors cu spatele, pe cînd Grom răsufla greu şi strîmba din nas cu un aer de mucenic, privind în jur cu ochii înroşiţi de nesomn.

— Şi de ce ne-a chemat? Nu numai că lipseşte, dar mai poartă şi automobilul o zi întreagă, spuse el, fără să se adreseze cuiva anume.

— Dacă am fost chemaţi, înseamnă că e nevoie, răspunse cu un aer grav Blişciuk, continuînd să cerceteze ziarul. Aici la noi, Danila Semeonovici, nu-s opt ore de muncă, după care îţi pui fişa în cui şi eşti liber să te plimbi. Iar dacă un colhoz face economie de benzină chiar pentru preşedinte, apoi...

Liubikov se sculă deodată şi se dădu la o parte. Tocmai atunci „Gazul" lui Pinciuk, aducînd a cal înspumat, se oprise lîngă gard, iar Pinciuk însuşi, cu urme încă neşterse de praful drumului pe obraz, păşi repede spre Casa de Cultură, scoţînd în mers din buzunar o rezoluţie a regiunii, de vreo douăzeci şi cinci de foi. Era proaspătă de tot, abia ieşită de la maşina de scris.

Preşedinţii colhozurilor, care se plictisiseră de-a binelea, dădură buzna spre uşa îngustă.

Cu ochii scînteind de o mînie întunecată, Valiuşiţki sfîrşea chiar în faţa pragului o discuţie neplăcută cu Leli, directorul S.M.T.-ului, un om voinic cu cămaşă brodată bielorusă şi cizme noi, de cavalerie.

— Iar tractoristul vostru stă culcat pe burtă în vîrful dealului, cu un picior într-o parte şi celălalt în alta. Nu, tovarăşi de la S.M.T., aşa n-o să meargă treaba! Să nu credeţi că puteţi arunca totul în spinarea preşedintelui colhozului, care, chipurile, o să vă scoată din orice încurcătură...

În spatele lui Valiuşiţki, un om scund, cu părul albicios, împinse portiţa, care scîrţîi. Chipul său n-ar fi atras atenţia nimănui: în Bielorusia nouăzeci la sută din populaţie arată astfel: părul de culoarea paiului, tăiat drept, sprîncene albe, pielea pîrlită de vînt şi soare. Partea gîtului dintre ceafă şi gulerul cămăşii era roşu, de parcă ar fi fost dat cu cinabru.

— De ce eşti atît de mîniat? întrebă el, aruncînd spre spate, cu o mişcare obişnuită, părul căzut pe frunte.

— Nu m-am mai putut stăpîni, Feodor Adrianovici! răspunse ruşinat Valiuşiţki, întorcînd capul la auzul glasului. Văd că sînteţi pe picioare; v-aţi făcut bine?

— Hai, hai, cruţă-ţi nervii. Şi după consfătuire să nu pleci, avem de vorbit.

Valiuşiţki făcu un semn de lehamite cu mîna şi pe faţă i se întipări o expresie de nepăsare amară.

„Ştiu eu că vreţi să staţi de vorbă cu mine... Of, Feodor Adrianovici!"

5

Pinciuk o lăsase pe Jenia Vdovina la poarta hotelului, o căsuţă de bîrne, solid închegată, umbrită de căciula deasă a unei livezi de pruni.

Fata își lăsă buletinul pentru viză, își arătă delegația (adeverind „că cercetătorul științific E. V. Vdovina...") primi cheia de la o odaie curat văruită, cu o singură fereastră dînd într-o curte cu iarbă năpădită de brusturi liliachii, și, după ce chibzui cîteva clipe, porni să hoinărească prin Gorodok.

Începea să amurgească pe nesmițite, și înserarea timpurie, însorită i se părea aici deosebit de tihnită ; numai trotuarele de lemn scîrțîiau sub pașii ei. Jenia mergea alene, privind în jur și așteptînd cîteodată îndelung vreun trecător, ca să-l întrebe de drum.

Pe pod se opri și rămase un timp rezemată de parmaclîc, trăgînd cu urechea la un cîntec. Cîntecul plutea pe rîu ca o luntre, îndepărtîndu-se tot mai mult...

Nu te mohorî, nevastă, —
Dulce-i somnu-n casa noastră...

căuta să înduplece un glas bărbătesc ce ți se strecura în suflet. Jenia vedea vîsla luntrașului lucind în lumina amurgului, dar oare chiar el cînta ? Nu putea să-și dea bine seama.

Coperiș — înaltul cer,
Vîntul mătură-n ungher,
Pînea soarele ne-o coace,
Ploaia cară apă-ncoace.

Dac-ar fi fost ca luntrașul să pornească pe ape pînă la casa Jeniei, multe vîsle ar mai fi rupt în mîini și pînă să ajungă, rîurile s-ar fi ferecat, desigur, în gheața groasă a lui decembrie ! Și fetei îi venea să se și mire și să se și bucure de întinsul pămîntului rusesc.

Pînă și adormind în strîmta odăiță a hotelului din Glubîn-Gorodok, învelită pînă sub bărbie cu pătura subțire, ce mirosea a săpun de casă și a apă de rîu, continua să simtă această imensitate, iar în visurile ei ziua de ieri și cea de azi se contopeau.

În anul întîi de universitate — Jenia intrase în facultate cu şase ani în urmă — cursul de folclor era predat de profesorul Ciambinago, astăzi răposat. Moşneagul, suferind de dropică, greoi, cu privirea fixă a unei păsări bolnave, se urca la catedră răsuflînd anevoie. Proptindu-şi capul în palmă, le vorbea pe un ton egal de veacul trecut şi de vremea tinereţii lui. Bătrînul pomenea într-un chip foarte familiar de corifeii folclorului rus, spunîndu-le pe numele de botez şi cel al tatălui, iar academicianului Sokolov, care îi fusese elev, îi spunea cîteodată, furat de gînduri, Iurka. Studenţii îl priveau prietenos şi îngînduraţi, ca pe un ultim mamut, zăbovit din întîmplare pe pămînt... Nu mai împărtăşeau felul de a vedea al învechitei sale şcoli istorice, dar există, pesemne, o lege potrivit căreia nici o viaţă de valoare nu se stinge înainte de a fi aprins altele la flacăra ei.

Fire încrezătoare, entuziastă, Jenia Vdovina nici nu ştia bine cînd anume îndrăgise, ea, orăşeancă, graiul simplu al poporului, pe care n-ai fi putut crede că nu-l cunoştea decît din cursul de dialectologie şi de ce începuseră să-i răsune în ureche melodiile săteşti, aducîndu-i o mireasmă de iarbă cosită...

Nu, Jenia Vdovina era încă departe de a fi o savantă. Primul ei an de aspirantură trecuse fără vreo strălucire deosebită şi, mai ales, fără o deosebire esenţială de anii de studenţie. Dădea examene, ca şi mai înainte, primea burse, îndeplinea sarcini sociale, şi viaţa aceasta o mulţumea deocamdată pe deplin.

Se pregătea să ajungă filolog, folclorist, dar cunoştea creaţia populară mai mult din cărţi. Nici în anul întîi, nici în al doilea, nici chiar în al patrulea, Jenia nu se gîndise încă serios la viitor : cei cinci ani de universitate i se părea că nu se vor sfîrşi niciodată şi ce plină, ce fericită i se înfăţişase viaţa, cînd, absolvind ultima sesiune de examene, după ce trimisese o telegramă acasă, coborîse în fugă treptele cenuşii, de granit ale telegrafului central. Nu mai avea nici un

fel de îndatoriri! O aşteptau numai ziua albastră de iunie, fără un singur nor, plescăitul vîslelor în plimbările prin împrejurimile oraşului şi seara muzica din parcul de cultură şi odihnă...

Jenia se obişnuise să trăiască în aşa fel, încît să nu fie niciodată singură.

— Nu ştiu, fetelor, ce-am să fac mai tîrziu, fără căminul nostru studenţesc, tot spunea ea, desfăcîndu-şi braţele într-un gest comic de nedumerire.

Îndeplinea cu multă conştiinciozitate sarcinile de Comsomol, sindicat, şi ale cercului de cultură fizică, era membră în toate comisiile existente, redacta ziarul facultăţii, iar cînd se ivea printre studenţi vreo problemă delicată, era aleasă în unanimitate delegată ca să vorbească cu decanul.

— Pune în acţiune tot farmecul tău personal, auzi, Jeniurka? o dăscăleau studenţii conducînd-o pînă la uşă.

Jenia îi liniştea clătinînd afirmativ din cap, închidea pe jumătate ochii ca înaintea unei sărituri într-o apă rece şi intra, cu zîmbetul ei îndrăzneţ şi nepăsător pe buze, la temutul decan...

Ajunsese aspirantă tot atît de uşor şi de simplu ca şi cum ar fi trecut în anul următor. Era doar greu să-ţi închipui Universitatea fără Jenia Vdovina! Nimeni nu se îndoia de capacitatea şi de sîrguinţa ei, dar deocamdată nici ea, nici îndrumătorii ei ştiinţifici nu ştiau dacă era făcută pentru a ajunge o savantă.

Jenia primise delegaţia pentru Polesie fără să stea la gînduri, cu toate că planul prevedea pentru ea o cu totul altă temă. Petrecuse însă o seară întreagă aplecată deasupra hărţii, şi numele rîurilor — Glubîn, Strumeni, Iaselda, Gorîn — o încîntaseră.

Pentru prima oară în viaţa ei fusese petrecută la gară nu de vreo douăzeci de inşi, ci de unul singur. Şi acest unu îi spusese de bun rămas ceva ce-o amuţise pe Jenia în chip cu totul neobişnuit şi o pusese pe

gînduri, rămînînd la fereastra vagonului cu un zîmbet uitat pe buze.

Peronul rămăsese departe în urmă... Pietrele kilometrice treceau în zbor, adîncind despărţirea. Ascunzînd cerul, pinii, buni pentru construcţii navale, se apropiau în rînduri strînse de linia ferată...

În compartiment se mai aflau trei inşi, cu care călătorise pînă la capitala regiunii. Unul îndesat, trupeş, cu ochi mici de urs, ce abia se vedeau în orbite, şi capul rotund, ras, se dovedise a fi directorul unui serviciu regional de combustibil. Îi plăcea să repete din zece în zece cuvinte, fără să se poată şti dacă voia prin aceasta să se fălească sau să se umilească :

— Noi, polesienii...

Şi totuşi, cînd Jenia începuse să discute cu un alt tovarăş de drum — o fată, pînă mai ieri studentă, mîine medic — despre posturi aflate la mari depărtări de centru, omul se simţise adînc jignit, deşi se vorbea de Siberia.

— Chiar eu sînt din regiunea Novosibirsk, spusese el, am lucrat acolo zece ani. Locurile-s frumoase, bogate. Vă speriaţi degeaba, domnişoarelor !

Se căţărase suflînd din greu pe bancheta de sus, care se îndoise sub greutatea lui, şi, atîrnîndu-şi de un cîrlig o legătură de covrigi, îi ronţăise fără încetare pînă la capătul drumului.

Jenia şedea pe locul ei, cu obrajii în palme. În timpul celor şase ani de universitate se obişnuise cu gîndul că trăia în centrul lumii, în oraşul slăvit în atîtea cîntece şi că nu-i mai rămînea să dorească nimic altceva !

Luîndu-şi rămas bun de la ea, tovarăşii îi spuseseră :

— Vezi, Jenka, să nu te sălbăticeşti în codrii din Polesie, să nu te îneci în mlaştinile de la Pinsk.

Şi ea le făgăduise aproape în serios ! Iar acum n-avea nici măcar ce să adauge la conversaţia generală. Firesc, dacă tovarăşii ei de drum ar fi aflat că era din Moscova, s-ar fi apucat s-o întrebe de clădirile

înalte şi de noua Universitate ! Dar toate astea priveau numai Moscova, erau realizările altor oameni, nu ale ei !

Jenia fusese cuprinsă deodată de o adevărată invidie faţă de directorul cel gras, care se putea considera pe bună dreptate şi siberian, şi bielorus.

„Am douăzeci şi trei de ani — se gîndea ea, închizînd, în sfîrşit, ochii, fiindcă se făcuse noapte, şi în jur se auzea răsuflarea egală a celor adormiţi. Sînt comsomolistă, aspirantă, îmi merge bine în viaţă ; dar atunci de ce simt deodată un fel de ruşine şi parcă o părere de rău ?"

Luna albă, de vară părea să alerge şi ea luîndu-se la întrecere cu locomotiva şi ascunzîndu-se din cînd în cînd după nori. Vagonul, nou-nouţ, mirosea a vopsea, iar roţile băteau cu asprime tactul : tac-tac-tac...

...Şi iată că se afla în Polesie, pe pămîntul Rusiei Negre, de la care n-a rămas acum nici măcar denumirea geografică.

...În ochiul de sus, larg deschis al ferestrei, o mică stea argintie se zbătea, de parcă ar fi fost prinsă într-o plasă de fluturi, moale, întunecoasă.

6

...În biroul lui Kliuciariov, secretarul comitetului raional, becul arde atît de slab, încît totul în jur pare să plutească într-un fum portocaliu.

Firește, se fumează mult, şi perdelele albe, mişcate uşor de adierea vîntului, despart odaia de seara înstelată, răcoroasă, cu miros de flori şi cu rarele lumini deasupra Gorodokului, care se pregăteşte să adoarmă.

Pe scaune tari stau, descheiaţi la haină, Liubikov, Leli, directorul S.M.T.-ului şi Grom, asudat şi făcîndu-şi, după obiceiul lui, vînt cu un ziar.

Blișciuk abia a plecat, și se aude cum mașina lui ia, chiar de la scară, o viteză neîngăduită, iar cele două faruri, ce luminează străduța de la un capăt la altul, izbesc în geamuri cu un mănunchi scurt de raze, aidoma unui reflector.

Odăița e mică, singura neatinsă deocamdată de reparații. În ea au fost adunate toate casele de fier și etajerele cu cărți din întregul comitet raional; e foarte anevoios să te strecori printre ele, căci te lovești mereu cu genunchii de scaune.

Ar fi greu de spus dacă în această încăpere continuă complicata zi de lucru a comitetului raional, sau are loc o discuție prietenească între bărbați, la care toți se mulțumesc să fumeze și să se odihnească, înghiontindu-se unii pe alții cu pumni zdraveni. Dar atît glumele cît și rîsul se învîrtesc în jurul acelorași teme: mașinile de la S.M.T., strînsul recoltei, treieratul...

Valiușițki stă lîngă fereastră cu tîmpla proptită de pervaz și nu prea ia parte la discuție. Încă de dimineață, tot caută să prindă momentul cînd să se apropie de Kliuciariov și să-i spună: „Vă rog chiar eu — eliberați-mă din funcția de președinte: e peste puterile mele".

Își plimbă, cu un ciudat sentiment de părere de rău, privirea prin încăperea pe care o cunoaște atît de bine și i se strînge inima: de-acum nu va avea, desigur, decît arareori prilejul să mai vină pe aici... Și deși fusese, de cele mai multe ori, criticat în această odaie, pleca totuși îmbărbătat, ducînd cu el amintirea larmei omenești, de care comitetul raional al partidului vuiește de dimineața pînă seara, întocmai ca o scoică de mare...

— Mă tot mustrați, Feodor Adrianovici — spune în acest timp Leli, făcînd vesel și neîncetat cu ochiul, ca și cum și-ar lua în rîs propriile lui cuvinte — dar ce mi-ați face dacă strîngerea recoltei cu combinele ar merge și la noi ca în celelalte raioane ale regiunii?

Kliuciariov se întoarce repede spre el. Pe chipul lui nu se vede nici urmă de oboseală sau de supărare.

— Stai! Am să-ţi mai aduc eu aminte de aceste vorbe! Ai găsit şi tu cu ce să te lauzi! Dar planul care vă este? Abia-abia ajungeţi să-l îndepliniţi.

— Lăsaţi, c-o să-l îndeplinim, răspunde cu încăpăţînare Leli, bătînd uşor din piciorul încălţat cu cizmă moale, de cavalerie. Vorbesc doar de celelalte raioane.

— Dar tu unde lucrezi? stăruie Kliuciariov în rîsetele celorlalţi. Ia spune-mi, unde?

— Ei, aici, la Glubîn-Gorodok, sub îndrumarea dumitale. Leli face cu mîna un gest comic de deznădejde, dar pe chipul lui proaspăt bărbierit, vineţiu alunecă în treacăt o expresie de oboseală atît de sinceră, încît Kliuciariov îl priveşte o clipă cu mare luare-aminte.

— Ştiu, Leli, spune el pe un ton cu desăvîrşire schimbat, că te doare inima pentru toate, ca şi pe mine, iar pentru tractoare chiar mai mult decît pe mine, precum îţi este şi datoria. Ideile tale sînt şi ele juste. Ceea ce înseamnă că am ajuns cu toţii destul de maturi ca să înţelegem ce ne trebuie astăzi în raion. Dar ca gîndul să devină faptă, iar fapta să se facă repede — asta nu se întîmplă întotdeauna!

— Înţeleg, Adrianîci, răspunse Leli încet, ridicînd capul şi privindu-l, de data aceasta drept în faţă. Asta o înţeleg...

Pare să mai aştepte ceva, cu toate că Grom îl trage spre uşă: Leli i-a făgăduit să-l ducă la Luciosî cu rabla de automobil de serviciu a S.M.T.-ului (Danilo Semeonovici a dat, fireşte, de mult drumul propriului său camion, neputînd răbda „timpii morţi").

După plecarea lor se face de îndată mai multă linişte în odaie. Liubikov îşi întinde şi el mîna după şapcă, dar Kliuciariov îl opreşte. Ridică receptorul, formează numărul său de acasă şi aşteaptă cîteva clipe răspunsul.

— Uitasem că ai mei au plecat astăzi, spune el deodată cu un aer vinovat. Voiam să te poftesc la cină.

— Nu, Feodor Adrianovici. Mă duc acasă. Pînă ajung la Bratici! Mă aşteaptă nevasta.

Kliuciariov cade deodată pe gînduri, părînd să piardă firul convorbirii. Îşi trece de cîteva ori mîna pe păr.

— Du-te, spune el în cele din urmă, şi transmite Şurei salutările mele.

Glasul lui sună blînd, ca în intimitate.

Pe Valiuşiţki îl cuprinde însă din nou un sentiment nelămurit de amărăciune: i se pare că tot ce face şi ce vorbeşte astăzi Kliuciariov e îndreptat într-un fel oarecare împotriva lui.

Întinzînd mîna lui Liubikov, încearcă iarăşi un sentiment de ruşine pentru el însuşi, pentru Dvorţî şi o dorinţă ascuţită de a fi în locul lui Liubikov, ca el să fie acela care să poată pleca din această încăpere cu conştiinţa împăcată, cu fruntea sus...

Dar uşa se închide, şi acum, cînd a rămas singur cu Kliuciariov, Valiuşiţki se întoarce tulburat spre fereastră, pentru a da în sfîrşit perdeaua la o parte şi a lăsa să intre un pic de aer curat...

— Te temi de greutăţi, Semion? îl întreabă deodată, cu glas domol, Kliuciariov. Iar nu se simte tocmai bine şi şade nemişcat, cu capul proptit în palme.

Tot mai tulburat, Valiuşiţki descheie maşinal nasturele de sus al vestonului său militar. Cămaşa roşie îi luminează parcă chipul, şi albul ochilor — un alb-albăstrui — sticleşte. De dimineaţă tot vrea să spună: „Vă rog chiar eu: eliberaţi-mă din funcţia de preşedinte; e peste puterile mele", tocmai ca să nu păţească această ruşine! Acum însă răspunde la fel de domol:

— Ce să zic, au fost greutăţi... Dar dacă te-ai teme de ele, ar însemna să nu mai trăieşti.

— Şi cînd ţi-a fost cel mai greu în viaţă? continuă să-l întrebe, gînditor, Kliuciariov.

— Cînd? Valiuşiţki oftă abia perceptibil, împreunînd sprîncenele la rădăcina nasului. În copilărie, sub pani. O ştiţi doar şi dumneavoastră; am crescut orfan, înfometat, gol... Trăiam într-un sat sărac...

— Da... şi iată că şi la noi, sub Puterea Sovietică, mai sînt în Polesie sate sărace, cu toate că n-ar trebui să fie!

Valiuşiţki îşi scormonea cu unghia o bătătură învechită în podul palmei.

— Îmi vine cam greu, spuse el cu jumătate de glas, înţelegînd foarte bine ce anume avea în vedere secretarul.

— Şi unde-i uşor? răspunse acesta. Facem totul ca să fie mai uşor după noi.

— Înţeleg, Feodor Adrianovici. Numai că nu ştiu destulă carte, şi n-o s-o scot la capăt. Mi-e şi teamă c-o să-mi pierd la Dvorţî carnetul de partid, pe care chiar dumneavoastră mi l-aţi dat...

Valiuşiţki plecă capul mult de tot. Un smoc de păr îi căzu peste ochi.

Kliuciariov tace. Becul arde cu izbucniri, ba aruncînd o lumină puternică, aproape albă, pe fruntea plecată a lui Kliuciariov şi pe părul lui bălai, tăiat drept, ba pierzîndu-şi deodată incandescenţa şi tremurînd asemenea unui viermişor roşu, gata să se stingă în globul de sticlă.

— Mai ales la ştiinţa de carte sînt cam slab, repetă Valiuşiţki, mai copleşit de această tăcere decît ar fi fost de mustrări.

— Dar sufletul ţi-e tare? Dar la agricultură te pricepi? întreabă secretarul repede, cu multă căldură, şi numai faptul că-i aude glasul este o uşurare pentru Valiuşiţki. Eşti doar din partea locului, eşti polesian, cunoşti fiecare bîrnă de pe case, fără să mai vorbesc de oameni... Cît despre carnetul de partid, n-ai să-l păstrezi mai sigur ferindu-l de greutăţi. Carnetele

astea nu stau doar de frumuseţe în buzunarul nostru, Semion. Ţie îţi vine greu cu un singur colhoz, dar eu ce să fac ? Dă-mi şi tu un sfat. Împarte greutatea cu mine.

Valiuşiţki priveşte stăruitor în jos. Aşa cum se întîmplă cînd eşti tare tulburat, glasul lui Kliuciariov ajunge pînă la el în valuri, cînd îndepărtîndu-se parcă, cînd pătrunzînd cu deosebită putere în adîncul fiinţei sale.

Gîndurile lui Valiuşiţki se deapănă şi ele cu pauze, inegal. Vorbele „Trăiam într-un sat sărac" i-au adus un întreg tablou înaintea ochilor : casa cu acoperiş de paie, cu ziduri înnegrite, el, orfanul nimănui, lîngă pragul rece, şi cîntecul tînguitor, tărăgănat al sorei sale deasupra leagănului :

Nici tu blid şi nici tu sare,
Of, of, of !
Laţuri trei în legănare,
Doamne, of !

Cînd soră-sa se măritase, n-avusese de zestre, afară de casa părintească şi de cîntecele ei, decît nişte cercei de tinichea, făcuţi de mînă, netezi şi de forma asului de caro...

— V-am ascultat întotdeauna şi vă mulţumesc că faceţi din mine un om, bolboroseşte Valiuşiţki. Spun numai că ar trebui să învăţ...

— Vei învăţa deocamdată la şcoala serală. Ai să munceşti şi ai să şi înveţi în acelaşi timp, ca noi toţi. Îţi făgăduiesc un ajutor special din partea comitetului raional, atît moral, cît şi material. Dar vom fi totodată mai exigenţi faţă de tine decît faţă de ceilalţi, tocmai fiindcă-mi eşti drag şi răspund de tine în mai mare măsură decît de alţii. Înţelege bine, Semion, că nu pot acum să te ţin la o parte de treburile mari, de măreaţa noastră luptă ! Unde ai mai auzit că pe front s-ar fi concentrat într-un singur sector o sută de mii de tancuri ? Ei bine, iată că acum se îndreaptă spre

pămînturile înţelenite o sută de mii de combine. Priveşte şi tu: fetele din oraş şi-au părăsit locuinţele, rudele, stau în corturi, şi strîng grîul...

Cineva bate la uşă. Kliuciariov ridică brusc, cu un aer nemulţumit, capul.

— A-a-a! se mărgineşte el să spună cînd intră şoferul comitetului raional, întinzîndu-i o cheie.

— Raisa Stepanovna mi-a spus să v-o dau. Era cît p-aci s-o ia cu dînsa. Ce-ar mai fi fost!

Şoferul e un flăcău tînăr de tot. Stă în uşă zîmbind cu dinţii lui mari ca boabele de porumb şi aşteaptă să fie întrebat.

Abia acum devine limpede că ora e tîrzie. Pe coridor, dincolo de uşa larg deschisă, nu se mai aude nici o mişcare. Pe fereastră se strecoară şuvoiul unui curent cu iz umed de noapte.

— Ei, i-ai suit cu bine în tren? întreabă întristat Kliuciariov, învîrtind cheia în mînă şi zgîriindu-i floarea cu unghia, cu un gest mecanic. N-au întîrziat?

— Nu, răspunde tărăgănat şoferul, bucuros să stea de vorbă. Vagonul era bun, cu locuri rezervate. Raisa Stepanovna are un loc jos, iar Ghen sus. Mi-a spus să vă comunic că dînsul o să se întoarcă mai curînd, pentru şcoală.

— Da, Ghenka o să se întoarcă mai curînd, spune Kliuciariov, făcînd rînduială printre hîrtiile de pe masă.

— Care va să zică, au plecat la părinţi, ca şi anul trecut, să-i mai vadă pe bătrîni... continuă pe un ton nehotărît şoferul, apoi, aducîndu-şi deodată aminte de ceva, bagă mîna în sîn şi scoate o revistă subţire, împăturită în două. Mai e şi asta: Raisa Stepanovna a luat-o, dar n-a avut răgazul s-o dea înapoi. Mi-a spus s-o ducem Antoninei Andreevna cînd mergem la Luciosî.

Netezi cu un gest nehotărît coperta, neştiind dacă trebuie s-o ţină la el, sau să i-o dea lui Kliuciariov. Dar acesta a şi întins mîna.

— Da, da, o s-o ducem, răspunde el repede, fără să-l privească pe şofer. Doar n-o fi ceva urgent.

Răsfoieşte revista, parcurgînd cu oarecare nedumerire titlurile: „Pleuritele", „Profilaxia bolilor de gît", — de parcă ar căuta să înţeleagă ce a putut s-o intereseze pe nevastă-sa, cînd deodată o foiţă transparentă alunecă dintre pagini şi pluteşte uşor, ca un fulg de lebădă, prin odaie, nelăsîndu-se prinsă.

Pe foiţă este desenată, din cîteva linii, o rochie, aşa cum desenează de obicei femeile cînd se străduiesc să pătrundă tainele unei croieli şi lasă la o parte tot restul. Da, nu e nici un fel de enigmă: e pur şi simplu rochia verde, pe care o poartă doctoriţa Antonina Andreevna şi pe care voieşte pesemne să şi-o facă şi nevasta secretarului raional. Într-adevăr, de ce să n-aibă aceste două femei oarecare interese comune?...

— Pe Antonina Andreevna o pomeneşte toată lumea la noi, la Dvorţî, spune Valiuşiţki, ridicînd foiţa şi întinzînd-o lui Kliuciariov. În zîmbetul lui reînvie amintiri plăcute.

A fost doar o vreme cînd şi pe el, Valiuşiţki, l-au îngrijit cu descîntece împotriva frigurilor, a sperieturii şi a deochiului: „Hai, fugi, deochi în tufişe, în bălţi, în smîrcuri mlăştinoase, în păduri uscate... Ai acolo gorgane umblătoare, unde soarele nu încălzeşte, unde cîntece nu se aud, unde nu gîgîie gîştele..."

E uşor de închipuit uimirea doctoriţei Antonina Andreevna, care abia ieşită din facultate auzea la căpătîiul bolnavilor astfel de descîntece îngăimate cu glas plîngăreţ! Fata cu păr negru, care nu zîmbea decît arareori, intra în case cu mers sigur, egal, şi halatul ei de medic, mai alb decît prima zăpadă, împrăştia un miros de doctorii care dădea fiori, aducînd cu mireasma ierburilor adunate în nopţile de Sînziene, aşa că mai toate babele o priveau din ungherul lor cu o încîntare sfioasă, întrebîndu-se dacă nu cumva acest boboc de fată venea într-adevăr din acele ţinuturi, necunoscute polesienilor, unde cerul se apropie atît de

mult de pămînt, încît, cînd îşi spală rufele, femeile le spînzură de colţurile lunii în crai nou.

— Da... Antonina Andreevna... repetă încet Valiuşiţki dus pe gînduri.

Kliuciariov tot mai scotoceşte prin hîrtiile de pe masă şi nu ridică de loc capul. Abia după ce isprăveşte se îndreaptă din şale şi îşi trece o clipă mîna peste pleoape, ca şi cum ar vrea să şteargă de pe ele un fir nevăzut de păianjen, care îl împiedica să vadă.

— Rămîi noaptea asta la Gorodok? îl întreabă el pe Valiuşiţki. Atunci, poate vii la mine? Tot e goală casa...

Valiuşiţki scutură însă atît de energic capul întorcîndu-se dintr-o dată de la amintirile sale la grijile zilei şi spune cu atîta căldură: „Nu, Feodor Adrianovici, mă duc la Dvorţî!" încît Kliuciariov înţelege că nu mai e nevoie de nici un fel de urare de drum bun.

Îi strînge doar puternic, îmbărbătător mîna:

— Ei, hai, atunci du-te!

Iar în sinea lui îşi spune: „Acum un an şi jumătate nici Liubikov nu pornea, la Bratici, de la o situaţie mai bună. Chiar cu nimic mai bună!"

II. BRATICI CU UN AN ÎN URMĂ

1

La început Liubikov nu fusese socotit activist în raion. Venise în anul patruzeci şi nouă la fratele său, care conducea un artel, se prezentase organelor locale de partid şi, întrucît era un flăcău cu ştiinţă bună de carte, deşi nu prea dezgheţat, fusese însărcinat pînă una-alta cu ţinerea scriptelor cabinetului de partid. Trecuseră astfel doi ani. În raion avuseseră foarte de curînd loc colectivizarea, apoi comasarea. Casele cu acoperiş de paie din coclaurile polesiene urmau să facă pasul pe care restul ţării îl făcuse în douăzeci de ani.

Şi primele tractoare răscoliseră pămîntul mlăştinos, aproape virgin, lăsînd brazde adînci. Dar nu erau decît primele brazde! Cele douăzeci de colhozuri ale raionului se înfăţişau ca douăzeci de lumi diferite, douăzeci de planete, fiecare cu greutatea ei specifică şi cu o viteză deosebită! Ceea ce realizase Bolşanî în răstimp de un an părea deocamdată pentru colhozurile de la Luciosî, Bratici sau Dvorţî, cu neputinţă.

— Nu te mai frămînta atîta, rogu-te, Feodor Adrianovici, spusese rîzînd, cu vreun an în urmă Pinciuk, credincios obiceiului său de a găsi în orice lucru şi o latură bună — avem două colhozuri milionare, primele pe regiune, prin urmare, rezultatul muncii noastre se vede. Nimeni nu ne cere deocamdată mai mult.

Pinciuk hotărîse din capul locului să se poarte binevoitor față de oamenii cu care trebuia să lucreze. Era un vechi și încercat gospodar și, cînd i se încredințase lui Kliuciariov, pînă mai ieri conferențiar la comitetul regional, postul de prim-secretar al raionului, fusese gata să-i întindă și acestuia, din tot sufletul, o mînă prietenoasă de ajutor. Se împăcase chiar cu firea în veșnic neastîmpăr și cam colțoasă a lui Kliuciariov: doar nu spune zicătoarea că numai dacă macini grăunțele faci făină? Dar timpul trecea, stilul de muncă al lui Kliuciariov parcă tot nu se lămurea, nu se așeza în făgașul obișnuit, și treptat, treptat, Pinciuk începuse să se întrebe, observînd mersul lucrurilor, cum aveau să se petreacă toate și de ce anume avea să se poticnească primul-secretar, căci era cu neputință să nu se poticnească în cele din urmă!

Un timp crezu că o astfel de piatră în calea lui Kliuciariov avea să fie Liubikov.

Președinte al colhozului la Bratici era pe atunci un om puțin sociabil, posac. Nu lua decît arareori cuvîntul la adunările raionale și numai cînd i se punea de-a dreptul vreo întrebare. Își înainta rapoartele și informațiile cu întîrziere, sub motiv că nu prea știe carte și că în alții nu se încrede, dar primea în schimb toate ordinele șefilor fără cîrtire și fără o singură vorbă împotrivă, ceea ce îi cîștigase simpatia lui Pinciuk. Nici cînd se dădu celor de la Bratici un plan de dezvoltare a creșterii vitelor, care le depășea vădit posibilitățile din acel an, președintele nu crîcni. Iarna fu lipsă de nutreț, vitele colhozului pieriră pe capete, dar primăvara, președintele găsi totuși o ieșire din situație...

Cînd Kliuciariov află însă de ea, se luă cu mîinile de păr. Scena se petrecu la o consfătuire a activului raional, după raportul lui Pinciuk, care ținuse două ceasuri. Secretarul se ridică, stacojiu, aproape de aceeași culoare cu pînza ce acoperea masa și se porni

să vorbească cu un glas pe care mînia îl făcea pitigăiat :

— În ce scop alcătuim noi planuri, tovarăşi preşedinţi de colhozuri ? Doar aşa... în vederea unei singure zile, pentru ca fiecare să arate că nu a stat cu mîinile în sîn, să scape de critică şi să se culce pe-o ureche ? Sau privim mai departe, şi avem cu adevărat de gînd să gospodărim pămîntul acesta ? Pinciuk a dat citire dării de seamă, care arată că cei de la Bratici şi-au îndeplinit planul în ce priveşte creşterea vitelor. Eu însă nu doresc nimănui o asemenea îndeplinire : au fost date la împerechere mînzatele de un an şi jumătate ; au stricat cireada. Ca să le mulgi, trebuie să le sui pe masă. Dau cîte un litru de cap, ceea ce e o ruşine şi pentru o capră... Nu rîdeţi, tovarăşi, că nu-i de rîs. Se vede că preşedintele de la Bratici pune mai mult preţ pe tihna unei singure zile, decît pe bunul mers al colhozului. Şi dacă-i aşa, cred că nici colhozul nu va ţine la un astfel de preşedinte !

Concluzia era aspră şi neaşteptată. Cîteva clipe domni în sală o tăcere şovăitoare, ca şi cum asistenţa ar fi cîntărit vorbele secretarului, apoi răsunară aplauze, la început stinghere şi sfioase, pe urmă tot mai puternice şi mai numeroase.

— Iei hotărîri pripite, Feodor Adrianovici, spuse Pinciuk secretarului după consfătuire, cînd rămaseră singuri. Se silea să vorbească pe un ton blînd, binevoitor, ceea ce nu-i era însă uşor, deoarece simţea încă privirile întregii săli aţintindu-se asupra sa, cînd Kliuciariov spusese : „Pinciuk a dat citire dării de seamă..." Admiţînd chiar că preşedintele colhozului Bratici greşise, că nu se gîndise la toate, el se străduise totuşi să îndeplinească planul. Lucrul acesta nu-i uşura vina ?

— Preşedintele de la Bratici a procedat ca un sabotor, răspunse scurt Kliuciariov, păşind prin băltoacele negre ca păcura.

Ca întotdeauna primăvara, Gorodokul începea să fie năpădit de apele provenite din topirea zăpezii, şi unicul felinar ce se legăna în vîrful unui stîlp înalt se oglindea în zeci de băltoace.

— Dacă e sau nu un sabotor, mai rămîne de dovedit, Feodor Adrianovici. Şi crede-mă că am experienţă: n-ai să-l poţi dovedi criminal. Iar pentru o simplă greşeală nu se mazileşte un om.

— Depinde de greşeală! mormăi Kliuciariov, mărind pasul. Aveau însă acelaşi drum aproape pînă acasă, astfel că discuţia fu continuată vrînd-nevrînd. Dacă greşeala e întîmplătoare, comisă din dorinţa ca lucrurile să meargă cît mai bine, am să înţeleg şi am să iert. Dar dacă-i făcută de dragul unei fiţuici...

— Numeşti planul o fiţuică?! exclamă aproape îngrozit Pinciuk — gîndind totodată: „Vorbele astea ar trebui ţinute minte, tovarăşe Kliuciariov". Dar atentezi la lucruri sacrosancte, Feodor Adrianovici, rosti el cu glas tare după o tăcere. Ce s-ar alege de disciplina noastră dacă am înceta să ne supunem necondiţionat planului? Ce s-ar întîmpla cu statul?

Ajunseră la pod. Lumina felinarului nu mai răzbătea pînă aci. Păşeau amîndoi la întîmplare pe scîndurile de pe marginea podului şi se auzea cum, îndoindu-se, acestea plescăiau în apă, ceea ce însemna că Glubîn se umflase într-adevăr.

Kliuciariov se opri şi, cîteva clipe, cercetă în zadar chipul lui Pinciuk: în faţa lui albea o pată nedesluşită, pe care era cu neputinţă să citeşti vreun gînd.

— Dar dacă ne vom mărgini să ascultăm orbeşte de ordine, Maxim Petrovici, spuse el încet, fără să căutăm să le pătrundem cu mintea, fără să încercăm, noi, comuniştii, să îndreptăm planurile sau să le îmbunătăţim, ce se va alege de stat?

Nopţile încep devreme la Gludîn-Gorodok. De cum se lasă întunericul, pe străzi nu se mai aude nimic. Nici măcar lumina din ferestre nu mai răzbeşte afară, deoarece toate au obloane închise aproape ermetic.

Astfel stăteau tăcuți în întunericul adînc cei doi conducători ai raionului și se auzea desluşit rîul clocotind sub pod, jucîndu-și șuvoaiele gîlgîind de puterile primăverii.

— Spui lucruri ciudate, Feodor Adrianovici, grăi în cele din urmă Pinciuk. Da, foarte ciudate...

Fără să mai adauge o vorbă, porniră înainte, și dincolo de pod o luară fiecare în altă parte.

Totuși, a doua zi dimineața, de îndată ce ceasul arătă începutul zilei de lucru, Pinciuk chemă comitetul raional la telefon :

— Nu te-ai răzgîndit în privința Braticiului, Feodor Adrianovici ?

Glasul lui era vioi, odihnit.

Kliuciariov îi răspunse că nu se răzgîndise și că din chiar acea zi aveau să înceapă pregătirile pentru alegerea unui nou președinte.

— Aha ! Și ai chibzuit totul în privința cadrelor ? După cîte știu eu, nu stăm prea bine cu ele, în raion. Te pomenești că ai vreo „R.I." ? [1] glumi el.

Nu, Kliuciariov n-avea nici o „R.I.". Nu dispunea decît de populația raionului, mereu aceeași : patruzeci de mii de suflete.

— Tot nu mă pot dumeri dacă ești pesimist sau optimist ! se miră în batjocură Pinciuk. Și care-i candidatul tău, dacă nu-i un secret ?

Kliuciariov răspunse că comitetul raional îl propune pe Liubikov.

— Pe Liubikov ? Pe acela din artelul „Raza roșie" ? Dar e un bețivan, și chiar acolo trebuie supravegheat de aproape !...

— Nu, pe Alexei Liubikov...

— Bibliotecarul ?

— Directorul cabinetului de partid.

Pinciuk tăcu iarăși un timp.

— Firește că ești mai în măsură să judeci... Dar

[1] „R.I." — rezervă intangibilă. (N. red.)

după părerea mea nu procedezi în spirit gospodăresc. Actualul președinte lucrează de doi ani la Bratici, e în curent cu toate treburile... Afară de asta, sîntem datori să promovăm cadrele locale, cunoști doar orientarea.

— Nu cunosc decît o singură orientare : să întărim colhozurile și să creăm oamenilor o viață mai bună. Iar din omul acela n-o să iasă niciodată un adevărat gospodar ; îl observ de mult : e nepăsător și fricos.

— Cam așa-i... Ei bine, să-l punem pe Liubikov.

Era, desigur, un risc să pui în fruntea unui colhoz slab un comunist tînăr, lipsit de orice experiență organizatorică. Cele știute însă de Kliuciariov despre Liubikov pledau în favoarea acestuia, iar situația de la Bratici nu suferea amînare. Orice activitate, fie ea însemnată sau măruntă, cere, pe lîngă învățătura culeasă din cărți, și o anumită intuiție. Un activist de partid are, poate, mai multă nevoie de această intuiție decît oricare altul. Adesea Kliuciariov nu putea nici el să-și explice de ce zăbovea uneori mult timp înainte de a lua o hotărîre în privința cîte unui om, studiindu-l îndelung și încrezîndu-se instinctiv în el, pe cîtă vreme în alte ocazii lua măsuri drastice, cu toate că, formal, în aceste cazuri lucrurile mergeau chiar mai bine decît în celălalt. Ei, da, „formal" !

După convorbirea telefonică cu Pinciuk, Kliuciariov își aprinse cu un gest nervos o țigară, dar rămase totuși pe gînduri. Pinciuk avea, poate, de partea lui bunulsimț al unui conducător încercat.

— Chiar dacă-i mai slab pregătit, e om de-al nostru, cu care ne-am deprins, spunea el de obicei. În treburile în care știu că-i mai slab îi pretind mai puțin. În schimb o să ne scoată din încurcătură în alte privințe, dacă se simte și el legat de noi. Nu ne face vreo boacănă.

— Leonti Ivanovici, strigă Kliuciariov spre biroul vecin, unde lucra secretarul al doilea. Nu pleci nicăieri acum ?

Ziua abia începea. Lobko şedea la birou pe marginea scaunului, gata parcă să sară la fiecare moment în picioare şi, răsfoind grăbit o carte, nota ceva pe un petic de hîrtie, cîntînd mormăit şi părînd foarte preocupat :

Rîndunica de pe nuc
L-a ciocnit în moţ pe cuc...

Cîteva clipe tăcea, pironindu-şi gînditor privirea stăruitoare asupra rîndurilor, bătea darabana cu degetele pe frunte, apoi pornea iar, cu o mişcare bruscă, să întoarcă paginile şi, găsind pasajul căutat, relua mulţumit mormăiala cu glas adînc, vuind înăbuşit, ca un samovar supraîncălzit :

Nu scînci, măi cuc moţat :
Mîine te-ai şi vindecat !

Era un om ciudat, plăpînd, pe jumătate chel, la cei patruzeci de ani pe care îi avea. Urma nişte cursuri prin corespondenţă, purta cu el pe la colhozuri caietele cu teme şi pleca adesea la Minsk, ba chiar şi la Moscova pentru examene. În raion era socotit drept un om cu carte, cam sucit şi, la drept vorbind, destul de şters.

— Ştii, Feodor Adrianovici, ne-a sosit un volum de Mao Tze-dun, spuse el, întorcîndu-şi capul la auzul paşilor. Vorbeşte mai ales de învăţămîntul individual, dar eu am de gînd să aleg cîte ceva din el şi să trag o raită prin colhozuri, ca să stau de vorbă cu comuniştii. Nu cumva voiai să-mi dai vreo însărcinare tocmai pentru zilele astea ?

— Nu, Leonti Ivanovici, nu-ţi dau nici o însărcinare. Mă gîndeam la Bratici... Am vorbit noi o dată de Liubikov...

— Da, am vorbit...

Lobko îşi însemnă pagina din carte cu fila de calendar proaspăt ruptă şi îi aruncă lui Kliuciariov o privire întrebătoare, veselă :

— Şi ce, s-a modificat oare în rău dosarul tovarăşului în decursul ultimelor douăzeci şi patru de ore? I s-o fi descoperit vreun unchi din partea bunicii care făcea, acum patruzeci de ani, comerţ cu covrigi într-o dugheană?

Se porni cel dintîi pe rîs, împletindu-şi şi despletindu-şi degetele, după cum îi era obiceiul.

— Nu, orfanul e neîntinat, zîmbi şi Kliuciariov. S-ar părea însă că omul nu e îndeajuns de încercat în activitatea practică, aşa că, de... nu se ştie cum se va descurca acolo. Bratici e un sat greu de condus.

Lobko îl privi puţin încruntat, dar cu aceeaşi licărire veselă în ochi şi, deschizînd cartea, atinse cu degetul fila de calendar:

— Ce a fost, a fost. Dacă ai timp, poţi să sărbătoreşti succesele şi să analizezi greşelile. Cît despre ziua de mîine, porneşti întotdeauna spre ea ca într-o călătorie pe mare: să descoperi pămînturi noi. Nimeni nu s-a născut în postul lui. Şi Pinciuk tot cu biberonul a început, nu cu biroul comitetului executiv raional; sînt convins de asta! Cine-i vinovat, dacă Liubikov e de doi ani la Gorodok, şi noi stăm şi azi să ghicim de ce-o fi în stare? Poate că-i născut să fie preşedinte de colhoz!

— Dar dacă nu-i?

— Dar dacă este?

Kliuciariov izbucni cu glas rugător:

— Leonti Ivanovici! Înţelege o dată că nu eu sînt împotriva lui Liubikov. Pinciuk mi-a telefonat chiar acum: e îngrijorat, spune că n-ar fi un lucru cuminte.

— „Să nu ne lovească niciodată ruşinoasa cumineţenie", spuse Lobko, bătînd cadenţa cu mîna. Asta-i de Maiakovski. Cel mai bun şi cel mai talentat poet al epocii noastre. Sau nu eşti de acord?

Kliuciariov începu să rîdă cu acea neaşteptată căldură pe care o trezea întotdeauna într-însul Lobko şi, învăluindu-l cu privirea, aşa cum şedea pe marginea scaunului, vesel, agitat, ager la minte, Kliuciariov nu

înceta să se bucure în sinea sa că are în raion un asemenea al doilea secretar și prieten de mîna întîi, cu toate că nu stătea mai niciodată cu el de vorbă despre lucruri mai personale : pesemne din lipsă de timp...

— Afară de minte, orice comunist e dator să aibă, prin însuși faptul că-i comunist, un dar sufletesc. De ce să credem că Liubikov nu l-ar avea ?

Geamul de sus al ferestrei se trînti și ușa se întredeschise scîrțîind. În ciuda faptului că era așa de plăpînd, Lobko avea întotdeauna grijă să stea în curent.

— Călește-te, ca oțelul, mormăi el, privind cu plăcere pe fereastră, la crengile golașe, fragile, ce trosneau în bătaia vîntului.

Ziua crescuse simțitor. Irumpea bucuria luminii. Mai ningea din cînd în cînd, dar era o zăpadă ușoară, nebunatică, de primăvară.

Chipul rumen, cu sprîncene negre al instructorului comitetului raional se ivi în crăpătura ușii.

— Intră, Snejko ! îi strigă Kliuciariov. Discutam tocmai despre prietenul tău. E vorba să-l pețim pentru Bratici, ca președinte al colhozului.

— Pe Alioșa Liubikov ? Snejko clătină cu îndoială din cap. O s-o scoată el la capăt, Feodor Adrianovici ? Bratici e... ehei !

— N-are a face, pe noi numai greul ne mîntuiește. Cu ușorul nimeni n-ar învăța ceva.

— La urma urmei de ce nu ? izbucni Snejko cu ochii deodată aprinși, făcînd cu mîna un gest care voia să spună că nu aveau de ce să le fie teamă. Destul a trăit Alioșka numai cu un sfert din adevărata lui putere ! Unui astfel de taur i-ar sta bine să care saci cu făină, și el strănută de doi ani din cauza prafului de pe hîrtoage. Prea de mult stă fată mare. Pețiți-l, Feodor Adrianovici !...

Cînd Snejko plecă, secretarul al doilea îi spuse lui Kliuciariov :

— Aproape că l-ai parafrazat pe Pavlov adineauri. Bătrînul întreba : Care-i condiția principală pentru

atingerea oricărui scop ? Şi tot el răspundea : Existenţa unor piedici. Drept răspuns la obstacol se încordează reflexul ţelului care astfel va fi atins. Îţi aduci aminte ?

Încurcat, Kliuciariov se scărpină la ceafă ; cunoştinţele lui despre Pavlov se mărgineau la „noţiuni cu totul generale", şi o mărturisi fără înconjur. Atunci Lobko se aşează pe un mic jilţ de lemn tare şi, ştergîndu-şi cu grijă ochelarii, ca un conferenţiar în faţa unui auditoriu numeros, începu să vorbească singurului său ascultător despre marele fiziolog rus...

Lui Pinciuk nu-i fusese prea uşor să-i facă pe plac lui Kliuciariov. Îi displăceau certurile, lupta făţişă, fără înconjur, dar, pe de altă parte, dacă secretarul avea să facă pozne în raion, nu tot el, Pinciuk, avea să fie tras la răspundere, ca un om cu experienţă, trimis aci încă din primele zile ale eliberării ?

Pentru orice eventualitate, Pinciuk încercă să sondeze terenul chiar la raion.

— Spune-mi sincer, Leonti Ivanovici, întrebă el pe al doilea secretar, Lobko, pricepi întotdeauna ce face Kliuciariov ?

— Ce să facă ? Şi cînd ? răspunse distrat Lobko.

— Cum să spun... e aspru din fire — începu, prudent, Pinciuk — şi cam repezit.

Lobko îl ascultă cîteva minute cu multă atenţie, cu un aer preocupat.

— E bine că te munceşte gîndul despre un om, despre ceea ce reprezintă într-adevăr, spuse în cele din urmă al doilea secretar. Vezi dumneata, mi se pare că tovarăşul Kliuciariov trece acum prin acea perioadă, atît de importantă pentru orice om, cînd tot prisosul de forţe şi de sentimente îşi caută o ieşire şi o întrebuinţare. Ceea ce s-a acumulat pe nesimţite în decursul anilor, în virtutea unui fel de inerţie a creşterii, a atins acum limita. Adică nu ! se întrerupse Lobko. Nu, nu ! Nu există limită ! Cred în dezvoltarea ne-

sfîrşită a posibilităţilor omeneşti. Dumneata nu crezi? întrebă el pe neaşteptate.

— Cred, răspunse abătut Pinciuk.

— Mai ales cînd acestor posibilităţi li se oferă un cîmp de activitate atît de vast ca la noi, continuă Lobko cu o înflăcărare mereu crescîndă. Gîndeşte-te că oricît de departe am ajuns, oricît am realizat, vor mai rămîne mult timp pe pămînt locuri unde totul va trebui să pornească de la început: şi Puterea Sovietică, şi colhozurile, şi naşterea unui om nou. Continente întregi trăiesc astăzi ca în vis. Omul se naşte, îşi bea cupa de amar şi mica picătură de bucurie ce-i sînt sortite, moare — şi toate acestea fără să bănuiască măcar de ce este în stare, ce ar fi putut să realizeze. Comunismul, spuse Lobko încet şi solemn, comunismul este, după părerea mea, tocmai descoperirea integrală a omului, a tuturor posibilităţilor sale.

Ochii îi străluceau sub ochelari şi chipul ras îi înflorea într-un zîmbet visător, sfios.

— Leonti Ivanovici, spuse Pinciuk, ştii doar că sîntem activişti, avînd de îndeplinit anumite însărcinări practice... Cîteodată n-ai vreme nici să răsufli. Fireşte că-ţi mulţumesc pentru convorbirea asta.

„Se cheamă că am stat de vorbă, îşi spuse el, după ce-şi luă rămas bun de la Lobko. Încă unul cu gărgăuni în raion!"

Rezultatul acestei convorbiri ar fi fost, ce-i drept, cu totul neaşteptat pentru cel de-al doilea secretar, dacă l-ar fi aflat. După o lună de zile, Lobko plecă însă la obişnuitele lui examene şi nu se mai întoarse în raion: fu lăsat în capitala regiunii, astfel că nu mai asistă la sfîrşitul poveştii cu Liubikov.

Chiar din acea seară, Pinciuk începu să ticluiască o scrisoare amănunţită către comitetul regional, în care îl învinuia pe Kliuciariov de înfumurare, de samavolnicie şi de alte păcate grele. Culegea zilnic alte fapte, fără să se grăbească. Le expunea fără vehemenţă. Nu, nu-l duşmănea pe Kliuciariov, ci socotea

pur şi simplu de datoria sa să dea, în împrejurările pe care le trăiau, un semnal de alarmă.

Comitetul regional reacţionă la semnal. Sosi o comisie, care se apucă să cerceteze procesele-verbale pe doi ani în urmă. Primăvara trecu însă cu bine în raion, însămînţările se făcură repede, şi Kliuciariov (împreună cu acelaşi Pinciuk) iscăliră cei dintîi din regiune raportul despre terminarea muncilor de însămînţare. Comisia găsi că primul-secretar procedase bine în toate şi plecă.

Kurilo, secretarul comitetului regional, căruia nu-i plăcea să aibă zîzanii la el în regiune, nu mai înaintă afacerea forurilor superioare, ci se mulţumi să-l cheme pe Kliuciariov la el şi să-l întrebe, cu felul blajin şi puţin cam grosolan, care-l caracteriza :

— Din ce te-ai luat tu acolo cu Puterea Sovietică, de se plînge de tine ? Ce i-ai făcut lui Pinciuk ?

— Nimic. Atîta doar că în unele chestiuni părerile noastre diferă. Nu ştiam, de altfel, că tocmai el s-a plîns.

Secretarul comitetului raional îl privi pieziş dar atent, cu ochii lui de urs, mici, deştepţi, şi îşi scărpină îngîndurat bărbia.

— M-da, rosti el prelung, se mai găsesc activişti care se plimbă mereu cu creionul în mînă, nu te scapă din ochi, şi cum greşeşti, gata, au şi luat notă. Totul e exact : faptele, datele, martorii. Totul e exact şi... totul e minciună, asta-i ! Şi cînd te gîndeşti că Pinciuk a crezut, desigur, că a dat dovadă de o vigilenţă folositoare. Ciudat om !...

Kliuciariov tăcea.

— Poate să-l mutăm de la tine ? întrebă Kurilo, uitîndu-se la Kliuciariov tot atît de scrutător, dar şi cu bunăvoinţă.

— Nu, mai bine să rămînă, răspunse hotărît Kliuciariov după cîteva clipe de gîndire. Cu atît mai mult, cu cît e vorba de mine personal. Sînt oare eu atît de înfumurat, încît să cred că toată lumea trebuie să mă

iubească ? Înseamnă numai că n-am izbutit să-l conving că eu aveam dreptate, şi atîta tot !

Convorbirea îi lăsă o impresie apăsătoare lui Kliuciariov. Se întoarse de la comitetul regional într-o stare de spirit cît se poate de proastă. Îşi dădea seama că din pricina susceptibilităţii sale exagerate îşi tăiase singur calea spre o discuţie serioasă, de principiu, şi toată povestea cu Pinciuk trebuie să se fi înfăţişat secretarului comitetului regional într-o lumină falsă, ca o ceartă personală.

„Ei bine, bine, îşi repeta pentru a suta oară Kliuciariov. Oare totul e numai să-ţi dovedeşti dreptatea faţă de cei mai mari ? E, poate, chiar mai bine ca Pinciuk să rămînă în raion. Doar nu mi-e duşman, ce naiba ! Nu-i intrigant din fire. O să înţeleagă singur."

Dacă ar fi să vorbim de slăbiciunile omeneşti, fireşte, nici Kliuciariov nu era lipsit de ele. Cu toată bruscheţea şi perspicacitatea sa, rămînea un om prea sensibil, greşelile altora îl făceau să sufere, şi o împotrivire stăruitoare îl jignea adînc, deşi ascundea acest lucru. Vedea în ea în primul rînd un semn al propriei sale neîndemînări, şi el nu voia să fie neîndemînatic.

Ambiţia tainică a lui Kliuciariov era nu numai să-şi ridice raionul, dar să crească şi el în aceeaşi măsură, şi nu prin situaţia lui, ci prin însăşi valoarea lui, ca om. Ştia foarte bine că nu obţii încrederea unui raion întreg numai fiindcă deţii un post înalt. După locul pe care-l ocupa, Kliuciariov era prima personalitate din raion, şi iată, voia să fie într-adevăr primul ! Primul la care lumea să vină cu amărăciunile şi bucuriile ei, în faţa căruia să nu fie numai răsfoite procesele-verbale din dosare, ci să se deschidă sufletele !

2

Aşadar Kliuciariov n-a luat în seamă sfaturile şi temerile lui Pinciuk, şi „bibliotecarul" Liubikov ajunse preşedinte de colhoz.

La început însă, Bratici o luă de-a dreptul în jos. Din colhoz mijlocaș ajunse colhoz codaș. Și Blișciuk răspîndi prin raion niște vorbe usturătoare: „Dvorțî și Bratici sînt frați buni".

Liubikov alerga din zori pînă în noapte pe pămînturile colhozului lui, resfirate de-a lungul rîului Glubîn. La fiecare pas era însă primit cu înțepături ascunse, cîteodată chiar cu nesupunere fățișă. Ochii lui albaștri se duseseră în fundul capului; nu se mai bărbierea cu săptămînile. Cunoscuse chiar o noapte de deznădejde, cînd trimisese lui Kliuciariov, printr-un curier special, o scrisoare: „Nu mai pot. Îmi vine să mă împușc."

Kliuciariov sosi a doua zi de dimineață și rămase în colhoz opt zile.

Era o primăvară timpurie, posomorîtă. Apele mari nu se retrăseseră încă. Rîurile Glubîn și Pramen erau una cu malurile, și se revărsaseră peste șesuri ca o oglindă tulbure, ușor vălurată.

Kliuciariov își trimisese automobilul înapoi la Gorodok și umbla pe jos, cu niște cizme mari, cauciucate și o manta de ploaie din pînză de cort. Cunoștea bine locurile. Bratici nu-i nici măcar un sat, ci un lanț de mici gospodării de-a lungul rîului Glubîn. De la sediul principal, unde se aflau cîteva acarete, ridicate în pripă din bîrne vechi, Kliuciariov trăsese o raită pe la brigăzi. Îl lăsase pe Liubikov la biroul conducerii. După felul cum acesta se repezise spre el la auzul automobilului ce intra în curte, cum alergase prin băltoace, fără să-și aleagă drumul, de parcă ar fi scăpat dintr-o casă cuprinsă de flăcări, Kliuciariov înțelesese din capul locului cît de prost merg lucrurile. N-avea nici un rost să-i lase pe oameni să creadă că e mulțumit, cînd Liubikov, în calitate de gazdă, îl plimbă prin colhoz. Liubikov era aici un străin. Cei din Bratici îl întîmpinaseră cu neîncredere, ba chiar cu dușmănie. E drept că și înfățișarea lui, nebărbierit, cu o manta militară veche, stropită de noroi, nu dădea

cîtuşi de puţin impresie de gospodar, de ins care să placă unor oameni şi aşa stîrniţi împotriva lui.

— Unde dormi ? îl întrebase Kliuciariov.

Alexei îl dusese într-o odăiţă alăturată birourilor, aproape o cămară. O pufoaică atîrnată de un cui, o cană cu ceai rece, o farfurioară plină cu mucuri de ţigări — iată, poate, tot ce era în odaie.

— Pe nevastă-ta ai lăsat-o la Gorodok ?

— Unde s-o aduc aici ? răspunsese Liubikov cu un gest de deznădejde.

Kliuciariov luase farfurioara fără să spună o vorbă, aruncase mucurile pe fereastruică, şi vîntul suflase dintr-o dată din cartonaşe resturile de tutun, umplînd odăiţa cu un miros neplăcut de amăreală aspră.

— S-a pierdut cu firea ostaşul din garda roşie, spusese încet Kliuciariov. Te predai ? Dai înapoi ?

— Eu ?! Feodor Adrianovici !... Liubikov se înecase şi buzele începuseră să-i tremure ciudat.

Kliuciariov fusese gata să-l strîngă în braţe, să-l cuprindă puternic cu labele lui grele, fără o vorbă, bărbăteşte, cum se îmbrăţişează cîteodată soldaţii înainte de o luptă grea sau după o ispravă ostăşească. Dar isprava lui Liubikov rămînea încă de înfăptuit.

— Voi veni să mănînc la tine ; înjgheabă ce poţi. Şi mai fă un pic de rînduială pe-aici. Kliuciariov îşi plimbase în treacăt privirea pe pereţi, pe patul de scînduri cu perna de stambă, mototolită, şi deodată faţa i se luminase de un zîmbet zgîrcit şi aspru. Ai înţeles ?

...Acum, cînd păşea singur, alegînd moviliţele zvîntate, bogat îmbrăcate cu ierburile de anul trecut, de pe marginea drumului, vorbi în sfîrşit lui Alioşa aşa cum n-ar fi izbutit desigur să o facă cu glas tare, adresîndu-i cuvinte pline de căldură şi de încredere : „Ţi-e greu, Alioşa, ce să zic ! Tare greu."

Lăsase în urmă multe căsuţe de bîrne, acoperite cu paie, aducînd a ciuperci pleoştite (numai cîinii lătrau îndelung şi zgomotos în spatele lui), şi continua să înainteze sub cerul mohorît, dînd ritmic din mîini, ca

soldaţii şi şchiopătînd uşor din piciorul rănit. Acum că era singur, şchiopăta chiar mai tare ca de obicei; altfel, îşi controla fiecare pas. „Îmi trebuie o cheie. O cheie pentru acest pămînt şi pentru inima oamenilor!... Cuvîntul «comunism»? «Viitorul?» Dar cine o să mă creadă, dacă nu voi dezvălui chiar de astăzi o bucăţică din acest viitor, dacă n-am să-l arăt, fie chiar într-un lucru cît de mărunt? Şi de ce cei din Bratici nu l-au primit cu drag pe Liubikov, băiat cinstit, de treabă? De ce?..."

Din urmă venea, plutind tăcut, un nor, ce-l ajungea încet, încet pe Kliuciariov. I se şi vedea marginea, de care spînzura, lăţindu-se mereu, perdeaua de muselină a unei ploi îndepărtate. Apa rîului Glubîn se făcu neagră şi iarba se întunecă. Se stîrni un vînt aspru, vîrtos. Norul se învîrtejea, se rupea în bucăţi, se lăsa în voia vîntului, tîrînd după el şuviţele sure. Acum i se desluşeau limpede straturile: cel de jos, plumburiu, şi cel de sus, fumegos, cenuşiu-deschis...

— Hai, suie-te, să te duc. O să te mureze, drumeţule!

La auzul glasului, Kliuciariov întoarse capul.

Un ţăran cu şapcă din postav ostăşesc cenuşiu trăgea de hăţurile calului pag, înhămat nu la o căruţă, ci la o luntre pe roate.

— Tovarăşul secretar! strigă el uimit, dar cu glasul plin de bucurie, recunoscîndu-l pe Kliuciariov, şi adăugă de îndată pe un ton aspru, jucîndu-şi sprîncenele tufoase: Hai, urcă, secretarule. Ploaia nu se uită la ranguri. Sau ai alt drum?

Kliuciariov se instală la pupa luntrei, care slujea, chipurile, de capră şi spuse, oftînd prefăcut:

— Nu, tovarăşe Skuloveţ, aşa cum se vede, de-acum înainte acelaşi drum îl avem pînă la moarte.

Se uitară unul la altul şi deodată se porniră pe un rîs atît de năprasnic şi de răsunător, încît calul pag îşi ciuli mirat urechile.

— Ei ! Asta-i bună ! repeta mereu Skuloveţ, ştergîndu-şi ochii plini de lacrimile rîsului. Se îneca chicotind în barba încîlcită şi se tot uita la Kliuciariov cu o privire şireată, plină de curiozitate.

— Hai, spune-mi ca înaintea lui dumnezeu, secretarule : nu eşti supărat pe mine ? Ştiu că nu-ţi place s-o arăţi deschis, dar spune-mi drept dacă în fundul sufletului nu eşti supărat !

— Vai de mine, Prohor Ivanovici, tu îmi prilejuieşti mai multă bucurie decît altîi.

— Nu mi-ai uitat numele, spuse încet Skuloveţ.

Kliuciariov mormăi :

— Ei, na-ţi-o bună ! Cum să te uit ! Numai că nu te-am dus în braţe la cristelniţă, încolo îmi eşti ca şi un fin...

Se uitară din nou unul la altul şi rîseră iarăşi, dar mai domol.

— Tot voiam să te întreb : ce carte citeai atunci pe pod ? Se vede că era tare frumoasă : auzeam doar cum întorceai foile.

— Nu-mi aduc aminte. Să fiu al naibii dacă mai ştiu ce era ! Foile le întorceam eu, dar de gîndit, mă gîndeam la altceva. Mă gîndeam la tine, tovarăşe Skuloveţ.

— Şi gîndeai de rău ? se nelinişti din nou Skuloveţ.

— Atunci ? Şi încă cum ! mărturisi Kliuciariov.

— Bine mai ştii să te stăpîneşti, Feodor Adrianîci.

Tăcură un timp şi îşi aduseră aminte — fiecare în sinea sa — vremea, acum îndepărtată (cu toate că nu se scurseseră de atunci decît trei ani), cînd, în urma unei delegaţii primite de la comitetul regional, Kliuciariov ducea în raion muncă de lămurire pentru colectivizare. Mergea din casă în casă, stătea de vorbă, citea ziarele. Polesienii îl primeau însă cu neîncredere pe acest necunoscut. Unii, zărindu-l pe fereastră, plecau pe furiş, să nu cadă în ispită, şi Kliuciariov aştepta cu multă răbdare în casă. Plictisindu-se, strujea cu

cuțitul jucării copiilor, ba îi învăța chiar cîntece, cu toate că glasul îi era răgușit și slab.

Într-o zi, în timp ce Kliuciariov se apropia de casa lui Skuloveț, acesta zăbovise prea mult și voise s-o șteargă chiar în văzul lui.

— Hei, gospodarule! îl strigase Kliuciariov.

Skuloveț nu răspunsese, ci lungise pasul. Obosit, supărat, Kliuciariov se luase cu încăpățînare după el. Ajungînd la un pod, aruncat peste un pîrîu pe jumătate secat, Skuloveț dispăruse ca un cufundac sub pod și se instalase pe malul răcoros, zvîntat. Kliuciariov rămăsese sus, în bătaia soarelui. Deschisese o carte și mai multe ceasuri se scurseseră așa unul după altul, numai fumul armonios a două țigări — una sub și cealaltă pe pod — ridicîndu-se spre cerul liniștit.

„Ai să te cari, agitatorule, focul mă-ti! Ai să te cari", gîndea Skuloveț, aproape fără răutate, trăgînd iscoditor cu urechea la foșnetul paginilor cărții.

„Iată că n-am să mă car, răspundea pe tăcute Kliuciariov. Chiar de-ar trebui să stau o zi întreagă fără mîncare, n-am să mă car! Să vedem, care din noi e mai încăpățînat."

Cînd amîndoi își isprăviseră tutunul și de pe ape începuse să se ridice ceața umedă a serii, Skuloveț prinsese glas:

— Ce-ar fi să mergem acasă la mine?

— Să mergem, se învoise bucuros Kliuciariov.

Skuloveț ieșise gemînd de sub pod.

— Ai tutun de-o țigară? întrebase el, uitîndu-se pentru prima oară la musafirul său.

Acesta îi arătase cutia goală. Skuloveț își scuturase punga de tutun, de asemenea goală.

Ceața deasă, lăptoasă li se și ridicase pînă la brîu și amîndoi mergeau fără să vadă pămîntul.

— Lasă-mă s-o iau înainte, spusese Skuloveț, aci e mlaștină, nu cumva să pășești greșit. Unde ți-ai vătămat piciorul?

— Pe front.

Skuloveţ îşi domolise pasul.

— Ai să rămîi noaptea asta la noi. Iar mîine am să te duc cu căruţa. Încotro mergi?

— La Piatigostici, să văd gospodăriile de pe acolo.

— N-au milă de tine şefii, mormăi Skuloveţ. După ce că nu te-a cruţat războiul, mama lui, nu te cruţă nici ei.

Kliuciariov nu-l văzuse de trei ani pe Skuloveţ.

— Va să zică, ai prins încredere în colhozuri? îl întrebă el pe polesian.

Skuloveţ tuşi, suflă zgomotos şi îşi şterse barba.

— Pe tine te-am crezut şi atunci, spuse el în cele din urmă. Cît despre colhozuri, nu prea am văzut eu multe.

Şfichiui calul cu hăţurile uitîndu-se la cerul negru şi chipul lui se întunecă asemenea tuturor celor din jur.

— Prohor Ivanîci, spuse Kliuciariov după cîteva clipe de tăcere. Ce să ne jucăm de-a ascunselea? Doar nu ne cunoaştem de azi, de ieri. Spune-mi verde: ce nu merge la voi? Sînteţi nemulţumiţi că vi s-a schimbat preşedintele? Vă pare rău după el?

— Cui să-i pară rău, doar lupului!

— Atunci ce-i?

De sus se revărsă deodată o ploaie cu picături atît de mari, încît ai fi zis că undeva, în văzduh, se dezlegase o pungă cu bani mici de argint. Kliuciariov îşi trase gluga mult peste frunte; nu mai deosebea drumul. Dînd bici calului, Skuloveţ coti brusc în prima ogradă. Duseră calul sub şopron şi intrară în casă.

— Bună ziua, Melanio! Bucuroasă de oaspeţi?

— Fă mai întîi semnul crucii, doar n-ai venit la ştundă![1]

— Hai noroc, mătuşo!

---

[1] Sectă baptisto-evanghelică, răspîndită în cercurile de culaci. (N. trad.)

După cîteva clipe şedeau cu toţii la masa curat geluită, beau lapte fierbinte din ceşti şi mîncau, aruncînd dintr-o palmă într-alta, cartofi copţi.

Skulovеţ îşi scoase şapca: părul lui aspru era presărat din belşug cu fire cărunte.

— Ce să-ţi spun, Feodor Adrianîci? urmă el vorba. Orice nemulţumire îşi are începutul ei. Un rîu mare porneşte de la un izvoraş. De prima noastră nemulţumire ai putea zice că era o prostie... După ce ai fost atunci pe la noi, am înaintat cererea, ne-am adunat şi am chibzuit ce nume să dăm colhozului. Tinerelul trimis de raion se tot uita la ceas: „Spuneţi-i cum vreţi, numai să vă hotărîţi mai repede. Vreţi «Zorile», vreţi «Răsăritul», vreţi «Dimineaţa vieţii»? Ar fi şi mai bine să-i daţi numele unui erou sau al unui savant, numai să nu fie Budionnîi şi nici Miciurin: asemenea colhozuri mai sînt în raion." Iar noi ne-am adus aminte ce ne-ai povestit de Cuban, de maşini, de combine. Ne-a venit atunci pofta să avem un nume de-al nostru, poate nu atît de frumos, dar să fie al nostru. Oare am greşit, n-am chibzuit bine?

— Nu, de ce? Foarte bine. Şi ce nume aţi propus?

Skulovеţ aruncă în treacăt o privire Melaniei: baba strînse buzele, clătinînd din cap şi voind parcă să spună că toate astea-s fleacuri.

— Duduie, maşină.

— Cum?

— Iac-aşa, adicătelea să înceapă şi la noi, la Bratici, să duduie maşinile, bolborosi Skulovеţ cu glas deznădăjduit, făcînd cu palma o mişcare, aducînd cu o învîrtitură de elice.

— Să ştii că era un nume minunat...

— N-am izbutit.

— De ce?

— Tinerelul acela de la rion a spus că nu se poate, că n-are con... conţinut — Skulovеţ rosti anevoie cuvîntul vădit memorat cu greu. A mai zis că noi,

cei de la Bratici, sîntem întotdeauna neastîmpăraţi, că nu se ştie la ce te poţi aştepta de la noi, că un colhoz e o treabă serioasă, nu-i circ. Apoi ne-a sfătuit să-i dăm numele lui Ceapaev.

— Ceapaev a fost un om de ispravă.

— Da' eu zic că nu ? Vorba-i că nu mai eram parcă stăpîni în colhozul nostru. Ne-a spus că nu ne numeşte deocamdată un preşedinte, că ni-l propune pe Saghida Andreian, ţăran nevoiaş de-al nostru. Noi n-am mai zis nimic : ce rost mai avea să spunem ceva de Andreian ? Dacă era al nostru colhozul, apoi trebuia să fie al nostru, iar dacă era vorba să fie al lui, n-avea decît să numească pe cine vrea.

Kliuciariov sări ca ars, aruncă pe masă cartoful abia început şi porni să se plimbe tulburat prin odaie. Fruntea i se făcu stacojie, cum i se întîmpla întotdeauna cînd era mîniat. Skuloveţ îl urmărea încruntat cu ochii lui verzui, pe jumătate închişi, ca şi cum ar fi aşteptat ce avea să urmeze. Baba Melania, cu basmaua ei neagră bine strînsă sub bărbie, se apucă să strîngă vasele cu aceeaşi expresie aspră şi dezaprobatoare pe faţă.

„Uite ce înseamnă să te dovedeşti mic într-o acţiune mare. Blestemata tutelă cu vedere îngustă. Le taie oamenilor tot avîntul", îşi spunea Kliuciariov, plimbîndu-se dintr-un colţ în celălalt.

— Şi cum de nu te-ai învrednicit să vii la mine, la comitetul raional, Skuloveţ ? Pe mine mă ştiai doar.

— Păi, am zis că ăi fi supărat pe noi. Şi pe urmă, de ! Ai ajuns şef mare, răspunse şiret Skuloveţ, zîmbind din ochi. Văzînd însă pe Kliuciariov că păleşte şi-şi pierde suflarea de jignit ce se simţea, omul continuă pe un ton de îndată serios :

— Aş fi venit, Adrianîci. Aş mai fi iscodit doar cum gospodăreşte noul preşedinte şi-aş fi venit, ce crezi !

Auzind că venea, în sfîrşit, vorba de Liubikov, Kliuciariov respiră adînc şi se aşează pe laviţă.

— Ei, şi de ce nu v-a plăcut noul preşedinte? Doar l-aţi votat.

Skuloveţ ridică uşor din umeri.

— Pentru noi e cam totuna ori că-i ăsta, ori că aduceţi pe-un altul.

Se aşternu o tăcere apăsătoare. Odaia se întuneca din ce în ce datorită norilor care acopereau treptat cerul. Baba Melania — scundă, uscăţivă, cu rochie pînă la călcîie şi bondiţă largă — spălă cratiţa, o şterse, o puse la loc şi se aşează cu spatele la soba albă.

— Unde s-a mai văzut să se arunce sămînţa în noroi? zise ea deodată cu glas tare. Noul preşedinte a spus că vom săpa un şanţ şi vom semăna grîul în mlaştină. Vrea să ne sărăcească de tot, să ne cerşim pîinea prin lume!

— Cum poţi să spui aşa ceva, mătuşo? Gîndeşte-te că o să secaţi mlaştinile, o să puneţi îngrăşăminte chimice şi o să iasă un pămînt straşnic! În raionul Ohreansk, bunăoară, la colhozul „Molotov"...

— Nu se face pîine în mlaştină, spuse cu îndărătnicie baba.

— La colhozul „Molotov" din raionul Ohreansk...

— Ascultă-l, Melania, ascultă-l...

Baba îl fulgeră din ochi pe Skuloveţ:

— Trebuie să mulg vaca, n-am vreme de poveşti bune pentru copii.

Şi, răsucindu-se dintr-o dată, ieşi, luînd cu ea doniţa. Kliuciariov se mulţumi să se uite în urma ei.

În ceardac bătrîna rămase un timp locului în faţa perdelei îndesate a ploii şi oftă, cu gîndurile deodată furate de alte mîhniri. Casă pustie: nici nepoţel, nici fiu, nici fiică... Ca un copac înfrunzit a fost odată băbuţa. Acum a ajuns ca o creangă uscată. A purtat cinci copii în pîntece — şi n-are nici unul! Fata i-a murit la prima ei facere, într-o familie străină. Băia-

tul a fost dus în Germania... N-a mai aflat ce s-a ales de el. Pe ceilalți trei i-a îngropat de mici. Domnul a dat, Domnul a luat... A luat, dar n-a dat!

Simțindu-și stăpîna, vaca începu să mugească în staul; baba își aruncă pe umeri o pînză groasă, ce atîrna în cui, și străbătu în grabă curtea. Cînd se întoarse în casă, bărbații stăteau tihnit de vorbă, uitîndu-se de aproape unul în ochii celuilalt.

— Și brigăzile trebuie alcătuite altfel, Adrianîci. S-o luăm, bunăoară, pe-a noastră... Cum orînduia Andreian oamenii? Măsura cu sfoara. Care avea casa mai aproape de izlaz trecea la brigada crescătorilor de vite, care stătea în celălalt capăt — la cea agricolă. Înainte, toți cei din Bratici ne duceam la Anton Streha după răsaduri; ce varză, ce roșii avea! Dar Streha stă cu casa în partea cealaltă, așa că l-au făcut grădjar.

— Să mergem la brigadă, Ivanîci, zise Kliuciariov, privind cu nerăbdare pe fereastră.

Ploile de primăvară sînt năvalnice. Au un singur rost: să topească zăpada stătută de pe cîmp și să limpezească văzduhul, aidoma unei ferestre. Vîntul și începuse să-și plimbe măturile peste nori, împrăștiindu-i de pe cerul de martie.

— Să mergem, să mergem! se învoi vesel Skuloveț.

În fața ușii, după ce-și luară bun rămas de la stăpîna casei, Kliuciariov se întoarse încă o dată spre ea:

— Știi, mătușico, ce prost o duce noul nostru președinte? Nimeni nu-i face o mîncare, n-are cine să-i spele. Ar trebui să-ți fie milă de el și să-l iei, pînă una-alta, la tine. Mai încolo, o să se mute el undeva și o să-și aducă nevasta din Gorodok.

— Îs doi?

— Au și-un copil mic.

— Este loc și pentru trei, spuse Melania, strîngîndu-și buzele. Un bărbat tînăr nu poate sta mult fără ai lui.

Porniră iar la drum cu luntrea pe roți, urmînd făgașele din anul trecut, pline de apă curgînd ca niște minuscule pîrîiașe.

Kliuciariov făcea cu un creion, care-i juca mereu în mîini, însemnări în carnet: „Punctul unu: Telefon astă-seară de la conducere la regiune, serviciului de rețea cinematografică, să trimită imediat la Bratici filmul «Ceapaev». Telefon mîine din nou. Și pe urmă în fiecare zi pînă ce îl vor trimite. Punctul doi: Ajutor lui Liubikov să aleagă oameni pentru o vizită la colhozul «Molotov», din raionul Ohreansk. Baba Melania să meargă și ea neapărat. Punctul trei: Amelioratorul să țină o prelegere și să stea aici vreo două săptămîni. Punctul patru:...“ Kliuciariov aruncă o privire înapoi, peste umăr și scoase un fluierat:

— Ia te uită ce namilă gonește din nou după noi!

Skuloveț ridicase biciul, dar întoarse și el capul. Tulburat de discuția avută, se simțea acum ca purtat de furtună și n-avea decît un gînd: să ajungă mai repede.

— Nu-i nimic, Adrianîci; deseori și un nor negru se preface într-un nouraș alb!...

Ajunseră la aripa dinspre pădure a crescătoriei de porci. Skuloveț zăbovi, legîndu-și calul de un copac, iar Kliuciariov o luă înainte deschizînd portița cu balamale ruginite. Înăuntrul cocinii era pe jumătate întuneric și atît de murdar, încît ți se tăia respirația, iar tălpile alunecau prin mocirlă.

În încăperea în care se pregătea hrana porcilor, acoperișul era găurit și prin el se zărea cerul, încins cu un curcubeu. Pe o ladă de lemn ședeau cîteva femei, îmbrobodite cu basmale pînă la sprîncene. Doi bărbați cu niște zeghe dintr-o țesătură grosolană de lînă — unul încălțat cu cizme de cauciuc, celălalt cu opinci — trăgeau din țigară, rezemați de pereții înnegriți de fum. Un cîine dormita, încolăcit la picioarele lor.

Femeile — mai toate foarte tinerele — începură de îndată să rîdă una la alta şi intrară cu plăcere în vorbă. Bărbaţii tăceau, cercetîndu-l pe Kliuciariov cu priviri iscoditoare.

— Cum muncim? Nu muncim de loc. Umblăm teleleu pe lîngă casă — trăncăni una din fete, proptindu-şi pumnii în şolduri.

Kliuciariov se miră pe un ton vesel:

— Ia te uită, e primul colhoz în care văd că porcăresele nu se plîng de muncă!

— De ce să ne plîngem? De dus la cîmp, nu ne ducem, iar preşedintele nu dă pe la noi, aşa că facem ce ne taie capul, ca şi cei cu gospodărie individuală!

— Dar cine zice asta? Kliuciariov prinse, cu multă pătrundere, în tonul fetei nu numai o sfidare, dar şi o notă de supărare.

— Toată lumea o spune şi ne scot ochii.

Kliuciariov încetă să mai zîmbească.

— Ştiu că munca voastră nu-i o muncă de sezon. Plugarul nu poate să strîngă recolta dacă plouă. Pe cîtă vreme voi, ori că plouă, ori că ninge, ori că-i sărbătoare, trebuie să fiţi la locul de muncă.

Porcăresele se uitară una la alta şi oftară. Cea care părea mai în vîrstă şi mai dezgheţată vorbi din nou:

— O să facem o cerere. N-au decît să numească pe altele aci. Noi am stat un an şi ne-ajunge.

— Ba să faceţi bine să nu vă apucaţi de cereri, răspunse pe un ton blînd Kliuciariov. Le cercetă o clipă cu o privire ce n-avea nimic supărător, apoi le spuse: Există în regiunea Kursk un colhoz căruia-i spune „Pobeda". Acolo este o mulgătoare care a muls, de cînd a venit pe lume, un milion de litri. De nouăsprezece ani lucrează la fermă; acum a fost decorată. I s-a dus vestea şi toată lumea o respectă... Cu ce sînteţi voi mai prejos?

Fără să vrea şi aproape imperceptibil — cum numai femeile ştiu să o facă — porcăriţele, printr-o

ușoară mișcare a umerilor și a sprîncenelor, luară o înfățișare demnă.

— Porcii o să-i îngrijim noi, spuse nehotărîtă una. Basmaua, trasă mai jos de sprîncene, îi tăia pieziș obrajii și bărbia și nu i se vedeau decît ochii, albaștri, mirați.

— Nimeni nu vrea să vină la ferma asta, spuse deodată, pe un ton îndîrjit, unul dintre bărbați, strivindu-și țigara cu cizma de cauciuc. Aici nu poți să cîștigi ca la cositul fînului și nu-s nici un fel de îmbunătățiri. O să spuneți că avem un președinte nou? Ce să zic, nu bea, își dă toată silința, dar poate președintele s-o scoată singur la capăt? Ați venit dumneavoastră și vă mulțumim. Dar o să vă urcați în automobil și n-o să vă mai vedem.

— Ba nu, zise cu glas tare, din ușă, Skulovețț, înaintînd un pas și bătîndu-se țanțos cu coada biciului pe carîmbul cizmei — o să mai vină.

Kliuciariov întoarse capul și îi zîmbi recunoscător numai din ochi, fără să adauge o vorbă.

— Voi veni neapărat, întări el. Și o să-l aducem și pe președinte.

Se învîrti prin încăpere, cercetînd-o printre gene cu o privire de gospodar.

— O bancă se poate așeza totuși fără să-l așteptați pe președinte, ca oamenii să nu fie nevoiți să stea numai în picioare, aruncă el în treacăt. Dar ia spuneți-mi, care-i la voi norma de hrană pentru o scroafă cu purcei?

— Cîți cartofi putem scoate cu sapa, atîția dăm.

— Așa-a!

Kliuciariov se porni deodată pe un rîs vesel, din inimă. Toți îl priviră mirați.

— Vouă vi se pare că aici lucrurile stau atît de prost, încît mai rău nici nu se poate! Iar eu m-am gîndit că chiar de astăzi totul va merge altfel, și asta o s-o facem cu brațele noastre. Hai în cocină. Hai!

O porni grăbit prin băltoace, fărîmiţînd în stropi curcubeul oglindit în ele. Uşa rămăsese deschisă: fîşii largi de lumină, şuvoaie de aer primăvăratic pătrundeau nestăvilite înăuntru, şi de aceea, poate, interiorul părea şi mai murdar, şi mai respingător. Kliuciariov întoarse capul fără să păşească pragul.

— Dacă n-aţi făcut din toamnă o rezervă de hrană pentru porci, de unde s-o luaţi acum? Ce să mai vorbim? Şi nici o cocină nouă nu se poate construi într-o lună, două. Dar, fetelor dragi, cîrpe, căldări, mături aveţi? Pereţii se pot vărui?

— De cînd cerem var şi nu-l putem căpăta, mormăi bărbatul cu cizme de cauciuc, care se dovedi a fi responsabilul creşcătoriei. Kliuciariov nu-l lăsă să isprăvească şi făcu un gest de nerăbdare cu mîna.

— Bine. O să vă aducem noi var, Skuloveţ şi cu mine. Chiar azi. Nu-i aşa, Prohor Ivanovici?

— Nu-i nevoie, se ruşină deodată una dintre fete. Asta o facem şi noi... Şi dacă spălăm peste tot: ce o să fie pe urmă? Asta am vrea să ştim.

— Pe urmă?

Trăsăturile feţei lui Kliuciariov străluceau de o însufleţire stăpînită şi toţi se strînseră cît mai aproape în jurul lui.

— Pe urmă o să-l silim pe preşedinte să facă un acoperiş nou la odaia pentru pregătit hrana porcilor, să pună podele. Dacă n-aveţi material, vă vom ajuta de la raion. Apoi ne vom aduna cu toţii, vom socoti cîtă provizie avem şi vom stabili o raţie. Asta ca să ne prezentăm la conducere înarmaţi cu cifre: de atîta aveţi nevoie anul ăsta şi atîta venit va avea atunci creşcătoria.

— Dar cine o să ne creadă, cine o să vrea să ne asculte? întrebă deodată sfios, cu glas jalnic, al doilea ţăran, un om scund, firav, cu o expresie de umilinţă, plămădită de anii îndelungaţi de sărăcie. Ochii lui albaştri, spălăciţi nu se întîlniră decît o clipă cu privirea lui Kliuciariov, şi de îndată se abă-

tură într-o parte, ca şi cum s-ar fi speriat de propriul lui glas.

— Cum te cheamă, tătucule? îl întrebă Kliuciariov cu voce reţinută. Această arătare jalnică, sperioasă îţi trezea atît de viu în minte un alt veac decît al nostru, încît cuvîntul „tătucule" îi venise lui Kliuciariov aproape fără să vrea pe buze, cu toate că omul nu era, poate, decît cu puţin mai în vîrtsă decît el.

Descumpănit şi nedumerit, acesta nu făcu decît să-şi mişte buzele.

— Prika, Sofron Zaharîci, răspunse pentru el Skuloveţ, uitîndu-se drept, serios în ochii secretarului.

Şi Kliuciariov îi mulţumi din nou cu privirea, fără vorbe. Între ei se stabilise înţelegerea lăuntrică, premergătoare altor raporturi sufleteşti, mai adînci. Secretarul făcu un pas spre Prika, despărţindu-l de toţi ceilalţi cu spinarea sa, de parcă ar fi rămas în doi:

— Sofron Zaharovici, de aceea a venit la noi Puterea Sovietică, ca să se dea crezare oamenilor. Mă întrebai cine o să te asculte? O să te asculte preşedintele colhozului, am să te ascult eu, întregul popor are să te asculte, dacă munceşti cinstit.

Kliuciariov îi puse mîna pe umărul uscăţiv, i se uită ţintă, adînc în ochi, apoi se întoarse brusc către ceilalţi:

— Să ne înţelegem aşa, tovarăşi. Cu preşedintele am să vorbesc eu, iar poimîine voi veni aci şi, ca lumea să ne creadă într-adevăr că ştim nu numai să scîncim şi să ne plîngem, dar să şi muncim, o să faceţi pînă atunci rînduială. Iar după aceea, o să cerem şi preşedintelui ceea ce se cade să dea.

Kliuciariov trecu de la un capăt la altul al cocinii. O jumătate nu era încă amenajată, ci numai acoperită. De grinzi atîrna, sub căpriori, cînepa de anul trecut.

— Cîtă să fie aici? Ce-ar fi s-o bateţi şi s-o vindeţi?

— Ne-ar trebui şi nouă... bolborosi Grecika, administratorul fermei. Pentru funii de priponit cai, pentru gospodărie.

Cînd porniră mai departe şi cocina rămase în urmă, Skuloveţ întoarse capul şi spuse îngrijorat, cu expresia serioasă, dar prietenoasă, ce i se întipărea pe faţă de cîte ori se adresa lui Kliuciariov :

— Să ştii că nu te-au crezut încă, Adrianîci !

— Ştiu ! şi Kliuciariov dădu îndărătnic din cap. Cînd vom merge poimîine acolo, se prea poate să trebuiască să punem chiar noi mîna pe găleţi. Şi totuşi, nu ! Nu se poate ! Lucrul pe care oamenii îl cinstesc cel mai mult e munca ; trebuie numai să ştii să le trezeşti rîvna. Şi atunci ajung ei nu numai pînă la administraţie, ba chiar pînă la Consiliul de Miniştri, fără să se sfiască !

Feodor Adrianovici se întrerupse deodată, chipul i se zbîrci aproape bolnăvicios şi Skuloveţ ghici fără greş că îi venise din nou în minte Prika.

— Era sărac lipit pămîntului, cerşea, lămuri el fără prea multă siguranţă, îndoindu-se totuşi că Kliuciariov va fi vrut să afle tocmai aceasta.

Secretarul ridică însă asupra lui o privire atentă şi Skuloveţ se înviora.

— Ţăran smerit : oriunde l-ai trimite, nu zice o vorbă. Are şase copii, dar casă ba. Cînd a venit Puterea Sovietică, i-au dat una dar a ars în timpul războiului, aşa că trăieşte într-un bordei fără să se plîngă nimănui... Adrianîci ! strigă după cîteva clipe Skuloveţ, începînd cu un tuşit sfiicios, dar înfierbîntîndu-se din ce în ce, la fiecare cuvînt. Ce-ar fi să se clădească lui Sofronka Prika o casă din partea colhozului ? Ar începe şi el să trăiască din nou. Crezi că i-a dat cineva cu bîta în cap ? Dă-i numai putinţa să se ridice un pic, şi să vezi dacă nu iese din el un gospodar tot aşa de bun ca oricare dintre noi. Că de muncit, munceşte ca un cal !

Skuloveţ apucă hăţurile mai din scurt şi învîrti biciul deasupra capului. Se simţea cuprins de un entuziasm cald, dezinteresat, dar i se păru că Kliuciariov întîrzie prea mult cu răspunsul ; se nelinişti şi, strunind calul, se uită înapoi peste umăr.

— Am zis ceva greşit, Adrianîci ?

— Nu, nu, aşa-i, răspunse acesta, străduindu-se să-şi liniştească propria inimă, care îi bătea tare. Ai dreptate în totul, tovarăşe Skuloveţ ! Şi mă bucur că începi să înţelegi care-i rostul colhozurilor.

Chiar a doua zi, nevasta lui Liubikov, Şura, se mută la Bratici cu ajutorul lui Kliuciariov.

Mărunţă, bine legată, vioaie ca o fetişcană, îşi cără legăturelele în casa babei Melania, fără să aibă nevoie de ajutorul cuiva şi turna la vorbe, de parcă ar fi turnat mazăre. Avea un glas sigur, ce nu admitea împotrivire, iar vorba ei preferată era : „fără fasoane".

— Asta s-o facem fără fasoane ! spuse cu un aer priceput, aruncînd o privire sobei înnegrite de vreme.

Baba Melania nici n-avu răgazul să obiecteze ceva, că Şura şi amesteca varul într-un lighean. Înainte chiar ca boccelele să fi fost desfăcute, soba se şi acoperi cu fîşii lungi, umede.

Încetul cu încetul, chiar baba Melania se pomeni atrasă în această fierbere veselă. Casa întinerea în văzul ei. Mirosea pătrunzător a văruială şi podeaua de anin, acum bine răzuită, pe care umblase o jumătate de veac, se dovedi deodată a fi alcătuită din scînduri de diferite culori : una albăstruie, două la rînd de o nuanţă galbenă, ca pepenele, apoi mai multe trandafirii, ca sfecla necoaptă.

Iar Alexei Tihonîci Liubikov, preşedintele colhozului, îngăimînd cîntece de pe front, schimba cercevelele ferestrelor cu altele noi, geluite, pe care se vedeau aluniţele nodurilor.

Pereţii odăii se acopereau văzînd cu ochii de şervete, scoarţe, fotografii cu rame sculptate. În locul samovarului, pe masă, scînteia, cu luciul lui de nichel, un fier de călcat electric. Şura îl pusese anume într-un loc unde-ţi sărea în ochi, spunînd:

— Un an de zile nu zic nimic. Dar dacă primăvara viitoare, pe vremea asta, nu va fi la colhoz electricitate... apoi ţine-te bine, Alioşka!

— Poate că vrei şi un aparat de televiziune pentru anul viitor? mîrîi fără răutate Liubikov.

— Şi ce? O s-o facem şi pe asta fără fasoane!

Baba îşi urmărea chiriaşii cu mult interes. Nu izbutea să se lămurească dacă poate să-i placă un asemenea trai: zgomotos şi cu casa deschisă tuturora.

Oftînd din obişnuinţă, îl chema la o parte pe Volodiaşka, băieţelul de trei ani al Liubikovilor, ca să-l răsfeţe pe ascuns cu un măr murat. Băieţelul abia îşi înfigea dinţii în el, şi alerga scoţînd strigăte de bucurie la părinţi, care muşcau din măr nu numai aşa, în glumă, ci zdravăn, şi ronţăind vesel, de se auzea în toată odaia.

Nici n-avea timp Melania să-i dezaprobe în sinea ei pentru o asemenea purtare, că Volodiaşka rostogolindu-se ca o minge se şi apropia în fugă de ea, întrebînd-o îngrijorat:

— Să-ţi dau şi ţie din măr, mătuşico?

Avea ochii rotunzi, încrezători, ai tatălui, dar fruntea îndărătnică, a mamei. Şi iată că pentru a nu lua copilului ce-i mai rămînea, baba se ducea alene, oftînd, în cămara mică şi aducea o strachină plină cu mere, din grădina sădită de ea, grijuliu păstrate, mirosind a zăpada de anul trecut...

...Duşumeaua abia acum se spală, mobila împestriţată, adunată de peste tot, este îngrămădită prin unghere, dar ghiveciul cu muşcate stă prietenos pe pervazul ferestrei după perdeluţa de horbotă şi lămureşte parcă pe trecători: „Aci s-au aşezat nişte oameni de

treabă, de care o să aveţi mare nevoie în Braticiul vostru !..."

Seara, cînd Volodiaşka şi baba Melania dormeau demult şi o dată cu sfîrîitul gazului în lampă se auzea şi susurul liniştit al respiraţiei lor, Kliuciariov şi Liubikov tot mai şedeau la masă în faţa ceainicului răcit. Şura cosea din două bucăţi înguste de pînză de bumbac un cearşaf pentru Kliuciariov, şi degetele ei mlădioase licăreau mereu acul-scînteie, la lumina caldă, pîlpîitoare. Urmărea cu atenţie discuţia şi, din cînd în cînd, prinzînd privirea bărbatului ei, îi zîmbea tăcut, aprobator.

— Lucrul cel mai important pentru tine, Alexei, este acum activul, spunea Kliuciariov. Nu te bizui însă la alegerea cadrelor numai pe părerea altora, întrebînd, chipurile, de una şi de alta, ci fă-ţi o părere proprie. Studiază-l pe om fără s-o simtă, discută cît mai des cu el despre felurite probleme, cere-i pe neaşteptate un sfat şi încredinţează-i tot lui treaba de care e vorba. Şi numai după ce-ţi vei fi format o părere proprie, du-te să te sfătuieşti cu conducerea. Trebuie, de altfel, să înţeleagă şi ei chiar de la început că nu poţi fi dus de nas cu vorbe ieftine, ci că-ţi cunoşti misiunea.

Kliuciariov ar fi vrut să-şi aprindă o ţigară, dar Şura nu dădea voie bărbaţilor să fumeze decît pe cerdac, iar lui Feodor Adrianovici îi părea rău să iasă fie şi pentru cîteva clipe din căldura casei : alergase toată ziua de colo-colo şi îngheţase...

Înfundîndu-şi cutia cu ţigări „Belomor" cît mai adînc în buzunar, privea cu un simţămînt de mulţumire şi totodată de uşoară invidie la cei doi Liubikovi : nevasta lui Kliuciariov avea cu totul altă fire. La Şura faptul că era liniştită şi fericită se exprima în chipul cel mai firesc printr-o însufleţire de fiecare clipă, de nesecat, plină de voioşie. Nu bombănea nici măcar în glumă, nu ofta cu tîlc dar nici nu se uita la bărbatul ei cu priviri supuse, de cîine bătut. Încredinţarea

plăcută că primise ceea ce i se cuvenea şi că nici nu este nevoie de mai mult în raporturile dintre oameni îi lumina întreaga fiinţă cu o lumină lăuntrică, egală.

Alături de ea nici Alexei nu mai părea să fie molîul pe care Kliuciariov îl cunoscuse la Gorodok. Privirea îi era pătrunzătoare şi chipul plin de o lumină jucăuşă, vioaie şi ageră. Acum Kliuciariov n-ar mai fi putut să-i spună : „Te predai, ostaş din gardă, dai înapoi?"

Liubikov nu dădea înapoi. Mai curînd, îşi alcătuia planul de luptă, meditînd asupra fiecărui cuvînt al secretarului comitetului raional şi începînd şi el să fie cuprins de acel avînt al patimei şi îndărătniciei, atît de bine cunoscut de Kliuciariov, cînd simţi parcă adiindu-ţi în suflet boarea neliniştitoare a viitorului...

A doua zi de dimineaţă, Skuloveţ veni în zori şi sporovăi multă vreme în dosul uşii cu baba Melania despre cine ştie ce treburi ; se auzeau trosnind uşor ţurţurii mici de gheaţă gingaşă, închegată în faptul zilei, care se desprindeau de pe cizmele lui.

— Mergem la creşcătoria de porci, tovarăşe secretar ? întrebă el ca într-o doară, aruncînd o privire prin uşa întredeschisă.

— Credeai c-am uitat ?

— Nu, dar mi-a fost drumul pe-aici.

Împrejurul cocinei era pustiu şi linişte.

Cîţiva purcei rătăceau alene pe marginea drumului, unde, pe moviliţele scăldate în lumina soarelui, începea să răzbată iarba proaspătă... Kliuciariov şi Skuloveţ nu prea luau însă seamă la farmecul începutului de primăvară.

— Ei, să-l controlăm pe Liubikov, să vedem dacă-i descurcăreţ, mormăi Kliuciariov, abătîndu-şi privirea în altă parte. Îşi lăsase mantaua de ploaie la Liubikovi şi îşi pusese în ziua aceea un veston cu buzunare aplicate, de croială pe jumătate militară, cîrpit la coate. Şapca şi-o trăsese mult pe frunte.

Skuloveț își dădea seama că ceea ce îl muncea acum mai mult pe secretar era altceva : să-i fi rămas oare vorbele fără ecou ? Prohor Ivanovici începea să simtă și el un fel de milă și o oarecare îngrijorare pentru Kliuciariov.

Mergeau domol, cu inima grea, și deodată Skuloveț îl strigă cu glasul scăzut :

— Adrianîci !

Într-o fereastră îngustă se zărea capătul unei bidinele.

Amîndoi se opriră ca la comandă, și uitîndu-se unul la celălalt, apoi din nou la bidineaua udă, de pe care picura varul, fură zguduiți de un rîs înăbușit.

În cocină îi izbi un miros usturător de clor.

Încălțat cu aceleași cizme de cauciuc și cu șapca dată, a ciudă, pe ceafă, descoperind fruntea asudată, Grecika potrivea o scîndură la boxa cea mai din fund. În mîinile lui Sofron Prika vîjîia un ferăstrău, și rumegușul uscat, curat ca o zăpadă de noiembrie, curgea într-un șuvoiaș subțire.

Zărindu-l pe secretarul comitetului raional, nimeni nu întrerupse lucrul, fiecare mulțumindu-se doar să întoarcă dintr-o dată capul și să-l privească cu un aer de triumf, pe care nici nu căuta să-l ascundă, ca și cum ar fi zis : „Cuvîntul nostru e greu ca plumbul !“

— Ce frumoase sînteți așa, fetițelor ! se entuziasmă sincer Kliuciariov, uitîndu-se la fetele pline de var pînă și pe gene. Începea să respire în voie, mirosul de clor nu-l mai supăra. Atît numai, mi se pare că v-ați cam împuținat ?

Scăpărînd de sub basma cu aceiași ochi mirați, cunoscuta lui de ieri strîmbă disprețuitor năsucul cojit, de copil :

— Păi, una a plecat !

Și toate îi ținură isonul cu un rîs aspru, batjocoritor :

— Ca să-și păzească sănătatea stînd după sobă !

— Mai rău nici n-ar fi putut s-o păzească. O s-o mănînce viermii trîndăviei, ca pe-o ciupercă din cele otrăvitoare!

— Ba bine că nu! Kliuciariov privea în jur, molipsindu-se de fierberea lor voioasă. Pentru acoperiş a fost cineva?

— A fost. Aduce şi draniţa.

— Aşa da, acum toate arată altfel. Şi ce vă mai trebuie?

— Ei, multe ne-ar mai trebui, tovarăşe secretar!

III PE DRUMURI

1

Privită de departe, s-ar putea ca viaţa unui raion să pară asemănătoare unor ape stătătoare, umbrite de răchitele de pe mal. Să nu se uite însă că şi apa cea mai tihnită îşi are curenţii ei repezi!

Soarele de amiază dogoreşte, ţînţarii leneşi s-au aciuat prin tufe, cît mai aproape de rădăcinile umede, faţa apei e netedă, liniştită, de parcă rîul ar dormi, numai de la fund ţîşnesc izvoare ascunse. Şi vîrtejurile, mari şi mici, strălucesc ca nişte inele de argint, îmbrîncind cu vîna lor puternică apa somnoroasă...

A doua zi după ce fusese adusă de Piuciuk la Glubîn-Gorodok, Jenia se duse de dimineaţă la comitetul raional, să-şi vizeze delegaţia.

Găsi uşor casa fără etaj, cu acoperiş de tablă. I se arătă şi uşa biroului primului secretar. Dar călcase cu stîngul: Kliuciariov tocmai întinsese mîna să-şi ia şapca. Era mîniat şi încruntat. Cu puţin în urmă inspectase un lan de porumb la Bratici: din patruzeci de hectare, mai bine de zece erau aproape pierdute, tulpinele verzi arătau atît de slabe şi plăpînde, încît îţi era mai mare mila să te uiţi la ele. Trebuiau prăşite numaidecît. Voind să-i dea acest sfat lui Liubikov, Kliuciariov trecuse pe la conducerea colhozului. Odaia mare, în care se afla un dulap greu şi într-un colţ o găleată, cu apă de puţ, cam

sărată, era ticsită cu mese, înghesuite una într-alta. La mese şedeau şase femei cu nasul vîrît în registre liniate. În colţul din faţă, lîngă fereastră, unicul bărbat, cu obrajii nebărbieriţi, năpădiţi de ţepi cărunţi, cu ochelari pe nas, făcea parcă vrăji cu nişte socoteli.

— Tovarăşe contabil, dumneata stai în fruntea acestui birocratism ?

— Eu, răspunsese mîhnit omul.

— Una, două, trei, numărase Kliuciariov. Şi ce ai fi să punem la biroul dumitale un lacăt şi o hîrtiuţă : „Toată lumea e plecată la prăşitul porumbului" ? Fiindcă trebuie neapărat salvat !

— De ce nu ? Contabilul se ridicase deodată vioi. Merg cu plăcere, chiar şi acum !

Femeile tăcuseră, plecînd capul.

— Să ni se repartizeze o parcelă, să ni se mai dea şcolari, sau din cei în concediu.

— Va să zică, ne-am înţeles ! spusese secretarul. Mîine dis-de-dimineaţă, la cîmp ! Şi dacă cineva are vreo treabă la birou, să vină la porumb ; acolo dumneata, Dementi Ivanovici, în calitate de şef al brigăzii de prăşitori, ai să-i dai mai întîi o postată de prăşit, şi abia după aceea să-i pui ştampila pe care ţi-o cere.

Kliuciariov nu trecuse acum pe la centrul raional decît pentru a lua pe agronomul şef al S.M.T.-ului şi pornise de îndată mai departe, tocmai cînd intrase Jenia.

— Secretarul comitetului raional a plecat pentru mult timp ? întrebă ea, cînd „Pobeda" se făcu nevăzută după colţ fluturîndu-şi codiţa de benzină. Spuneţi că nu prea stă pe la centrul raional ? Bine... vă mulţumesc.

Şi, firește, fu cuprinsă de o dorinţă încăpăţînată să aştepte, şi să-l aştepte anume pe Kliuciariov şi nu pe Piuciuk, pe care avea impresia că îl cunoscuse destul de bine în ajun.

Se întîmplă uneori ca abia să te gîndeşti la ceva şi acel ceva să se şi împlinească, de parcă ţi-ar fi fost auzită dorinţa. Atît că se împlineşte mai întotdeauna de-a-ndoaselea !

În ziua următoare, de cum se trezi, Jenia se coborî în curtea hotelului, năpădită de iarbă, să se spele într-un lighean lucios de aramă. Şi chiar atunci un automobil începu să claxoneze în faţa intrării şi Kliuciariov se arătă în poartă. Îl recunoscu din capul locului, atît că-i păru de data aceasta mult mai tînăr, deşi expresia încruntată de ieri dăinuia încă pe chipul lui, ca şi cum s-ar fi sculat cu ea, cum se şi întîmplase.

— Vrei să mergi cu mine la Bolşanî ? o întrebă el chiar de la poartă. N-avem pe-aici întotdeauna un mijloc de transport potrivit.

— Chiar acum ? se nelinişti Jenia şi atinse fîstîcită cu degetele ude rochia de casă care de trei ani îi servea de halat.

— Nu-i nimic, la noi totu-i fără pretenţii, spuse Kliuciariov cu o ironie abia ascunsă. Dacă te temi de gripă, te vestesc însă că... Şi strănută demonstrativ. Chipul îi era aspru, rece.

Jenia nu răspunse nimic şi se duse să-şi ia lucrurile.

Odată urcaţi în maşină, Kliuciariov spuse :

— Arată-mi totuşi actele dumitale. Nu eşti cumva rudă cu vreo autoritate de la regiune, de-ţi poartă atîta grijă, încît ne telefonează chiar noaptea întrebîndu-ne de dumneata ?

Jenia, care îşi deschidea cu aerul cel mai firesc şi la largul ei gentuţa, pentru a-şi scoate delegaţia, se opri deodată şi rămase cu gura căscată, plină de uimire :

— Cu care autoritate ?

— Kurilo, bunăoară. Ce-i eşti ? Kliuciariov întoarse capul privind-o ţintă. Fiică, nepoată, rudă mai îndepărtată ?

— Nu. Nu-i sînt nici un fel de rudă, răspunsese Jenia cu glasul stins.

Frumoasa dimineaţă de vară îşi pierdu în ochii ei întreaga strălucire. Cum pot să existe pe lume astfel de oameni? Se uită aproape cu ură la gîtul lui Kliuciariov, ars de soare, la ceafa lui energică, tunsă scurt. „Nu-i nimic — îşi spuse ea — am să rabd un ceas-două, apoi tot mă dau jos, şi n-o să mai am nevoie de maşinile lui. N-am nevoie de nimic."

Începu să privească stăruitor într-o parte, dar sălciile rare de pe marginea drumului nu prea o pasionau.

— Opreşte, spuse deodată Kliuciariov şoferului, şi automobilul frînă brusc. Ia claxonează.

Drumul era pustiu. În apropiere Jenia zări printre tufe o colibă, în care nu se afla însă nimeni.

— Dă-i, dă-i! repeta nerăbdător Kliuciariov.

„Pobeda" zbiera ca scoasă din minţi.

Deodată se ivi de undeva, din tufe, sărind şi şchiopătînd, un moşneag în opinci şi cu nădragi ţesuţi în casă, cu petice de un albastru viu la genunchi. Ţinea în mîini o şapcă plină cu mănătărci.

— Asta ţi-e slujba? începu să strige Kliuciariov, făcîndu-se stacojiu. Pentru asta ţi se socotesc zile-muncă? Ca să culegi ciuperci? Sau aştepţi să claxoneze şi vitele?

„De ce ţipă oare la dînsul?" se gîndi duşmănoasă Jenia, privind cu milă la moşneagul ce stătea cu capul plecat. Cîteva ciuperci căzuseră jos, dar bătrînul nu le ridică.

— Nu m-am depărtat prea tare, tovarăşe secretar...

Kliuciariov făcu doar un gest de lehamite cu mîna, de parcă ar fi lovit scurt cu o sabie.

Lăsaseră destul de mult în urmă locul cu pricina, cînd Jenia îndrăzni să întrebe:

— Dar ce-i aici, la drept vorbind?

Kliuciariov răspunse printre dinţi, fără să întoarcă măcar capul:

— Carantină. Febră aftoasă.

„Şi chiar dacă-i febră aftoasă... Eu nu sînt datoare să ştiu toate astea şi ar fi putut să-mi răspundă politicos..."

Kliuciariov mai opri o dată maşina pentru a lua un flăcău cu mîna bandajată. Flăcăul se aşeză lîngă Jenia, făcîndu-şi loc cu grijă să n-o înghesuiască şi Kliuciariov intră de îndată în vorbă cu el.

— La toamnă te duci la cursurile serale, Mîşniak ? După vîrstă, ar fi vremea să te duci chiar la academie. Eşti mulţumit cu munca ? Îţi mai aduci aminte cum mă ocăra maică-ta atunci ?

Flăcăul dădu sfios din cap, aruncînd în treacăt o privire încruntată spre Jenia, care încercă din nou o pornire ascuţită de ciudă, simţindu-se atît de străină, dar, firește, acum şi-ar fi tăiat mai curînd limba, decît să-i pună vreo întrebare lui Kliuciariov.

Dar, spre mirarea ei, secretarul începu singur să povestească rîzînd încet.

Lucrurile se petrecuseră cu vreo doi sau trei ani mai înainte, cînd tineretul fusese trimis la primele cursuri de mecanizare din regiune.

Mama lui Mîşniak alergase bocind după camionul care îl ducea pe fiul ei mai mare, cu preţioasa foaie de drum a comitetului raional în buzunar.

— O-of, să n-am parte de viaţă ! Pune-s-ar buba pe maică-ta, secretarule, că-mi iei feciorul. Arde-o-ar focul şi pe copiii tăi să-i lovească frigurile !...

— Mamă, mamă, bolborosise băiatul roşu ca floarea de măcieş.

După vreo zece luni, trecînd prin sat, Kliuciariov fusese oprit de un flăcău îmbrăcat cu un palton bun, de oraş, şi cu galoşi strălucitori în picioare — ţinută cam călduroasă pentru anotimpul acela.

— Nu vă aduceţi aminte de mine, tovarăşe secretar ? Sînt Dmitro Mîşniak, cel venit de la cursuri. Haideţi pe la noi, mama vă roagă frumos, a pus şi masa.

— N-o să mă mai blesteme iar cu frigurile? întrebase Kliuciariov.

— Vai, cum puteţi spune aşa ceva...

Intraseră. Mama lui Mîşniak, încinsă cu şorţul de sărbătoare, cu obrajii îmbujoraţi de dogoarea cuptorului, privea cu ochi vinovaţi, dar luminoşi.

— Ce să ne mai aducem aminte! repeta ea. Dumnezeu ştie doar care vorbe rămîn în ureche, şi care trec pe lîngă ureche!... Luaţi măcar puţină miere, tovarăşe secretar! Staţi jos, dacă vreţi să ne faceţi o plăcere.

Amintindu-şi de toate acestea, Kliuciariov îl întrebă acum pe Mîşniak:

— Unde ţi-ai vătămat mîna, acordeonistule?

Flăcăul oftă şi îşi privi cu un aer vinovat mîna bandajată.

— La batoză. Nu m-am păzit. Doctoreasa Antonina Andreevna spune că în vreo două zile se vindecă...

— Vii de la ea acum?

Kliuciariov întoarse uşor capul în altă parte, şi o clipă privirea îi rămase în gol de parcă s-ar fi uitat cu prea multă atenţie la răscrucea drumurilor.

— Da, de la Luciosî.

— Va să zică, cu strînsul recoltei toate-s bune la colhoz? întrebă apoi cu glas puternic Kliuciariov. Am să văd eu cum stau lucrurile şi la voi...

„Toate astea le spune ca să facă paradă de spiritul lui democratic", gîndi iarăşi duşmănoasă Jenia.

Intrară în Bolşanî şi se opriră lîngă o casă nouă, de bîrne, cu o mică terasă şi cu streaşina lucrată ca o horbotă. Jenia nu avusese încă prilejul să vadă în Polesie sculptură în lemn şi tare ar fi vrut să întrebe cine adusese în ţinut această artă. Dar brigadierul dulgherilor, un om în vîrstă atît de ars de soare încît părea negru, îl plimba cu mîndrie pe secretarul comitetului raional prin casa încă nelocuită, deschizînd larg uşile ce scîrţîiau prelung şi nu aruncă o

singură privire, nici măcar în treacăt, spre necunoscută.

Mirosea pătrunzător a lemn de pin. Duşumelile, pereţii, tavanele, nevopsite şi netencuite, străluceau cu gălbeneala lor însorită.

— Asta nu era în plan, tovarăşe secretar. M-am gîndit eu singur : dacă plouă, să se poată plimba copilaşii pe terasa asta încăpătoare. Păi, dacă-i casă, casă să fie ! Şi încă de multe altele e bună...

— Da, ştiu. De spital, bunăoară...

— Cum de nu ! Creşa aş meşteri-o eu tot în vara asta...

— Lasă că nu trebuiesc făcute toate odată. Spital avem chiar alături, la Luciosî, iar la voi e nevoie mare de creşă. Şi trebuie înfiinţată cît mai curînd : se apropie toiul muncilor, femeile o să înceapă să meliţeze inul...

— De, aşa-i, se învoi oftînd brigadierul.

— Dar acasă cum stai cu pîinea ? îl întrebă Kliuciariov după cîteva clipe.

— Nu uit niciodată vorbele dumneavoastră, tovarăşe secretar. Spuneaţi încă de anul trecut : colhoznicul trebuie să ajungă nici să nu se gîndească la bucata de pîine, să n-aibe griji. Şi uite că vorbele astea s-au şi împlinit : nimeni nu mai duce azi grija pîinii la Bolşanî.

— Ar trebui mai mulţi bani pentru ziua-muncă.

— Asta da.

„Şi de pîine tot dinadins vorbeşte, numai aşa, ca să-şi arate grija" îşi spuse cu încăpăţînare Jenia, ţinîndu-se de Kliuciariov.

Intrară la conducerea colhozului. Doi ţărani voinici şedeau la o masă de scîndură lîngă ferestrele închise şi jucau „dame" într-un bîzîit groaznic de muşte. În loc de piese se foloseau de căpăcele de tablă zimţate, de la sticle de bere.

Kliuciariov dădu bună ziua pe un ton obişnuit, fără vioiciunea prefăcută de şef, privi în jur, strîm-

bînd din nas, dădu la o parte cu piciorul mucurile de ţigară.

— Blişciuk nu-i pe aci?

— Nu, tovarăşe secretar.

— Şi voi jucaţi?

— Jucăm.

— Sînteţi de serviciu?

— Da.

— Păziţi clădirea? Ar putea să fugă? Hai, să joc şi eu cu voi, dacă la o vreme de muncă atît de încordată n-avem altă treabă, propuse el după o tăcere.

Jucătorii oftară nehotărît şi aşezară căpăcelele de tablă.

— Va să zică, cît a băut preşedintele, atîtea piese sînt?

— Ei nu... protestară cu un aer vinovat jucătorii. Astea-s mai mult de la sucul de mere.

Jucau serios, cu pasiune. Jenia se aşeză mai la o parte pe bancă şi, aproape fără să vrea, începu şi ea să urmărească jocul, chibzuind fiecare lovitură.

Kliuciariov pierdu prima partidă. Şi cu toate că Blişciuk sosise între timp şi stătea acum în picioare lîngă masă îndemnîndu-i pe jucători, secretarul raionului aşeză din nou piesele şi făcu a doua partidă nulă. Încurajat de atitudinea paşnică a secretarului, Blişciuk îi propuse vesel:

— Ce tot joci cu Maxim? Hai să facem şi noi doi o partidă...

Dar Kliuciariov se ridică şi trecu în odaia de alături — biroul preşedintelui — unde pe pereţii de bîrnă atîrnau, în afara diplomelor de onoare, încadrate sub geam, cîţiva snopi bogaţi de in. Clopoţeii spicelor tresăreau gingaş la greutatea paşilor.

— Uite ce e, Blişciuk — începu deodată cu glas domol Kliuciariov — aş vrea să ştiu dacă ai să te mai joci mult timp de-a ascunselea cu noi? Să-ţi distrugi o jumătate din gospodărie şi să storci cu orice preţ recorduri din cealaltă? Şi fără să-i dea răgaz

să răspundă, îl mai întrebă : cît dai anul ăsta în bani pentru o zi-muncă ?

— Cred că...

Blişciuk aruncă temător o căutătură piezişă spre Jenia, vrînd parcă să spună că nu ştia cine-i.

Jenia se întoarse cu un aer nepăsător spre fereastră şi se apucă să cerceteze cu privirea puţul cu cumpăna lungă şi cerul cenuşiu...

— La Bratici nu-s decît două sute optzeci de gospodării ; au un venit de opt sute patruzeci de mii de ruble ; nu-s chiar milionari, dar au dat colhoznicilor mai mult pentru ziua-muncă.

— Noi mai dăm şi grîne...

— Cînd a fost ultima adunare generală ?

— În mai. Pe la mijlocul lunii.

— Aţi discutat cu colhoznicii rezultatele semestriale ?

— Nu... comisia de revizie...

— Vite aţi vîndut ?

— Da...

— Şi n-aţi întrebat adunarea generală ?

— Păi ăsta-i lucrul cel mai uşor, se învioră Blişciuk. Întrebările aprige ale lui Kliuciariov şi tonul lui aspru îl descumpăneau vădit. Voia să-şi redobîndească siguranţa, calmul obişnuit. Da, lucrul cel mai uşor, repetă el. Adunarea n-are să se opună. Dacă am să spun : să vindem o mie de capete, toţi o să strige : „bine" !

Jenia se întoarse fără să vrea : atît de amenintătoare, parcă ţiuitoare, era liniştea ce se aşternuse deodată în odaie. Blişciuk şi Kliuciariov şedeau unul în faţa celuilalt, ca într-un duel, la masa acoperită cu o faţă scămoşată, de flanelă.

Ce înfăţişare avea Kliuciariov ! Jeniei i se păru că-l vede pentru prima oară. Ochii i se îngustaseră şi se făcuseră tăioşi ca un ascuţiş de sabie, dar expresiile cele mai felurite treceau ca umbra unor nori peste fruntea încruntată şi pe la colţurile gurii. Ciudă, furie,

milă, ruşine pentru omul din faţa lui... Jeniei i se părea că acuşi-acuşi se va năpusti, stacojiu de mînie, asupra lui Blişciuk, ca mai înainte asupra bătrînului paznic de la postul de carantină.

Dar Kliuciariov spuse cu glas abia auzit:

— Prin urmare, colhozul nu există decît prin dumneata? Fără dumneata, Blişciuk, totul s-ar duce de rîpă?

Tăcură iarăşi cîteva clipe. Kliuciariov se uită la Jenia cu o privire absentă de parcă ar fi privit un loc gol, apoi îşi mută privirea mai departe, spre fereastră.

— Cîtă turbă aţi scos?

— Am şi ajuns la nouă mii de tone, se grăbi să răspundă Blişciuk, înviorîndu-se. Am scos atîta, că ajunge pentru tot raionul!

Kliuciariov se ridică greoi în picioare:

— Bine, să mergem. Vom vedea.

Făcu Jeniei un gest nelămurit cu mîna, care părea să spună: „Vii deocamdată cu noi. Precum vezi, nu ţi-a venit încă rîndul."

Jenia se îndreptă grăbită spre automobil.

Mlaştina verde-închis, era tăiată de un şanţ negru.

— N-o să putem trece, se nelinişti Blişciuk, automobilul o să se împotmolească.

— N-are a face. Dacă nu vom putea trece cu „Pobeda", o să mergem pe jos.

Sări peste şanţ — cizmele i se înfundară pînă la căpute în pămîntul moale, ud — apoi întoarse capul şi văzînd că Jenia se pregătea şi ea să sară, îi spuse, nu atît ei ci mai curînd pantofilor albi, eleganţi, pe care îi purta pe piciorul gol:

— Aşteaptă aci.

Jenia rămase ascultătoare locului, mulţumindu-se să-l petreacă pe Kliuciariov cu privirea. Şoferul comitetului raional, Saşa, un flăcău flegmatic, se dădu jos pe iarbă, să se mai dezmorţească. Scoase din buzunar un măr vărătic şi muşcă, cu zgomot, din el. Sucul alb ţîşni.

Trecuse mult de amiază, ceva țiuia în văzduh, sau poate în urechile Jeniei. Își lăsă capul în palme și închise o clipă ochii; simțea un gol sub furca pieptului.

— Nu mai ai cumva un măr?

...În timp ce mîncau — acum împreună și în bună înțelegere — pîine neagră, presărată cu sare multă, gustînd apoi din merele dulci, Jenia, înseninată, întrebă:

— Bolșanî e cel mai bun colhoz al vostru? Așa mi s-a spus la regiune.

Saşa dădu din umeri:

— Da, cel mai bun. Fireşte.

— Spune-mi atunci, reluă cu un aer confidențial Jenia, de ce îl ocărăşte aşa de tare pe preşedinte?

Saşa privi, închizînd uşor ochii, în direcția în care, pe cerul spălăcit, ieşit de soare ca o fotografie veche, se profilau două siluete: una cu şapcă verde, mult ridicată în față, și cu tunică kaki, a lui Kliuciariov — cealaltă, vioaie, cu veston negru descheiat — a lui Blişciuk.

— Îl ocărăşte! spuse Saşa alene. Crezi dumneata că numai atîta o să fie ocărît pentru şmecheriile lui? S-a găsit să facă pe baronul! Goneşte toată ziua camioanele la Gorodok, de parcă ar fi taxiuri! Cu unul umblă el personal, cu celălalt contabilul; se duc să predea un braț de in, ca să se scrie cît mai repede despre ei la ziare!...

Kliuciariov și Blişciuk se întoarseră la automobil în tăcere, la fel de încruntați. Luînd loc alături de Jenia, Blişciuk se uită din nou cu fereală la ea, dar își întoarse de îndată privirea în altă parte. Chipul îi era îndărătnic, ochii stinși, de culoarea cositorului, și priveau fără să clipească.

...La crescătoria de păsări, spre care Blişciuk se îndrepta cu totul în silă, trăgînd cu coada ochiului în toate părțile și retezînd, cu o nuia culeasă de pe jos, capetele ierburilor înalte, Jenia zări un şopronaş

scund. În ocolul de dincolo de gard, un invalid stătea jos şi păzea, fluturînd o crenguţă, cîteva duzini de pui cionţi, cu pene de culori diferite. Scormoneau cu înverşunare pămîntul uscat, presărat din belşug cu pleavă.

— Îi hrănim cu grîu şi cu brînză de vacă, se lăudă şi aci Blişciuk, uitîndu-se în treacăt la „crescătoria" lui de găini. Cu raţuştele stăm mai bine.

Kliuciariov îi aruncă o privire înciudată, ironică.

— Ce să facă cu grîu? Le trebuie viermi, hrană minerală. La ce distanţă de voi e Glubîn? Nouă kilometri? De ce nu trimiţi acolo un car cu nişte băieţi? Să culeagă scoici cu coşuleţele. Le ţii deasupra unui ceaunaş cu aburi şi scoicile se deschid; chiar porcii pot fi hrăniţi cu moluşte. Iar dumneata nu dai găinilor decît grîu. Dacă te-ar băga cineva pe cuptor şi ţi-ar da de mîncare numai miere, ar fi bine?

— Nu-mi place mierea, mormăi Blişciuk, ferindu-şi plictisit privirea.

— Dar slănina îţi place? Nici slănină goală n-ai să vrei.

— Cu găinile o s-o scoatem noi la capăt. Asta se poate...

— Dar crescătoria de porci? Ţi-e ruşine să mai mergem şi acolo? Uite ce e: camionul dumitale vine mîine la Gorodok?

— Ne ducem să predăm inul, spuse cu gravitate Blişciuk. Da, merge neapărat.

— Să faci un ocol, să treci pe la Bratici — nu-s milionari — foloseşte experienţa lor, uită-te la porcii lor.

Ochii lui Blişciuk scăpărară deodată.

— Nu mă duc. Am să pun singur pe roate crescătoria şi încă şi mai bine, spuse el, lovit în amorul propriu.

...Deasupra apei netezi a lacului Bolşanî, peste care unduie uşor fumul străveziu, amărui al focurilor,

stăruia un zgomot continuu de lovituri înfundate: femeile meliţau inul cu meliţe de lemn. Imaginea lor se răsfrîngea întreagă în apă, ca într-o oglindă vălurată, de parcă bondiţele roşii şi năframele albe ar fi plutit mereu, neizbutind să se depărteze de mal...

Femeile dădură bună ziua lui Kliuciariov, întorcînd capul spre el. Mărgelele, roşii ca scoruşele, sclipeau de-a valma cu picăturile de sudoare, pe gîtul lor ars de soare.

— Nu-i nimic că-i greu, tovarăşe secretar, femeile şi fetele de la Bolşanî nu se tem de muncă! spuse îndrăzneaţă una din ele, dînd din cap. Ieşim la cîmp şi nu întrebăm cînd apune soarele, ci zicem: „Să fie ziua cît de lungă!"

— Aş fi curios, întrucît acest mic tablou se deosebeşte de unul preistoric? spuse printre dinţi Kliuciariov, gîfîind uşor de pe urma suişului repede (urcaseră un povîrniş ca să ajungă la punte). Numai fiindcă pe atunci plugăreau gospodari individuali, pe cînd astăzi o face colhozul? Dar în orînduirea comunei primitive, pămîntul era de asemenea al tuturora. Atît că nu-l alegeau preşedinte pe Blişciuk... Ce zici? De ce nu cumperi o maşină de meliţat?

— Şi de unde s-o iau?

— De la Gorodok, de la bază.

— Care colhozuri mai au aşa ceva? întrebă posomorît, aproape obraznic, Blişciuk.

— „Calea Sovietică", „Ceapaev"... De ce faci pe prostul, Blişciuk? Ştii toate astea mai bine ca mine. Iroseşti zilele-muncă. Crezi că poţi arunca lumii praf în ochi cu premiile. Te-a depăşit colhozul, asta-i, şi astăzi dumneata îl frînezi, deşi mai ieri cu mîinile dumitale l-ai creat, încheie Kliuciariov aspru.

În tonul lui era ceva care-l făcu pentru prima dată pe Blişciuk să ridice ochii cu o adevărată spaimă.

— Tovarăşa Vdovina rămîne deocamdată la voi, spuse Kliuciariov, ţinîndu-se cu o mînă de portiera automobilului, şi întorcînd grăbit capul spre Jenia.

Peste o săptămînă am să trec din nou pe aici şi dacă ai să vrei, te duc şi-n altă parte.

Fără să întindă mîna, făcu un semn scurt de rămas bun şi, suindu-se în maşină, plecă mult capul, scoţîndu-şi şapca. De-a curmezişul frunţii se vedea o dungă ca de mărgean, lăsată de cureaua şepcii.

„Ce curea tare", îşi spuse deodată Jenia, privind cu tristeţe cum praful ridicat de „Pobeda" se topea pe drum. Întoarse cam în silă capul spre Blişciuk şi nu-l recunoscu ! Preşedintele crescuse parcă : atît de autoritare, pline de demnitate şi de trufie deveniseră toate mişcările lui.

— Să mergem la conducere, o pofti el. Spuneţi-mi, ce treburi aveţi pe la noi ? Maxime, ia geamantanul ! strigă el, fără să întoarcă măcar capul.

Instalat pe acelaşi scaun pe care şezuse odinioară Kliuciariov, şi la aceeaşi masă, Blişciuk despături pe îndelete delegaţia Jeniei, şi ştampila Academiei de Ştiinţe produse, pesemne, asupra lui o oarecare impresie.

Nu auzise pînă atunci de cuvîntul „folclor", dar asculta atît de atent şi de înţelegător fiecare vorbă, şi ochii îi luceau de atîta dorinţă de a învăţa ceva nou, încît Jenia îi lămuri totul pe larg stînd de vorbă cu el mai mult decît ar fi voit-o.

— Aşa, acum înţeleg. Cred că la Bolşanî se va găsi şi cîte ceva din domeniul domniei-voastre.

Zîmbi, prinzînd privirea mirată a Jeniei :

— Kliuciariov la raion, eu aici, spuse el. Fiecare loc îşi are stăpînul lui.

2

Pinciuk, preşedintele comitetului executiv raional, nu-i mai dorea de mult vreun rău lui Kliuciariov. Dimpotrivă, în felul lui, chiar se legase de dînsul. Socotise că era mai bine să rabde năbădăile lui Kliu-

ciariov şi să gospodărească într-un raion fruntaş decît să facă pereche cu un secretar de comitet raional aşezat, liniştit, politicos, dar înapoiat.

— Între două rele există întotdeauna una mai puţin rea, spunea adesea Pinciuk nevestei sale, Anna Vasilievna, culcîndu-se în spaţiosul pat conjugal după o zi anevoioasă de muncă. Deasupra capului său ticăia un ceas de argint, o adevărată ceapă, atîrnat de un cui, prin uşa garderobului se prelingea mirosul dulceag al naftalinei... Anna Vasilievna îşi împletea, pentru noapte, o coadă din părul ei negru, încă destul de des şi moale pentru cei patruzeci de ani ai săi.

— Bine mai trăim noi doi, Anecika, oftă într-una din seri Pinciuk, întinzîndu-şi cu desfătare mădularele. E o mare fericire să mergi în viaţă pe drumul cel drept. Am scăpat teferi din război şi nici la dosarul personal n-am vreo mustrare. Îţi aduci aminte că în patruzeci şi cinci, cînd se trimiteau de la comitetul regional cadre la Glubîn-Gorodok, toţi se codeau, spunînd că-i departe, că-s nişte coclauri, că pădurile sînt pline de bandiţi... Iar eu n-am refuzat : oricum, tot m-ar fi trimis, atunci de ce să-mi stric eu singur pe degeaba reputaţia ? Nu ştiam încă cum vor merge lucrurile, dar se cheamă că o notă bună în autobiografie tot aveam : Maxim Pinciuk nu s-a speriat de greutăţi !

— Bine, bine, viteazule, bodogăni Anna Vasilievna, scoţîndu-şi acele din păr. Tu ai pus lucrurile pe roate şi Kliuciariov a găsit totul de-a gata, iar acum cine îşi mai aduce aminte de tine ? Kliuciariov e candidat, Kliuciariov e deputat...

— Nu, Anecika, n-ai dreptate, răspunse blînd Pinciuk, e departe de a fi găsit totul gata.

Nevastă-sa atinsese punctul cel mai sensibil. De ce, da, de ce toate inimile din raion se îndreptaseră deodată spre Kliuciariov, ca floarea-soarelui spre soare ? Cu ce le vrăjise ? Doar nu era, ca Pinciuk, binevoitor şi îndatoritor cu toată lumea ; alerga prin raion ca

o furtună, îşi băga nasul în tot felul de fleacuri, ocăra şi-i lua pe oameni peste picior, bătea cu pumnul în masă (da, da! Se întîmplaseră şi asemenea cazuri!), ca după aceea să se aşeze la o masă cu cel jignit, nesocotind orice principiu al ierarhiei. Unde mai era logica? Şi totuşi, pe an ce trecea, Kliuciariov urca, creştea ca un copac, pe cînd Pinciuk... ei bine, lui Pinciuk îi era destul de plăcut şi la umbra lui!

— Nu alerg după primul rang, Anecika, spusese el înţelept, înăbuşind în el germenul plăpînd al pizmei. Dacă Pinciuk şi-ar fi dat osteneală să-l cerceteze mai de aproape, acest germen l-ar fi dus, poate, la cugetări mai apropiate de adevăr asupra deosebirii esenţiale dintre el şi Kliuciariov. Doar oamenii ajung cîteodată la adevăr pe căile cele mai felurite.

Anna Vasilievna abătu însă luarea-aminte a lui Pinciuk spre un alt subiect, destul de interesant:

— Poţi să spui ce vrei, Maximcik, dar eu găsesc că veşnicele călătorii ale Raisei Stefanovna sînt foarte suspecte, zise ea. Hai, să admitem că părinţii ei sînt bătrîni, slabi, că locurile de pe acolo, clima, marea sînt minunate şi folositoare băiatului; mi se pare însă că toate astea sînt mofturi de ochii lumii. L-am întrebat deunăzi pe Kliuciariov: „Cum de trăieşti dumneata cîte şase luni singur, Feodor Adrianovici?" Iar el a zîmbit: „Nu-i nimic, sînt obişnuit să trăiesc ostăşeşte". Frumos obicei! Eu îs sigură că ascund ceva, ce zici?

— Nu-u, răspunse gînditor Pinciuk, la ei totul e în regulă. Trăiesc tihnit, el n-are legături în afară.

— Tihnă nu înseamnă şi bucurie, oftă Anna Vasilievna, cercetînd într-o oglindă rotundă formele ei, ce începeau să prindă grăsime. Roşiile s-au făcut foarte frumoase anul acesta. Ar trebui să facem rost de un butoiaş pentru murat...

— Bine, am să dau mîine un telefon lui Kolesnicenko, la artel... Şi gîndurile lui Pinciuk apucară definitiv altă direcţie.

A doua zi, pe la prînz, dădu buzna la comitetul executiv raional Percik, veterinarul raionului, un om mărunt, burduhănos şi zgomotos.

— Am venit la dumneata, Maxim Petrovici ! strigă el din prag, ştergîndu-şi cu o batistă obrazul asudat, trandafiriu, aducînd cu un balonaş bine umflat. Am trecut şi pe la Kliuciariov, dar nu-i în oraş, iar treaba nu aşteaptă. Nu te supăra, dar trebuie să-ţi vorbesc iarăşi de Blişciuk !

— Nici Blişciuk nu-i un sfînt, spuse împăciuitor Pinciuk, notînd în sinea sa: „Prin urmare tot la Kliuciariov s-a dus mai întîi". Afară de faptul că-i preşedintele celui mai bun colhoz din regiune şi că fotografia lui a apărut pe coperta unui număr din *Ogoniok,* n-are nici un merit deosebit, după cîte ştiu.

Lui Pinciuk îi plăcea să vorbească aşa, fiecare putînd să-i ia vorbele în serios sau în glumă, după cum îi era voia, principalul fiind ca el să cîştige timp şi să nu greşească în hotărîrea defintivă. Cît despre Blişciuk, lucrurile luau într-adevăr o întorsătură cam prea complicată.

— Ei şi ? adăugă el cu un aer plictisit. Ce s-a întîmplat iarăşi ?

— Ne-am luat adineauri de piept. Ei da, şi poţi să-mi faci orice mustrare vrei ! Spunînd aceasta, Percik, care se aşezase pe marginea unui scaun, sări în picioare, începînd să alerge ca o minge dintr-un colţ al biroului în celălalt. Eu am sarcina mea, Maxim Petrovici, şi răspund de ea ! La mine nu-i *Ogoniok,* sînt scroafe care fată ! Nu mă interesează recordurile din alt domeniu.

— Explică-mi despre ce e vorba, Abram Lvovici, zise Pinciuk şi se întrebă din nou cu gelozie: „Aş vrea să ştiu dacă în faţa lui Kliuciariov ar trăncăni tot aşa. Desigur că da, fiindcă n-ai cum să-i opreşti !"

— Păi de ce să fie vorba ? Uite de ce: a pus la două sute de porci o singură îngrijitoare, celorlalte le-a dat voie să se ducă la in, să cîştige zile-muncă

din gros. Îţi închipui proporţia? Două sute şi una? Teatru curat! Iar el stă beat în birou, nu ascultă nimic şi mi te dă şi afară. N-am putut să mă stăpînesc, l-am apucat de piept... Percik îşi scutură voinicește braţele scurte. Dar asta nu-i o soluţie! Începu el numaidecît să strige din nou. Nu sînt un partizan al teroarei individuale. Doamne fereşte! Mă adresez instanţelor.

„Poate că ar fi mai bine dacă s-ar duce într-adevăr la Kliuciariov", gîndi pe neaşteptate Pinciuk.

— Am să-l chem pe Blişciuk la telefon, spuse el ca să-l potolească. O să descurc eu lucrurile.

Percik deschisese gura („Ce să le mai descurce? Lucrurile erau mai clare ca bună ziua!"), dar se mulţumi să ofteze zgomotos şi se rostogoli ca o gogoaşă peste prag: nevoind să se lase cu una, cu două, se duse glonţ la comitetul raional să-l pîndească pe Kliuciariov.

Rămas singur, Pinciuk se simţi o clipă uşurat la gîndul că n-avea glas hotărîtor în raion şi că nu el trebuie să răspundă de toată povestea asta încurcată. Dar liniştindu-se în ceea ce-l privea pe el personal se simţi, potrivit obiceiului, îngrijorat pentru Kliuciariov. Hotărît că omul ăsta nu ştia să trăiască! Ba se băga acolo unde nu-l poftea nimeni, stăruind să găsească nod în papură unde ar fi putut prea bine să le treacă cu vederea, ba tărăgăna deodată lucrurile şi făcea pe importantul, riscînd să fie dezaprobat de comitetul regional. Era oare cuminte o asemenea purtare? Trebuia să aleagă odată pentru totdeauna! Dacă se hotărîse să-l apere pe Blişciuk, trebuia să curme toate zvonurile ce circulă în jurul persoanei lui. Fiind stăpînul, putea s-o facă; ar fi fost de ajuns să ţipe o dată mai tare la o adunare şi lumea ar fi înţeles că erau destule altele de făcut decît criticarea unui colhoz fruntaş. Pinciuk ar fi înţeles şi ar fi aprobat o asemenea linie. Cît despre Blişciuk, putea fi scuturat într-un cerc mai intim: „Ia ascultă, mă porc

de cîine ce eşti, ţi-ai pus în gînd să fii dat afară?!" S-ar fi cuminţit, că prost nu-i. Dar ce rost avea ca Kliuciariov să tărăgănească lucrurile şi să stea deoparte, lăsînd lumea să bîrfească? La ultima şedinţă a activului de partid prezidiul primise trei bileţele: „Pînă cînd are de gînd comitetul raional să tolereze neobrăzările şi înfumurarea lui Blişciuk?" Asta despre preşedintele unui colhoz fruntaş! Ce scandal! Kliuciariov citise bileţelele cu glas tare, apoi chemase la tribună pe un brigadier din Bolşanî întrebîndu-l ce avea de spus. Acesta se codise cît putuse, spunînd că nu era pregătit să ia cuvîntul... Pe Blişciuk îl apărase însă din răsputeri: chiar dacă bea, nu stă cu mîinile în sîn. Iar colhozul păşeşte în fruntea celorlalte.

De ce nu arătase nici atunci limpede Kliuciariov ce părere are despre Blişciuk? Îi era oare milă de el? Dar mila nu-i un fel de a privi lucrurile, îngăduit unui om care deţine autoritatea de stat. Şi cu toate că această amintire nu-i făcea nici o plăcere, Pinciuk se constrînse să recunoască în sine: „Doar şi eu am luat atitudine împotriva lui Kliuciariov cînd mi s-a părut că n-avea dreptate..."

Această zi neplăcută, plină de încîlcituri se încheie pentru Pinciuk cu un telefon de la comitetul regional.

— Ştiţi că împotriva regelui vostru al inului există o scrisoare către C.C., trimisă de o colhoznică de rînd? L-a criticat, cică, la o adunare, iar el a interzis după aceea să i se dea un cal pentru nevoile gospodăriei, ba a şi lovit-o. Ce aveţi de gînd să faceţi?

La Gorodok se ştia de mult despre duşmănia dintre Blişciuk şi văduva Klanika Cij, o femeie foarte dezgheţată. Se zvonea chiar că această duşmănie se iscase din ruperea unor legături mai gingaşe...

O scrisoare către C.C. nu mai era însă acelaşi lucru cu nişte simple trăncăneli ale gorodnicenilor, scornite cînd nu aveau altceva mai bun de făcut.

— Blestemată muiere! mormăi descumpănit Pinciuk. Numai ea ne mai lipsea!

Kliuciariov veni s-o ia pe Jenia mult mai devreme de cum făgăduise. Nu trecuseră decît trei zile şi glasul cunoscut al „Pobedei" se şi auzi în faţa şcolii pustii, liniştite, unde deocamdată nu era locuită decît cancelaria. Jenia îi ieşi fugind în întîmpinare :

— Bună ziua, bună ziua ! strigă ea întinzînd cea dintîi o mînă mînjită de acuarele. Ce bine că aţi venit, că altfel Vasili tot ar fi fost nevoit să se ducă la dumneavoastră, la Gorodok...

— Cine ? întrebă Kliuciariov.

— Vasili Emelianovici Moroz, noul director.

Kliuciariov îşi reaminti imediat că, cu cîteva zile în urmă, directorul raional al învăţămîntului îi adusese doi tineri cu diplome de la Universitatea din Minsk (îi plăcea să descoase personal pe fiecare nouvenit).

Unul dintre ei avusese o atitudine ţanţoşă, întrucîtva poate chiar dîrză, ca şi cum l-ar fi studiat într-una pe Kliuciariov, să vadă dacă merită ca el, Kostea Sosnin, să-i acorde încredere.

Răspundea poate exagerat de politicos la întrebări, dar dădea îndărătnic din umeri ca şi cum ar fi vrut să spună : „Ei şi ? Nu-ţi plac ? Închipuieşte-ţi că mie puţin îmi pasă !"

Kliuciariov îl întrebase deodată, stăpînindu-şi cu greu zîmbetul :

— Ce-ar fi dacă te-am numi director la o şcoală rurală ? Eşti, bineînţeles, convins că ai s-o scoţi la capăt ?

— Nu prea are importanţă de ce sînt convins, spusese învăţătorul pe un ton provocator, îmbujorîndu-se însă ca un băieţaş. Dacă n-o scot la capăt, mă desărcinaţi din funcţie, şi atîta tot.

— Am să te desărcinez neapărat, îi făgăduise Kliuciariov pe un ton vesel şi, socotind că s-au înţeles, se

întorsese către celălalt. Iar dumneata unde ai vrea să mergi, tovarăşe Moroz ?

— Aş avea o rugăminte, spusese acesta, bîlbîindu-se un pic. Trimiteţi-ne împreună.

— Asta nu pot s-o fac, răspunsese serios Kliuciariov. Să trimitem la aceeaşi şcoală doi oameni cu studii ca ale dumneavoastră e un lux pe care raionul nostru nu poate să şi-l permită deocamdată.

— Ce-a păţit directorul ? o întrebă acum Kliuciariov pe Jenia.

— Şcoala nu-i gata pentru începutul anului şcolar, asta e, răspunse ea supărată şi, trăgîndu-l uşor de mînă, i-o luă înainte la fugă pe treptele ceardacului. Subvenţii nu-s de loc — Jenia îndoia repede degetele. Nu există decît hărţi de geografie fizică. La lecţiile de istorie, hotarele cnezatelor se trag cu creionul : secolul al şaptesprezecelea cu creionul galben, al optsprezecelea cu creionul albastru. Chiar eu aş fi luat nota doi cu o astfel de hartă !

În cancelarie erau întinse pe o masă lungă coli de hîrtie de desen. O învăţătoare tinerică (Kliuciariov nu-şi aducea aminte numele ei) se sculă de lîngă masă ca să-l salute, uitînd în fîstîceala ei să lase pensula din mînă.

„Aliteraţie" — citi Kliuciariov nişte litere mari, ude, iar dedesubt, cu litere mai mărunte : „La marea cea mare, măreţul pin creşte".

Întoarse capul spre Jenia, care îl urmărea cu o privire încruntată, într-o aşteptare febrilă.

— Asta ai născocit-o dumneata ? E foarte înţelept.

Se plimba prin odaie şi citi cu multă atenţie alte cîteva pancarte mici, ce se uscau pe podea : „Balada", „Ritmul", „Rima".

— Aşa, cu exemple, va fi mai uşor de asimilat, spuse pe un ton sentenţios tînăra învăţătoare.

Kliuciariov aprobă din cap.

— La marea cea mare măreţul pin creşte... repetă el cu jumătate glas. Am venit să te iau ! zise, scutu-

rîndu-şi capul şi întorcîndu-se din nou spre Jenia. Avem un colhoz cu numele de „Calea Sovietică". Îşi are sediul în satul Dvorţî. E poate locul cel mai izolat din raion. Dumneata cauţi mereu exotismul: acoperişuri de paie, opinci, paturi de scînduri sus, sub tavan...

— Nu caut nici un fel de opinci, răspunse Jenia încruntîndu-se. Am nevoie de ele pentru lucrarea mea.

— Vezi ce preocupări contradictorii avem? Dumitale îţi trebuie opinci, pe cînd mie, dimpotrivă, nu-mi trebuie de loc!

Kliuciariov era astăzi bine dispus.

— Ah, da, era să uit! Ţi-am adus şi o scrisoare.

Şi îi întinse un plic albăstrui, venit pe adresa comitetului raional, şi Jenia se îmbujoră şi rupse cu nerăbdare o fîşie îngustă din hîrtia groasă.

„Dragă Jenia. Îţi scriu în primul rînd pentru a-ţi repeta de o mie de ori ceea ce ţi-am spus la gară..."

...Un vînt aprig, fierbinte bătea peste geamurile lăsate ale automobilului. Era înmiresmat de mirosul umed al ierburilor, de umbrele alergătoare ale norilor. Păpădii galbene erau presărate, ca nişte pistrui pe marginile drumului. În oglinda de deasupra parbrizului, Kliuciariov vedea o parte a chipului Jeniei. Urmărea cum i se mişcau pline de încredere buzele, repetînd cuvinte ce nu se auzeau. În adevăr, fiecare vîrstă are felul ei de a privi fericirea! La douăzeci de ani ea pare indiscutabilă şi nesfîrşită, ca a firului de iarbă răsărit în aprilie. Iar cînd omul a trecut de treizeci, aduce cu sfîrşitul unei veri înăbuşitoare, cu văzduhul încărcat de furtună...

Cînd Kliuciariov socoti că scrisoarea fusese învăţată pe de rost, întrebă:

— Cum ţi-a plăcut Bolşanî?

— Nu mi-a plăcut de loc, răspunse Jenia, oftînd şi reîntorcîndu-se la realitate. Dacă toţi oamenii de pe la dumneavoastră sînt ca acest Blişciuk...

— Dar ce-a făcut? se nelinişti Kliuciariov.

Jenia începu să povestească cu ochii scăpărînd de mînie. Cînd Blişciuk aflase că-i folcloristă, îi pregătise o „surpriză". Chiar a doua zi, trecuseră ca din întîmplare prin dreptul ferestrei ei nişte fete. Rîzînd şi dîndu-şi brînci una alteia, cîntaseră cu glas nu prea tare nişte strigături despre colhozul-minune şi despre preşedintele lui. Intrase în vorbă cu ele, descosîndu-le, aşa... într-o doară, despre îndeletnicirile lor gospodăreşti, apoi le întrebase :

— De mult cîntaţi strigăturile astea ?

— Da' de unde. Ieri Blişciuk a chemat-o pe bibliotecară, spunînd că-i trebuie un cîntec despre colhozul nostru. Am cercetat o culegere de cîntece colhoznice şi l-am născocit pe ăsta.

— Şi cum, aşa vă scoateţi voi toate strigăturile, din culegeri de cîntece ?

— Nu chiar pe toate. Unele ne vin aşa, cum bate vîntul, cum îţi izvorăşte lacrima în ochi...

— Va să zică asta-i calea pe care apucă creaţia populară ? mormăi Kliuciariov, întunecîndu-se şi rămînînd îndelung tăcut.

Îngustîndu-se şi şerpuind mereu, drumul se adîncea în inima pădurii. Plopii, stejarii, arţarii se înălţau din pămîntul muşuroios, accidentat, alături de pini. Jumătate din bolta cerului era ascunsă de căciulile moţoase ale sălciilor de pe marginea drumului.

...Ziua se stingea deasupra satului Dvorţî. Cireada se întorcea de la păşune, ridicînd alene praful şi din fiecare curte venea miros de lapte, proaspăt muls. Văzduhul se făcu parcă mai dens, casele se grămădiră şi mai mult pe ulicioara strîmtă : ai fi zis că e de ajuns o bîrnă de-a curmezişul, de la gard la gard, ca s-o astupi.

Domnea o linişte uimitoare. Şi, fie din pricină că pădurea îşi strîngea îndesat rîndurile jur împrejur, fie că bietele căsuţe erau strîmbe şi înnegrite de vreme sub acoperişurile de paie ajunse cafenii, iar femeile mergeau, ca în vremurile străvechi, în bondiţe brodate

şi fuste de stambă viu colorate, cu broboadele trase mult peste frunte, fie că, datorită orei tîrzii, nu erau decît puţini copii pe drum, şi nu se năpusteau în urma automobilului cu strigăte pline de bucurie — sătucul îi păru Jeniei o rămăşiţă a vechii Polesii, unde viaţa se scurgea tihnit şi sfios, despărţită de restul lumii prin mlaştini şi păduri...

Cînd Valiuşiţki, preşedintele colhozului, se întoarse de la cîmp, umbra amurgului era atît de deasă, încît Jenia nu izbuti să-i desluşească bine faţa. Văzu numai cum sub haina descheiată la piept lucea viu cămaşa de un roşu-aprins — ca şi cum ar fi adus de-acolo, de pe lanuri, ultima răsfrîngere a soarelui în asfinţit. Valiuşiţki dădu bună ziua şi, după cît se părea, nu rămase din cale-afară de mirat de sosirea lui Kliuciariov la o oră atît de tîrzie. Porniră cu toţii domol prin sat.

Pregătindu-se de somn, berzele clămpăneau arţăgos din ciocuri ; pe alocuri erau şi cîte două cuiburi pe un acoperiş.

— Din cuibul de-aici, spuse Valiuşiţki, privind în sus, bărzoiul a dispărut, a fost omorît, ori s-a rătăcit pe undeva. Şi barza a aruncat un pui din cuib : nu izbutea să-i hrănească pe toţi.

— Cum aşa ? Kliuciariov se opri o clipă, cercetînd cu privirea umbra albă. Apoi clătină din cap, neştiind parcă ce să spună despre o purtare atît de raţională, dar atît de cruntă.

Din cînd în cînd întîlneau trecători. Bărbaţii îşi scoteau şepcile, luminîndu-şi o clipă obrazul cu scînteierea ţigărilor aprinse. Bluzele femeilor albeau discret cît îşi dădeau bună seara cu un glas melodios, plin de prietenie. Prin case nu se aprinseseră încă luminile. Şi deodată, prin văzduhul blînd o boare le aduse mirosul pătrunzător şi înţepător de lemn proaspăt tăiat la fierăstrău. Se construia un club, care era aproape gata şi prin întuneric se zăreau pereţii lui albi şi noi, de scîndură. Înghesuit din toate părţile de

căsuţele întunecate, nu părea prea mare, dar plăcut, parcă locuit mai demult.

— Aici ar trebui o platformă de dans, spuse Kliuciariov. Nu era în proiect ? Nu-i nimic. Să îndreptaţi proiectul. Maiştrii sînt ai voştri, braţele la fel.

Simţise şi el, pesemne, că clubul acesta era menit să ajungă însăşi inima satului Dvorţî, locul preferat, unde să se poată şedea seara în voie, fumînd cu vecinii, cum şedeau şi acum oamenii pe bîrne.

Kliuciariov şi cu preşedintele se opriră, dădură bună seara. Jenia se aşeză şi ea, trăgînd cu desfătare în piept acel miros tare, de pin al construcţiilor noi, al cărui val ajunsese pînă şi în aceste ţinuturi.

Vorbiră despre recoltă şi se îngrijorară că luna răsărise într-un inel de ceaţă : să nu înceapă vremea rea chiar în timpul strînsului...

— Ţăranul nu poate trăi fără nădejde, se auzi un glas tărăgănat, nu-i ca la fabrică, sub acoperiş ; acolo, fie ploaie, fie grindină, fie secetă, treaba tot strună merge. La ţară, trebuie să ştii să te grăbeşti, să aştepţi, sau să-ţi încordezi o dată toate puterile. Dar mai cu seamă să ai mereu nădejde şi să nu-ţi pierzi curajul.

Vorbeau cu glas domol, ca şi cum n-ar fi vrut să sperie liniştea.

— Ce lucruri bune mai ai de gînd să faci la anul, Semioane ? întrebă după un timp de tăcere Kliuciariov, atît de îngîndurat, încît ai fi zis că întredeschisese poarta visurilor.

Valiuşiţki oftă adînc prin întuneric şi era vădit că din acea clipă se şi credea aievea în anul viitor, care începea după secerat şi treierat, după ploile de toamnă şi prima zăpadă.

— Principalul pentru Dvorţî e lumina, Feodor Adrianîci, spuse el sfios. Acum nu mai putem să ne lipsim de lumină. Ne trebuie lumină şi radio în fiecare casă. Vrînd-nevrînd trebuie să cumpărăm un Diesel.

În glasul lui se citea ispita bucuriei, ca tocmai el, un polesian, să instaleze cu propriile mîini electricitatea în satul său natal, şi totodată mustrarea de cuget, fără de vrere, a gospodarului cam strîns la pungă, care prevede dinainte o mare cheltuială, încît Jeniei îi veni să izbucnească deodată într-un rîs zgomotos, stîrnit de o bucurie adîncă. „Bună ziua, noule Dvorţî!" îi venea ei să spună, înălţînd capul şi umflîndu-şi pieptul în mijlocul uliţei, de care nu-i mai păsa că era încă întunecoasă.

— Feodor Adrianovici, întrebă Jenia pe drumul de întoarcere. Spuneţi-mi, de ce am trecut pe-aici?

Chipul lui Kliuciariov era învăluit în întunericul adînc şi numai ochii îi luceau cîteodată scurt sub pleoapele pe jumătate lăsate.

— Pentru ca dumneata să vezi vechea Polesie, iar eu... Se învioră deodată. Ce vrei să spui? Te miri că n-am convocat vreo adunare, că n-am făcut nimănui morală? Află dumneata — dacă aşa-i vorba — că secretarul comitetului raional nu-i făcut numai pentru a da directive. Am venit pur şi simplu aşa, ca prieten, dacă vrei. Fiindcă Semion îmi este într-adevăr drag.

— Cine?

— Valiuşiţki, preşedintele.

— Feodor Adrianovici! spuse deodată cu deznădejde Jenia. Vreţi să vă spun de unde mă cunoaşte Kurilo?

— Ce mai e şi asta? se miră Kliuciariov, dar adăugă de îndată cît se poate de simplu: Hai, spune...

Desigur că numai la noi se pot petrece lucruri atît de uimitoare! Ei, va spune aproape oricine, întărind din cap — se întîmplă cîteodată şi de astea...

Tatăl Jeniei, inginer miner, pleca într-o delegaţie de lungă, chiar de foarte lungă durată.

„Cînd am să mă întorc, fetiţo, ai să fii, desigur, candidată în ştiinţe", îi scria el, pe jumătate în glumă, pe jumătate cu tristeţe. Viaţa lui, de om foarte ocupat,

se scursese întotdeauna, fără să prea ştie nici el cum şi de ce, departe, deşi apropiată de aceea a fetei. Jenia nu simţise însă vreo nevoie deosebită de dezmierdările tatălui, fiindcă le avea din plin pe acelea ale mamei. Pentru discuţii avea prietenii, iar cînd îl întîlnea pe tatăl ei la masă sau într-o zi liberă, acesta se mulţumea s-o mîngîie în treacăt pe obraz.

— Ei, ce mai faci, neastîmpărato? o întreba el şi nu ştia ce să mai adauge. Nu izbutea niciodată să-şi dea seama ce anume ar putea-o interesa pe ea. Şi tot mai repede rochiile îi deveneau mici. În adîncul inimii, tatăl îşi vedea fiica încă micuţă de tot, culcată sub plăpumioara ei de molton roz...

Primind scrisoarea, prin care tatăl o înştiinţa de plecarea sa, Jenia simţise deodată nevoia prezenţei lui. Îşi adusese parcă dintr-o dată aminte de toate zbîrciturile tatălui, de tîmplele lui cărunte şi se speriase: de atîtea lucruri nu vorbiseră încă niciodată şi atît de puţin o cunoştea el pe Jenka lui !...

Avea în faţa ei o lună de cursuri şi examenele. Se înţelese însă cu decanatul să-şi dea examenele înainte de termen. Îi rămîneau astfel trei săptămîni libere, tocmai acelea pe care tatăl ei hotărîse să le petreacă la o bătrînă soră a sa, pe Volga.

Niciodată încă Jenia nu învăţase cu atîta rîvnă !...

De-abia obţinuse carnetul cu note, şi cu el încă în buzunar se repezise drept la portul fluvial. Acolo însă funcţionarii rîseseră de naivitatea ei: pentru bilete trebuie să aştepţi să-ţi vie rîndul; te înscrii, şi poate că peste vreo trei săptămîni...

— Să vedeţi, cazul meu e cu totul excepţional! spusese Jenia cu disperare. Peste trei săptămîni nu mai am ce căuta acolo!

Drept răspuns, funcţionarii ridicaseră din umeri.

— Bine, dar nimeni nu poate totuşi obţine bilet peste rînd? întrebă ea, reţinîndu-şi indignarea.

— Eroii Uniunii Sovietice şi deputaţii Sovietului Suprem, fusese răspunsul.

Jenia n-avea printre cunoştinţele ei nici eroi, nici deputaţi. Rătăcea fără ţintă pe străzi privind trist stelele de aur pe care le întîlnea... În cele din urmă, se hotărîse... Ce-i mai rămînea alta de făcut?

— Tovarăşe Erou al Uniunii Sovietice, spusese ea cu un glas solemn, dar nesigur, adresîndu-se vecinului ei de rînd din staţia de troleibus, pe al cărui veston strălucea Steaua de Aur.

— Da, mormăi acesta, lăsînd jos ziarul pe care-şi aruncase în grabă ochii. Ce este?

— Puteţi să faceţi o faptă bună, dacă n-o să vă ia decît un ceas?

Eroul ridicase sprîncenele, dar troleibusul şi sosise foşnind din cauciucuri.

— Am să vă spun totul! exclamase jalnic Jenia, ridicînd mîna.

Înghesuită în mulţime, îi explicase cam încîlcit cum stăteau lucrurile şi, speriată de chipul lui de piatră, începuse chiar să se bîlbîie: „Fireşte că înţelegea şi ea... un om aşa de ocupat...“ cînd eroul o întrebase deodată, tot atît de aspru:

— Cînd se deschide casa? Să aveţi în vedere că eu sînt aci în trecere, poimîine plec.

Se dovedise însă că obţinerea unui bilet de vapor în toiul sezonului de vară nu era un lucru prea simplu nici chiar pentru un erou. Se întîlniseră de două ori la ceasurile nouă dimineaţa pe o stradă dinainte aleasă şi abia a treia zi îi înmînase biletul arătos, cu dungi albastre, al Întreprinderii de Navigaţie pe Volga. Nu-i mai rămăsese fetei decît să-i mulţumească şi să-şi ia rămas bun, cu atît mai mult cu cît şi eroul pleca, întorcîndu-se în Bielorusia. Jenia mergea, încetinindu-şi din ce în ce paşii. Se putea oare ca atîta să fi fost totul? Şi acuma aveau să se despartă ca nişte străini?...

— Ce ai de gînd să faci? bombănise însoţitorul Jeniei, scuturîndu-şi capul cîrlionţat, ce începea să încărunţească, şi trecînd pe neaşteptate la „tu“.

— Astăzi ? întrebase prosteşte Jenia.

El zîmbise :

— Şi astăzi, şi întotdeauna. În general, în viaţă ?

— Iată de unde îl cunosc pe Kurilo, şi nicidecum fiindcă-i autoritate regională, încheie Jenia, străduindu-se să vadă ce impresie produsese povestirea ei asupra lui Kliuciariov.

— Aha ! îi răspunse acesta mulţumit, prin întuneric.

Automobilul gonea într-una săltînd în mers şi luminînd cu raza-i dreaptă, netremurată drumul de pădure...

— Feodor Adrianovici, spuse Jenia după un timp, ce este eroismul ?

Kliuciariov rămase mirat de întrebare şi căzu pe gînduri.

— După părerea mea, tăria de a apăra pînă la capăt lucrurile în care crezi.

— Aşa ? Pentru mai multă siguranţă Jenia îi repetă chiar cuvintele, mişcînd din buze. Dar fericirea ?

Privirea ei tinerească, dornică de a şti era stăruitor îndreptată spre Kliuciariov. Acesta zîmbi, dînd uşor din umeri.

...Noaptea, la lumina farurilor, drumul ia o altă faţă. Ovezele par spoite cu o albeaţă fără lustru, lăptoasă, tainică, blîndă, de parcă le-ai privi printr-o sticlă groasă. Smuls din întuneric, un copac se iveşte ca într-o strălucire de fulger : atît de limpede e conturată fiecare frunză a sa, cu toate vinişoarele ei şi atît de bine se vede orice încreţitură a scoarţei. O clipă — şi copacul a dispărut din nou, de parcă l-ar fi înghiţit pămîntul, cu vîrf cu tot. Cîteodată se opreau şi, coborînd din maşină, erau înghiţiţi dintr-o dată în această beznă de nepătruns, ca şi cum ar fi călcat în gol. Apoi, pe dibuite cuprindeau cu nespusă încîntare în braţe mănunchiuri întregi de hrişcă înflorită, îşi lipeau cu băgare de seamă obrazul de florile lor mirositoare, pline de rouă, şi-i dădeau drumul, fără

s-o fi vătămat. Cît puteai cuprinde cu ochiul, lanul de hrişcă, îmbibat de ceaţă, albea nelămurit.

— Munca cea mai frumoasă e munca colhozniculuiy spuse deodată Kliuciariov, trăgînd adînc în piept aerul răcoros, saturat de miresme de ierburi.

— De ce ?

— E plină de fericire. Îţi dă o satisfacţie imediată şi deplină. Ai aruncat sămînţa în pămînt — şi vezi cum răsare. Ai strîns recolta — şi ştii că nu-i numai pentru tine, ci pentru toţi.

Pămîntul respira linişte şi pace. O noapte minunată ! Tot ce-i mai bun în om se trezeşte parcă în astfel de clipe, veghind cu atenţie, respirînd fără să se poată sătura...

— Stop !

„Pobeda" se opri din nou. Ceva întunecat, aducînd cu o pasăre uriaşă, adormită, cu aripile strînse se zărea la stînga, chiar lîngă drum...

— O combină ! Se poate oare să fi fost lăsată aşa, fără pază ? Hei, e vreun suflet de om pe-aici ?

Cîteva clipe domni liniştea. O steluţă roşiatică atîrna stingheră parcă, jos de tot, spînzurată de bolta cerului. Şi Jeniei i se părea că afară de steluţă, de combină şi de ei doi, nu mai exista nimic pe lume.

— Cine întreabă ? răspunse după un timp un glas. Un unchiaş, într-un cojoc plin de fire de paie, ieşi tîrîş din strîngătorul de paie al combinei. Credeam că-i vreun control...

IV. DISCUŢIE DESPRE NUNŢI

1

În piaţă, pe un loc viran, verde, în inima Gorodokului stă singuratică o tribună, înjghebată din scînduri roşii, înnegrite de vreme, şi o prăjină înaltă cu o stea de argint, asemănătoare cu o stea de Crăciun. În zilele de sărbătoare, lumea se adună aici la miting. Se înalţă atunci în sunetele unei muzici un steag de pînză roşie, iar la 1 Mai şi la Ziua Revoluţiei din Octombrie are loc o mică demonstraţie : defilează în faţa tribunei elevii celor două şcoli, funcţionarii instituţiilor raionale şi ţăranii din satele cele mai apropiate.

Dincolo de tribună, se zăresc turlele unei bisericuţe, acoperite cu tablă plumburie. Dangătul îngîndurat şi melodios al clopotelor ei se aude de cîteva ori pe zi. Cîntă din trei clopote, ca „Tabachera" lui Liadov.

— Auziţi, trage Kandîba clopotele, spun atunci cei de la comitetul executiv raional, şi se pregătesc să se ducă la masă. În felul lui, cuviosul Kandîba e şi el o notabilitate în raion. Are vreo şaptezeci de ani, locuieşte chiar lîngă biserică, nu se arată decît arareori pe stradă, întotdeauna în aceeaşi rasă ajunsă roşcată din pricina soarelui, şi cu o pălărie de pai cu boruri largi. Într-o zi se pomeni faţă în faţă cu secretarul comitetului raional pe trotuarul îngust de scînduri şi îl opri.

— Cetățene secretar, spuse el cu oarecare solemnitate, dar totodată înecîndu-se de emoție, vă rog stăruitor să-mi acordați cîteva clipe de atenție.

— Ar fi poate mai bine să treci pe la mine, la comitetul raional! îi propuse Kliuciariov, tulburat și el, deși își dădu de îndată seama de absurditatea vorbelor sale.

— Nu cred să fie tocmai nimerit, răspunse cu blîndețe Kandîba. Chestiunea pe care vreau să v-o comunic prezintă însă interes și pentru dumneavoastră, în calitate de conducător al acestui ținut.

Kliuciariov se uită curios la bătrîn, străduindu-se să-și biruie stinghereala și un sentiment oarecum comic, pe care însuși cuvîntul „popă" îl trezea în chip firesc în generația crescută după revoluție. De sub sprîncenele cărunte îl priveau fără sfială doi ochi spălăciți, dar nicidecum stinși; degetele uscățive se jucau nervos cu un nasture de pe piept, ascuns de rasă.

— Bine, spuse Kliuciariov, te ascult.

Se traseră mai la o parte, ca să fie mai feriți de priviri, și Kandîba povesti că în ultimul timp în satele Bolșanî și Luciosî se întinsese activitatea știundiștilor, o sectă potrivnică Domnului. Știa, din izvoare demne de încredere, că preotul lor, Stepan Lisianski, nu numai că oprise în chipul cel mai strict pe enoriașii săi să se ducă la spectacole și adunări, dar căuta chiar să convingă pe părinți să nu dea voie copiilor să urmeze la școală mai mult de cinci clase.

— De asemenea cred că în aceste sate nu se găsesc doritori să urmeze cursurile tehnice de tractoriști, care, după cît am auzit, se vor înființa curînd în capitala regiunii, adăugă cu precauție Kandîba și plecă ochii.

„Ehei, moșule. Văd că serviciul tău de informare e bine organizat", își spuse Kliuciariov (primise abia în ajun circulara cu privire la cursuri) și se uită cu și mai multă luare-aminte la preot. Chiar la lumina vie și dogorîtoare a zilei de iulie barba cărunță a lui Kandîba trezea o senzație de ger ca zăpezile încăpă-

ţînate, ce nu se topesc niciodată, pe care Kliuciariov le văzuse pe piscurile caucaziene.

Kandîba îşi venise de mult în fire după tulburarea de la început şi vorbea acum domol, aproape în şoaptă, dar cu un glas plin de demnitate, ca un om obişnuit să fie ascultat.

În prima clipă, Kliuciariov îşi mai spusese, în gînd, că va putea, după aceea, să facă haz cu prietenii săi pe socoteala popii, care o ducea pesemne foarte prost, din moment ce sectanţii erau pe cale de a birui, şi el se vedea nevoit să se plîngă comitetului raional al partidului. Dar pe măsură ce îl cerceta mai atent pe uscăţivul bătrîn, ale cărui pleoape pe jumătate lăsate ascundeau o privire ageră şi fermă, cu atît devenea el însuşi mai prudent. Acum nu i se mai părea caraghios că mîinile acelea de culoarea cerii, liniştit împreunate pe burtă, pot nu numai ţine o lumînare, legănată ca o tulpină subţire cu mica petală galbenă a flăcării în vîrf, dar şi îndrepta poruncitor pe calea bisericii un suflet omenesc viu. Îşi aduse aminte şi de Stepan Lisianski, un bărbat voinic, posomorît, aducînd mai curînd a moldovan decît a bielorus, despre care Blişciuk spusese cu un zîmbet nelămurit: „Ştunda-i Ştunda, ce să-i faci. De muncit, munceşte bine, nu încurcă colhozul."

Faptul însă că Kandîba căuta un ajutor împotriva lui Lisianski dovedea puterea indiscutabilă, deşi ascunsă, a acelui ştundist. Şi lucrul acesta îl punea de asemenea pe gînduri.

— Despre ştundişti sînt informat, spuse reţinut Kliuciariov şi tăcu, parcă aşteptînd ca cuviosul Kandîba să mai adauge ceva la cele spuse. Prinzînd în tonul secretarului o răceală ascunsă, preotul ridică cu un gest neaşteptat de ager capul şi îl privi ţintă pe Kliuciariov. Partea de sus a chipului său rămînea în umbra deasă a pălăriei, dar secretarul comitetului raional fu din nou izbit de privirea deşteaptă, pătrunzătoare a bătrînului.

— Vorbesc cu dumneavoastră nu numai fiindcă sînteţi autoritate, spuse încet Kandîba, dar şi pentru că v-am votat ca pe candidatul meu, zîmbi pe neaşteptate cu un zîmbet slab, de bătrîn, preotul.

Întrucîtva uluit de o asemenea întorsătură a convorbirii, Kliuciariov era cît p-aci să exclame cu glas tare: „Iscusit mai e moşneagul!"

Trecătorii se uitau de mult la ei plini de curiozitate, ocolindu-i, dar convorbirea se prelungea.

— Îi veneraţi pe luptătorii dumneavoastră, şi asta-i bine, spuse îngîndurat preotul. Aş vrea însă să vă aduc aminte că pe această glie a trăit şi un episcop Panteleimon, aruncat în închisoare de străini pentru credinţa lui rusească. Sîntem oameni din epoci diferite, cetăţene secretar, convingerile noastre nu se potrivesc, dar patria ne e aceeaşi — adăugă el simplu şi îşi duse mîna uscăţivă la marginea pălăriei de paie. Rămîneţi sănătos!

Rasa prăfuită dispăruse de mult, după ce se îndepărtase ca o pată neagră de-a lungul străzii însorite şi Kliuciariov tot mai stătea locului, într-o stare de spirit ciudată.

Gînduri răzleţe, trecute prin minte, cu diferite prilejuri: vechea lui ciudă pe cei din Dvorţî, care trăseseră chiulul la hramul satului, faptul că nu-i venise parcă să mai dezgroape această poveste cînd se întîlnise ultima dată cu Valiuşiţki, deşi îşi aducea prea bine aminte de acea zi blestemată, precum şi multe alte întîmplări, care-l nemulţumiseră pe vremuri, ca apoi să fie uitate sau înlăturate din preocupările lui, toate se aşezau acum parcă de la sine unele lîngă altele, înşirîndu-se pe acelaşi fir.

Kliuciariov nu era înclinat spre îndelungi meditări singuratice: hotărîrile sale cele mai îndrăzneţe le lua cu uşurinţă în mijlocul tovarăşilor, în toiul zilei sale de muncă, încărcată şi plină de preocupări, aşa cum alţii nu le pot lua decît în liniştea biroului. Chiar frînt de oboseală trupeşte, moralmente nu ostenea nici-

odată. Era necontenit conştient de răspunderea atîtor destine omeneşti încredinţată lui de partid, şi acest sentiment nu lăsa energia lui să se stingă.

Convorbirea cu Kandîba îi lăsase o senzaţie ciudată : parcă faţa i-ar fi fost atinsă de aripa tainică a unui liliac, fiinţă de amurg, greu de înţeles. O clipă, fusese şi el furat de farmecul glasului liniştit, al gesturilor sobre şi blînde...

Trezindu-se parcă din somn, îşi trecu mîna peste frunte şi privi cu alţi ochi, cu ochi cercetători, bisericuţa albastră cu posomorîtele căpăţîni de ceapă ale cupolelor ei de plumb. Stătea în văzul tuturor, fără zorzoane întortocheate, dar clădită în stilul, încercat de veacuri, al bisericilor ruse, care nu te îmbiau nici la misticism, nici la un ascetism rece şi vorbeau mai curînd tocmai de orînduirea armonioasă a vieţii de aci, de pe pămînt. Catedralele din Pskov cu turle severe, ale căror fotografii le văzuse la Lobko, îi reaminteau întotdeauna lui Kliuciariov de izbele de bîrne din nord. Şi nu degeaba li se spunea cupolelor „căpăţîni de ceapă" : făceau parte şi ele tot din lumea obişnuită, de fiecare zi, dar îndreptată de o voinţă întunecată către cele dăunătoare omului !

Fără să vrea, Kliuciariov învălui cu privirea întreaga clădire, de la clopotniţă pînă la pridvor, şi o clipă încercă o părere de rău pentru meşterii anonimi, de mult răposaţi, care se trudeau veac de veac să găsească formele acelea atît de zvelte în care îşi cheltuiau tot avîntul.

Kliuciariov se gîndi de asemenea că de la un timp încoace, mai ales de la război, mulţi oameni începuseră parcă să încurce, să confunde atitudinea statului faţă de religie, cu cea a partidului în această problemă. Văzuse doar chiar el, cu ochii lui, în multe case ţărăneşti icoane împodobite cu ştergare brodate şi cu trandafiri de hîrtie. Iar alături, se vedeau de obicei, pe perete, portretele conducătorilor şi afişe pitoreşti în culori : „Trăiască 1 Mai !" sau „Să mergem cu toţii

la alegerile pentru Sovietul Suprem!" Privise toate acestea cu nepăsare, socotindu-le poboade inofensive, sensul adînc, de avertizare, al cuvintelor lui Marx: „Religia este opiu pentru popor" îşi cam pierduse ascuţimea.

Încă adînc îngîndurat, Kliuciariov pornise încet pe trotuarul de scînduri, cînd deodată se auzi un dangăt de clopot. Secretarul îşi privi mecanic ceasul de la mînă şi se strîmbă înciudat: iată puterea obişnuinţei! De ce trebuie să-şi controleze oamenii ceasul după clopotele bisericii şi nu, bunăoară, după un orologiu al oraşului? Dacă la Glubîn-Gorodok nu se poate încă instala, ca în oraşele mari, unul electric, paznicul de pe foişorul de foc ar putea să bată cu un clopot ora precisă după aceea a Moscovei. Şi clopotul să nu fie ruginit sau plesnit, ci cu un sunet clar, argintiu...

— Ai stat adineauri de vorbă cu Kandîba, Feodor Adrianovici? îi strigă Pinciuk, de la fereastra comitetului executiv raional, cu obişnuitul său zîmbet blînd pe buze. Poate te abaţi şi pe la mine? Azi e cald, am o sticlă de cvas de casă.

— Cvas sau ceva mai tare? glumi distrat Kliuciariov, deşi ştia că Pinciuk îi va spune de îndată că nu are voie să bea.

— Nu, eu nu beau, răspunse într-adevăr Pinciuk, şi ochii lui bulbucaţi, de culoare deschisă luară o expresie melancolică. Nici sănătatea, nici nevastă-mea nu-mi dau voie.

— Ia mai lasă astea, spuse Kliuciariov înăbuşind cu greu o iritare subită, ai să trăieşti mai mult ca noi toţi.

Pinciuk se porni pe un rîs mărunt, nelămurit.

— Nu m-am întîlnit încă niciodată cu Kandîba, deşi sîntem vecini apropiaţi. E interesant de ştiut despre ce aţi vorbit, şi încă atît de mult...

— Despre Kandîba o să discutăm noi la vreme, poate chiar mai serios decît crezi. Deocamdată spu-

ne-mi un lucru : de la fereastra dumitale, de la comitetul executiv raional, vezi grădiniţa oraşului ?

Pinciuk dădu nedumerit din umeri : niciodată n-avea să se potrivească cu acest om ! Dracu ştie ce-i tot trăsneşte prin cap. Fireşte că o vede ; de vreme ce cei zece copăcei piperniciţi, înconjuraţi de un gard de stabori se aflau drept în faţa ferestrei, nu mai era nevoie să-l întrebe aşa ceva.

Tăcu supărat.

— Poţi vedea tot atît de bine şi curtea bisericii. Fă bine şi apleacă-te puţin pe fereastră. Nu-ţi pare curios, nu ţi-e ruşine că la Kandîba aleile sînt măturate, că tot terenul e semănat cu iarbă şi că iarba e verde şi mătăsoasă, ca o cosiţă de fată mare, de-ţi vine chiar s-o mîngîi ; iar în grădiniţa noastră, gazonul s-a uscat şi a îngălbenit, de parcă ar lumina aci alt soare şi ar alerga pe cer alţi nori. Crezi că-i poate veni cuiva poftă să intre într-o asemenea grădină ? Iar dacă nu, de ce am mai sădit-o ? Ca să se cheme că ne-am făcut datoria, sau cum ? Adică să avem, chipurile, la Glubîn-Gorodok o baie, o ceainărie, o grădină şi... un preşedinte al comitetului executiv raional ! Totu-i în regulă !

Kliuciariov nu vorbea tare. Glasul său, cam înăbuşit în urma rănii căpătate pe front, se făcea şi mai nedesluşit, cu vorbele mai poticnite, în clipele de tulburare ; dar ochii cu pupilele îngustate sfredeleau stăruitor.

— Pe toate le vrei deodată, spuse împăciuitor Pinciuk, zburlindu-se fără să vrea. Putem, fireşte, să ridicăm chestiunea la comitetul executiv raional, să luăm o hotărîre...

— Da ! Pe toate le vrem deodată, continuă încordat şi cu patimă Kliuciariov, nesocotind ultimele cuvinte ale lui Pinciuk. Am auzit la Snejko o vorbă, pe care a adus-o cîndva de pe front : „Dacă murim, nu vom mai fi !“ Şi iată, fiindcă dacă murim nu vom mai fi, vreau să fac tot ce pot cu mîinile mele, chiar astăzi !

Se opri deodată gîfîind şi se uită ţintă, drept în ochii lui Pinciuk. Acesta nu mai zîmbea, gura i se încleştase într-o expresie de încăpăţînare, puţin dispreţuitoare chiar. Părea acum mai în vîrstă decît cei patruzeci şi cinci de ani pe care îi avea. Şi pesemne că această diferenţă de zece ani dintre ei şi mai ales faptul că-l privea pe Kliuciariov de la înălţimea pervazului ferestrei îl linişti parcă dintr-o dată pe Pinciuk.

„E tînăr şi neştiutor, îşi spuse el îngăduitor, tot de la înălţimea ferestrei. Trebuie să-ţi fie greu să trăieşti cînd ai asemenea fire, Feodor Adrianovici."

— Uite ce e, spuse Kliuciariov pe un ton cu totul schimbat, privind într-o parte. Te sfătuiesc să ridici cît mai repede chestiunea şi să iei o hotărîre : la cea mai apropiată şedinţă a biroului îţi vom asculta raportul despre amenajări. Şi nu numai ale oraşului, ci ale întregului raion, adăugă el aspru, plecînd.

— Foarte bine. Sînt oricînd gata pentru un raport ! strigă Pinciuk în urma lui, lăsîndu-se înapoi spre fundul fotoliului.

„Ce-i cu el ? L-o fi muşcat un cîine turbat ? În toate colhozurile se coseşte fînul, a început strînsul recoltei, iar lui îi arde de amenajări."

Clătinînd nedumerit din cap, Pinciuk îşi strecură într-un pahar puţin cvas de casă călduţ şi, clătinînd paharul la lumină, îl sorbi pe îndelete.

Prin fereastra deschisă prinseră a se auzi tot mai limpede şi mai puternic, mai întîi bătăi înfundate de daira, apoi chiar şi sunetele unui acordeon : dintr-un sat venea o nuntă la biserica din oraş. Clopotele începură să dangăne mărunt, de parcă ar fi ţinut isonul nunţii. Pinciuk se plecă pînă la brîu peste pervazul ferestrei, încercînd să deslueşească în prima căruţă pe mireasă, împachetată cu grijă în muselină, şi spuse cu glas tare, plescăind blajin din limbă :

— Ia te uită, o să se încingă astăzi un chef de pomină !

Sub fereastră se şi adunaseră cîţiva inşi, care ridicară capul la vorbele lui şi încuviinţară rîzînd.

— Ar trebui să mai facem şi noi la fel, măcar încă o dată, tovarăşe preşedinte! strigă vioi un moşneguţ vesel, bătînd din picior. Calul bătrîn nu strică brazda.

Pinciuk răspunse cu o glumă piperată şi se întoarse cu satisfacţie la biroul lui. „Totul e mult mai simplu, tovarăşe Kliuciariov, continuă el în gînd discuţia. Şi poporul trebuie privit mai simplu, şi viaţa însăşi. Tocmai fiindcă dacă murim, într-adevăr, nu vom mai fi, nătărău ce eşti!"

Chiar rămas singur, continuă să zîmbească cu obişnuitul lui zîmbet blajin şi, fiindcă gîndurile apucaseră o cale strengărească, i se părea că vorbele lui Kliuciariov luau un cu totul alt tîlc.

„Îi trebuie musai grădiniţă! Pesemne că nici el nu s-ar da în lături să mai tragă un chef, că-i văduv de paie. Cum a spus? «Îi vine să mîngîie nişte cosiţe de fată...» Ehei, n-o fi aci vreo taină? Mi s-a spus că săptămîna trecută s-a dus la Luciosî şi a rămas acolo peste noapte după şedinţa de la conducerea colhozului. Iar la spital e doctoreasă Antonina Andreevna... E drept că pînă acum n-am observat nimic suspect... Doctoriţa e o fată mîndră şi se pare că nici nu-l place. Dar, de! Mai ştii?"

Definitiv înveselit, Pinciuk începu, fără nici o umbră de nemulţumire, să tragă, pe rînd, cu un aer preocupat sertarele biroului. În amiaza de iulie, chinuitor de dogorîtoare, se simţea cum nu se poate mai bine în biroul comitetului executiv raional, ale cărui ferestre erau umbrite de salcîmi. Se obişnuise cu toate de aici, totul îi era familiar: biroul, lat ca o ladă de făină, preşurile, întinse cu grijă prin toată odaia pînă în prag, ca şi cum, punînd piciorul pe ele, fiecare trebuia să ghicească de îndată că în acea încăpere nu aveau ce căuta nici larma, nici gîlceava; pendula mare, bătînd orele... Totul purta o pecete de statornicie, de neschimbare...

2

Pe Kliuciariov nunta îl ajunse din urmă pe strada albă în lumina soarelui. Prin coamele cailor erau împrăştiate, ca nişte brusturi, flori mari, rotunde. În căruţa din faţă şedea, alături de mireasa tinerică, ce strîngea strașnic la piept un buchet înfăşurat cu tifon, mirele, un flăcău înalt şi chipeş, cu obrazul îmbujorat de votcă, în haine noi, cu un mănunchi de flori în buzunăraşul de la piept. Se legăna în tact la toate gropile şi hîrtoapele drumului, primind fără sfială, cum se şi cade unui bărbat, privirile trecătorilor.

În căruţa a doua, printre peţitori şi rude, o femeie veştejită, de vreo treizeci de ani, ţinea încordat în mîna întinsă o lumînare mare, galbenă. În a treia veneau, cu picioarele bălăbănind peste loitre, muzicanţii : acordeonistul şi un flăcău cu o dairea în care bătea într-una, cu gîndul aiurea. Chipul rotund, rumen, parcă adormit al flăcăului părea mai mult al unui băieţaş.

Kliuciariov urmări cu privirea alaiul de nuntă, fără să zîmbească. Nu-şi dădea nici el bine seama de ce, dar cele trei căruţe nu treziseră în el nici o imagine de tinereţe, de frumuseţe sfioasă, de dragoste — de tot ce evocă în închipuire cuvîntul „nuntă". Poate că de vină era siguranţa de sine a mirelui, vădit datorată votcei, sau privirea încordată, jalnică a femeii cu lumînarea. Şi i se făcu dintr-o dată milă de mireasă : oare nu tot astfel era dusă, în dangăt de clopote, şi acum o sută, şi acum două sute de ani, spre casa bărbatului, muncitoarea, ca de a doua zi chiar, după noaptea de nuntă, în care petrecuse ameţindu-se, să tîrască resemnată căldări şi ceaune cu hrană pentru vite şi gerurile dimineţii să-i muşte dureros picioarele desculţe ?...

„Ce-i cu mine ? se smulse brusc, aproape speriat Kliuciariov gîndurilor lui. La noi totul e doar altfel

acum. La urma urmei, avem şi legi." Dar se opri din nou, încruntîndu-şi sprîncenele bălaie atît de necruţător, ca şi cum ar fi privit în faţă un duşman. Nu, nu se cădea ca el, comunist de o vîrstă cu Octombrie, să-şi abată privirea de la ceea ce era în jur. Kandîba o ducea bine încă şi astăzi la Glubîn-Gorodok. Dangătul insinuant al clopotelor de la biserica sa nu mai avea putere să poruncească, dar să prindă în mreje, să ademenească, să împiedice din toate puterile pe om, apucîndu-l de picioare cu cerbicia unor ierburi de baltă — asta mai putea s-o facă bătrînul Kandîba!

Kliuciariov nu putu să-şi ierte că, trecînd în fiecare zi prin faţa bisericuţei albastre, se uita la ea cu ochi nepăsători, ce nu vedeau. Îşi aduse deodată aminte cum, ducîndu-se într-o zi la Bolşanî, ajunsese din urmă, pe drumul dinspre Gorodok, două femei în rochii de sărbătoare, de culori vii şi cu bluze polesiene, bogat cusute cu mărgele. La gîndul că praful stîrnit de automobil avea să le păteze şorţurile albe, oprise şi le strigase:

— Urcaţi, bolşencelor, vă duc cu maşina.

Zîmbind cu sfială, îşi aruncaseră repede bagajele în fundul automobilului şi se urcaseră. Peste cinci minute cea mai tînără, Sima Ptiţa, bălaie, cu ochi albaştri, cu dinţi albi, cărora le plăcea să rîdă, sălta ca un copil pe scaunul moale, uitînd orice sfială.

— Uite că ne-am plimbat şi cu „Pobeda", tuşa Daşa şi cu mine. Hii, ce mai goneşte! Dacă aş şti dinainte cînd o să mai veniţi pe la noi, tovarăşe secretar, aş ieşi anume la drum, spusese cu un aer de provocare fata, dăruindu-şi fără deosebire surîsul strălucitor şi lui Kliuciariov, şi şoferului Saşa, şi sălciilor cu trunchiuri zbîrcite de pe marginea drumului. La hopuri, cînd cei din maşină erau scuturaţi atît de tare, încît lui Kliuciariov îi clănţăneau dinţii, fata rîdea în culmea fericirii, ca şi cum s-ar fi bucurat dinainte de orice avea să i se întîmple.

— Cînd ai să te măriţi, Serafima, am să vin să te plimb cu mirele, spusese Kliuciariov, întorcînd capul spre ea. Am să vin neapărat, numai dacă n-ai să te duci să te cununi la biserică.

— Ce am eu cu biserica? răspunsese plină de vioiciune Sima, zîmbind şiret şi puţin rugător. Atîta numai că-i tare frumos la altar, tovarăşe secretar! A, şi văl de mireasă...

Fără să ştie nici el de ce, Kliuciariov n-o întrebase: „Eşti comsomolistă?" sau „De ce nu intri în Comsomol?" Simţise, pesemne, că o asemenea întrebare ar fi sunat oarecum ca o mustrare şi că nu aşa trebuia să răspundă atunci încrederii arătate de fată.

Kliuciariov se uită la ceas şi o porni hotărît, dar nu spre raion, peste maidanul din centru, ci drept înainte, pe stradă. În urechi tot îi mai răsunau ca un bubuit înfundat de tuci bătăile dairalei.

Casele de lemn, cu obloane albastre sau de culoarea lutişorului, se înşirau pînă la sfîrşitul Gorodokului; dincolo de ultima casă, se vedea lanul cu grîu de primăvară al colhozului „Eliberarea".

Kliuciariov urcă treptele ceardacului scîrţîitor al uneia din aceste căsuţe şi în prima odaie, cam întunecoasă, simţi pe lîngă mirosul de încăpere nelocuită, caracteristic instituţiilor publice, şi o aromă de flori puţin veştejite: un borcan de sticlă, cu apă înverzită de cozile floricelelor, strîngea vîrtos un buchet de romaniţă, de ierburi cu mustăţi lungi, de clopoţei, de trifoi, de cimbru şi de piciorul-cocoşului, galben ca o coajă de lămîie.

La masa la care şedea de obicei o fată — instructoarea comitetului raional al Comsomolului — nu se afla acum nimeni. Întreaga casă părea tihnită, pustie, şi doar nişte pete ude pe duşumea şi un miros de praf neaşezat dovedeau că mai adineauri cineva măturase, împroşcînd neîndemînatic cu apă.

— Ce stai singur, Pavel? întrebă Kliuciariov, deschizînd a treia uşă. Un flăcău sfios, greoi, cu o claie

de păr negru, ce se cîrlionţa în valuri mari, se scula şi veni în întîmpinarea lui. Degetele îi erau mînjite de cerneală, teancuri întregi de hîrtii mîzgălite erau răspîndite pe masă.

— Feodor Adrianovici, şopti el fîstîcit, de ce nu mi-aţi telefonat?... Aş fi...

— Da' nu, nu s-a întîmplat nimic. Treceam pe aici din întîmplare şi am vrut să văd ce mai e pe la voi. Nici nu credeam măcar că am să te găsesc.

— Nu m-am întors decît ieri. Am fost la Bratici. Iar astăzi s-a nimerit să se ducă la Dvorţî un camion de ocazie, cu care am şi trimis trei băieţi de-ai mei: dacă ar fi să mergi de unul singur pe la toate gospodăriile izolate, nu-ţi ajunge nici o săptămînă. Şi eu tot trebuie să stau aici, să scriu comunicări şi să alcătuiesc foi de evidenţă.

— Ce evidenţă? Kliuciariov se aşeză pe un scăunaş nevopsit şi cercetă cu privirea pereţii. Erau de multă vreme nevăruiţi, şi ici-colo atîrnau pe ei diagrame ieşite de soare, coloane negre de cifre. Ce-s astea?

— Astea? Pavel îi urmări privirea şi văzu parcă întîia oară graficele. Spun drept, nu ştiu. Ar trebui citite legendele...

Kliuciariov izbucni în hohote de rîs. Avea un rîs neaşteptat, ce-i descoperea un dinte din faţă, aşezat pieziş, şi îi lumina parcă dinăuntru tot chipul cu o expresie strengărească de băieţaş.

— Dar cine să le citească aici, dacă tu singur n-ai găsit pînă acum timpul s-o faci?! Scoate-le şi dă-le dracului, pune mai bine în locul lor o poză din *Ogoniok*. Hai, hai, scoate-le şi să nu-ţi pară rău de ele.

Desprinseră împreună foile îngălbenite şi un nor de praf se împrăştie prin odaie.

— O să trebuiască să mături din nou. Doar tu ai măturat pe-aici.

— Da, eu...

— Şi ce foi de evidenţă faci acum? întrebă din nou Kliuciariov, reaşezîndu-se pe scăunaş. Venise aci fără un scop anume, ascultînd doar de un glas lăuntric care-i spunea că la comsomolişti trebuia să discute despre toate cele ce îl tulburaseră atît de puternic, după întîlnirea sa cu Kandîba.

— Comunicările obişnuite, Feodor Adrianovici: cum a decurs cositul fînului, cum începe strînsul recoltei, stadiul de pregătire a S.M.T.-urilor, completarea brigăzilor. Cîte şedinţe s-au ţinut, cu cît a sporit numărul membrilor în decursul trimestrului, dacă au fost create brigăzi de tineret. Vedeţi, astea-s întrebările. Pavel atinse vreo cinci, şase foi, cu un scris palid de maşină, şi foiţa subţire foşni slab, ca o aripă uscată de libelulă...

— Aşa-a... Prin urmare, facem de zece ori unul şi acelaşi lucru. La aceste întrebări răspund şi comitetul executiv raional, şi comitetul raional al partidului, şi comitetul raional al Comsomolului, şi, pe deasupra, fiecare colhoz în parte. Îţi mai rămîne timp să lucrezi?

Pavel zîmbi stingherit:

— Ştiţi doar că n-avem un al doilea secretar, instructorul e şi el lipsit de experienţă...

Pavel ocupa postul de un an şi jumătate şi lumea se obişnuise să spună că la Glubîn-Gorodok comitetul raional al Comsomolului e slab, moale, dar că pe fondul general, lucrul acesta nu prea se observă, ceea ce constituie, chipurile, singurul lui noroc.

— Cît ai lipsit acum? întrebă deodată Kliuciariov aruncînd o privire piezişă, rapidă, într-o parte.

— Trei zile, răspunse mecanic Pavel.

— După cum văd, pînă şi timpul s-a oprit în aceste trei zile la comitetul raional al Comsomolului în lipsa primului-secretar?

Kliuciariov luă calendarul, care nu era bătut în perete, ci zăcea pur şi simplu pe masă, şi rupse foile prăfuite.

— Chiar aşa-i, se bucură naiv Pavel. Fără mine, nimeni nu face ceva...

— Ca la corvezi ! Dar ce eşti, funcţionar, sau secretar ?

Pavel şedea cu capul plecat. Ochii lui negri, mari şi umezi se stinseră deodată şi pe tot chipul se revărsă o expresie lipsită de viaţă. Aducea cu un şcolar care aşteaptă mustrarea învăţătorului. Mustrarea e dreaptă şi elevul îşi recunoaşte pe deplin vina, dar... nu poate schimba nimic !

Totuşi Kliuciariov nu se apucă să-i facă vreo mustrare : îl privea pe Pavel în tăcere cu un sentiment amestecat de milă şi ciudă. Cîteva clipe nu se auzi decît ticăitul deslușit şi nepăsător al ceasului de pe perete.

Kliuciariov era de paisprezece ani membru de partid, dar pînă în ziua de azi păstra cu recunoştinţă în amintire binecuvîntata zi de decembrie, în care, împreună cu alţi băieţi de-o seamă cu el, trecuse pentru prima oară pragul comitetului raional al Comsomolului...

Merseseră vreo opt kilometri din sat, pe un drum ocolit, pe calea ferată şi trecînd peste un pod, sonor din pricina gerului, printr-o pădurice des împletită ca o pînză albă de păianjen, pe un şes presărat parcă cu zahăr tos, unde pîslarii lăsau urme rotunde, şi nici unul din băieţi nu numărase verstele ! Vîntul le sufla din spate şi îi mîna, parcă îi grăbea, măturîndu-le drumul...

Kliuciariov îşi aducea aminte de emoţia cu care aşteptaseră în faţa uşii biroului primului-secretar, repetînd înfrigurați statutul, potrivind fiecare cămaşa pe celălalt, netezindu-şi părul. După aceea, deschiseră unul cîte unul uşa, cu inima zvîcnind.

I se puseseră doar cîteva întrebări : obişnuitele întrebări despre statut şi program şi îl mai întrebaseră de notele obţinute la şcoală. Iar el răspundea ca şi cum ar fi vorbit şi pentru trecut, şi pentru viitor. I se întipărise bine în minte secretarul acelui comitet raional,

om foarte matur, după cum i se păruse la cei cincisprezece ani ai săi.

Secretarul vorbea tare, cu însufleţire, dar gîngăvind uşor ; întorcîndu-se brusc spre cineva, trăsese cu cotul faţa de masă roşie, şi paharele se loviseră zăngănind de cana cu apă. Secretarul le prinsese însă în aceeaşi clipă, parcă din zbor, şi se pornise pe rîs, schimbînd priviri cu membrii biroului. Aceştia rîseseră şi ei drept răspuns. Fără să ştie nici el bine de ce, această mică întîmplare se întipărise foarte viu în mintea lui Kliuciariov, şi mai tîrziu de multe ori îşi dăduse seama că nu-i plăceau oamenii domoli, foarte liniştiţi, cu glas monoton şi mişcări socotite. În schimb, dacă recunoştea din întîmplare la cineva vreo trăsătură a primului său secretar de Comsomol, sau dacă auzea un rîs tot atît de puternic, din toată inima, ori i se strîngea mîna la fel de viguros, de aprig chiar, simţea un val de voioşie revărsîndu-i-se în suflet. Farmecul îndepărtatei tinereţi pe care nu izbutiseră să-l stîrbească numeroşii oameni, poate mai însemnaţi decît acel modest secretar de comitet raional, pe care avusese prilejul să-i cunoască mai tîrziu, dăinuia neobişnuit de viu în amintirea lui.

Ajuns om matur şi la rîndul lui conducător, ştia că în orice activitate există nu numai clipe luminoase de avînt înălţător, dar şi ceasuri obişnuite de muncă zilnică. I se părea însă că era drept să fie aşa. Şi totuşi nu pentru această muncă zilnică trăia el. Zilele obişnuite nu sînt frumoase decît prin lumina pe care o răsfrîng asupra lor sărbătorile ce se apropie : atît sărbătorile noastre anuale, Octombrie, Mai, cît şi una fără precedent : ziua Comunismului !

Îşi aduse din nou aminte de Sima, frumoasa de la Bolşanî, fata aceea tînără, plină de viaţă. Poate că, primind carnetul de comsomolistă, ea n-ar fi plecat din această cameră cu imaginea lui Pavel Gorban întipărită în suflet, ca aceea a unui prieten pentru întreaga sa viaţă.

— Bine, spuse Kliuciariov, curmînd tăcerea apăsătoare. Bine, Pavel. N-am de gînd să-ţi fac morală. Doar nu pentru asta am venit astăzi aici. Am trecut pe la tine doar ca să-ţi povestesc ceva. Am întîlnit chiar adineauri o nuntă, venind pare-mi-se de la Luciosî. Şi mirele şi mireasa erau tineri, cam de vîrsta voastră. Nu cred să fie tare credincioşi ; doar au văzut şi văd filmele noastre sovietice, citesc, desigur, cărţi ; pentru ei nu-i încă prea tîrziu să intre în Comsomol. Dar iată că astăzi, începîndu-şi viaţa lor nouă, s-au dus totuşi la biserică. Din ce pricină, crezi tu ?

Pavel, care şezuse tot timpul cu capul în jos, împreunînd, cu o înfăţişare de martir, sprîncenele negre, tufoase, spre rădăcina nasului, ridică fruntea, încurajat de tonul prietenos al secretarului.

— Aici la noi e greu să lucrezi, Feodor Adrianovici, spuse el, dezvinovăţindu-se din obişnuinţă. Oamenii au crescut cu mentalitatea asta.

— Prin urmare, după părerea ta, e vorba numai de o datină înrădăcinată ? Dar în regiunile noastre răsăritene... Tu de unde eşti ?

— Din Mozîr.

— Ei vezi, ştii doar bine că în ultimul timp sînt la noi destul de multe cazuri în care tineretul se duce şi el la biserică, fie să se cunune, fie să boteze. Rîd şi ei cîteodată, dar se duc. Ştii ce mi-a spus o fată ? Că la biserică e frumos. Kandîba, va să zică, e în stare să le creeze o frumuseţe de care să-şi aducă aminte toată viaţa, pe cînd noi nu sîntem. Oare nu te prinde ciuda auzind aşa ceva ? Nu-i ruşinos ?!

— Fireşte că-i ruşinos ! spuse Pavel cu convingere şi căldură. Ştii, Feodor Adrianovici, şi eu m-am gîndit că plictisim tineretul vorbindu-i mereu numai de muncă şi de învăţătură... Adică nu, n-am vrut să spun chiar aşa. Munca şi învăţătura sînt bineînţeles principalul, şi îmi dau foarte bine seama de asta, adăugă el în grabă, apoi amuţi, încurcat.

Kliuciariov îl privea, clătinînd din cap.

— După părerea mea, principalul în viaţă e viaţa însăşi. Nu trăim numai pentru a munci. Ci muncim şi învăţăm, frecventăm cursuri de ridicarea calificării pentru a trăi, înţelegi? Pentru a trăi din plin şi cu toate puterile! A trăi bine, a trăi frumos! Ce are a face că nu avem încă destule mijloace? Pregătindu-mă nu demult pentru o dare de seamă, cercetam statisticile. În timpul războiului au fost arse în Bielorusia aproape o jumătate de milion de case ţărăneşti. A fost greu să le reclădim şi totuşi am izbutit s-o facem! Am întrecut chiar, în unele privinţe, ceea ce fusese înainte. În străinătate se spune că asta a fost o minune! Nu zic ba: a fost într-adevăr o minune. Atît că minunea nu era de la dumnezeu, ci de la noi înşine. Fiindcă sîntem cum sîntem şi nu altfel... Înţelegi acum de ce nu putem să spunem: astăzi ne ocupăm de cultura inului, iar mîine de bibliotecile săteşti; în fiecare zi ne îngrijim de viaţă. De viaţa noastră sovietică! Înţelegi?

Chipul simplu, ars de soare al lui Kliuciariov, strălucea acum de însufleţire şi părea aproape frumos. La drept vorbind, Pavel ştia de mult toate acestea, le citise în ziare, le ascultase la radio şi le repetase chiar el de multe ori, vorbind la adunări. Dar acum i se păru că fiecare cuvînt dobîndea un sens viu, ţîşnit din inimă ca pornirea cea mai adîncă şi tainică ce însufleţeşte pe om în viaţa noastră trudnică, dar tocmai de aceea atît de minunată, tovarăşi!

Se uita la Kliuciariov fără să-şi poată lua ochii de la el şi, firește, nici nu bănuia măcar că şi secretarul aproape că-şi auzea inima bătînd.

— Ştii ce-aş vrea eu? continuă Kliuciariov. Susţinem mereu că sîntem o familie mare, dar, la drept vorbind, această rudenie nu se manifestă decît în clipe foarte grele, cînd trebuie să mergi la război, sau să munceşti pînă ce-ţi ţîşneşte sîngele de sub unghii! De ce însă omul este lăsat singur în clipele sale de bucurie? Ţi se răspunde că aci începe viaţa personală. La dracu! Nu cred în treaba asta. Cum poţi oare

să-ţi împarţi inima şi să hotărăşti dinainte că partea asta e pentru muncă, iar asta pentru dragoste? Poate că nu muncim decît pentru că iubim şi nu iubim decît pentru că muncim împreună...

Avem obiceiul să nu ne ocupăm de chestiunile personale ale cuiva decît după ce i s-a întîmplat ceva deosebit: sau şi-a părăsit familia, sau nu-şi plăteşte pensia alimentară. Dar noi ce-am păzit pînă atunci? Doar lucrul nu s-a întîmplat într-o singură zi, aşa cum ar creşte după ploaie o ciupercă otrăvitoare! Ne-am gîndit noi la timp pe cine lua tovarăşul nostru, cu cine se mărită fata? Treburi personale! Dar ia închipuie-ţi, Pavel, că tinerii s-ar căsători şi că lucrul acesta ar fi o grijă şi o sărbătoare pentru toţi! Lumea le-ar ieşi în întîmpinare, i-ar petrece cu tot alaiul, le-ar aduce daruri, secretarul comitetului de Comsomol ar ţine chiar o cuvîntare la nuntă... De ce dai din mînă? Doar nu-i nevoie ca cuvîntarea să fie numai despre proporţia în care s-a îndeplinit planul. Nu, o cuvîntare din tot sufletul. Poţi recita şi versuri:

Nu-n ladă-şi ţine scumpa zestre,
Că-i fericirea-n mîinile-i măiestre

După părerea mea, versurile astea parcă ar fi fost făcute anume pentru nuntă. Colhozul ar acorda tinerilor căsătoriţi un împrumut, casa s-ar clădi prin muncă voluntară, benevolă: nu-i nimic, tinerii şi-ar plăti datoria, căci ar munci! Şi las' să apară o uliţă întreagă de tineri căsătoriţi! Irosim cîteodată în zadar şi mai mulţi bani, şi mai multă energie. În schimb însă, ce dragă le-ar fi o astfel de casă! Nu ţi-ar mai veni să fugi din ea după o ceartă: ţi-ar fi ruşine să te uiţi în ochii tovarăşilor... Cîteodată, liniştea se spulberă din pricina unor fleacuri. Iar dacă ar fi ceva serios... ei bine, chiar atunci e mai uşor să te descurci cînd toţi pun umărul decît dacă eşti singur. Uneori se întîmplă însă că mai nimerit e să-l apuci pe fiecare de mînă şi să-i desparţi ca să nu se înşele nici pe ei

înşişi, nici lumea dimprejur. La ce să sfîşii inimile? Nu-i nici un merit în asta. Nu sîntem martiri creştini, sîntem comunişti. Să te sacrifici pentru copii? Nu ştiu dacă copiii ar trage mult folos de pe urma unui asemenea sacrificiu. E mai bine să creşti fără tată sau fără mamă, ştiind pe faţă că s-a întîmplat o nenorocire şi s-o suporţi bărbăteşte, decît să auzi din an în an în familie ocări şi să simţi colcăind ura ascunsă, minciuna. Ferească dumnezeu să se deprindă copiii a socoti o asemenea situaţie drept viaţă normală de familie! Ce fel de oameni vor ajunge ei cînd vor creşte? La început am fost învăţător, aşa că am avut prilejul să meditez asupra acestor lucruri.

Kliuciariov tăcu, privind drept înainte cu un aer concentrat. Pesemne că lucrurile pe care le spunea îl mişcau adînc.

— O, cît aş vrea ca viaţa să fie frumoasă şi cinstită în toate! exclamă fără să vrea Pavel. Şedea cu obrazul în palme, şi căzuse adînc pe gînduri, retrăind parcă în minte propria sa viaţă în lumina cuvintelor lui Kliuciariov.

— Parcă eu n-aş vrea! oftă Kliuciariov. Dar cum s-o facem astfel?

— Nu ştiu, mărturisi cinstit Pavel, privind la Kliuciariov numai ochi. Aştepta şi acum un răspuns de-a gata, dar Kliuciariov nu reacţionă de îndată.

— Nici eu nu ştiu întotdeauna. Deşi ar trebui să ştiu. Sînt chiar dator s-o ştiu.

Sună telefonul. Pavel ridică receptorul şi îl trecu imediat lui Kliuciariov. Era căutat prin tot oraşul. Sosise un teanc întreg de formulare: se cereau de urgenţă informaţii de la toate colhozurile. Da, da, cositul fînului, strîngerea recoltei, timpii morţi la maşinile agricole şi cauzele neîndeplinirii...

— Precum vezi, aceleaşi chestiuni au ajuns şi la mine. Sînt nevoit să mă reped la birou, cu toate că voiam să merg cu tine la Luciosî. Motocicleta ta e în ordine?

— Nu. Abia m-am întors de la Bratici şi a trebuit s-o dau din nou la reparaţie generală. Dar acuma-i totuna, trebuie să mă ocup de hîrţoagele astea...

— Uite ce e, nu mai scrie nimic, spuse deodată Kliuciariov pe un ton hotărît. Informaţiile am să ţi le dau eu. Mai bine vezi-ţi de treburile Comsomolului. Iar la Luciosî vom merge zilele astea. Poate chiar mîine. La revedere, Pavel.

V. OMUL CARE TREBUIE

1

În ziua de treizeci şi unu iulie, se dezlănţui deasupra Glubîn-Gorodokului un adevărat uragan. Nisipul şi praful se înălţară şuierînd spre cerul galben; ziare, smulse de pe tăblii, începură să se învîrtească pe stradă. Localnicii, cu ochii cîrpiţi de somn, abia avură vreme să-şi închidă ferestrele, că ploaia se şi porni.

O ploaie torenţială, repede, verticală, care desfundă dintr-o dată drumurile Gorodokului şi făcu peste putinţă circulaţia pe ele. Orăşelul rămase izolat, fără scrisori şi fără ziare, avionul poştal nemaiputînd ateriza două zile.

Ceasornicul lui Kliuciariov ticăia şi acele făceau înconjurul cadranului în cea mai perfectă regulă; secretarului raional i se părea însă că timpul se oprise. Vălul cenuşiu, de nepătruns al ploii îl despărţea parcă de tot universul. Aruncînd la o parte hîrtiile, ba sărea deodată de pe scaun şi da fuga la fereastră, ba învîrtea plin de mînie mînerul telefonului.

— Feodor Adrianovici! îi strigă din prag Snejko, instructorul comitetului raional, scuturîndu-şi părul ciufulit, ud leoarcă. Ce-i asta, Feodor Adrianovici? Îl nenoroceşti pe Alioşka Liubikov. Abia ieri şi-a întins inul, vă aduceţi aminte, cel ales cu atîta grijă, pe care îl pregătea pentru expoziţie. Şefa de echipă Eva

Ilciuk n-a dormit nopți întregi... cădea din picioare, biata fată, Feodor Adrianovici!

Prin fața lui Kliuciariov trecu încet, parcă aievea, lanul cu un iezer liniștit, acoperit pe de-a-ntregul cu flori albastre... Închise supărat ochii, dar cînd îi deschise, se făcuseră înguști și cenușii de culoarea văzduhului de afară.

— Ei și? răspunse el cu glas șuierător. Hai, fugi la Bratici, adună-i pe colhoznici, spune-le că a pierit, chipurile, tot rodul muncii lor... Scoate o batistă și șterge-ți obrazul, adăugă el cu glas mai liniștit, curge de pe tine ca de pe un înecat.

Snejko se șterse fără o vorbă.

— Dacă se vor prăpădi la Liubikov cîteva hectare de in, n-o să fie o catastrofă pentru colhoz. Afară de asta, nu se poate să nu născocească Alioșka ceva. Doar nu stă să plîngă în biroul administrației, cum faci tu aici. Gîndește-te mai bine la Dvorți, la Piatigostici, la Luciosî. Lui Valiușițki i s-a trimis de curînd o combină; nu s-o fi împotmolit pe drum? Cei de la Dvorți n-au nici o încredere în propriile lor puteri, prima furtună mai puternică poate să-i dea peste cap. Vezi să obții legătura telefonică cu ei, ridică-le moralul. Și în general — fără panică. Azi tot nu poți răzbate pînă la colhozuri; ne vom ocupa, prin urmare, de treburile comitetului raional.

Cînd Snejko ieși, închizînd cu băgare de seamă ușa, Kliuciariov trase hotărît spre el un teanc de hîrtii și își chemă secretarul.

— Azi nu-i chip să facem ceva, spuse el, trăgînd cu urechea la zgomotul ploii torențiale care se prăvălea cu toată puterea, greoi și cu un zgomot surd, pe pămînt. Pentru mîine însă, dis-de-dimineață, să mi-l chemi pe Cernenko, președintele cooperativei raionale de consum, apoi pe directorul ceainăriei, e timpul să facem rînduială și acolo... Cheamă-l și pe Filippov, își aduse el deodată aminte de ochii supărați ai Jeniei („N-au nimic, hărțile se desenează cu creionul...").

Prin urmare şi pe responsabilul secţiei de învăţămînt al raionului. Dar puţin mai tîrziu.

Peste noapte, cerul se mai limpezi. Nu mai ploua decît cu jumătate putere, ca şi cum norii şi-ar fi stors ultimele rămăşiţe. Drumurile rămîneau însă peste putinţă de străbătut. Kliuciariov şedea posomorît în biroul său silindu-se să se ocupe de treburile hotărîte de el de cu seară, deşi privirea i se îndrepta mereu spre fereastră. Ploaia părea să-şi bată joc de oameni: ba înceta de tot, de se părea că acuşi o să răzbată soarele şi o să înceapă să lingă cu limba-i fierbinte rănile pămîntului hărţuit, tămăduindu-le, ba vuia deodată cu furia de mai înainte. În timpul uneia din aceste izbucniri scurte, dar înverşunate, cînd şuvoaiele făceau ca geamurile să pară unduite, Kliuciariov zări pe stradă, dincolo de gard, un călăreţ într-o manta de pînză de cort cu gluga udă leoarcă... Calul gonea nebuneşte, dar din pricina zgomotului făcut de ploaia torenţială nu se auzea ţăcănitul potcoavelor pe pietrele gheboase ale caldarîmului străzii principale a Gorodokului şi totul trecu în fugă prin faţa ochilor lui Kliuciariov, ca o imagine dintr-un film mut.

„Cine să fi fost?" îşi spuse el cu respiraţia ciudat îngreuiată, apropiindu-se de fereastră.

Dar călăreţul şi apucase să treacă de colţ, spre grajdul comitetului raional.

După vreun minut, uşa se deschise larg, ca şi cum femeia care intra nu putuse încă birui forţa inerţiei şi nu-şi potolise goana.

— Tovarăşe Kliuciariov! spuse ea din prag cu glasul ridicat, lăsîndu-şi gluga pe umeri. Cînd o să înceteze neobrăzările astea? Nu plec de la dumneavoastră pînă cînd...

Apa curgea şiroaie de pe părul ei ud, lucios, şi sprîncenele, mînios împreunate, erau atît de întunecate, de parcă ar fi fost desenate cu cărbune.

Kliuciariov se grăbi să facă un pas în întîmpinarea ei. Femeia ce purta cizme îşi scoase mantaua şi rămase

într-un halat de medic, în care era înfăşurată strîns : venea, pesemne, drept de la consultaţie. Kliuciariov luă mantaua udă, grea ca fierul, şi o atîrnă în cuier, nimerind anevoie cîrligul cu cheotoarea.

Un miros umed de vînt îl izbi în faţă, aducîndu-i parcă aminte că dincolo de ziduri se întinde o lume largă, cu nori ce goneau la o înălţime ameţitoare...

— Ce s-a întîmplat, Antonina Andreevna ? întrebă el după o clipă, întorcîndu-se spre ea prietenos şi liniştit ca întotdeauna. Ia loc şi spune-mi totul, în ordine.

Antonina Andreevna însă se mulţumi să se proptească uşor cu mîna de speteaza de piele a scaunului. Era de statură înaltă, împlinise de curînd douăzeci şi opt de ani.

Îi aruncă lui Kliuciariov o privire duşmănoasă, aproape dispreţuitoare :

— E greu să vorbeşti de ordine acolo unde nu există, tovarăşe secretar.

Kliuciariov se întunecă şi se aşeză la birou.

— Te ascult, îi repetă el.

Antonina Andreevna se lăsă în tăcere pe scaun, răsuflînd adînc.

Şedea în faţa lui Kliuciariov în aşa fel, încît lumina săracă a acelei zile îi cădea toată pe obraz, pe umeri.

Şi femeia aceasta, cu halat alb, complet încheiat pînă la gît, cu privirea ei dreaptă, duşmănoasă, i se păru deodată un fel de prevestitoare a iernii. Nu, nu-şi făcea iluzii : sufletul ei rămînea închis pentru el, ca ferecat de şapte lacăte, şi de fiecare dată Kliuciariov se lovea parcă de un zid.

Muşcîndu-şi buzele, îi asculta atent glasul, străduindu-se să înţeleagă despre ce vorbea. Grom [1], preşedintele colhozului de la Luciosî, tărăgănează de două săptămîni cu livrarea produselor cumpărate de la el. Spitalul nu are lemne. Infirmierele aduc cu spinarea

[1] Grom, în ruseşte : tunet. (Nota red.)

vreascuri adunate din pădure. Nu mai avem cu ce hrăni bolnavii, făina s-a isprăvit şi zarzavaturi proaspete nu sînt. Şi asta în toiul verii, cînd piaţa e inundată de mere şi de roşii.

— Las' că-i dau eu un tunet să nu-l poată duce! făgădui încruntat Kliuciariov, apucînd receptorul.

Nu s-ar putea spune că Antonina Andreevna zîmbi, dar chipul i se îmblînzi totuşi un pic.

— Luciosî! Luciosî! începu să strige Kliuciariov. E pentru prima oară că ai un asemenea conflict cu preşedintele?

— A mia una oară.

— Atunci de ce n-ai...

Antonina Andreevna dădu din umeri.

— Sînt obişnuită să mă descurc cu propriile mele puteri, tovarăşe secretar.

— Şi iată că totuşi nu te-ai descurcat, spuse el cu un aer de viclenie, învîrtind mereu mînerul telefonului. Poţi să aştepţi pînă ce obţin legătura?

— Nici n-am de gînd să plec înainte, răspunse cu un aer hotărît Antonina.

Se sculă şi se plimbă agale prin birou, cercetînd mobilierul cu o privire nepăsătoare.

Secretarul bătu uşor la uşă.

— De ce nu răspunde Luciosî?

— De azi-dimineaţă nu izbutim să obţinem legătura, Feodor Adrianovici.

— Ai să vezi că eu am s-o obţin, făgădui Kliuciariov şi se porni deodată pe rîs. Aşteaptă cineva?

— Cernenko.

Antonina îl privi peste umăr.

— Nu vă încurc?

— Nu, de loc.

Ziua de muncă la comitetul raional continua, dar apatia posacă care îl cuprinsese de dimineaţă pe Kliuciariov se spulberase de parcă ar fi suflat-o vîntul.

„Şi ce are a face că plouă? îşi spuse el vesel, curajos. Parcă n-am mai văzut eu ploi?"

— Alioşa ! strigă bucuros Kliuciariov în receptor, cînd glasul lui Liubikov ajunse slab pînă la el, de parcă ar fi venit de pe o altă planetă.

— A împrăştiat ploaia inul, Feodor Adrianovici. L-a aruncat în rîu, în Glubîn. Şefa de echipă plînge.

— Trebuia cules cu luntrea.

— Le-am şi trimis. Şi de unde o fi venit pe capul nostru urgia asta ? A zvîrlit în rîu bani vii.

— Dacă-s vii, au să mai crească ! răspunse strengăreşte secretarul comitetului raional. În primul rînd, liniştеşte-o pe Eva Ilciuk ; ne pare mai rău de lacrimile ei decît de orice bani. Chiar aşa să-i spui din partea mea !...

Intră Cernenko, preşedintele cooperativei raionale de consum, un om uscăţiv, tînăr la înfăţişare, cu favorite mici, îngrijit potrivite din brici, îmbrăcat într-o manta lucioasă. Nici nu avu timpul să ia loc, şi Kliuciariov îl şi întîmpină cu o întrebare aprigă :

— Dumneata, tovarăşe Cernenko, ai de gînd să lucrezi la noi în raion, sau nu ?

— Şi ce pot face singur ?

Ştia dinainte despre ce va fi vorba şi îşi rotea jignit privirile. Întîlnind-o pe cea a Antoninei, salută politicos şi se îmbujoră uşor.

— Poţi să faci multe. Nu eşti doar un lucrător de rînd de la fabrica de cărămizi. Dacă i s-ar porunci să clădească o casă, acela ar putea spune : „Ce pot face singur ?“ Dar dumneata eşti conducător, ai personal. Nenorocirea, Cernenko, este că dumneata singur nu eşti fixat încă, nu te-ai lămurit asupra adevăratului dumitale loc în viaţă şi munceşti fără tragere de inimă. Lenin spunea că şi o singură prăvălioară face politică, iar la noi în raion nu-s prăvălioare, ci magazine sovietice... De ce castraveţii şi roşiile putrezesc la colhozuri şi nu ţi se vînd dumitale ?

— Nu s-au predat încă cotele de la colectări...

— Te duci prea rar prin colhozuri, nu stai de vorbă cu oamenii. Iar la ceainărie, dimpotrivă, totul se pe-

trece ca într-o economie primitivă, nu aduc nimic din-afară: nici scrumbii, nici conserve... pîinea e de proastă calitate. Cred că nici dumneata n-o mănînci.

Kliuciariov ridică receptorul şi chemă pe responsabilul brutăriei.

— Ce fel de pîine ai? N-ai să te superi dacă trec pe la tine s-o văd? Cum? Bine, adu-mi o pîine încoace, la comitetul raional. Una de astăzi.

Cernenko abia se putu stăpîni pînă ce Kliuciariov închise telefonul.

— Totul se sparge în capul lui Cernenko! izbucni el pe neaşteptate. Cînd dumneavoastră, cînd Pinciuk. Mai vin cel puţin o dată pe săptămînă şi nişte delegaţi! Nu le ajunge să vină unul, vin cîte doi, ca să nu se plictisească pe drum. Controlează, ameninţă, comandă, dar ajutor — ioc. Mi-au trimis nişte afişe frumoase: „Beţi şampanie sovietică!" Păi daţi-mi chiar şi zece vagoane de vin din struguri şi vi le plasez pe toate!

Antonina se uită mirată la Cernenko: bine îl mai zgîndărise Kliuciariov! Zîmbi, întorcîndu-se repede spre fereastră.

Cernenko fusese poreclit la Gorodok „sclivisitul cu briantină". Părul îi era tuns într-un anumit fel, destul de scurt (Cernenko îi sugerase chiar el frizerului cum să-l tundă) şi lucea, de parcă ar fi fost lăcuit. Cămăşile, cravatele, vestoanele — toate erau după ultima modă, pe care gorodocenii nu şi-o însuşiseră încă. Cernenko se purta ca un holtei şi ca un gentleman, deşi cu un an în urmă venise de undeva la el o femeie cu un copil. Fără să angajeze însă vreo discuţie cu ea, el plecase în aceeaşi zi prin raion, iar la întoarcere îi explicase scurt lui Kliuciariov:

— Asta nu-i familie. N-am fost niciodată căsătoriţi în regulă.

Scrîşnind din dinţi, Kliuciariov îl lăsase să plece şi rămăsese pe gînduri: în ce laţuri îl prinde uneori pe cîte un om viaţa lui personală, iar unul ca ăsta se

strecoară ca un şarpe prin orice plase şi se mai şi ascunde după litera legii ca după un scut : „Să nu mă atingi !"

Discuţia cu Cernenko nu se sfîrşise, cînd responsabilul brutăriei — un om cu păr negru care începea să încărunţească — intră şchiopătînd uşor, aducînd o pîine. Kliuciariov o pipăi, o mirosi şi făcu un gest de dezgust cu mîna.

— N-are măcar iz de pîine ! E grea ca plumbul.

Bătînd mărunt cu degetele pe masă, îl întrebă pe neaşteptate :

— Dar postul de responsabil al ceainăriei l-ai primi ?

Omul îşi împreună cu un aer grav mîinile pe genunchi.

— Nu, la ceainărie nu mă duc. Acolo-i şi mai greu să fii pe placul oamenilor : unul că-i prea acru, altul că-i prea sărat. E mult mai tihnit să tai lemne, în pădure. Ăsta e punctul meu de vedere.

Kliuciariov îl privi îndelung, încruntat, cercetîndu-l parcă.

— Şi ce, te superi că cerinţele oamenilor noştri cresc ? Vrei să bea bere acră şi să tacă din gură ? Au cumpărat pîine crudă şi au tăcut ? Să se facă mereu pulovere proaste, şi noi să le purtăm ? Nu, tovarăşe Zaharevici, aşa n-are să meargă ! În Polonia panilor, nu ţi-ai fi cruţat picioarele, ştiu bine că ai fi şters de cîte zece ori fiecare pahar înainte de a-l pune pe masă. Iar acum, pace bună : doar n-o să te lase Puterea Sovietică fără lucru. Nu vrei să ai nici un fel de răspundere, te-ai făcut cam fricos, tovarăşe Zaharevici ! Ei bine, o să ţinem socoteală şi de asta !...

Cu toate că Antonina stătea în raion de mai bine de doi ani, nu-l întîlnise decît arareori pe Kliuciariov, şi acum, şezînd la o parte, îl studia fără să spună o vorbă. Descoperi că afară de zîmbetul lui larg, pe care-l cunoştea bine, mai avea şi un altul — cam rece, cu privirile îngustate. Cînd zîmbea astfel, piro-

nindu-şi privirea drept în ochii interlocutorului, cu o lucire tăioasă, de oţel, omul începea să se zgribulească, buzele i se strîngeau de la sine, pierzînd şi ultima licărire glumeaţă. Atunci, fără să vrea şi fără să-şi dea seama de ce, ei îi venea dimpotrivă să ridice capul, pentru a primi lovitura şi a nu pleca ochii în faţa lui...

Îşi dădu dintr-o dată seama, mirată, că puterea tainică pe care o avea Kliuciariov asupra oamenilor era datorită felului în care ştia el să trezească energiile ascunse, să insufle şi celorlalţi avîntul său. Şi omul care cîteva clipe mai înainte stătea în faţa lui cu capul plecat deschidea parcă deodată mai larg ochii, vedea mai departe, iar de pe buzele lui ţîşneau vorbe pline de căldură :

— Asta se poate... asta o scoatem noi la capăt, Adrianîci !

Antonina continua să-l privească cercetător, în timp ce el vorbea mai departe oamenilor cu fraze înţepătoare, răstite, aprige, aducînd cu o şarjă de cavalerie, căreia e greu să-i ţii piept ! Se întrerupea în mijlocul unei vorbe, cînd vedea că ceea ce izbutise să trezească în omul din faţa lui nu erau nici teama de superior, nici jignirea mîndriei personale, ci o frămîntare încă nelămurită a gîndului, zdruncinarea siguranţei cu care lucrase înainte, sentiment care nu avea să-l mai lase să doarmă liniştit.

Chiar aşa şi încheia :

— Gîndeşte-te. O să fim exigenţi faţă de tine. Gîndeşte-te...

Totodată vioiciunea mişcărilor se îmbina la el cu clipe de îngîndurare, cînd privirea îi devenea fixă, chiar tristă.

Rămaşi cîteva clipe singuri, Feodor Adrianovici apucă receptorul, dar îl puse imediat la loc.

— Cîteodată obosesc atît de tare, zise el cu un aer vinovat, încît mi se pare că aş dormi optsprezece ore în şir !

— Insuficienţă cronică de somn, răspunse aspru Antonina privindu-l pentru întîia oară cu ochi de medic.

Lăsase vorbele să cadă cu zgîrcenie, întoarsă numai pe jumătate spre el; Kliuciariov nu se uită multă vreme spre ea. Numai din cînd în cînd îi arunca o privire scurtă, piezişă, întrebînd-o parcă: „Aşa-i? Găseşti că am dreptate? Eşti de acord cu mine?"

Nu se sinchisea de gesturi, de ton, se gîndea numai că în sinea lui avea dreptate, şi de aceea avea o atitudine atît de firească în aceste scurte clipe de convorbire mută.

„Ce frumos e omul în plină activitate!" se gîndi pe neaşteptate Antonina.

Cînd intră însă o femeie măruntă, cu pieptul scobit, cu ochii plînşi, cu o basma înflorată în culori vii, legată cruciş, şi începu să se plîngă de o alta, tînără, Antonina, cu inima strînsă de o amintire apăsătoare, de care nu izbutea să scape, îşi întoarse capul spre fereastră, pentru a se feri cu orice preţ să-l privească pe Kliuciariov în acea clipă.

Cerul înnorat, posomorît plutea jos deasupra pămîntului. De pe brazii cu vîrf ascuţit, ce se loveau cu labele lor păroase de pervazul ferestrei, se scurgeau încet picături; cîte o picătură de fiecare ac. De cît timp şedea ea oare acolo, uitînd de vreme? Voi să se scoale, dar se opri, auzindu-l pe Kliuciariov:

— Am să vorbesc cu bărbatul dumitale. Voi face tot ce pot...

Glasul îi era ciudat de surd, şi, cînd Antonina se întoarse spre el cu o întrebare mută, Kliuciariov spuse stînjenit:

— Sînt pus în situaţia să descurc şi astfel de chestiuni, Antonina Andreevna.

Ea îşi feri iar privirea, simţindu-se deodată cuprinsă de o mare oboseală şi de o adîncă tristeţe, ca şi cum ceea ce se petrecea acum ar fi fost o repetare aproape aidoma a trecutului îndepărtat. Zece ani nu-s de colea,

fireşte, dar se vede că pielea nouă care acoperă o cicatrice păstrează în ea o părticică din vechea durere... Antonina îşi pleca din ce în ce mai mult capul.

Adîncit în gîndurile lui, Kliuciariov nu-şi dădu seama de ceea ce se petrecea, se ridică în picioare şi, cu spatele la fereastră, spuse cu glas domol :

— Cîteodată îmi pierd şi eu curajul...

— Dumneata n-ai voie.

Antonina îi cerceta cu nelinişte chipul.

— De ce ? întrebă el aproape trist.

— Trebuie să plec, Feodor Adrianovici, răspunse Antonina după o scurtă tăcere. O să obţii şi fără mine legătura cu Luciosî.

După ce plecă, şi călăreţul cu gluga de pînză de cort dispăru, topindu-se parcă în văzduhul înnorat, Kliuciariov se îndepărtă de fereastră şi se lăsă greoi pe scaun. Ziua i se păru deodată fără sfîrşit, ca şi întreaga lui viaţă, şi iată că se şi afla singur în pragul serii...

Intră responsabila secţiei de femei. Şuviţele ei de păr bălai uscat, erau date după urechi cu neglijenţa voită cu care unora dintre femei le place atît de mult să se fudulească.

— Am venit în privinţa medicului Lukaşevici. Da, da, Antonina Andreevna, care a fost chiar acum la dumneavoastră. Strînse buzele cu o expresie severă. Mi s-a semnalat că se pasionează prea mult după stupăritul individual, are cinci stupi care, în treacăt fie zis, se află pe parcela spitalului. Socotesc necesar să vă aduc acest lucru la cunoştinţă.

2

Antonina se întoarse la Luciosî tîrziu, în amurg. Calul polesian, obişnuit cu ţinutul, mergea nestrunit pe lunca mlăştinoasă, alegîndu-şi drumul. Mirosea puternic a ierburi ude : cimbru, izmă. Stuful, iarba-

broaştei, nuferii — totul îşi revărsa suflarea, totul se topea în văzduhul plin de aburi. Prisosul de umezeală nu te răcorea : era năbuşeală, linişte.

Antonina îşi lăsase gluga grea pe umeri şi părul ei cobora în şuviţe de-a lungul obrajilor, fără să se usuce.

Tot mai avea în faţa ochilor privirea lui Kliuciariov. I se părea că deschisese o carte undeva pe la mijloc, citise cîteva rînduri şi o închisese : „N-am citit nimic !"

„Nu mă priveşte, repeta ea şi sprîncenele i se împreunau de la sine într-o expresie îndărătnică. Nu, nu mă priveşte !"

Şfichiui chiar calul, ca şi cum ar fi vrut să lase cît mai repede în urma ei şi Gorodokul cu norii ce se tîrau jos de tot, şi comitetul raional, şi privirea aţintită asupra ei. Fără o singură vorbă.

Antonina Andreevna avea faţă de Kliuciariov parcă două sentimente deosebite. Fire neîncrezătoare, cam înceată la minte, păstrînd undeva în fundul sufletului un rest de naivitate copilărească şi de romantism (romantism pe care îl cheltuia însă într-o dragoste tăcută pentru muncă, pentru cărţi, şi, mai rar, pentru oameni), era deosebit de prudentă faţă de toate temperamentele clocotitoare, îndrăzneţe, temîndu-se de lipsă de sinceritate, de făţărnicie din partea lor. Prima dată, cu doi ani mai înainte, la Luciosî, Kliuciariov îi produsese o impresie foarte bună, chiar puternică. Venise, adunase activul şi întrebase încet, trecîndu-şi mîna peste păr :

— Ei, tovarăşi, cum o să lucrăm mai departe ?

Cîteodată i se părea însă că toată sinceritatea şi căldura lui sufletească se risipeau în zadar. Într-o zi Pinciuk îl căutase pe Kliuciariov la telefon, de faţă cu ea.

— Ce ? E ocupat ? Ţine un discurs ? Şi întorcîndu-se spre Antonina cu o ironie abia perceptibilă : Ţine un discurs !

Deşi acest lucru îl spusese Pinciuk, Antonina se simţise parcă jignită ea însăşi. Se întorsese cu o mişcare bruscă şi privise în altă parte. Dincolo de fereastra atît de îngheţată încît părea albastră, trecea un îngrijitor cu cizme cenuşii, scîlciate şi cu o pufoaică spălăcită. Ducea un teanc de caiete, legate cu o sfoară. Sufla un vînt puternic şi toată strada era presărată cu frunze...

„Ce-mi pasă mie de Gorodokul lor ! De raporturile dintre ei", îşi zisese ea atunci cu ciudă şi deodată îşi dăduse seama că bătea cîmpii.

Orice om are în viaţă pe cineva pe care-l consideră drept „mai-marele" lui. Oricît de maturi am ajunge, acest chip nestrămutat, al fostului comandant, al tatălui sau al învăţătorului din şcoală, ne însoţeşte în viaţă şi după el ne conducem în gînd în clipele grele, după cum tot faţă de el ne simţim răspunzători.

Afară de persoanele oficiale, care, după ce lucrau un an, doi, erau mutate în alte localităţi, lăsînd după ele o amintire bună sau rea, la Velikie-Luki, unde se născuse şi unde crescuse Antonina, stătea de şaizeci de ani un om, fără de care parcă nici nu-ţi puteai închipui oraşul. Cînd Vitali Nikodimovici Liarovski, fost medic de zemstvă, un bătrîn uscăţiv şi ironic, trecea pe străzi, ai fi zis că vîntul smulgea pălăriile de pe capul trecătorilor. De mulţi ani se specializase în T.B.C. şi roentgenologie, dar continua, ca pe timpuri, să asiste femeile din oraş la naşteri grele, şi noaptea, cînd veneau în fugă la el mame cu ochii plini de lacrimi şi cu părul despletit, nu pregeta să se ducă la copiii bolnavi. Fusese primul care se întorsese după eliberarea oraşului ajuns un morman de pietre fumegînde, şi instalase într-o pivniţă un ambulatoriu municipal. Luptele se desfăşurau în imediata apropiere, pe mormîntul lui Matrosov nu exista încă nici măcar un postament provizoriu, dar locuitorii oraşului începuseră să împînzească drumurile, întorcîndu-se acasă. Velikie-Luki ajunsese de nerecunoscut : în locul caselor

— gropi adînci, în locul cheiurilor şi instalaţiilor lor — o luncă întinsă, în mijlocul căruia rîuşorul Lovati, sălbăticit, curgea printre maluri joase, acoperite de zăpadă. Nemairecunoscînd oraşul, localnicii vecini de casă îşi strîngeau tulburaţi mîna.

— Ce-i cu Vitali Nikodimovici? era unul din primele lucruri pe care-l întrebau. S-a întors? Trăieşte?

— Da, da. Dă consultaţii şi face vizite, ca întotdeauna.

Antonina era un copil de cinci ani cînd Vitali Nikodimovici o vindecase de pneumonie. O dată pe an mai venea după aceea pentru control la dispensar. Pe urmă crescuse şi urmase cursuri de infirmieră, dîndu-şi examenele la el. În cele din urmă dobîndise convingerea nestrămutată că nu poate fi pe lume ceva mai folositor ca medicina şi plecase la institut. În tot acest răstimp bătrînul doctor nu-i adresase mai mult de zece cuvinte. Totuşi, în anii petrecuţi la institut, fata îi trimitea regulat cărţi poştale la sfîrşitul fiecărei sesiuni. Cînd avusese în buzunar numirea la îndepărtatul Glubîn-Gorodok, Antonina se întorsese în oraşul ei natal şi urcase pentru întîia oară scara pieptişă, răcoroasă a unei case noi.

O primise Vitali Nikodimovici în persoană.

— Bună ziua, doctore, spusese el, deschizînd larg uşa în faţa Antoninei şi înclinîndu-şi respectuos capul.

Rămăsese o seară întreagă în cabinetul lui — o odaie strîmtă, înţesată cu cărţi — şi seara aceea fusese pentru ea ca o a doua venire pe lume. Se întorsese încet spre casă prin oraşul cufundat în noapte şi linişte. Velikie-Luki era acum un adevărat oraş, cu pieţe şi grădini publice, unde tăbliţe cu inscripţii vesteau pe trecători: „Tovarăşi, aci e semănată iarbă, nu călcaţi!" Mergea domol, fericită, cu sufletul plin de cea mai adîncă recunoştinţă. Într-adevăr, dacă n-ar fi fost el, bătrînul acela ironic, cu mustaţă pe oală, ar fi putut să ajungă inginer, învăţătoare, contabil,

sau orice altceva. Pentru dînsa însemna acelaşi lucru ca şi pentru fata ce se uită în ochii iubitului gîndind : „Ar fi fost oare posibil să nu ne întîlnim pe acelaşi drum în viaţă ?"

Antonina nu era o fire sentimentală, ea nu păstra fotografia lui Learovski cu duioasa inscripţie „elevei mele favorite", ea preluase pur şi simplu acea parte de muncă pe care el nu avusese încă timpul s-o realizeze de-a lungul celor şaizeci de ani. Deseori el spunea înciudat, vorbind de vîrstă : „Eh, ia să mai capăt eu încă o viaţă, ca Faust !"

Antonina plecase de la acea discuţie, ce se prelungise pînă noaptea tîrziu, cu o sumedenie de idei, neurmărite pînă la capăt, cu o mulţime de probleme abia schiţate. Capul îi vuia.

— Ei ? Nu-i aşa că ţi-am băgat o şopîrlă sub ţeastă ? pufnise în mustaţă Vitali Nikodimovici, plimbîndu-se prin odaie şi deodată, oprindu-se în faţa ei şi întrerupîndu-se brusc, zisese : Văd că ochii ţi s-au aprins ca ai unei tigroaice ! De un singur lucru mă tem : cînd ai să te măriţi, gîndul o să-ţi fie numai la cratiţă, la scutece şi la roşu de buze... Nu vreau să mă înţelegi greşit : femeia trebuie să nască măcar un copil ; altfel n-ar fi decît o floare stearpă. Dar caută-ţi o pereche potrivită, un om care în viaţă să gîndească la fel ca dumneata, Antonina Andreevna !

Ştia tot ce se petrecuse mai înainte cu ea şi n-o învinovăţea, ci îi atrăgea doar luarea-aminte să se păzească în viitor.

Antonina avea o poveste tristă, care o lovise pe neaşteptate la optsprezece ani şi care ar fi putut îndoi, sub povara ei, şi umeri mai puternici !

Doctorul Liarovski înjghebase printre ruinele oraşului Velikie-Luki o şcoală de infirmiere şi fetele îşi făceau practica prin spitalele de campanie, aplicînd pansamente pe rănile pricinuite de armele de foc. Trupele care treceau prin oraş nu se opreau decît pentru un scurt popas de noapte, şi cînd plecau ostaşii

nu vedeau decît pietre arse și hornuri înălțîndu-se singuratice spre cer. În acele zile, oamenii trăiau cu toții o viață deosebită, de mare înălțare sufletească, și poate că tocmai de aceea se săvîrșeau atîtea fapte eroice, dovedind o deplină uitare de sine.

Colonelul Anatoli Sergheevici Orehov avea în anul 1943 patruzeci de ani. El spusese însă Antoninei că n-are decît treizeci și nouă, deoarece pînă la patruzeci mai avea două sau trei luni. Era un bărbat înalt, uscățiv, cu sprîncene negre, chipeș, cu tîmple ușor încărunțite, care parcă accentuau tinerețea mișcărilor și a privirii. Într-o zi coborîse treptele pivniței în care Vitali Nikodimovici instalase ambulatoriul orășenesc și, stingherit, își scosese cu un aer vinovat bluza cu epoleții de colonel, trăgînd-o peste cap, pentru a arăta o rană proaspătă, netămăduită, care se apucase să-l chinuie într-un moment atît de nepotrivit.

În încăperea împărțită cu ajutorul unor cearșafuri de pînză de bumbac în : registratură, cameră de primire, sală de operație și chiar staționar cu un pat într-un colț, mirosea a spirt ce arde. Vitali Nikodimovici se mulțumise să facă Antoninei un semn cu capul : tamponul, ligheanul, instrumentele. Fata se uitase speriată de sub basmaua albă, legată peste frunte, chiar deasupra sprîncenelor, iar după aceea privirea ei de compătimire, spaimă și încîntare rămăsese pironită la colonelul Orehov, fără să se mai poată dezlipi. Iar ofițerul parcă sorbea puteri noi din acea privire : nu lăsase să-i scape nici un geamăt, stăpînise orice mișcare bruscă, pălind doar de durere. Pe cînd îi bandaja strîns spatele, atingîndu-i trupul dezgolit cu mîinile ei calde, colonelul se tot uita la ea, întorcînd capul, cu o privire înduioșată și oarecum stingherită. Nu plecase îndată, fiind nevoit să stea un timp întins pe patul de scînduri, și era atît de neliniștit la gîndul că la unitatea lui nu se știa unde se făcuse nevăzut comandantul timp de mai multe ceasuri, încît Antonina se oferise, în cele din urmă, să se ducă la statul-major cu un

bileţel scris de el, iar colonelul privise, muşcîndu-şi buzele, cum fata se ridicase în vîrful picioarelor cu o mişcare vioaie, copilărească, să-şi ia pufoaica din cui, cum îşi băgase picioarele în pîslarii cîrpiţi. Apoi Antonina se întorsese, ninsă, iar lui Orehov i se păruse că-i simţise întoarcerea chiar înainte de a-i fi auzit paşii pe scară. O trăsese uşor spre el, ca s-o aşeze pe marginea patului, şi fata răspunsese cu atîta încredere la această mişcare, încît mîinile lui se făcuseră de la sine mai sfioase şi mai respectuoase. După ce Antonina îşi isprăvise orele de serviciu, ceruse s-o însoţească prin oraşul cufundat în întuneric, înţesat de trupe. Şi, în timp ce mergeau alături, nu-l slăbea gîndul usturător, amarnic că mai erau doar cîţiva ani şi avea să se stingă în el puterea de a se aprinde aşa, nebuneşte, cu toată fiinţa lui, la o privire caldă de fată ! Sau, poate, o schijă de oţel cu şuierul ei avea să-i fure, pe marginea unei tranşei, şi aceşti ani scurţi, de adio, ai ultimelor bucurii bărbăteşti. Şi îşi simţea mintea înnegurată de o dorinţă nebună să cuprindă puternic, chiar în acea clipă, umerii fetei în pufoaică grosolană, presărată cu fulgi de zăpadă ce se topeau şi s-o întrebe, apropiindu-i obrazul de al lui : „Dragă fată străină, mă iubeşti măcar un pic ?"

Peste cîteva zile, unitatea lui Orehov pleca din oraş, şi colonelul, venind să-şi ia rămas bun, îi propusese deodată să plece cu el, să-i fie soţie. Ea se învoise cu acelaşi sentiment de exaltare şi încredere, ce o cuprindea ori de cîte ori se uita la Anatoli Sergheevici. N-avea cine să-i deschidă ochii, o apăra numai privirea ei sinceră, naivă şi, fiindu-i, se vede, ruşine de acea privire, colonelul trecuse peste toate, nu mai putuse să dea înapoi şi Antonina ajunsese soţia lui. Nu o soţie „de campanie", ci una adevărată, cu acte în regulă.

Timp de un an îl urmase pe toate drumurile războiului, îngrijindu-se din toate puterile, aproape cu sfinţenie, să-i asigure cît mai mult confort în locuinţele lor trecătoare ; căra din loc în loc, în bagajele lor, feţe

de masă, păturі, ceşti de porţelan luate de la duşmani şi ştia să întindă şi să aşeze totul în mai puţin de jumătate de oră pe o masă găsită din întîmplare sau pe două lăzi alăturate. Puţin îi păsa : oriunde se aflau, era casa lor. Aflînd de ea, generalul venise, o văzuse şi n-avusese, pesemne, nici el curajul să-i interzică să rămînă lîngă soţul ei, iar cîţiva locotenenţi şi căpitani tinerei, de vreo douăzeci şi cinci de ani, umblau mereu în jurul Antoninei cu un aer respectuos, de îndrăgostiţi.

Şi iată că într-o zi, cînd înaintarea năvalnică se mai oprise undeva pe lîngă Şauliai, unitatea lor fusese cartiruită vremelnic în casa veche, cu coloane albe de piatră a baronului Ropp, care fugise. Locotenenţii sîrguitori adunaseră din toate părţile în salonul cel mare, cu ferestre în două părţi şi policandru de cristal, toată mobila rămasă întreagă : perne roz, fotolii Voltaire, taburete de bucătărie ; toţi luaseră loc veseli, după ce umpluseră masa cu cutii de conserve şi pîine de la manutanţă. Se şi turnase, ba se şi băuse primul pahar de vin găsit în pivniţe, toţi comesenii ciocniseră cu un zgomot asurzitor cănile de aluminiu, cînd deodată se deschisese uşa, aproape pe nesimţite din pricina larmei şi a cîntecelor, şi... niciodată Antonina nu văzuse chipul colonelului Orehov făcîndu-se atît de pămîntiu. Uimită, întorsese cea din urmă capul spre uşă, nedîndu-şi în prima clipă seamă de ceea ce se petrecea.

În prag stătea o femeie între două vîrste, cu privirea stinsă, nespus de obosită. De o mînă îi atîrna o boccea de drum, de cealaltă se ţinea o fetiţă cu căciulă de blană, subţirică şi palidă ca un ţurţur de gheaţă. Un băiat de vreo şaisprezece ani, în cîrje, le luase un pic înainte, de parcă ar fi vrut să le apere cu umărul său, şi privirea lui făţişă, duşmănoasă se oprise la Orehov, după ce-o ocolise cu multă indiferenţă pe Antonina.

— Uite, Anatoli, ţi-am adus copiii, spusese simplu de tot femeia. N-ai scris un an întreg, n-a fost uşor să te găsesc, dar nu-mi pasă acum de o mîndrie pros-

teasc㠻 nu mai am puteri, mă înţelegi ? Copii, Nina, Victor, spuneţi bună ziua tatălui vostru.

Copiii nu se mişcaseră. Numai băiatul întinsese uşor gîtul şi înaintase şi mai mult, arătînd din nou prin toată înfăţişarea lui că va şti să-şi apere mama şi sora de orice jignire.

Antonina simţise deodată că toţi ofiţerii amuţiţi se uitaseră, ca la comandă, la ea, şi îşi întorseseră tot atît de repede privirile. După o clipă se produse mare învălmăşeală în odaie : Orehovei i se oferiseră trei scaune deodată ; maiorul — cel mai în vîrstă dintre ofiţerii prezenţi — descheia paltonaşul fetiţei, stînd pe vine în faţa ei. Lămpile începuseră să clipească şi să fumege din pricina mişcărilor pripite, neîndemînatice ale bărbaţilor, iar Antonina, ajunsă deodată de prisos, ieşise tiptil, deschizînd larg gura ca să nu se sufoce. Apoi alergase la întîmplare, din ce în ce mai repede, pe nişte scări, fără să ştie unde duceau, cu senzaţia limpede că pămîntul se clatină sub picioarele ei. Dimineaţa, o găsise acelaşi maior, o ridicase de pe boarfele din pod, pe care plînsese toată noaptea, şi o scosese pînă la scară, lovindu-se neîndemînatic cu capul de grinzi şi drăcuind pentru a-şi ascunde stingherealа. Antonina tremura de frig.

— Ştiţi, îi spusese maiorul, am aflat că Orehova nu era căsătorită legal cu colonelul, deşi atît ea, cît şi copiii îi poartă numele. Din punct de vedere formal, eşti prin urmare nevasta lui.

Îi vorbea serios, cu un aer îngrijorat, ca unul mai în vîrstă cu cineva mai tînăr, fără tonul prietenos de mai înainte, dar şi fără supărare şi, în adîncul sufletului, Antonina îi mulţumise călduros pentru acest lucru. Într-adevăr, i se păruse că rămăsese cu totul singură pe lume şi deodată venise acest om, o căutase şi o găsise, voind s-o ajute. Îşi ştersese ochii şi coborîseră amîndoi, din fericire fără să întîlnească pe nimeni : era însă foarte devreme. Iar maiorul se tot

uita la ea cu coada ochiului, cu o privire serioasă, ce părea să aştepte ceva.

În fostul lor iatac, Anatoli Sergheevici, îmbătrînit, era să sară în întîmpinarea ei, dar dăduse cu ochii de maior şi rămăsese locului, lîngă pervazul ferestrei.

— Tonia ! fusese singura vorbă pe care izbutise s-o spună.

Avea o înfăţişare jalnică, deznădăjduită. Cîteva clipe tustrei tăcuseră.

— Pînă la urmă, lucrurile se vor limpezi, bolborosise Orehov, străduindu-se să zîmbească. E nebună, ce poate să facă ? Doar sîntem căsătoriţi legal, tu şi cu mine, iar după lege nu sînt dator decît să-i plătesc o pensie alimentară.

Antonina întorsese instinctiv capul spre maior, căutînd ajutor, şi întîlnise aceeaşi privire serioasă, de aşteptare mută. Se apropiase repede de geamantan, scotocise prin el, aruncînd în dreapta şi-n stînga lucruşoarele de mătase, cămăşile de noapte şi halatele luate de prin casele părăsite, în cursul înaintării, găsise carnetul cafeniu al buletinului de identitate, îl răsfoise, şi smulsese cu mîini tremurătoare foaia cu ştampila oficiului stării civile.

— Uite. Nu-i ştampilă. Vedeţi ? Nu mai e nimic !

Apoi plînsese din nou într-o încăpere vecină, ascunzîndu-şi obrazul la pieptul maiorului, pe cînd doi ofiţeri tineri, ce nu izbuteau să scoată o vorbă, îi legau cu nişte frînghii bagajele.

— Pleacă mai repede, Tonia. Pleacă de aici, repeta maiorul. Eşti tînără, ai viaţa întreagă înaintea dumitale. Pleacă şi uită totul.

Fusese urcată într-o maşină de ocazie, după ce ofiţerii vorbiseră în şoaptă şoferilor, astfel că nimeni n-o tulburase cu întrebări, şi Antonina călătorise îndelung pe drumurile din spatele frontului, mutîndu-se mereu în alte automobile de ocazie. În cele din urmă, se întorsese la Velikie-Luki, isprăvise şcoala de infirmiere şi intrase la institut.

Antonina împlinise douăzeci şi cinci de ani; cînd absolvise institutul, fusese trimisă la Gorodok şi, înainte de a lua în primire micul spital de la Luciosî, abia clădit, nou-nouţ, lucrase şase luni la Dvorţî, sătuleţul cel mai depărtat şi mai peste mînă din raion.

Se simţise însă bine în acel sătuc; nu ducea dorul nimănui şi nici nu căuta societatea cuiva. La început învăţătoarea de la şcoala primară, o fată gălăgioasă, vorbăreaţă, venea în fiecare seară la ea, apoi se arătase jignită, socotind-o pesemne trufaşă pe doctoriţă. Mai tîrziu însă începuse s-o respecte şi s-o asculte, aşa cum o soră mai mică ascultă de una mai mare. Antonina stătea într-o casă ţărănească, împărţită în două cu o perdea de stambă, în realitate însă această perdea era întotdeauna trasă la o parte şi stăpîna casei se aşeza la furca de tors pe aceeaşi laviţă pe care Antonina îşi aşternea patul. Copilaşii se jucau şi ei acolo.

— Pămîntul alb nu rodeşte grîu, spunea gazda, exprimîndu-şi astfel pe cale ocolită dezaprobarea faţă de marea curăţenie pe care Antonina o păstra în toate. Dumneavoastră sînteţi dintre oamenii luminaţi, iar noi ce sîntem? Polesieni. Asta-i.

Antonina nu era vorbăreaţă. Făcea totul în tăcere, fără să se uite la nimeni. Şi se vede că tocmai acest fel de a fi produsese o mare impresie asupra gazdei, o femeie care se ţinea scai de om şi despre care pînă şi bărbatul ei spunea cînd era supărat: „Ce bine-ar fi dacă muierile de soiul tău ar fi semănate mai des şi ar răsări mai rar!"

La Dvorţî aproape toată lumea era neştiutoare de carte: înainte, nu fusese pe acele meleaguri nici măcar o şcoală primară poloneză — şi zicalele usturătoare, cam din topor, slujeau oarecum drept pravile, literatura nescrisă, care rînduia toate întîmplările vieţii după tipicul zicătorilor. Linia ce despărţea Bielorusia apuseană de cea răsăriteană era trasă de vremuri; Antoninei i se părea cîteodată că nimerise cu o sută de ani în urmă. Şi pe zi ce trecea creştea în ea sentimentul

tăcut, dar dîrz al răspunderii pentru aceşti oameni, dorinţa de a stîrpi prin toate mijloacele şi pe cît stătea în puterile ei vechea şi sălbatica Polesie, ca în locul ei să se aşeze în acele meleaguri, în chip temeinic, viaţa noastră sovietică adevărată.

Era părtinitoare, şi uneori îi era ciudă la gîndul că vechii scriitori — Kuprin, Korolenko — găseau atîta poezie în desişurile de nepătruns, în bălţile putrede, în traiul anevoios, prins în mrejele superstiţiilor.

Gazda Antoninei ţipa mereu la copilaşi : să nu scuipe în foc, că o să le iasă un buboi pe obraz, să nu-şi învîrtească şapca pe pumn, că o să-i lovească nişte dureri de cap grozave, să-i ferească dumnezeu să calce cu piciorul desculţ pe o mătură, că o să intre în ei ducă-se pe pustii.

Ceea ce o supăra mai ales pe Antonina era veşnica vorbă, folosită în orice prilej, potrivit sau nepotrivit, de localnici : „Noi nu sîntem oameni, sîntem polesieni".

Într-o seară întunecoasă, cu viscol, trecuse Lobko pe la Antonina, să ia o pastilă de aspirină şi auzind această zicală se aşezase la masă frecîndu-şi mîinile îngheţate şi povestise cum explicase într-o zi Stalin expresia cu pricina.

După cîte se spunea, mai mulţi inşi i s-ar fi plîns de greutăţile refacerii, de starea de înapoiere a ţinutului, repetînd şi ei — mai în glumă, mai cu ton de îngăduinţă — vestita vorbă şi adăugînd : „Aşa spun cei de prin părţile locului, Iosif Vissarionovici, cînd vorbesc despre dînşii".

— Interpretaţi greşit această expresie ca fiind peiorativă, răspunsese Stalin. Lucrurile stau altfel. Pe timpul iobăgiei, datorită aşezărilor lor îndepărtate, lipsite de orice posibilităţi de comunicaţie, polesienii rămîneau liberi. Şi de aceea, cînd erau întrebaţi : „Ai cui oameni sînteţi voi ?" cu alte cu cuvinte : căror stăpîni aparţineţi ? ei răspundeau mîndri : „Nu sîntem oameni, sîntem polesieni !"

Nătîngia, umilinţa aceea a polesianului, care te uimesc atît de mult la început, se dovedesc apoi, la o

cercetare mai atentă, a fi doar un înveliş sub care se ascunde o fire dîrză, stăpînită.

Antoninei i se părea acum deosebit de important felul în care avea să apară în faţa acestor oameni propria ei viaţă. Cînd dincolo de pereţii de bîrne, daţi de bine, de rău cu lut şi var, vuia codrul polesian de pini, şi suflarea îndesată, puternică a vîntului întorcea înapoi în horn dîra de fum răşinos, îşi dădea seama cum fetiţele — fiicele gazdei — o priveau, ceasuri întregi, aproape fără să se mişte, în timp ce ea răsfoia cărţile, cu o atenţie atît de încordată şi plină de încredere, încît i se trezea de îndată în suflet dorinţa de a făptui fără întîrziere şi cu uitare de sine lucruri măreţe.

Şi i se mai părea atunci că răspunderea şi strădania ei trebuie să-i fie de ajuns pentru întreaga viaţă. Pentru întreaga viaţă, fără nici un fel de rest ! Şi nici nu-i mai trebuia altceva. Cu atît mai mult, cu cît avea înaintea ochilor pilda bătrînului medic. Şi Antonina voia s-o urmeze.

3

Au început nopţile liniştite, fără lună. Cerul înstelat e răsturnat deasupra pămîntului. Cînd scăpărarea de chibrit a unui meteorit îşi trage dîra pe cer, universul pare să prindă viaţă şi stelele încep să se mişte, tîrîndu-se şi mai pe jos. Pe pod, ţi se pare chiar că au şi atins apa şi licăresc la suprafaţa ei. Prin august, stelele parcă ard de s-ar zice că cineva le-a azvîrlit grămadă din mînă, de frică să nu se frigă, iar ele se răcesc acum încet, încet în văzduhul liniştit, fără pic de vînt. Prin Bolşanî trece paznicul de noapte cu toaca. Lemnul de arţar cîntă limpede şi sonor. Sunetele cînd se apropie, cînd se depărtează, şi poţi spune, fără să te înşeli, prin dreptul cărei case se aude în acea clipă.

Mai înainte Blişciuk l-ar fi strigat pe moşneag : să ştie că preşedintele stă treaz, cu ochii pe el ! Acum însă

aşteaptă cu inima zvîcnind, deodată îngrijorat, ca sunetul toacei să se stingă în depărtare. Grăbeşte de-a lungul străzii adormite, cîinii îl lasă să treacă fără să-l latre, se apropie de casa lui şi întorcînd capul trece mai departe.

Acolo, în dosul ferestrelor închise, e zăduf, întuneric, nevasta şi greierii neadormiţi ce ţîrîie modulat, ca fluierele miliţienilor.

Din cînd în cînd, Blişciuk se opreşte: i se pare că totul nu-i decît un vis urît, că ar fi de ajuns să-şi scuture o dată, tare, capul...

Dar de îndată îşi strînge pumnii, scrîşnind din dinţi: a fost, a fost, a fost...

Iată ce se petrecuse la Bolşanî cu cîteva ceasuri mai înainte.

Pe faţa de masă de flanelă păroasă, de la conducerea colhozului, ardeau, împrăştiind şi multă căldură, două lămpi cu gaz. Deşi odaia era ticsită, liniştea era atît de adîncă, încît se auzeau respiraţiile încordate. În rîndul întîi, chiar lîngă masă, oftau doi ţărani cu înfăţişarea abătută, îmbrăcaţi în pufoaice: Anton Semenciuk, preşedintele comisiei de revizuire, şi alt Semenciuk, Ivan — membru al conducerii. Maximovna, mulgătoarea, cu o faţă aspră şi cu basma albă, îşi împreunase mîinile trudite pe genunchi. Dincolo de cele două uşi se îngrămădise de asemenea lume, cu răsuflarea oprită, cap lîngă cap. În liniştea nopţii de august glasul lui Kliuciariov se auzea şi din ceardac:

— Tovarăşul Blişciuk a ajuns atît de înfumurat, încît dădea colhoznicele jos de pe camion, spunînd că-i maşina lui! Şi ce îngîmfare! Dacă ai sta să-l asculţi, ai zice că la Bolşanî nici n-a existat Puterea Sovietică, ci numai el: Blişciuk a dat şi pîinea, şi pămîntul, şi tractoarele. A speculat avîntul în muncă al oamenilor, dorinţa lor de a trăi fericiţi. Da, colhozurile din raionul nostru au ajuns mai puternice, mai bogate. Clasa muncitoare ne trimite maşini, dar cum sînt folosite? Capul mahmur al lui Blişciuk n-are timp să chibzu-

iască asupra problemei încotro trebuie îndreptate puterile colhoznicilor. A cîştigat bani grei cu inul, a băut prima şi e mulţumit : a făcut vîlvă, s-a asigurat împotriva criticii. Iar fînul putrezeşte, ovăzul se scutură, zarzavaturile nu-s predate. Numărul de capete de vite depăşeşte planul, dar care-i rezultatul mulsului ? Şi de ce trebuie să stea muncitorii fără zarzavaturi proaspete pe timp de vară, vă întreb, tovarăşi ? De ce trebuie să ducă oamenii lipsă de carne şi de unt din pricina unora ca Blişciuk ? Ce facem, încălcăm alianţa leninistă dintre muncitori şi ţărani ? Doar muncitorii ne dau neîncetat şi tractoare, şi manufactură...

Blişciuk nu ridica de loc capul. Părul lui, asudat şi lipit în şuviţe, îi cădea de-a lungul tîmplelor, privirea-i stinsă exprima o tristeţe atît de nesfîrşită, încît nu-ţi venea să te uiţi la el, şi oamenii întorceau capul în altă parte. Numai Klava Borvinka, contabila, se făcuse stacojie în timp ce consemna totul în procesul-verbal, şi ochii ei negri, speriaţi nu se desprindeau de pe Blişciuk, ca şi cum, obişnuită să i se supună orbeşte în toate şi să aibă deplină încredere în el, fata şi-ar fi pierdut punctul de reazem. Cîteodată Blişciuk mormăia cu glas silit : „Nu-i adevărat, n-a fost aşa".

Mai şedea la masa roşie a prezidiului, dar era izolat şi degeaba mai stătea acolo ; treburile colhozului se hotărau acum peste capul lui.

— Cum a fost la noi ? Toţi tac, nimeni nu suflă o vorbă, deşi fiecare ştie că lucrurile nu-s în regulă. Fiecare vorbeşte cu jumătate glas, fiindcă se gîndeşte : lupul a fost omorît, dar pielea îi e întreagă !

Anton Semenciuk, îmbujorat de năduf, se ridicase cu greu, umplînd deodată cu trupul lui jumătate din odaie.

— Să vedeţi, tovarăşe secretar, eu sînt preşedintele comisiei de revizuire, da' nu prea ştiu carte şi nu pot să controlez scriptele. Eu aş zice aşa, că trebuie convocată cît mai des conducerea, şi organizaţia de partid să aibă ochii pe toate. Înainte, cum venea un colhoznic,

toată contabilitatea ciulea urechile : nu cumva e o revizie ? Ţinem patru şoferi, am cheltuit douăzeci de mii de ruble cu combustibilul, şi ei nu fac altceva decît să-l care pe Blişciuk acasă şi la Gorodok. Ţi se face şi scîrbă de aşa ceva ! Şi-a ales nişte brigadieri care nu ştiu decît una şi bună : „Cît timp îl avem pe Blişciuk, sîntem şi noi aici !" Cum zice unul o vorbă împotrivă — cum a fost bunăoară cu brigadierul de la brigada întîi, Pavliuk Cikailo — apoi i-a dictat chiar el cererea de eliberare din muncă.

Cikailo, un flăcău cu faţa rotundă, stătea lîngă pervazul uşii cu mîinile împreunate pe burtă şi clătina din cap. Privea fără să clipească la cel ce vorbea, iar gura îi era pe jumătate deschisă de emoţie.

— Locţiitorul Grudik ştia mai multe ca noi, dar tot ascundea şi răbda. Abia ieri a aruncat hîrtiile : nu mai lucrez ! Situaţiile se dădeau umflate rău. La ce naiba să mai ai aşa situaţii ? ! După cifrele din situaţii mergeam la deal, iar după recoltă, la vale. Şi asta la Bolşanî ! Cînd am fi putut ajunge, poate, primii pe republică ! Gîndiţi-vă numai, tovarăşe secretar, ce oameni avem ! Dacă li s-ar spune să scoată cu găleata toată apa din lac, ar scoate-o, nu le-ar fi lene.

Adunarea scosese un oftat aprobator.

— Prin urmare, colhozul n-are să se năruie fără Blişciuk ? întrebase Kliuciariov, ştergîndu-şi fruntea.

— Cum să se năruie ? Colhozul trăieşte prin munca noastră.

— Şi dumneata ce ai de spus, Blişciuk ?

— Nici nu mai ştiu cum să mai muncesc, răspunsese acesta descurajat, mototolind cu degetele ţigara stinsă. Îmi tot bat capul cum să iasă mai bine, nu dorm noptile...

Kliuciariov era să ridice nerăbdător mîna, dar o lăsase jos. Mai auzise el de astea. N-aveau decît să le audă şi ceilalţi.

— De cinci ani sînt preşedinte, continuase tulburat Blişciuk. Sănătatea mi-e şubredă, concediu n-am avut...

Iar ceea ce am făcut în răstimp de cinci ani din vechiul Bolşanî cu acoperişurile lui de paie, asta poate s-o vadă oricine.

Cîteva chipuri se întunecaseră, ceilalţi îşi îndreptaseră privirile în altă parte. Sosise clipa în care talgerele balanţei se opresc şovăind.

— Care ţi-s greşelile? Kliuciariov simţise cum pune stăpînire pe el fiorul aspru al luptei.

Blişciuk răspunsese cu glas trist, domol, privind în gol:

— Am avut greşeli foarte mari. În primul rînd, am slăbit controlul. În al doilea rînd, nimeni nu mi-a dat vreun sfat...

— Nu, nu astea ţi-s greşelile, nu spui ceea ce ar trebui. Te substitui întregului colhoz, tovarăşe Blişciuk, asta-i. Cu aşa ceva şi-au frînt gîtul oameni mari. Ai pretenţii de conducător? Cu o mînă strîngi venitul, cu cealaltă îl iroseşti. Pentru ce ţinem vite? Pentru colhoznici. Ei n-au înţeles încă acest lucru, iar dumneata nu i-ai lămurit. Au crezut că vacile nu există în colhoz decît pentru a da lapte statului. Şi cu rezultatele pe care le aveţi voi la muls, chiar aşa şi este. Dar puţin vă pasă de muls. Jucaţi pe o singură carte: inul. Tot restul vă curge printre degete, ca apa. Cît fîn s-a cosit la voi din tarlaua colhozului, pentru care n-aţi tras pînă acum pe nimeni la răspundere? Vreo douăzeci de hectare!

— Nu! N-am dat învoiri decît pentru patru.

— Şi s-au cosit douăzeci.

— Treizeci, adăugase încet şi sincer Grudik, vicepreşedintele, îndreptînd în altă parte privirea ochilor săi căprui, chinuiţi.

— Cine a cosit?

— Nu ştiu.

— Nu ştii? spusese prelung Maximovna. Noi ştim. Cine îl lua la ceainărie şi îl cinstea cu o jumătate de litru de votcă era lăsat să cosească. Nu se gîndea că s-ar putea să fie traşi oamenii la judecată!

Ceva se frînsese din nou în liniştea încordată a adunării. Blişciuk privea într-una la ţesătura păroasă a feţei de masă, ţigara stinsă nu mai fumega între degetele lui aspre. Klava scăpase creionul, muşcîndu-şi buza. Kliuciariov aşteptă să se potolească chiar şi acest zgomot uşor, apoi se sculă, după ce trase adînc în piept aerul stătut, cu iz amărui.

— După părerea mea, totul e limpede, tovarăşi. Cine-i de părere ca Grudik să îndeplinească vremelnic funcţia de preşedinte al colhozului — s-o îndeplinească cinstit. bine, cum învaţă partidul — cine-i deci pentru Grudik ?

Grudik învăluise pe cei de faţă cu o privire caldă, recunoscătoare şi deodată, dînd cu ochii de Blişciuk, îşi plecă privirea cu o înfăţişare vinovată.

— Iar drept ajutor să-l alegem pe Anton Semenciuk, spusese Maximovna, dînd din mînă, de parcă ar fi vrut să reteze scurt orice obiecţie.

— În Borvinka aveţi încredere ?

— S-o păstrăm, s-o păstrăm ! E o fată bună, spuseseră atît Semenciuk, cît şi toţi ceilalţi, fiindu-le milă de ea.

Mult timp Blişciuk nu voise să predea ştampila. Aproape toată lumea plecase, şi el tot mai şedea pe scaunul lui de preşedinte, agăţîndu-se cu mîinile de marginea mesei. Chipul îi exprima o descumpănire totală, şi întreaga atenţie părea să i se fi concentrat asupra unui singur gînd: se isprăvea cu îndelungatul trai cu care se obişnuise aşa de mult, de şef ce nu da socoteală nimănui („Kliuciariov la raion, eu aici !"), de conducător lăudat al unui colhoz vestit. Dacă avea să lase acum din mînă această pecete rotundă, dacă avea să se scoale de la masă, n-avea să-i mai fie niciciînd dat să se aşeze din nou la ea, să se întoarcă !

Minutele, aproape materiale, alunecau pe lîngă el, nelăsîndu-i nici o speranţă. Să născocească ceva, să spună ceva...

— O să vedeţi, peste două săptămîni totul va merge strună la mine... Spuneţi-mi ce să fac şi voi face chiar astăzi...

Ştia, totuşi, că vorbeşte degeaba, necrezînd nici el în ceea ce spune.

Borvinka scrisese procesul-verbal, continuînd să-şi muşte buza. Blişciuk îl citise cuvînt cu cuvînt, poticnindu-se pe litere, cît se putuse de încet, apoi — aruncîndu-se parcă într-o apă îngheţată — îl iscălise.

Nimeni nu observase cum se sculase de la masă, cum plecase. Numai Klava povestea după aceea că mai stătuse un timp sub fereastră, ridicînd uşor marginea de jos a perdelei albe...

— Iată, spusese obosit Kliuciariov, ridicîndu-se, asta-i tot. Peste cîteva zile vom convoca o adunare generală şi o să găsim un preşedinte cu scaun la cap.

Aruncase o privire asupra celor rămaşi : cei doi Semenciuk, organizatorul de partid, Borvinka, Grudik. Volburi de fum ieşeau, plutind încet, pe fereastră. Procurorul nou numit, care tocmai absolvise facultatea şi pe care Kliuciariov îl purta cu el prin raion, răsfoia cu un aer concentrat actele din mapa lăsată de Blişciuk. Plin de sentimentul încă netocit al noutăţii şi al importanţei rolului său, cînd zîmbea ironic, cînd se încrunta aspru, vrînd parcă să spună prin toată înfăţişarea sa : acum lucrurile vor merge altfel, de asta garantez eu !

— Trebuie să lămurim dacă nu există motive ca să intervină şi legea ? spusese el.

— Lămureşte. E dreptul dumitale.

Procurorului i se păruse că secretarul comitetului raional era nemulţumit de ceva, poate chiar de el, astfel că-l privise întrebător pe Kliuciariov. Chipul său tînăr îi trăda atît de limpede fiecare gînd, încît Feodor Adrianovici zîmbise fără să vrea, amărît.

— S-a prăpădit un om sub ochii noştri ; asta-i, tovarăşe procuror !

Cuvîntul pe care Kliuciariov îl ura atît de mult — „formalism“ — i s-ar fi putut aplica chiar lui, în ziua aceea.

Din punct de vedere formal, avea dreptate. Putea să dea socoteală de fiecare faptă a sa. Pînă şi ceea ce Pinciuk considera nehotărîre, tergiversare avusese un sens şi o justificare.

— Pentru noi, este acum limpede că Blişciuk e depăşit şi trage colhozul îndărăt. Dacă însă îl înlăturăm chiar astăzi, s-ar putea ca cei din Bolşanî să nu ne dea crezare. Cînd comuniştii iau o hotărîre, ea trebuie să fie bine întemeiată şi pe înţelesul tuturor. Nu-i destul să dovedeşti cu cifrele în mînă încotro duce Blişciuk colhozul, trebuie să ştii să dezvălui şi esenţa profund imorală a sistemului instituit de Blişciuk. Trebuie să obţinem ca înşişi colhoznicii să-şi simtă puterea, puterea lor, nu aceea a lui Blişciuk.

Aşa spusese el la o şedinţă a biroului şi vorbele lui fuseseră trecute şi în procesul-verbal. Nu putea fi acuzat de slugărnicie. Acţionase împotriva voinţei comitetului executiv regional, care, pentru a nu discredita instituţia, ar fi dorit să înăbuşe afacerea Blişciuk, în ciuda tuturor plîngerilor.

Astfel, chiar şi în dimineaţa aceea, în timp ce Kliuciariov se pregătea să plece la Bolşanî, cînd postul local de radio dăduse ştirile regionale, se auziseră nedesluşit printre pocnete şi hîrîieli laude la adresa colhozului „Eliberarea“, din raionul Glubîn-Gorodok.

Se vorbea de in şi de venitul aproape sigur de două milioane, apoi se enumerau autocamioanele, vitele, păsările... Kliuciariov îşi adusese aminte de „crescătoria de găini“ şi se mirase fără să vrea : „Ce frumos sună toate astea la ei !...“

Se transmisese apoi o cuvîntare a lui Blişciuk : „Nu numai să semănăm şi să îngrijim grînele, ci să le adunăm şi să le prelucrăm“. Se auzea prost, dar iată că străbătuse un crîmpei de frază : „La noi în colhoz

e întotdeauna așa...“ Deși crainica citea cu un glas monoton, fără vlagă, în dosul acestor cuvinte lui Kliuciariov îi apăruse Blișciuk în carne și oase, cu ochii lui spălăciți, ca o bucată de stambă spălată de nenumărate ori, și cu chipul lui șiret, plin de îngîmfare.

Nu mai era mult pînă-n zori, cînd Kliuciariov și procurorul se culcară, în camera goală a lui Anton Semenciuk. Casa era nouă, încăpătoare, tihnită. Lumina îndepărtată a cerului de vară clipea somnoros dincolo de ferestrele neacoperite de nici o perdea. Liniștea și foșnetele nopții vegheau la căpătîiul lor.

Procurorul se răsucea neliniștit, temîndu-se să nu scape momentul cînd putea intra în vorbă. Auzea că secretarul nu dormea, și cînd Feodor Adrianovici își întinse mîna spre haina pusă pe speteaza scaunului, îl întrebă în grabă și bucuros :

— Căutați chibrituri ? Am eu !

Era plin de impresiile zilei abia încheiate. I se păreau acum mai importante și mai vii decît întreaga lui viață de mai înainte, cu tot ce se petrecuse în ea. Glubîn-Gorodok, punct plăcut, dar atît de mărunt că abia îl deosebea pe harta Uniunii Sovietice, se deschisese deodată în fața lui ca un întreg univers. Și procurorul se bucura că nimerise în acest univers, devenind chiar de la început o părticică din el. Se simțea măgulit că astăzi, cînd spusese la ședință cîteva cuvinte („Nu trebuie să aveți impresia că cineva s-ar fi înverșunat anume ca să-l nimicească pe Blișciuk. Aceasta cu atît mai mult cu cît dumnealui avea pe aci fel de fel de socoteli personale, știți și dumneavoastră care. Vina lui cea mare este că-i duce pe colhoznici pe un drum greșit. Oamenii trebuie să știe limpede în ce stat trăiesc și care sînt legile acestui stat“) fusese ascultat cu o atenție încordată, aproape tot atît de încordată ca aceea cu care îl ascultaseră și pe Kliuciariov.

Cît despre secretarul comitetului raional, procurorul îl studia cu o luare-aminte plină de entuziasm. În tot ce făcea Kliuciariov era atît de multă convingere per-

sonală, încît oamenii păreau să-l înţeleagă mai bine ca oricînd tocmai în clipele cînd, începînd să se emoţioneze, vorbea cu un glas întretăiat şi cuvintele i se încălecau.

Fireşte, numai o pasiune adevărată şi conştiinţa că are dreptate dau omului puterea de a înrîuri pe alţii... Ar fi chiar ciudat să te gîndeşti că un astfel de om ar putea să pară caraghios, să trezească milă sau să greşească grosolan într-o chestiune oarecare...

— Adunarea a decurs foarte bine, Feodor Adrianovici ! spuse procurorul. S-au dumerit asupra lui Blişciuk, n-a izbutit să scape cu fraze demagogice ; toţi au înţeles limpede ce fel de om este !

— Limpede ? Toţi ? Nu cred...

Kliuciariov îşi împreună mîinile sub cap. Imaginea lui Blişciuk, abătut, cu privirea stinsă, îl durea aproape trupeşte. Dar dacă zboară cu gîndul un an înapoi, ca şi cum ar întoarce o pagină dintr-o carte, acelaşi Blişciuk, vestitul preşedinte al primului colhoz milionar din regiune, îl priveşte liniştit, puţin cam printre gene, de pe coperta unei reviste, cercetîndu-şi parcă viitorul.

Care fusese treapta putredă ce se frînsese sub Blişciuk, de se prăvălise dintr-o dată ? De unde începuse să coboare valul ? Şi cum se făcuse că ei toţi, şi în primul rînd el, Kliuciariov, nu prinseseră de veste, nu simţiseră acea clipă, lăsîndu-l prosteşte să-şi facă de cap şi să ajungă la prăbuşirea pe care o trăise azi ?

— Oricîte merite ar fi avut în trecut, spuse tînărul procuror, încîntat de propria sa neînduplecare, astăzi Blişciuk nu mai corespunde cerinţelor crescînde, şi din moment ce sîntem răspunzători de întregul colhoz...

— Şi de om la fel.

— Cum aţi spus ?

— Şi de fiecare om.

Procurorul începu să tuşească.

— Sincer vorbind, spuse Kliuciariov, a fost o zi neagră. Grozav de neagră pentru noi, comitetul raional.

— Dar de ce? Dacă omul n-a scos-o la capăt...

— Ei, ce uşor e să pui etichete! Kliuciariov se ridică aprig într-un cot. „N-a scos-o la capăt!" Dar oare numai el e vinovat de acest lucru, sau obiceiul nostru de a ne lăuda peste măsură? Cînd omul face un lucru bun, trebuie evidenţiat, răsplătit — şi e de ajuns. Dar la noi lucrurile se petrec adesea altfel. Cineva e evidenţiat o dată, pe bună dreptate; dar pe urmă totul vine în virtutea inerţiei: omul face parte din toate prezidiile, vorbesc ziarele despre el, e delegat la conferinţe, e deputat al comitetului executiv raional. Încet, încet lumea se obişnuieşte cu numele lui, cum te obişnuieşti cu un fotoliu moale. Avem întotdeauna la îndemînă o listă gata întocmită, ne poţi trezi şi noaptea şi ţi-o spunem fără greş, pe dinafară. Şi nu ne prea gîndim că dincolo de fiecare nume vestit se mai află şi o fiinţă omenească în carne şi oase! Nici în ce-l priveşte pe el lucrurile nu merg toate strună. Dar cum să critici, să scuturi pe un om pe care tu singur l-ai promovat într-un post de răspundere? Ar însemna să arunci o umbră şi asupra ta. Rezultatul este că-i mai comod să nu vezi ceea ce nu merge, să nu recunoşti răul ca atare.

Frămîntat, Kliuciariov azvîrli chibritul rupt şi, uitînd să mai aprindă un altul, se uită încordat, fără ţintă, la o hîrtie, care alburea neclar pe peretele de bîrne: „Ce-o fi asta? O lozincă? Nu, Formatul e altul."

— Dar nici dumneavoastră nu-l dezvinovăţiţi pe Blişciuk. Glasul procurorului suna abătut. Acum un ceas, toate se potriveau atît de bine: preşedinte înfumurat, secretar vigilent...

— Nu. Nu-l dezvinovăţesc. A şi plătit astăzi pentru vina lui. Uite unde a greşit Blişciuk: n-a înţeles esenţa Puterii Sovietice, a crezut că poate trăi pe o reputaţie uşor cîştigată. A adunat un milion cu inul şi a lăsat să zacă în pămînt alte două, pe care le-ar fi putut obţine din creşterea vitelor, din zarza-

vaturi, din cereale. Nimeni n-are dreptul să-i ierte așa ceva.

Constelațiile de vară se roteau pe bolta cerului ca niște ace de ceasornic. Cel ce se pricepe să citească în ele n-are nevoie să întrebe cît e ceasul : revărsatul alb al zorilor bate pentru el la fereastră mai devreme decît pentru alții !

...Roua grea aplecase spre pămînt crengile perilor. Procurorul fusese furat în mijlocul unui cuvînt de un somn tineresc, care șterge totul din amintire.

Toaca paznicului de noapte amuțise. Kliuciariov își întredeschise cu greu pleoapele ce i se lipeau : propriul lui portret de pe afișul tipărit pentru alegeri îl privea de pe peretele de bîrne.

5

Povestea cu Blișciuk îi luă lui Kliuciariov cîteva zile, înlăturînd celelalte griji. Nu înceta totuși să se gîndească la Antonina, deși ceea ce i se spusese despre albine și stupi arunca o umbră piezișă, neplăcută asupra sentimentului său tainic pentru ea, adînc ascuns față de toți. Această nemulțumire nemărturisită se răsfrîngea și asupra lui Grom : de cîte ori vorbea cu el la telefon, nu pomenea decît în treacăt și cu răceală de spital. Spre a se justifica față de el însuși, își spunea, ce-i drept, că avea să-și dea mai bine seamă, personal și la fața locului, de ceea ce se petrecea acolo.

În ajunul plecării la Luciosî, în treacăt fie zis de mult făgăduită și lui Pavel Gorban (chiar în cursul discuției lor despre nunți), Feodor Adrianovici îl chemă pe acesta la telefon și-i spuse să treacă pe la comitetul raional al Comsomolului.

— Îți aduci aminte că am vorbit mai demult despre

ştundişti ? Începu el. Îţi dau un minunat prilej de propagandă : nişte flăcăi din Bolşanî l-au prins ieri pe preotul lor, Stepan Listianski, prin tufe cu o fată. Era întuneric, ar fi putut poate să se facă nevăzut, dar a început să se apere ca un nebun, ascunzîndu-şi faţa, ca să nu fie recunoscut. Azi ştundiştii sînt în păr la sovietul sătesc, să întrebe dacă-i adevărat. S-au plictisit şi ei ca de mere acre de acest bigot făţarnic. Pentru noi, o întîmplare ca asta e mai de efect decît orice conferinţă.

— Da, fireşte, răspunse Pavel moale, ca întotdeauna.

Kliuciariov mîrîi înciudat : era oare cu putinţă ca nimic să nu-l învioreze pe Gorban ? Şi doar era un băiat bun ! Lui Kliuciariov îi plăcea cu adevărat, din pricina chipului său curat, deschis, sub claia de păr cîrlionţat.

Pentru secretarul comitetului raional, oamenii se împărţeau în două părţi inegale : unii — şi aceştia erau cei mai numeroşi — i se dezvăluiau parcă dintr-o dată. Le preţuia meritele, şi scăderile lor nu-l speriau. Ceilalţi îi alunecau parcă printre degete ; nu era chip să ajungă la inimile lor.

A doua zi, cam spre amiază, Kliuciariov şi cu Pavel se şi îndreptau spre Piatigostici, iar de acolo spre Luciosî, la adunarea comsomoliştilor.

La răspîntia drumului de la Bolşanî cu cel dinspre Luciosî, automobilul se opri la un semn al secretarului la marginea unui lan. Un smoc de albăstrele şi de ierburi crescute chiar lîngă drum şterse praful de pe far. O combină stătea nemişcată pe o parcelă mică, deluroasă. Nu secerase mai mult de un hectar, mergînd în acelaşi sens cu valurile culcate ale grîului, astfel că pe mirişte rămăseseră puzderie de fire nesecerate. Combinerul şi ajutorul său şedeau mai încolo lîngă o tufă de răchită şi fumau. Puţin mai la o parte dormea agronomul, o fată care-şi acoperise obrazul cu

batista, să n-o pîrlească soarele. Domnea o tihnă împăcată, o liniște desăvîrșită.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Kliuciariov de departe. De ce stați?

— Avarie, răspunse nepăsător combinerul, sculîndu-se și suflîndu-și motul de pe frunte.

În urma lui Kliuciariov se apropie Pavel Gorban și dădu bună ziua.

— De ce-ați adus mașina pe o palmă de loc ca asta? Ca să rîdă colhoznicii de ea? întrebă Kliuciariov destul de stăpînit. Aici e mai ușor să lucrezi cu secera.

— S-a lăcomit președintele, răspunse cam în batjocură combinerul. O mașină lucrează, dar lui i s-a părut puțin; a mai cerut una. Iar treabă nu prea este. Aici nu-i loc unde să te poți desfășura. Și, voind parcă să îndepărteze de dînsul orice bănuieli, făcu un gest ca și cum le-ar fi măturat pe toate din fața lui. Dar uite-l că vine: se ține după șefi ca o muscă.

Într-adevăr, tăind de-a dreptul peste cîmp, se apropie de ei Grom, președintele colhozului din Luciosî.

După convorbirea telefonică de săptămîna trecută, Kliuciariov nu mai discutase cu el, și acum, cuprins de vechea sa iritare împotriva lui, îi ieși în întîmpinare cu o înfățișare care nu prevestea nimic bun.

Pavel se luase la început după Kliuciariov, dar se opri nehotărît și se întoarse la combină.

— Ce are mașina?

Combinerul dădu nemulțumit din umeri.

— Dracu știe! Ceva pe la aprindere. Eu nu sînt atelier de reparație. Am dat de știre la S.M.T., au să vină și au să se descurce.

Fluierînd ușor printre dinți, o luă agale de-a lungul lanului, căutînd să se apropie de secretarul comitetului raional, pe care-l urmărea cu o privire pieziș, curioasă. Pavel făcu înconjurul combinei, cercetînd-o parcă, răsuci manivela de pornire a moto-

rului: bujiile nu dădeau scînteie. „Aşa, aşa", spuse el vorbind singur şi chibzuind. Scoase apoi capacul distribuitorului.

— N-ai vreo pilă subţire? strigă el în urma combinerului. Una mică!

Acesta clătină din cap că nu, fără să privească înapoi.

Kliuciariov măsura cu paşi mari porţiunea secerată a parcelei. Grom abia izbutea să se ţină de el. Aproape fugind îi urma şi agronoma, cu nişte sandale albe fără toc, pe piciorul gol.

— De ce chinuieşti maşina, Grom? Doar au făcut-o muncitorii; cîtă trudă n-au băgat în ea! Iar tu o sileşti să se învîrtească pe o bucăţică ca asta. E ca şi cum ai trimite un om deştept, folositor să care apă cu ciurul; şi dumneata, agronomule, ar fi trebuit să aştepţi să vezi cît de cît clădite nişte căi; te-ai fi culcat atunci după una din ele şi nici soarele nu te-ar fi dogorît, nici lumea nu te-ar fi văzut, şi ruşinea ţi-ar fi fost mai mică. Nu, Danila Semeonovici, n-am să-ţi iert grîul ăsta, cît voi fi în raion!...

— Feodor Adrianovici! strigă deodată Pavel de la combină. N-aveţi cumva o monedă de zece copeici?

Pe tîmple îi curgeau mici şiroaie de sudoare şi de-a curmezişul obrazului i se vedea o dungă proaspătă de ulei. Chipul îi era însă vioi, aproape fericit. Poate că Kliuciariov nici nu-l văzuse vreodată astfel pe Pavel Gorban. Feodor Adrianovici se scotoci prin buzunare fără o vorbă şi îi întinse o mînă de monede. Pavel le cercetă pe toate, alegînd una nouă şi încercîndu-i zimţii cu unghia, apoi rîse şi scutură capul:

— Nu-i nimic, o dregem noi, îi dăm drumul, nu mai fi trist, combinerule!

— Va să zică, trebuia curăţit contactul, mormăi el, fără să se uite la Kliuciariov.

— Va să zică, afară de certificatul de terminarea cursurilor îţi mai trebuie şi minte de la mama, răs-

punse secretarul comitetului raional pe acelaşi ton. Hai, Pavel, să trecem pe la sovietul sătesc, să dăm un telefon : să nu se deranjeze S.M.T.-ul, n-are pentru ce să se alarmeze brigada de reparaţii !

...La început, Pavel Gorban şezu în automobil fără să scoată o vorbă, uitîndu-se îngrijorat mereu înapoi : parcă luat de vînt, combinerul sărise pe scăunaş, strigase ceva ajutorului, şi matahala de maşină pornise, împrăştiind în evantai grîul copt. Mirosea a polen ; seminţe de ierburi sălbatice intrau în zbor în „Pobeda" şi un cocoloş pufos din acestea se lipi de obrazul lui Pavel, acolo unde lucea pata de ulei, încă neştearsă.

— M-da, spuse prelung Kliuciariov pe un ton nesigur, halal mecanizatori...

Pavel părea să nu fi aşteptat decît acest glas batjocoritor.

— Cum se poate una ca asta ? se dezmetici el. I se dă omului o maşină minunată, nouă, iar lui puţin îi pasă dacă stă locului, sau merge ! Dacă nu-i meseria ta, dacă nu-ţi place, nici nu te apuca de ea ! Ochii lui mari, umezi luciră mînios. Chiar glasul i se făcuse mai aspru.

— Nu ştiam că te pricepi la mecanică. Credeam că eşti activist de Comsomol din tată-n fiu.

— Nu, sînt tractorist. Pavel se uită cu părere de rău la mîinile sale. Cînd a început războiul, n-aveam încă anii de armată, eram prea mic. Am fost evacuat pe Volga, şi acolo, într-un colhoz, ni s-au încredinţat nouă, băieţilor, maşini. Dacă vreţi — învăţaţi pe ele, dacă vă place — araţi. De altfel, nu se defectau decît rar de tot. Şi cînd te gîndeşti că pe atunci nu erau nici instructori, nici inspectori pentru controlul calităţii. Ziua nu ne slăbeau cu bombardamentele aeriene şi noaptea aram. Jur împrejur era întuneric ; în depărtare ardea Stalingradul ; ai fi zis că eşti singur pe lume cu tractorul tău ; stăteai de vorbă cu el, îi cîntai cîntece...

Pavel povestea liniştit, puţin cam visător, urmărind parcă, cu o privire blîndă, tinereţea lui încercată.

„Nu, nu degeaba mi-e drag flăcăul ăsta", se gîndi deodată Kliuciariov.

— Ascultă, Pavele, ce-ar fi să te-apuci iar de lucru în specialitatea ta? Doar îţi plac maşinile! La S.M.T., bunăoară? Sau îţi pare rău după postul de la comitetul raional? Gîndeşte-te că nu-i prea tîrziu să ajungi chiar inginer...

— Feodor Adrianovici! strigă Gorban cu o subită deznădejde. De ce îmi spuneţi asta?! Credeţi că eu n-aş vrea?

Kliuciariov se încruntă.

La prima vedere, povestea lui Pavel Gorban era firească, dovedind, chipurile, creşterea unui om.

În armată fusese ales organizator de Comsomol al companiei, apoi secretar al biroului. Îşi îndeplinea îndatoririle cinstit, cu rîvnă, ca şi în orice altă muncă. La demobilizare, i se dăduse un certificat de toată lauda, şi, cînd venise cu el la comitetul regional al Comsomolului, cei de acolo, citindu-l, se bucuraseră.

— Bine, foarte bine, tocmai de astfel de activişti avem nevoie!

Împotrivirile sale sfioase fuseseră socotite ca un fel de gîngăvit de copil.

— Dragă tovarăşe, i se spusese scurt la cadre. Cîte nu doreşte fiecare? Există şi o disciplină comsomolistă.

— Şi ce a urmat? îl întrebă Kliuciariov, bătînd darabana cu degetele pe genunchi.

— Păi, ce să urmeze? zîmbi trist Pavel. Am absolvit şcoala politică de un an. Acum sînt transferat mereu dintr-un raion într-altul.

Kliuciariov îşi aduse aminte că şi el spusese de multe ori că i-ar trebui la Glubîn-Gorodok un secretar de Comsomol încercat. Îşi lăsă ochii în jos şi nu răspunse.

Sovietul sătesc, unde se ţineau de obicei şedinţele, era situat în afara satului, lîngă drum, şi era acum

pustiu, gol, deşi comsomoliştii ar fi trebuit să fie adunaţi de un ceas.

Kliuciariov şi cu Pavel făcură înconjurul casei, uitîndu-se pe ferestre, şi bătură mult timp în geamuri, pînă apăru un cap ciufulit. Nu, nimeni nu venise. Dmitro Mîşniak? Unde să fie? Acasă, bineînţeles.

Şoferul Saşa conduse maşina pe o ulicioară îngustă, apoi de-a dreptul peste o păşune cu muşuroaie. „Pobeda" se tîra aproape ca o fiinţă vie, la pas, călcînd cu toate patru roţi de pe un muşuroi pe altul.

Uşa le fu deschisă de o bătrînă, mama lui Mîşniak, în fustă albă, de in şi cu un cojocel aruncat pe umeri. Dmitro se încălţă timp îndelungat în odăiţa întunecoasă de alături, apoi intră, aprinse o mică lampă de tablă, aducînd cu o coajă de nucă — şi din umbră răsăriră un dulăpaş cu icoane, împodobit cu ştergare brodate, un calendar cu poză în culori, flori de casă, stufoase, pe pervazurile joase ale ferestrelor...

Buimac de somn, Mîşniak nici nu-l deosebi, pare-se, pe Kliuciariov prin semiîntuneric, în timp ce Gorban păşi înainte şi se aşeză alături de el pe laviţa unde zăcea o ghitară. („Cîntă şi din armonică", îşi reaminti în treacăt Kliuciariov.)

— Nu s-a putut ţine adunarea? întrebă Pavel, dînd la o parte ghitara, care răsună jalnic.

— Nu s-a putut, se învoi Mîşniak, cu privirea aţintită în jos.

— Nici duminică nu s-a putut ţine, constată liniştit Pavel. Încet, încet, au să se dezobişnuiască cu toţii să mai vină. Nu vor mai constitui o organizaţie, ci grupuri răzleţe, făcînd fiecare ce-l taie capul. Mîşniak va prinde cîndva pe unul şi va sta cu el de vorbă. Apoi pe altul. Dar toţi deodată nu vor mai putea fi adunaţi... Cum staţi cu furajele? întrebă Pavel după o tăcere.

— Bine...

— Cît fîn s-a cosit?

Mîşniak spuse cît.

— Dar grupe comsomoliste tot nu s-au constituit pe la brigăzi ? Doar am vorbit de asta, Dmitro, îţi aduci aminte ?

— Da, îmi aduc aminte, răspunse acesta cam în silă.

Chiar de la primele cuvinte ale lui Gorban, chipul său luase o expresie tot atît de deprimată şi de vinovată, ca şi aceea a lui Pavel data trecută, la comitetul raional al Comsomolului.

„Rezultă un fel de subordonare, îşi spuse fără să vrea Kliuciariov. Eu îl «prelucrez» pe Pavel, Pavel pe Mîşniak, Mîşniak pe comsomoliştii lui..."

Ieşi pe nesimţite şi, o dată în maşină, claxonă de cîteva ori : cu cît se va isprăvi mai repede o asemenea discuţie, cu atît va fi mai bine !

Nici acum însă nu se simţea supărat pe Pavel ; activitatea de partid şi de Comsomol nu cere numai un suflet cinstit, numai silinţă, ci şi talent. Dacă acesta nu există, omul bîjbîie ca un orb de la o directivă la alta şi încet-încet se obişnuieşte să gîndească după tipicul circularelor, să nu vadă oamenii, ci numai dosarele lor personale...

„Ei bine, nu, Pavele ; cu tine n-o să se întîmple aşa ; de asta o să am grijă eu !" îşi făgădui deodată Kliuciariov cu îndărătnicie.

6

Se întunecase de tot, cînd Kliuciariov hotărî să treacă la ultimul punct al inspecţiei sale la Luciosî : să stea de vorbă cu Antonina Andreevna despre faimoşii stupi — dracu' să-i ia ! Îşi lăsă automobilul la sovietul sătesc şi o luă, singur, de-a dreptul peste o fîneaţă cu muşuroaie, dinspre care venea o adiere de ceaţă umedă. Mergea uşor, fără să se poticnească, respirînd adînc şi era bucuros. Aşa sînt unele nopţi la treizeci şi şapte de ani !

Pămîntul ţi se pare uimitor de vast. Lumina roşiatică a răsăritului de lună se revărsa ca un incendiu uriaş deasupra unei păduri îndepărtate.

Kliuciariov ajunsese într-o astfel de clipă, în care îţi vine să mai uiţi de treburile zilnice, să-ţi cercetezi atent propria viaţă şi să meditezi asupra ei. Trăise cinci ani la Glubîn-Gorodok, cunoştea toate drumurile şi fiecare gospodărie. Nu era casă în care să nu-şi poată găsi adăpost într-o împrejurare grea. Cîteodată însă, ca în acea noapte de la Bolşanî, în care şi el şi Blişciuk cunoscuseră o insomnie la fel de amară, sau ca acum după discuţia cu Pavel, vroia şi el să audă alături un glas înţelept şi prietenos, să simtă mîna unui tovarăş mai mare.

Cînd se ducea la regiune, cei de acolo îl încurajau şi se uitau la el cu oarecare invidie („Cel mai bun raion! Cum de le izbutesc lor toate?"), vorbele lui fiind adesea întîmpinate cu un fel de uşoară neîncredere:

— Ei, frate dragă, greutăţile tale sînt floare la ureche!

Kliuciariov îşi aducea din ce în ce mai des aminte de Lobko; chiar şi cîntecul lui hazliu „Rîndunica de pe nuc, l-a ciocnit în moţ pe cuc..." trezea acum în el un sentiment întîrziat de duioşie recunoscătoare...

Cînd Kliuciariov se apropiase de spital, începu să picure. Nu se auzea o suflare de vînt, un foşnet: copacii şi ierburile prindeau însetaţi, cu frunzele lor prăfuite, picăturile grele ca argintul-viu.

— Nu-i prea tîrziu? întrebă Kliuciariov, păşind peste prag.

— Nu, n-are importanţă, răspunse reţinut Antonina.

Feodor Adrianovici îmbrăcă un halat şi trecu în vîrful picioarelor prin saloane. Antonina ţinea în mînă o lampă, şi în lumina ei nesigură, linia hotărîtă a nasului, frunţii şi bărbiei ei, părea conturată de o dungă de bronz. „E arsă de soare", îi fulgeră prin minte lui Kliuciariov.

„Trebuie să-i vină greu să meargă în vîrful picioarelor, cu rana lui", se gîndea Antonina.

Kliuciariov cercetă dacă nu e praf pe dulapurile albe cu instrumente. Apoi se duseră la bucătărie : cratiţele de aluminiu, acoperite cu tifon, polonicul, atîrnat într-un cui — totul era plăcut, ca acasă, purta pecetea unei locuinţe unde totul era de mult organizat.

Kliuciariov îşi aduse deodată aminte că, aşa cum plecase înaintea nămiezii, nu mîncase încă nimic.

— Ai putea să-mi dai un ceai, Antonina Andreevna ? întrebă el cu o şoaptă vinovată, privind în jur ca un conspirator. Nu, nu atentez la raţiile bolnavilor, iau numai un pahar...

Fără a zîmbi, Antonina umplu ceainicul cu apă şi puse cîteva lemne în plită. Kliuciariov se lăsă pe vine şi făcu surcele pentru aţîţat focul. Poate pentru că mîinile lui erau dornice de această simplă îndeletnicire casnică, de care se dezobişnuiseră ; poate pentru că după o zi zbuciumată, orice om simte nevoie de puţină tihnă... Începură să se audă ierburile mişcîndu-se şi foşnind dincolo de fereastra deschisă şi trosnetul cojii de mesteacăn de pe lemnele care ardeau... Antonina Andreevna luă apă de puţ dintr-o căldare şi-i turnă să se spele pe mîini. Se ştersеră cu acelaşi prosop.

— Asta-i semn că o să ne certăm, spuse şiret Kliuciariov.

Antonina ridică uşor din umeri.

— Hai să bem ceaiul.

Nu era prea bucuroasă de prezenţa lui ; nu ascundea acest lucru şi se arăta foarte rezervată, deşi în fundul sufletului îşi dădea seama că atitudinea ei nu prea era îndreptăţită faţă de un om ca Kliuciariov. Mîndria şi susceptibilitatea ei nu-i îngăduiau să se poarte cu el simplu, prieteneşte, poate pentru că el era şi pentru ea un şef.

— Ce bună miere ai ! spuse Kliuciariov, mestecînd cu linguriţa în ceai, şi se întunecă brusc.

Antonina nu observă. Zîmbi deodată, pentru prima oară de la începutul serii.

— Adevărat? întrebă ea, trăgîndu-se mai aproape. Chipul i se schimbă deodată, ca şi cum ar fi fost luminat pe dinăuntru şi, mîniat pe el însuşi, Kliuciariov nu putu totuşi să nu o soarbă din ochi.

— Încercaţi şi din asta, şi din asta.

Înviorîndu-se, scotea borcanele — cinci borcane de sticlă, după numărul stupilor — şi Kliuciariov gustă cu o strîngere de inimă din fiecare.

— Observaţi diferenţa de gust? Mai luaţi o dată, gustaţi cum trebuie!

Antonina Andreevna îl privea cu o aşteptare atît de plină de nerăbdare, încît fără să vrea Kliuciariov se făcu serios.

— Nu, nu observ nimic. Mierea e bună.

Luînd un aer oarecum solemn, Antonina se aşează din nou la masă în faţa lui.

— Şi totuşi nu-i o miere obişnuită; v-am tratat acum de cinci boli deodată.

Lăsîndu-se furată de o înviorare plină de bucurie — atît de rară la ea — Antonina începu să explice amănunţit una din ideile dascălului ei: dacă hrăneşti albinele cu siropuri medicale, bunăoară cu sirop de valeriană, mierea dobîndeşte proprietăţile acestor substanţe.

— Şi iată că am izbutit, precum vedeţi şi dumneavoastră! Începusem tocmai să-i scriu o scrisoare lui Vitali Nikodimovici, dar trebuia să mai verific rezultatul asupra altcuiva; eu singură nu-i simt gustul; orice miere îmi produce greaţă, şi apoi nici nu-mi plac dulciurile. Dar gîndiţi-vă numai ce important ar fi dacă experienţele s-ar face pe scară largă şi s-ar începe apoi producţia! E mai ales important pentru copii... De ce vă uitaţi aşa la mine?

— Oare împotriva prostiei şi ticăloşiei nu s-ar putea născoci vreun leac, Antonina Andreevna?! Nu, nu-i nimic... Spune, te rog, mai departe. Prin urmare,

am fost acum pentru dumneata un cobai ? Eşti o femeie primejdioasă. Se porni pe un rîs zgomotos, uşurat şi se apropie de fereastra deschisă.

Noaptea stropea cu o ploaie caldă : mirosea a flori şi a ierburi. Văzduhul era adînc şi îmbătător. Kliuciariov zîmbea întunericului şi respira ca şi cum această fericire — de a respira — i s-ar fi dezvăluit pentru întîia oară.

— Frumoasă e Polesia noastră ! spuse el pe neaşteptate. Nu te plictiseşti aici, Antonina Andreevna ? N-ai de gînd, ca şi alţii, să munceşti cei trei ani prevăzuţi şi să te duci într-un oraş mare, unde-s teatre, magazine, jazuri prin parcuri, seara ?

— Nu, nu cred, răspunse încet Antonina. Dar fiindcă veni vorba de muzică, Feodor Adrianovici, de ce n-avem în raion nici măcar un singur cor bun ? Oamenii cîntă aşa de frumos pe aci. Sima Ptiţa, bunăoară. I-aţi auzit vreodată glasul ?

— Ei, poftim ! exclamă Kliuciariov desfăcînd braţele într-un gest comic. Şi dumneata ? Zilele astea l-am văzut pe Buhoveţ, secretarul comitetului raional din Ozerskoie, îl ştii, cel mai prăpădit raion din regiune. Ne-am întîlnit chiar pe hotar, ca nişte cneji din feudalism şi ne-am aprins cîte o ţigară. Se plîngea că noi sîntem mereu lăudaţi, iar el mereu ocărît, chiar cînd sîntem la fel de vinovaţi. Nu demult au venit la el în raion mai-marii lui şi i-au spus că nu ştie decît una şi bună : agricultură şi iar agricultură ; dar unde-s celelalte ? Unde-i munca educativă, ideologică? Unde-s manifestările artistice de amatori ? Consfătuirile cu cititorii ? Să-şi dreagă măcar cu ceva reputaţia ! Dar el, mîndru, nu vrea să şi-o dreagă aşa, nu vrea să se fudulească cu un petic nou pe nădragii vechi — iartă-mi această expresie de bielorus grosolan ce sînt.

— Dar la noi în raion lucrurile nu stau aşa ! se împotrivi Antonina împreunînd sprîncenele, atinsă parcă în amorul ei propriu.

— Acum se prea poate să nu mai fie așa. Atît că și noi a trebuit să începem totuși cu pîinea, cu fînul, cu cartofii. După aceea poți organiza consfătuiri cu cititorii! Ar fi foarte interesant, cum de nu!...

Kliuciariov dădu cu băgare de seamă drumul perdelei de tifon, lăsînd noaptea de afară dincolo de ea, și se întoarse la masă.

— Îmi simt acum sufletul atît de ușor, atît de vesel, încît mi se pare că mai am de trăit o sută de ani și că raionul nostru are să ajungă primul pe Uniunea Sovietică... și... Într-un cuvînt, numai gînduri pline de avînt. Să fie oare toate numai datorită mierii dumitale?... Și ce bine că te-ai dovedit să fii așa cum ești!

— Cum adică?

— Așa, ei da... așa cum ești, Antonina Andreevna! Și cînd te gîndești că dacă n-aș fi trecut pe la dumneata astă-seară, am fi putut trăi încă zece ani în același raion, dumneata fiind convinsă că secretarul comitetului raional e un birocrat, iar eu că doctoreasa de la Luciosî e o individualistă!

Ședeau unul în fața celuilalt, uitînd de vreme. Ce minunat lucru: să te bucuri de prezența unui om și să-l prețuiești! Antoninei nici acum nu-i plăcea totul la Kliuciariov, dar se uita în adîncul ființei lui ca și cum Feodor Adrianovici ar fi avut un piept de sticlă; și totodată, ca orice femeie, se simțea gazdă, mai matură parcă decît el și nu uita să-i tot pună pe farfurie felii de pîine unse cu unt, să-i toarne ceai...

— Acum șapte ani veneam în satul ăsta, în Luciosî, mergeam din casă în casă, stăteam cîte cinci ore, căutam să conving lumea. Într-o zi mi-a sărit țandăra, am înjurat pe un demobilizat: „Am luptat cot la cot tot războiul, și acum mai e nevoie să te conving să intri în colhoz?!" Nu mi-a răspuns nimic. A căzut pe gînduri. M-a ajuns din urmă după un ceas, aducîndu-mi cererea. Nu departe de aici, văduva

unui ostaş roşu a iscălit cererea, pe urmă a ţîşnit în uliţă şi a început să bocească cît o ţineau bojocii: „Văleu, m-au înscris în colhoz!" Era o noapte liniştită, se auzea pînă departe. I-am spus: „Rupe cererea, numai taci odată". Dar ea tot ţipa înainte. Abia după un an mi-a spus că se temea de tîlhari. „Ce m-aş face eu fără colhoz?" De aceea n-a rupt cererea.

S-a organizat colhozul, s-au ales preşedintele, brigadierii. Cum am plecat, iar n-a mai fost colhoz, toţi s-au împrăştiat; vremurile erau încă neliniştite, lumea aştepta, se temea. Şi asta s-a întîmplat de vreo trei ori. Apoi altă belea. Nu era sămînţă, statul nu ne putea ajuta pe atunci. Prin urmare, trebuia să găsesc singur vorbele care să ajungă la inima oamenilor.

„Iată, spuneam eu, am plecat pe front, am luptat tot războiul, l-am început ca simplu soldat, l-am isprăvit căpitan. Am fost rănit, sănătatea mi-a fost zdruncinată. Acum m-au trimis aci, în Polesie, să vă ajut să înjghebaţi o viaţă sovietică. Toate astea le fac oare pentru mine? Mie îmi trebuie?... Şi iată că vin la voi — un rus la alţi ruşi — şi vă rog: n-am grîne! Aş vrea să muncesc, dar am dat de belea, n-am de unde să iau, nu-i. S-ar putea oare să nu-mi daţi puţină sămînţă, să mă ajutaţi? Tu ai da, mătuşo?" A prins parcă viaţă, a început să zîmbească: „Păi, dumitale ţi-aş da". „Dar tu, bunicuţo?" „Ţie am să-ţi dau", mi-a răspuns ea aspru. „Atunci să socotiţi că mi-o daţi mie, astă vă rog. Va să zică, îmi dai un kilogram de sămînţă, mătuşo?" „Îţi dau." „Dar tu?" „Dau şi eu." S-a întocmit o listă, s-a adunat sămînţa; a doua zi dimineaţa am şi semănat-o...

Antonina îl privea cu luare-aminte. Îşi ţinea mîinile strîns împreunate.

— Aţi dus-o greu.

— Ce înseamnă greu? răspunse aspru Kliuciariov.

Mă trimiteau, nu mă întrebau dacă-i greu sau uşor. Oricine trebuie să muncească, atîta tot.

Îşi frecă faţa cu palma : un fluture de noapte, ce se pîrlise de sticla lămpii, i se lovise de frunte.

— Sînteţi o fire mîndră, spuse Antonina încet, de aceea vă şi preţuiesc.

— Nu, nu mă preţuieşti. Nici pentru că sînt mîndru, nici pentru că sînt resemnat, spuse deodată Kliuciariov, îmbujorîndu-se chinuitor.

Antonina şedea nemişcată. Îşi ţinea mîinile aşezate pe genunchi. Cîteva clipe, Kliuciariov privi mîinile acelea nemişcate, strînse la încheieturi de şireturile halatului alb. Apoi ridică încet capul.

— Poate te-ai gîndit că... spuse el cu un zîmbet încordat.

Antonina clătină din cap.

— Nu m-am gîndit la nimic, Feodor Adrianovici. Să uităm asta. Şi ridicîndu-se cea dintîi de la masă începu să strîngă ceştile de ceai.

VI. CÎNTECELE SIMEI

1

Kostea Sosnin, studentul în filozofie, cu ochi negri şi păr veşnic vîlvoi, cu insigna albastră a universităţii la butonieră, care la început vorbise cu atîta dispreţ despre drumurile din Glubîn-Gorodok şi amenin-ţase că intră în biroul lui Kliuciariov cu toiagul drumeţului în mînă, acum, după vreo lună şi ceva de la venirea lui la Bratici, umbla de colo-colo — ars de soare, într-o tunică veche de lînă, de croială militară, cu care înlocuise haina sa de oraş — bocănind răsunător cu cizmele prin minunata sa şcoală, ce urma să fie zugrăvită. Pretutindeni mirosea pătrunzător a ulei de in fiert. Un miros plin de prospeţime ce te predispune la visare.

Vopsea era puţină şi zugravul nu prea grozav, dar ei ţineau morţiş ca totul să iasă cît mai frumos. De aceea umblau de colo-colo mereu în cîrd : directorul, administratorul şi încă vreo doi-trei, ce purtau grijă şcolii. (Responsabilul staţiunii de radioamplificare a colhozului trăgea într-una cu urechea : nu cumva să-i fi amuţit postul. Şi atunci alerga nebuneşte peste drum la conducere.)

Cu priviri înnegurate ceata trecea dintr-o încăpere într-alta, tropăind pe duşumeaua stropită cu var ; se strecurau printre şirurile de pupitre răsturnate unele

peste altele; încercau cu degetul pereții lipicioși (să nu rămînă vreo pată!) și cu inima înfiorată de bucurie gîndeau cu glas tare:

— Aci ar fi bine să dăm cu albastru... Se poate?

Zugravul, nemaiîncăpîndu-și în piele de importanța ce i se dădea, își freca obrajii, aspri ca o perie de ghete.

— Cu albastru? Se poate. Atît că n-am rol.

— Dar dacă am zugrăvi doar cu rombulețe? Fondul mai deschis și rombulețul mai închis. Pe tot peretele...

Trei perechi de mîini începură să deseneze în gol, cu gesturi avîntate, în fața peretelui gruntuit cam de mîntuială, acoperindu-l cu figuri geometrice închipuite.

Școala se afla pe un dîmb, în văzul tuturor; o școală pe care ar fi putut cu drept cuvînt să și-o dorească orice capitală de regiune: cu etaj, cu inscripție liliachie la fațadă, cu acoperiș de ardezie de culoare deschisă. Înainte vreme, punctul de reper pentru cele cinci sate din jur fusese turla bisericii; acum locuitorii de prin împrejurimi spuneau:

— Bratici? Păi iacătă-l acolo, unde-i școala cea albă!

Fațada avea șaptesprezece ferestre. Dimineața, soarele abia răsărit aprindea geamurile în flăcări, încît puteai crede că școala e pavoazată cu steaguri roșii. Era o plăcere să te duci la o astfel de școală peste miriști, legănînd în mers ghiozdanul de pînză cu cărțile! Și cu cîtă bucurie alergai în jurul ei, înainte de prima chemare a clopoțelului!

În partea din dos, apărată de vînt cu ziduri, crescuse năvalnic, des o grădiniță. Aroma amăruie, ca de mirodenii a florilor tîrzii avea un iz de camfor. Creșteau aci nalbe trandafirii și purpurii, mai înalte ca omul, gălbinele portocalii, catifelușe cu corole moi. Sosnin, directorul școlii, nu era însă de loc mulțumit cu o astfel de folosire a terenului școlar. De aceea,

plimbînd-o pe moşia sa pe Jenia Vdovina, pe care tocmai o adusese din Gorodok, îi spunea încruntat :

— Primăvara viitoare vom organiza aci colţul secţiunii „Bielorusia natală" a cercului tinerilor naturalişti. O să semănăm toate ierburile, gramineele şi florile care cresc în republica noastră. Cîte lucruri folositoare sînt încă uitate ! Ai văzut desigur, aici, în Polesie cuverturile ţesute în casă ? Şi cînd te gîndeşti că-i urzică, urzică obişnuită, că ea dă culoarea aceea verde atît de vie, care nu iese nici la soare, nici la spălat !

Le făcuse cunoştinţă Vasili Moroz la consfătuirea de la raion a învăţătorilor, la care venise şi Jenia, care tocmai se nimerise la Gorodok.

Se obişnuise într-atît cu raionul, încît orăşelul ajunsese acum pentru ea doar un punct de trecere. Se întîmpla să fie adusă din Grabuni — unde se aflau pădurile cele mai mlăştinoase — de nişte culegători de măceşe, şi fata mergea o zi întreagă în căruţa al cărei coş era încărcat cu boabele tari, rumene, de-i ajungeau pînă la genunchi. Nu mai era la cheremul „Pobedelor" şi „Gazurilor" autorităţilor : se aşeza în ceardacul comitetului executiv raional, din piaţa unde se întîlneau toate cele cinci drumuri care duceau la Glubîn-Gorodok şi aştepta vreun camion care să meargă în acea direcţie. Mulţi dintre şoferi o cunoşteau din vedere şi-i strigau, oprind :

— Poate veniţi cu noi, la Luciosî ?

— Nu, mă duc la Dvorţî. Mulţumesc.

— Ce ştii dumneata de raion, dacă n-ai fost la Bratici ! îi spusese din capul locului Kostea. Şi, văzînd că întîrzie cu răspunsul, hotărîse el, cu de la sine putere, pentru ea.

— Hai chiar acum, cu mine, adăugase el pe un ton ce nu admitea împotrivire. Ei da, ei da, cu calul meu. Nu-i nimic, de ajuns tot ai să ajungi. Geamantanul poţi să ţi-l laşi aici : de altfel te sfătuiesc să-ţi faci pe viitor rost de un rucsac.

După spusele lui Vasili, cu care se împrietenise la Bolşanî, Jenia şi-l închipuia pe Sosnin mai altfel, dar la auzul acestui fel de a vorbi se încredinţase de îndată că dimpotrivă, tocmai aşa, cu părul vîlvoi, cu ochii lucind înverşunat, mărunt şi iute de picior trebuia el să fie!

Străbătuseră cele zece verste cu un soi de şaretă ce zdruncina atît de cumplit, încît Jenia trebuia să-şi adune toate puterile ca să nu se vaiete şi să nu se agaţe de Kostea la fiecare hurducătură.

Anul şcolar nu începuse încă, dar curtea şcolii mişuna de copii. Băieţaşi şi fetiţe desculţe, cu cercei de argint, zăngăneau din hîrleţe, săpînd în cerc un şanţ.

— Aici va fi Insula celor Harnici, lămuri în treacăt Kostea.

Fu de îndată înconjurat şi, lăsînd-o pe Jenia singură, începu să măsoare cu pasul încolo şi încoace.

— Ia seama! strigă el deodată Jeniei, întorcînd repede capul spre ea. Ai păşit pe Oceanul Atlantic.

Copiii începură şi ei să strige, înveselindu-se de uimirea ei: „Sigur, sigur, pe Oceanul Atlantic!"

— Nu vezi? E o hartă a lumii în relief: sînt modelate continentele, cu munţii şi rîurile lor. O s-o cimentăm pe deasupra. Iar la primăvară o să răsădim plantele, fiecare de unde provine, ca s-o ştie cu toţii. Copiii de la oraş trebuie să-i deprinzi să muncească, să nu ajungă nişte coconaşi, iar pe cei de aci, din coclauri, ca ăştia, să-i înveţi să viseze! Aşa înţeleg eu instrucţia politehnică, adăugă el mai încet, numai pentru ea.

Păşind — sub privirile grijulii ale copiilor — peste Munţii Himalaia, de nisip şi ceva mai înalţi decît un răzor de cartofi, Jenia se simţi deodată şi pentru o scurtă clipă într-adevăr o descoperitoare de lumi... „Ce băiat de ispravă e acest Kostea!" se entuziasmă ea sincer.

Deschizînd energic uşile, Sosnin o duse prin clasele pustii; într-una din ele şedea, umflîndu-se în pene,

o bufniță, iar în magazie alergau înainte și înapoi, ca niște bile cîțiva pui de vulpe. Cînd îi chemai: „vulpe! vulpe!", veneau. O ladă de sticlă, căptușită cu coajă de copac și cetină de brad, ajunsese adăpostul de iarnă al unui furnicar.

— L-am luat cu totul din pădure și la primăvară îl transportăm pe Insula celor Harnici. Vezi becurile? E o mică baterie specială. Cînd stingi lumina, furnicile se duc la culcare. S-a întîmplat o dată să lipsesc de la Bratici două zile; la întoarcere am văzut că furnicile se clătinau cu drept cuvînt, istovite. Am întrebat dacă au fost hrănite și mi s-a spus că da. Am aflat apoi că lumina arsese timp de patruzeci și opt de ore și că furnicile munciseră într-una. Așa e legea lor: să nu se odihnească decît noaptea.

„Ce frumos! se gîndi din nou Jenia. Pentru el pămîntul e parcă mai vast, mai interesant și mai populat decît pentru noi ăștilalți...

— Ești biolog? întrebă ea.

— Nu, filozof, răspunse Kostea, întristîndu-se un pic. Dar acest nouraș se spulberă repede.

După ce se depărtară de parcela școlii, dînd la o parte tulpinile puternic mirositoare ale cînepii, începură să vorbească despre posibilitățile întregului colhoz.

— După mine, Bratici e pe cale să ajungă fruntaș în raion, spuse Jenia, mîndră de a fi atît de bine informată. Anul acesta va fi, poate, milionar!

— Milionar? De douăzeci de ori milionar! O spun și lui Liubikov.

Și surprinzînd privirea ei neîncrezătoare se aprinse plin de mîndrie:

— Vrei să-ți dau un exemplu? Ia te uită! Și Kostea cuprinse într-un gest tot ce se vedea împrejur. Mai înainte, pe parcela școlii se semăna cîte puțin din toate: secară, ovăz, zarzavaturi. Se scoteau cu chiu, cu vai o mie de ruble. Primăvara trecută, fostului director i-a venit în sfîrșit mintea la cap. „Hai să

nu semănăm decît zarzavaturi şi cînepă, a spus el. E mai rentabil." Am făcut socoteala că la toamnă venitul de pe această parcelă va fi de cel puţin opt mii de ruble, mai ales la cînepă. Cînepa e mare lucru! Ridică un deget, aproape cu evlavie. I-am spus lui Liubikov: „Ai patruzeci de hectare de cînepă, Alexei Tihonovici; de ce nu două sute? Pămînt este, mînă de lucru de ajuns." Se tot codea: „Ei, şi dumneata, două sute!" I-am dovedit cu creionul în mînă ce venit o să rezulte pentru colhoz. „Nu, mi-a răspuns el, poate o sută, pentru început... Prea de tot secătuieşte pămîntul." Agronomul era şi el de faţă. „Să introducem atunci un asolament fix şi să ne apucăm de gospodărie adevărată!" Bunăoară noi, şcoala, vom avea după trei ani, de pe parcela noastră, un venit de patruzeci de mii. De unde? Arătă nişte meri de doi ani, legaţi cu grijă. Deocamdată sînt cincizeci de bucăţi. Anul acesta vom mai planta două sute. Iată ce posibilităţi avem! Şi nu-s decît nouăzeci de ari. Iar Bratici are două mii de hectare de pămînt!

Şi cu toate că Jenia, cu foarte modesta ei experienţă de viaţă, îşi dădea seama că lucrurile nu puteau să fie chiar atît de simple, şi că Liubikov avea, desigur, motive să-l contrazică pe Sosnin, nu putea să nu se simtă cucerită de avîntul furtunos al lui Kostea, care se potrivea atît de bine cu firea ei; dorinţa de a preface totul de îndată şi cu propriile-i mîini! Mintea lui părea să fie mereu în clocot, şi cu cît avea mai mult de lucru, cu atît era mai întreprinzător.

În toiul discuţiei, Kostea ridică deodată îngrijorat capul, uitîndu-se cu luare-aminte dincolo de drumul prăfuit, spre un dîmb, peste care abia se desluşea un lan de hrişcă.

— Unde mi-s copiii? mormăi el, aruncînd o privire la ceas. În timpul secerişului, cei mai mici duc la cîmp lapte brigăzii celei mai apropiate. La cele mai depărtate, laptele e dus cu căruţa, dar aici e aproape; unde mai pui că e nevoie de cai la colhoz?!

Se înălță cît era de lung și strigă, făcîndu-și palmele pîlnie.

— Copiiiii ! He-i !

I se răspunse din depărtare. Fetițele și băiețașii veneau în fugă, ridicînd volburi de praf.

În timp ce se apropiau, Kostea spuse îngîndurat Jeniei :

— Și ce gelozie există între elevii din clase diferite ! Ia încearcă să dai unuia dintre ei mai multă atenție decît altuia. Nu mi-am închipuit niciodată că afecțiunea copiilor e un sentiment atît de adînc și de frămîntat. Copilul nu știe nici el bine ce anume cere unui om...

Cele dintîi sosiră fetițele, pline de praf, ciufulite, cu picioarele zgîriate, privind curioase — și de îndată totul începu să ciripească în jur.

— Konstantin Evghenevici ! Acuși o să mulgă vacile, bidoanele sînt pregătite !... Konstantin Evghenevici !...

Se așezară pe iarbă în jurul lor, cercetînd-o pe Jenia fără pic de sfială și cuprinzîndu-și cu brațele genunchii ascuțiți. Erau eleve de clasa a cincea primară, cu pieptul îngust încă, fără vreo umbră de cochetărie. Printre ele se aflau și unele cu care Sosnin avusese timp să hoinărească prin împrejurimi, astfel că aveau amintiri comune („Vă aduceți aminte cum a ars bățul, și căldarea a căzut în foc cu apă cu tot ?"). Rîzînd și glumind, Kostea le aducea aminte de unele întîmplări mărunte, care le făceau să se îmbujoreze de mîndrie sau de sfială.

Cînd se aduseră de la fermă bidoanele cu laptele cald, copiii le înșfăcară purtîndu-le cu rîndul cîte unul, voinicește, deși brațele li se încordau ca niște strune. Din cînd în cînd Kostea mai lua locul cîte unuia, dar mai mult duceau totuși copiii. Era greu ? Ei și ? Toți repetau cu îndărătnicie :

— Ei și ?

Jenia luă și ea un bidon, cînd îi veni rîndul, și ar

fi vrut să-l întrebe pe Kostea cum de izbutise să descopere secretul unei vieţi atît de drepte, atît de fericite. Poate oare omul să ştie mai dinainte care-i adevărata lui chemare? Dar lui Kostea nu putea să-i ardă acum de discuţii filozofice, astfel că nu-l întrebă nimic, ci mergea doar lîngă el, rîzînd, împreună cu copiii, de fiecare vorbă de duh a lui.

— Ştii ce? Rămîi cu noi, spuse deodată Kostea, întorcîndu-se spre ea. Zău aşa! Să predai literatura la clasele superioare. Am să-ţi fac rost de locuinţă. Chibzuieşte însă repede, cît timp mai e un loc vacant. Ce ziceţi, copii, să nu-i mai dăm drumul Evgheniei Vasilievna de la Bratici?

— Nu-i dăm drumul! strigară copiii în cor, cercetînd-o de îndată cu o privire plină de bunăvoinţă şi iscoditoare totodată.

Jenia îi privi şi ea altfel, chibzuind parcă: ar putea s-o scoată la capăt cu o asemenea droaie de copii? Apoi oftă aproape neauzit, cu părere de rău.

Kostea, care îi urmărea cu ochi ageri fiecare mişcare, înţelese într-un anumit fel acest oftat.

— Sau ai acolo pe cineva... ceva... care te leagă? întrebă el, nefiind în stare să ascundă un mic şi involuntar strop de gelozie. Cînd eşti tînăr, simpatia se trezeşte aşa de uşor, cerîndu-şi drepturile în chip atît de absolut!

Jenia nu răspunse. Teancul de scrisori de la Boris Turaşev („Scumpă Jenka, îţi scriu pentru a-ţi repeta de o mie de ori ceea ce ţi-am spus la gară...") se afla în poşeta ei, dar era oare aceasta o legătură pentru viaţa întreagă? Nu ştia. De aceea se mulţumi să-şi scuture capul cu părul lung — ondulaţiile ajunseră acum la capătul şuviţelor — şi se strădui să întoarcă toată discuţia în glumă.

Interesul pe care îl trezise în Kostea Sosnin o măgulea, dar în momentul acela o preocupa de fapt altceva: cum să intre în viaţa cea mare, cum să ajungă „un om la locul lui"? Şi mai privi o dată, cu o uşoară

invidie, pe flăcăul mărunt, iute de picior, plin de încredere în sine, avînd o imaginaţie furtunoasă, şi care păşea atît de sigur pe pămînt.

Fireşte, Jeniei i-ar fi venit greu să bănuie (şi atît Kostea, cît şi Vasili s-ar fi ferit să-i sufle o vorbă despre aşa ceva !), că nu demult şi unul, şi celălalt se socotiseră nişte băieţi sortiţi să nu izbutească nimic în viaţă. Cînd şi-au dat seama că nu se vor putea înscrie la aspirantură, Kostea Sosnin îşi ascunsese în suflet o undă amară faţă de el însuşi, iar Vasea Moroz o tristeţe resemnată. Cu această stare sufletească se prezentaseră la comisia de repartizare ţinînd cu încăpăţînare ochii plecaţi, şi cînd li se oferiseră spre alegere mai multe regiuni, răspunseră :

— Totuna-i. Nouă ne e totuna.

Comisia se mirase şi îi îndreptase spre Polesie, care-i privită de stundenţimea din Bielorusia aşa cum în R.S.F.S.R. e privită, bunăoară, Kamciatka.

— Glubîn-Gorodok ? repetaseră ei pe un ton foarte îndatoritor întrebarea ce li se pusese apoi la regiune. De ce nu ? Ce importanţă are pentru noi ?

Nici dacă li s-ar fi propus o banchiză în derivă sau craterul unui vulcan în plină acţiune, n-ar fi clipit din ochi. Se îmbătau de propriul lor sacrificiu. Chiar şi în biroul lui Kliuciariov, un spirit bătăios, de îndîrjire mai perpelea inima lui Kostea. Cînd sosise însă la Bratici, la şcoala „lui" şi rămăsese singur cu învăţătorii, subalternii lui, care toţi erau mai în vîrstă ca el, cînd făcuse înconjurul claselor pustii, răsunătoare, ce curînd aveau să se populeze, zîmbetul lui ironic pierise vrînd-nevrînd. „Dar Vasili ce-o face?" Şi Kostea asudase la acest gînd. Şi-l închipuise pe Moroz sub privirile elevilor şi învăţătorilor, priviri gata să-l prefacă în scrum, asemenea celor care îl sfredeleau acum pe el, şi îi spusese de îndată prietenului său în gînd : „Măi băiete, micul romb albastru al insignei universitare nu ni s-a dat ca să nu ştim cum s-o scoatem la capăt aci !"

Entuziasmul şi presimţirea luptei îl cuprinseseră înainte de a fi rostit prima vorbă. Şi fusese bine aşa, fiindcă toţi auziseră vorbind nu un coconaş plictisit, de la oraş, ci pe un om care se înfierbînta repede şi nu era, pesemne, prea uşor de împăcat. Învăţătorii, veniţi de mult pe aceste locuri, care la început gîndiseră că vor trebui să fie îngăduitori cu tînărul director, ba chiar să-l ocrotească, ajunseseră acum, fără să se fi înţeles între ei, la o atitudine opusă: n-are rost să-l cruţăm, lasă-l să plătească oalele sparte!

Nu-l încercau însă cu focul şi cu fierul, ci îl sîcîiau cu fleacuri. Ai fi zis că fără ordinul lui nu se putea deschide nici un ochi de geam în clase, ca şi cum nu el, ci toţi ceilalţi ar fi fost nou veniţi! Neavînd nici un fel de experienţă, directorul îşi spunea resemnat că toate acestea erau fireşti, că aveau să ţină o veşnicie, dar, întinzîndu-se noaptea pe patul lui, înjghebat deocamdată la repezeală din nişte scînduri şi o saltea de paie, în loc să se neliniştească văzînd că se înnămolea zi de zi în tot felul de amănunte plicticoase, istovitoare, avea un sentiment de multumire. ba chiar de încîntare. Ajungea într-un fel ciudat, nu prin raţionament, ci prin toate simţurile trupului ostenit, care gusta, în sfîrşit, odihna bine meritată, la convingerea că tot ce făcuse înainte, toată activitatea lui clocotitoare din şcoală şi din universitate, nu fusese decît un simulacru de îndeletnicire adevărată, doar pragul către ea.

În august, Kostea se ocupase cu repararea şcolii, vizitase satele, verificînd listele şi interesîndu-se de traiul viitorilor lui elevi, reînnoise inventarul şi găsise chiar timp să scrie unor prieteni la Minsk să cumpere pentru el material didactic (şi alăturase o listă).

Scrisorile erau ironice, subtil împănate cu oftaturi („Stau la dracu-n praznic — la o şcoală elementară"), dar acestea nu mai aveau nici în clin, nici în mînecă cu viaţa lui reală. Lui Kostea îi era ruşine să mărturisească pe faţă că, după ce nu izbutise cu aspirantura,

nu numai că respiră, mănîncă, bea, dar mai şi munceşte din plin la Glubîn-Gorodokul lui. Şi nici măcar la Glubîn-Gorodok (fiindcă din satul în care se afla, Gorodokul părea un oraş mare, aproape o capitală), ci la Bratici.

Se temea că prietenii de la Minsk nu-l vor înţelege. Şi totuşi, în sătucul acela al lui n-avea două zile la fel! Bunăoară, într-o minunată zi de toamnă timpurie venise amărît la şcoală Prohor Ivanovici Skuloveţ, brigadier al colhozului, cerînd ajutor. Curînd aveau să înceapă îngheţurile nopţii, şi pe cîmp mai rămăsese sfecla. Deşi împotriva tuturor regulilor, directorul întrerupsese lecţiile, îi adunase pe elevi în sala cea mare şi le vorbise despre situaţia în care se aflau cei de la grădinărie.

Porniseră în sunetul tobei, cu steagul fîlfîind în frunte, şi babele — cele care rămăseseră pe la case cu treburi — deschideau ferestrele să-i privească. Multe din ele îşi spuneau de bună seamă: „Frumos or să mai trăiască nepoţii noştri sub Puterea Sovietică!"

Pe Vasili îl vede acum rar: între Bratici şi Bolşanî erau douăzeci şi trei de kilometri, dar sentimentul de colectiv din timpul studenţiei, care îi susţinuse atît de mult la început, nu se destrăma, atît doar, că un colectiv era înlocuit pe nesimţite printr-altul.

— Vasili! Vaska! strigase într-o zi Kostea, după obiceiul lor de mai înainte, cînd se întîlniseră la Gorodok pe stadionul raional. Îi dădea prietenului ghionturi în coaste, îi pipăia umerii, glumind cu glasul lui adînc, cam răguşit, ca al adolescenţilor:

— Ei, filozofule? tot mai stai în butoiul tău de la Bolşanî? Nu curge?

Şi se supărase chiar, privind chipul sfiicios al lui Moroz, care reacţiona cam prea nepăsător la entuziasmul lui.

— Da' ce-i cu tine? Ai înghiţit o libarcă în cafeaua cu lapte? îşi adusese el aminte de o glumă cam grosolană de la căminul lor studenţesc.

Vasili răspunse cam ruşinat, aproape printre dinţi :
— Nu vezi ?... Lîngă mine, aici, sînt elevii mei.
Atunci directorul de la Bratici se îmbujorase ca o vişină pentru gafa săvîrşită şi se adresase pentru prima dată colegului său de promoţie cu numele de botez însoţit de cel al tatălui, păstrînd acea stimă şi seriozitate pe care o cerea acum gradul său.

Ca să stea de vorbă pe îndelete, se trăseseră mai la o parte. Ziua era luminoasă, aurie. Pe stadion lucea iarba tînără, care creştea fără să se sinchisească de calendar, chiar după al treilea cosit. Sosnin povestea cum după o consfătuire la regiune izbutise printr-o şmecherie să scape şi să se repeadă o zi la Minsk ; ce manuale, ce baloane de sticlă, ce hărţi şi ce diagrame adusese el însă, în schimb ! Cei de la Bolşanî nu văzuseră nici în vis aşa ceva.

— Dar la operă ai fost ? întrebase oarecum jignit Moroz.

Kostea se mulţumise să facă un gest de nerăbdare :
— Ca să pierd o zi ? Acuşi începe doar anul şcolar !
Apoi, dîndu-şi seama că o scrîntise, oftase nesincer :
— Of-of-of !... Ne prăpădim aci prin coclaurile astea...

Privind şiret într-o parte, amîndoi schimbaseră vorba, trecînd de la tărîmul nesigur al trecutului la ziua de azi.

— Ia stai ! îşi întrerupse deodată Moroz tovarăşul, strîngîndu-i puternic mîna şi aţintindu-şi privirea asupra cercului lăsat liber la mijlocul stadionului, pentru cei ce aveau să se producă.

Din mulţimea de fete de la Bolşanî, cu basmale înflorate roşii, albastre şi verzi, se desprinsese una. Picioarele ei, încălţate cu ciuboţele, o mutaseră uşor, aproape dansînd, pînă la mijloc.

Începuse să cînte cu un glas înalt, ce părea să rîdă ; corul o ajunsese de îndată din urmă, şi flăcăii, care abia se vedeau în spatele fetelor, tot atît de înalte

ca şi ei, le ţineau gravi, cu seriozitate isonul, abia izbutind să le ajungă :

Bunicuţa mea,
Drăguţa de ea,
Doişpe boi avea...
„Spune-mi, bunicuţo,
Spune-mi dar, drăguţo,
Dintre ei pe care
L-ai dus la vînzare ?"

— Fiecare om cu talentul lui ; cu el se şi naşte, spuse mişcat, venind lîngă ei, un polesian cu suman cenuşiu.

Kostea se trăsese puţin înainte.

— E a ta ? întrebase el. De la Bolşanî ?

— A mea, răspunsese Vasili şi deodată se înecase în acest cuvînt.

2

Kliuciariov lipsise o săptămînă din raion : fusese la sesiunea Sovietului Suprem, apoi luase parte la Plenara pe Republică a C.C. şi cum se întoarse o şi porni pe la colhozuri, după ce dăduse o raită pe la comitetul raional.

La Liubikov se lovi din capul locului de o neplăcere : începuseră să se facă arăturile de toamnă, şi paiele de după combină încă nu fuseseră cărate de pe cîmp. Tractoristul încheiase un proces-verbal, învinuindu-l pe preşedinte. Întindea indignat hîrtia lui Kliuciariov, spunînd că preşedintele colhozului nu voia s-o iscălească !

Se apropie Liubikov, mare, cu spinarea adusă, cu ochi albaştri blînzi sub genele îndoite în sus şi chipul surîzînd cu bunătate, dar văzîndu-l pe tractorist, se încruntă şi îi întoarse spatele.

— E adevărat? întrebă Kliuciariov, mai în glumă, mai în serios. Se uita la Liubikov cu o duioşie plină de mîndrie — îi era drag. Era un om promovat de el, era elevul lui.

De jignire şi de indignare, obrazul lui Liubikov căpătă o culoare zmeurie închisă.

— Care va să zică, să-l iscălesc?! Dar el nu putea să treacă pe altă mirişte, să schimbe ordinea în grafic? E din cale-afară de principal! Ei bine, am să iscălesc, am să iscălesc... Iscăli chiar pe loc, mormăind ameninţări fără şir la adresa S.M.T.-ului: dacă procedează ei aşa, vom face şi noi la fel...

— Ce înseamnă asta? întrebă pe un ton ameninţător, dar încet Kliuciariov, deşi zîmbetul tot mai stăruia în ochii lui.

— Dar Feodor Adrianovici...

Şi începu să se plîngă grăbit. Însă Kliuciariov nu-l prea asculta.

— Ăsta-i Liubikov! Aşa ceva se întîmplă la Liubikov în colhoz! repeta el din ce în ce mai aspru. Pentru tine o întîmpinare se transformă într-un act de răzbunare, sau cum?

Liubikov mai mormăi ceva, apoi începu să ofteze, zîmbi, şi dădu din mînă. Kliuciariov îl luă în automobilul lui şi îl duse pînă la sediu.

— Dacă nu vrei să mă crezi pe mine, Alexei, crede C.C. al partidului: S.M.T.-ul e mîna ta dreaptă.

— Înţeleg, Feodor Adrianovici, atît că S.M.T.-ul nostru...

— Nici S.M.T.-ul nu poate ajunge într-o singură zi o instituţie model. La tine însă amorul propriu e mai puternic decît interesele de stat. Cred că-i mai uşor să ajungi la o înţelegere pe arena internaţională decît să împaci în raionul nostru S.M.T.-ul cu preşedinţii de colhozuri. Of, îmi strici tot cheful într-o zi ca asta!

La Bolşanî, Kliuciariov ajunse pe seară, fără să fi vestit pe nimeni.

Pe drum „Pobeda" ajunse din urmă o pereche, şi şoferul Saşa o inundă înadins în lumina necruţătoare a farurilor.

Flăcăul purta o armonică atîrnată peste umăr, iar fata închise ochii şi îşi acoperi obrazul cu palmele. Automobilul frînă.

— Bună seara, spuse politicos Kliuciariov. Ce mai faci, Sima? Ţi s-a vindecat mîna, Mîşniak? Suiţi-vă, să vă duc pînă în sat.

Sima Ptiţa, cu obrajii îmbujoraţi, se uită încruntată la Kliuciariov. Dmitro dădu un pas înainte, voind parcă s-o ferească de lumină pe fată; mărgelele de pe bluza ei neagră licăriră în raza piezişă a farurilor ca nişte steluţe multicolore şi se stinseră. „Mi se pare că Olesia lui Kuprin locuia tocmai în raionul nostru!" îşi aduse deodată aminte Kliuciariov.

Ne vine însă greu să credem că chiar şi mult cîntata Olesia să fi fost mai frumoasă ca Sima! Ochii ei mari, albaştri, priveau atît de drept şi de curat, sprîncenele subţiri îşi luau parcă mirate zborul spre fruntea albă, iar buzele îi rîdeau.

— Nu, tovarăşe secretar, răspunse ea cu sinceritatea fătişă a tinereţii. Ne întoarcem şi singuri în sat.

Automobilul porni încet, în silă, şi cîntecele Simei îl însoţiră din urmă pînă în Bolşanî:

Toţi cu degetul m-arată,
Mărunţică-i biata fată!
Doar iubitu-mi plin de dor
Turturea-mi spune de zor!

Refrenul se înălţa sonor, ca argintul curat. „I-ai auzit glasul?" îşi aduse aminte Kliuciariov şi oftă.

— Ei, Saşa: ce zici? E mai bine cu „Pobeda", sau pe jos, ca ei?

— Nici în „Zim" nu-i mai bine, răspunse cinstit şoferul, oftînd şi el.

Cum să-mi pun o roche nouă
Cu dungi două cîte două...
Gura vă e slobodă —
Rabd oricîte ropotă!

În biroul conducerii se afla Snejko, fostul instructor al comitetului raional, acum președinte la Bolșanî, și contabila Klava Borvinka. Președintele ședea cu capul sprijinit în palme, verificau gestiunea.

— Nu știu cînd mai găsea Blișciuk timp să bea; eu nici măcar să dorm nu ajung! spuse Snejko strîngînd cu mare bucurie mîna lui Kliuciariov și reținînd-o îndelung într-ale sale.

Secretarul comitetului raional se așează alături de el și răsfoi un registru voluminos, prins cu șnur.

— Ei, nu ți-e prea frică, Nikolai Grigorievici?

Klara Borvinka, dezgheţată și vioaie, ca toate bolșancele, răspunse îndată, săgetîndu-i cu privirea atît pe Kliuciariov, cît și pe noul președinte:

— Sîntem noi atît de fioroși, tovarășe secretar?

Snejko se mulțumi să zîmbească tăcut.

Nikolai Snejko făcea parte dintre oamenii despre care nu poți spune nimic lămurit la prima vedere: doar că era tînăr și vesel, că nu se dădea în lături să bea un păhăruț într-o tovărășie plăcută și că nu zicea ba dacă i se încredința o treabă, dar singur nu se băga. Avea o zicală adusă de pe front: „Dacă murim nu vom mai fi" — și o folosea în orice prilej, cu rost și fără rost: cînd în glumă, cînd ironic, cînd cu nepăsare.

De cîte ori își oprea din întîmplare pivirea asupra lui, Kliuciariov își spunea: „Al dracului, frumos mai e", dar la drept vorbind nu se prea întrebase ce se ascundea în dosul sprîncenelor negre ale lui Snejko.

Pe la începutul verii, Snejko se dusese la regiune, cerînd să se trimită în raion un detașament de amelioratori. După două zile, trimisese o telegramă din

Minsk : „Duc o luptă istovitoare cu ministerul. Trimiteţi diurna de deplasare.“ Delegaţia fusese antedatată. Snejko se întorsese la raion cu ştirea plăcută că amelioratorii şi plecaseră. Afară de aceasta adusese şi frahtul pentru maşinile expediate la Glubîn-Gorodok : două pluguri pentru curăţat terenul de tufe, o maşină de scos cioturi şi două excavatoare pentru şanţuri.

— Ce m-am mai zbătut : locţiitorul ministrului mă dădea afară din cabinet, eu mă întorceam din nou. „Of, blestematul ăsta de gorodocean !“ spunea el. Nu protestam : aşa este, sînt gorodocean. Aşa stă scris şi în delegaţia mea : din Glubîn-Gorodok.

Cînd Grudik îl înlocuise temporar pe Blişciuk la Bolşanî, Snejko fusese cel dintîi care spusese la comitetul raional :

— Nu, Grudik n-are s-o scoată la capăt, Feodor Adrianovici. Nu va putea descurca ceea ce a încurcat Blişciuk.

— Atunci propune pe cineva în locul lui Grudik, îi răspunsese nu prea prietenos şi cu o voce obosită Kliuciariov. Vrei să mă duc eu acolo ?

— Dumneavoastră nu trebuie să vă duceţi.

— Atunci tu ? şi se uitase deodată atent la Snejko, ca şi cum l-ar fi văzut pentru întîia oară.

Drept răspuns la privirea scrutătoare, instructorul se mulţumise să mişte din sprîncenele sale stufoase.

— Dacă comitetul raional îmi încredinţează această sarcină, mă duc la Bolşanî.

— Uite ce-i, dragă Nikolai Grigorevici, spusese atunci Kliuciariov (această discuţie avusese loc cu o lună mai înainte) pe un ton cu totul schimbat, ziua de lucru s-a isprăvit. Nevastă-ta n-o să se supere dacă vii la mine la un pahar de ceai ? Vreau să-mi povesteşti ce-ai vorbit la regiune cu Lobko. Doar ai fost la el.

— Am fost. Tare aş vrea să mă prezint la toamnă la institut pentru cursurile fără frecvenţă, Feodor

Adrianovici. Ce mă sfătuieşti? Leonti Ivanovici are acolo o catedră de economie politică, mi-a făgăduit să mă susţină la examenele de admitere.

— Pe mine, Leonti Ivanovici, tot nu mă cheamă încă la el la institut, şi nu ştiu de ce, mîrîi gelos Kliuciariov. Dar dă-mi voie să-ţi strîng mîna; faci o treabă bună dacă te duci la învăţătură. Ai să fii la noi în raion primul preşedinte de colhoz cu studii superioare.

Oamenii din sat aflară de îndată că secretarul comitetului raional sosise la Bolşanî şi odaia fu curînd ticsită de lume, ca şi cum s-ar fi convocat cine ştie ce adunare. Care cum intra îi spunea solemn bună ziua lui Kliuciariov şi-i strîngea mîna zîmbind cît îi era gura de largă: nu-l văzuseră de mult!

Kliuciariov nu luă loc la masă, ci se aşeză pe pervazul ferestrei fără să-şi scoată paltonul. Fularul alb în jurul gîtului ars de soare îi dădea un aer cochet de sărbătoare ca şi cum s-ar fi întors chiar atunci din concediu.

— Ei, ei — spuse el, trimiţînd spre tavan fumul uneia din ţigările parfumate aduse de la Moscova — ce lucruri bune aţi făcut în luna în care am lipsit?

Toţi începură să zîmbească, uitîndu-se unul la altul.

— Am strîns secara şi am predat cotele la stat, săpăm şanţuri, transportăm turba. Ajutăm celor de la Luciosî să prăşească cartofii. S-au dat avansuri pentru zilele muncite... numără Anton Semenciuk pe degetele lui tari şi pămîntii, ca nişte rădăcini de copac.

— Şi mai ce? Şi mai ce?

— Sădim o livadă, tovarăşe secretar.

— De cîte hectare?

— De douăsprezece.

— Păi, asta înseamnă că fiecare locuitor de la Bolşanî să nu primească de sărbători decît un singur măr! Ce-ar fi să puneţi douăzeci de hectare? Uitaţi, tovarăşi: toată conducerea e de faţă; hai să luăm chiar acum o hotărîre. Gîndiţi-vă că anul viitor n-o

să mai puteţi obţine atîţia puieţi ; acum, multe colhozuri cam duc lipsă de bani, dar mai tîrziu vor avea. Iar voi sînteţi şi acum milionari şi aveţi bani peşin.

Toţi începură să rîdă. Snejko bătu cu palma în masă.

— De acord ! spuse el, scînteind din ochi. O să mai dăm două mii de ruble pentru livadă !

— Aşa-a... Altceva mai e nou ?

Toţi căutară să-şi aducă cu grijă aminte.

— Construim un garaj, o cocină...

— Bine, bine, dar ceva nou ? De construit, construiţi de mult.

— Am săpat mai multe şanţuri, spuse cu mîndrie Anton Semenciuk. Vrem să ne îngrijim gospodăreşte pămîntul : să asanăm o sută de hectare de mlaştină, să despădurim două sute. La toamnă vom ajunge cu şanţul pînă la Glubîn.

Kliuciariov se uită şiret, pe sub sprîncene, la toţi.

— Lumea spune că vă plîngeţi de plecarea lui Blişciuk, că-l cereţi înapoi...

Prinzîndu-i tonul, Snejko începu îndată să chibzuiască cu glas tare :

— Atunci să mă întorc din nou la comitetul raional, sau să-mi caut să muncesc în altă parte, Feodor Adrianovici ?

Deşi toată lumea înţelese că era o glumă, cineva strigă speriat :

— Da' nu oftează nimeni după Blişciuk !

Kliuciariov îşi aprinse o ţigară de la lampă ; tot chipul i se lumină, ochii îi sclipiră şireţi.

— Nu ştiu care-i părerea voastră, dar mie îmi place noul vostru preşedinte. Ce ziceţi ?

— Şi nouă ne place, fu răspunsul uşurat.

Snejko se îmbujoră deodată tare şi, înciudat că roşise, mormăi, încruntîndu-şi sprîncenele stufoase :

— Ce merit am eu ? Toţi mă ajută.

Şi întorcîndu-se spre Kliuciariov, ca şi cum această laudă l-ar fi îndemnat la o mărturisire sinceră, spuse :

— Un singur lucru a ieşit prost la noi ; mi-e chiar ruşine să-l raportez : s-au arat din greşeală şase hectare pe care era trifoi. L-am trimis pe tractorist într-un loc, şi el a nimerit în altul. N-am avut destulă grijă.

— Nici la însilozare n-aţi fost cu destulă grijă ? întrebă secretarul comitetului raional, cu zîmbetul lui cel mai blînd, cel mai radios.

Cei din Bolşanî tuşiră şi se uitară unii la alţii.

— Cînd mi s-a spus, am rămas încremenit ! Cum de s-a întîmplat ca Bolşanî să piardă vrejurile şi frunzele cartofilor : au fost şase sute de hectare, din care n-a intrat în siloz nici măcar o tonă ! Şi cum suna decizia Plenarei din septembrie ? Să se transforme absolut totul în lapte şi carne.

— Am greşit, spuse Snejko, lăsînd ochii în jos.

— Se poate să greşeşti aşa, tovarăşe Snejko ?... Doar îi ocărai şi tu pe preşedinţi pentru asta cînd erai la comitetul raional.

Cei din jur începură să zîmbească.

— Hei ! Acolo era mai uşor ! spuse Snejko.

— Şi de ce mai uşor ?

— Aşa, fiindcă eram în spatele dumitale. Iar aci sînt singur stăpîn !

— Tu în spatele meu şi eu în spatele cui ? Ehe-hei, aşa n-o să meargă treaba, tovarăşi. Şi vreau să vă mai aduc aminte de o greşeală, spuse Kliuciariov. Cum aţi pus cartofii astă-primăvară ? În rînduri ? Munciţi degeaba. În rînduri, recolta e slabă. Aveţi încredere în partid ? Ceea ce face partidul este sau nu pentru binele poporului ?

— Pentru binele poporului, firește ! răspunseră toţi deodată, ca într-o singură suflare, fără să-şi ia ochii de pe Kliuciariov.

— Va să zică, dacă partidul vă recomandă sistemul de cuiburi în pătrat, înseamnă că sistemul acesta e cel mai bun ! Şi totuşi unii mai cîrtesc şi pretind şi

astăzi că cu vechea metodă se obţinea mai mult. Să nu vă lăsaţi amăgiţi!

Kliuciariov rămase deodată pe gînduri, îşi plimbă încet ochii peste toată adunarea şi-l descoperi pe Vasili Moroz, directorul şcolii. Acesta intrase în urma tuturor şi se aşezase chiar lîngă uşă, ţinîndu-şi mîinile cu degete subţiri, nervoase pe genunchi.

— Şi mai e ceva: trebuie să ne facem o viaţă cît mai atrăgătoare. Aveţi, bunăoară, la Bolşanî un cor destul de bun. Să fie şi o orchestră! Dumneata, tovarăşe director, ai să poţi conduce o orchestră?

Moroz se sculă grăbit, înclinînd afirmativ capul. Se produse mişcare printre ţăranii care şi începură să socotească: cît să coste? Cincisprezece mii de ruble?

— Nu, mai puţin. Treisprezece jumătate. Am să mă duc chiar eu să vă fac rost de toate. Copiii noştri cresc. Dacă vreuna din fetele voastre ar merge la Minsk sau la Moscova să vadă cum trăieşte lumea acolo, viaţa i-ar părea după aceea plictisitoare aici! Uite, cînd băiatul lui Semenciuk o să-şi isprăvească şcoala, o să ne ceară şi el aşa ceva. În ce clasă e fiul tău, Anton Ivanovici?

Anton Semenciuk se făcu stacojiu şi moţul i se lipi de fruntea asudată.

— Nu mai merge la şcoală... hîrîi el în silă.

— De aceea te şi întrebam. L-ai retras de la şcoală. De ce nenoroceşti viaţa flăcăului? Doar vrea să înveţe. E un băiat capabil. În ziua de azi trebuie să cunoşti liniile orizontale şi verticale, chiar şi pentru a pune cartofii după metoda cuiburilor în pătrat. S-a isprăvit cu viaţa neştiutoare a ţăranului, tovarăşe Semenciuk! Chiar de mîine să-ţi trimiţi iar băiatul la şcoală, m-ai înţeles? Şi îl privi ţintă pe Semenciuk cu ochii ce se îngustaseră. Ei, ce mai aveţi de gînd să construiţi? întrebă Kliuciariov după un minut. O baie? O creşă? O clădire pentru sediul colhozului?

— Cocina noastră de porci va fi straşnică! se lăudă grăbit Snejko, cu un sentiment de uşurare. În

toată regiunea n-o să mai fie una la fel! Nici n-o să se compare cu Bratici.

— Vi se pare aşa fiindcă n-aţi văzut nimic în afară de Gorodok, iar în jurnalul cinematografic n-aveţi încredere.

— Deocamdată ne facem cunoscuţi în raion, răspunse modest Snejko, adăugînd şiret şi visător: Ne-ar mai trebui vreo cincizeci de metri cubi de lemn şi ceva plăci de ardezie.

— Plăci de ardezie o să vă dăm noi, lemnul îl veţi primi din Republica Karelo-Fină, glumi Kliuciariov. N-au plecat acolo nişte oameni de la voi din sat? O să vă taie ei lemne.

Snejko se scărpină în cap cu un aer încurcat şi toţi începură să se agite din nou: la tăiatul lemnelor ar fi trebuit să plece unsprezece oameni şi nu se duseseră decît trei. Delegaţii veniţi să-i ia în primire stăteau degeaba, aşteptînd să se completeze numărul.

— Păi cum vine asta? De construit vreţi să construiţi, dar de tăiat lemne nu? Aţi început să trăiţi bine la Bolşanî, să cîştigaţi milioane, dar trebuie să vă mai gîndiţi şi la alţii. Pe-aici pe-aproape nu se poate să tai pădurea; ar însemna s-o dădăceşti după aceea o sută de ani ca să crească la loc. Pe cîtă vreme în regiunile de la miazănoapte sînt păduri de netrecut. Trebuie să înţelegem rosturile întregului stat ca să putem lucra planificat.

Snejko se întunecase din nou la faţă.

— Motorul nostru, Feodor Adrianovici, zace într-o rînă. Trebuie stăruit pe lîngă S.M.T. să-l pună pe roate...

Kliuciariov zîmbi din nou.

— Şi cîţi inşi aţi trimis la cursurile de tractorişti? Iar nici unul? Credeţi că o să vă trimită tractorişti prin poştă de la Moscova şi Leningrad? Poate socotiţi că şi vacile vor fi curînd fabricate tot în uzine? Nu, tovarăşi bolşîneni, nu aşa! Se vede treaba că din hotărîrile plenarelor citiţi numai părţile în care se

spune că viaţa trebuie să ajungă mai bună! Dar cum să ajungă mai bună, asta nu vă priveşte.

Din pricina fumului, în cameră plutea o pîclă albăstrie. Ardeau două lămpi, împrăştiind şi ele căldură. Kliuciariov făcuse de cîteva ori aluzii că oamenii ar trebui să se şi odihnească, dar nimeni nu pleca. Se uitau la el fără să-l slăbească din ochi, cu sete, cu bucurie, fără umbră de sfială: se vedea că toţi îi simţiseră lipsa.

— Ei, alte pretenţii nu mai sînt? Grudik, cînd ai fost ultima dată la cinematograf? Dar tu, Cikailo?

Cikailo se sculă, ţinîndu-se de scaun.

— Cînd mi-am făcut armata, tovarăşe secretar.

— Or fi biletele prea scumpe? Atunci cumpăraţi din partea colhozului o reprezentaţie cu o sută cincizeci de ruble şi vindeţi locurile ieftin. Ehei, trăiţi plicticos, nu vă duceţi la cinematograf, nu vă abonaţi la ziare...

— Ba ne-am abonat. Toţi brigadierii, toţi şefii de echipă...

Kliuciariov fu chemat la telefon; cîte unul începuse să se îndrepte cam în silă spre ieşire, fără să-l mai aştepte să se întoarcă, cînd se pomeniră cu Blişciuk în odaie. Ochii lui păreau de plumb, buzele îi tremurau în acea deznădejde a omului beat, jignit fără scăpare.

Fără o vorbă oamenii se dădură în lături din faţa lui.

— N-ai să încasezi tu prima mea pentru in! începu el de-a dreptul să zbiere la Snejko. Eu am muncit, şi tu s-o bagi în buzunar? Aşa crezi tu c-o să meargă?

Îşi croia drum, venind tot mai aproape de masă, beat, mărunt, aducînd cu o ciupercă, purtînd o şapcă turtită pe creştetul capului.

— Dar tu de ce s-o primeşti? Pentru că ai călcat statutul?

— Am muncit, m-am străduit.

— Ai luat mită, ai dus-o într-o beţie!

Snejko sărise şi el în picioare, mare, puternic, cu

chipul palid ; ochii lui uimitor de frumoşi, tiviţi de linia sprîncenelor late, mobile se încruntaseră întunecaţi.

Blişciuk tremura, de parcă ar fi fost cuprins de friguri : se cunoştea că acum nu-i mai păsa dacă avea o vină mai mult sau mai puţin.

— Am băut din banii mei !

— Ba din banii colhozului !

— Da' eu berbeci n-am tăiat ! rînji Blişciuk cu ură.

Acum se înfurie şi Snejko. Îl cuprinse turbarea. Dacă n-ar fi fost masa largă dintre ei şi odaia ticsită de lume, s-ar fi năpustit unul asupra celuilalt.

— Şi ce, eu am tăiat ? Cît timp nu mi-am avut aici familia, am cumpărat de la colhoz, ca şi tractoriştii, cu opt ruble kilogramul ! Tu... tu...

Kliuciariov se întoarse de la telefon şi se opri în faţa lui Blişciuk, cu paltonul lui larg descheiat la piept.

— Las-o mai moale, Blişciuk ; ancheta nu s-a sfîrşit încă. Dumneata poţi să nimereşti şi la închisoare, ţi-o spun cu toată seriozitatea, nu te mai gîndi la prime. Ai băut...

— Şi am să mai beau ! continuă să răcnească Blişciuk, pierzîndu-şi cu totul cumpătul, deşi se ferea instinctiv să-l privească pe Kliuciariov în faţă. Am să stau la închisoare cît o fi nevoie, iar peste cinci ani am să ies şi am să beau din nou...

Dialogul urmă fără şir, nebuneşte, deşi Kliuciariov vorbea cu glas domol.

— Hai să mergem la club, la repetiţia corului, spuse el deodată, făcînd semn lui Snejko să-l urmeze. După el se urniră şi ceilalţi, turburaţi şi ferindu-se să se uite la fostul preşedinte.

Rămas singur, acesta se dezmetici, gemu şi se prăbuşi greoi pe un scaun, strîngîndu-şi obrazul în palme.

Clubul de la Bolşanî era mare, foarte frumos, dar cufundat în semiîntuneric, luminat fiind doar de

niște lămpi cu gaz. Într-o sală, tineretul dansa în sunetele unui acordeon și ale unei dairale. În cealaltă, Vasili Moroz dirija corul. Acum, abia se uită la Kliuciariov. Acesta înțelese și se trase la o parte.

Lămpile de prin colțuri clipeau de suflul atîtor glasuri. Coriștii stăteau în semicerc. În față se aflau elevele, concentrate, ca la un examen, în spate flăcăii și chiar cîțiva vîrstnici bărboși; se cînta cu osîrdie, toți ochii fiind ațintiți la mișcarea mîinilor dirijorului. Sima Ptița, solista, cu ochii larg deschiși, nu-și desprindea privirea de pe Moroz, ca și cum întreaga ei viață, toată fericirea ei ar fi atîrnat de acum înainte de străinul cu păr bălai.

Kliuciariov se simți cuprins de un sentiment de duioșie. Cum ar fi vrut să fie în locul ei! Totodată, își dădu limpede seama că n-ar putea exista în viața lui nimic pe care să nu fie gata să-l jertfească, pentru ca această generație, care îi urma, să fie fericită, liberă și mîndră de ea însăși.

De ce tinerețea ne este atît de dragă tuturor?

De pretutindeni se întind spre ea mîini de ajutor și de sprijin. Tinerețea e speranță. Ceea ce ne este drag în ea sînt minunile pe care poate să le săvîrșească. Credem în culmile pe care le va atinge. Îi însoțim pașii cu o privire dezinteresată și blîndă: „Mergi, mergi înainte! Ceea ce nu ne-a izbutit nouă (și oricui i se întîmplă să nu-i izbutească ceva în viață) vei cuceri și vei dobîndi tu. Vei fi slăvită, vei fi iubită, vei fi întreprinzătoare..."

Kliuciariov, om de treizeci și șapte de ani, hărțuit și copleșit de treburi, se uita acum la Sima cu o emoție aproape de părinte... „Iată că și tu treci acum în rîndul vîrstnicilor, Feodore! se gîndi el cu tristețe, dar și cu mîndrie. Iată că și tu, tovarășe dragă, răspunzi de tot ce-i pe lume!"

Întoarse capul spre Snejko. Acesta ședea abătut lîngă perete; gura lui mare, clar conturată, era strînsă puternic.

— Hai, hai, liniştește-te, Nikolai Grigorevici, spuse secretarul comitetului raional, punîndu-i mîna pe umăr. Să mergem, să stăm un pic şi noi de vorbă.

Cînd Nadejda, nevasta lui Snejko, le deschise, se cunoştea că atunci sărise din pat: îşi băgase picioarele desculţe în pîslari.

— Feodor Adrianovici! strigă ea mirată, frecîndu-şi ochii. Şi bărbatul meu nici nu m-a vestit!

Tăie în grabă nişte roşii într-o farfurie adîncă, apoi aşează totul buluc pe masă: ouăle, mierea, carnea sărată şi începu să se plîngă:

— Credeţi ce vreţi, dar dacă el se sfieşte să vă vorbească, am să vă spun eu cum stau lucrurile! Doar nu l-aţi trimis aici ca să rîdă lumea de el! Nevasta lui Blişciuk nu numai că îl ocărăşte mereu, dar nici pe mine nu mă slăbeşte! Băiatul lor mai mare zvîrle cu pietre în băieţelul nostru, mi-e şi frică să-i dau drumul singur în curte...

Kliuciariov asculta, clătinînd din cap şi privind în jur. Casa avea tavanul jos, din bîrne, ferestre mici, încărcate cu diferite plante în ghivece; cîteva poze din *Ogoniok* erau prinse cu piuneze pe pereţi.

„E cam sărăcăcios la ei, n-au nimic frumos în casă, îşi spuse Kliuciariov. Şi cînd te gîndeşti că prin capitalele noastre atîţia pictori stau şi lîncezesc tăind frunze la cîini, întrebîndu-se ce fel de pictură să facă! Iar în raion nu-i chip să cumperi un tablou bun. Oamenii de pe aici nici n-au văzut încă aşa ceva..."

— Aşa-i, Feodor Adrianovici! îngînă în cele din urmă şi Snejko. Luaţi-l pe Blişciuk de pe capul meu! Ştiu că vi-e milă de el, dar daţi-i atunci vreo sarcină în altă parte. Să înceapă şi el o viaţă nouă...

— Eu socotesc că-i mai bine să-şi încheie întîi socotelile cu cea veche. Şi apoi eu nu-l pot duce de mînă; trebuie să plece din Bolşanî pe propriile lui picioare, ca un om în toată firea.

— Cînd mai vreţi să ajungă ăsta om! mormăi Snejko.

— Nu-i nimic ; aşteptăm. Va suferi, şi îşi va veni în fire. Acum votca îi pare cu siguranţă mai amară ca muştarul ; nu bea decît din îndărătnicie.

— Aşa sînteţi dumneavoastră, Feodor Adrianovici ; îi credeţi întotdeauna pe oameni mai buni decît sînt ! strecură iarăşi Nadejda. Bruma de somn cu care sărise din pat se spulberase în timpul acestei discuţii aprinse.

— Nu-i adevărat ! se supără deodată Kliuciariov atît de tare, încît vîna de la frunte i se umflă. Nu vreau să-i cred mai răi, asta-i !

3

...Nu ! Anul n-are trei sute şaizeci şi cinci de zile ! Are mii şi mii, dacă inima e în stare să bată într-un astfel de ritm. Nici soarele nu răsare numai o dată pe zi deasupra Bolşanilor. Răsare de cîte ori ochii Simei se întîlnesc cu aceia ai învăţătorului celui nou.

Vine la el seara, în şcoala pustie, unde s-a lipit la geamuri hîrtie albă, groasă, astfel că nici un sunet nu răzbate afară, şi amîndoi stau cîte un ceas, ba chiar şi două aplecaţi deasupra caietelor de note muzicale.

Ciudat om mai e Vasili Emelianovici ! De obicei e sfios, roşeşte adesea, chiar la lecţii, cînd vreun elev începe să se încurce — lucrul acesta i-l povestise Simei fratele ei, din clasa a şasea. Dar cît de sever şi de rece e cu Sima, cît de poruncitor ştie să dea din mînă la repetiţiile corului şi, lucru ciudat : atunci toată lumea se teme de el. Cît despre Sima, ea îngheaţă pur şi simplu de frică, dacă ia greşit o notă !

Fusese întotdeauna socotită cea mai bună cîntăreaţă din Bolşanî şi se obişnuise cu acest renume, dar Vasili Emelianovici parcă nici nu luase în seamă faima ei.

— Dumneata trebuie să studiezi, îi spusese el cu un ton mai curînd de dojană decît de laudă, chiar de la prima repetiţie a corului.

Dmitro Mîşniak, logodnicul Simei, îi aruncase o privire cumplit de jignită, dar învăţătorul ridicase mîna fără să spună o vorbă, şi Mîşniak împietrise cu degetele pe clapele acordeonului.

Dmitro şi Sima erau socotiţi de toată lumea o pereche potrivită.

— Cînd se vor lua, îşi vor clădi din cîntece o casă şi tot din cîntece se vor îndestula, se spunea despre ei în sat.

Sima nici n-avea nevoie de un tovarăş de viaţă mai bun decît Dmitro Mîşniak. Dar era limpede de ce începuse să se ducă seara la şcoală, uitînd de plimbări şi de cinematograf : se pregătea sărbătoarea cîntecului, şi Sima urma să execute un solo.

Mîşniak nu se mai mira de cuvintele noi ce se strecurau adesea printre vorbele obişnuite ale Simei. Şi numai o dată, întărîtat de glumele cu tîlc ale celorlalte fete, păşise peste pragul cancelariei şcolii, tropăind ameninţător cu cizmele. Dar după ce stătuse vreo jumătate de ceas într-un ungher ascultîndu-i, se încredinţase iarăşi că nu era nimic adevărat şi că cei doi lucrau. Sima studia solfegiul. Şi Dmitro încercase deodată un sentiment atît de neplăcut ascultînd solfegiul, care ba şiroia ca un pîrîu, ba se întrerupea brusc de la primul semn al mîinii învăţătorului, încît se ridicase şi plecase fără să-şi ia rămas bun, nedîndu-şi nici el bine seama ce i se dezvăluise în acea clipă.

Între timp, vîntul purta prin Bolşanî primele frunze de toamnă.

Şi numai cînd Vasili Emelianovici avea vreo consfătuire pedagogică, sau cînd seara îi era ocupată cu treburi de-ale şcolii, Sima venea ca şi înainte la club şi se aşeza printre prietenele ei şi lîngă acordeonist. Acum însă clubul nu-i mai plăcea.

— Trebuie să ne rugăm de preşedinte să se cumpere la Minsk un pian, spunea ea. Atunci am putea învăţa şi romanţe. Studiem una acum cu Vasili Eme-

lianovici, îi zice: „În toiul balului zgomotos, din întîmplare". Vreţi să vă învăţ şi pe voi s-o cîntaţi?

Şi, cu siguranţă, pentru prima oară în istoria muzicii ruse de cameră, textul atît de intim al contelui Alexei Konstantinovici Tolstoi fu cîntat în cor. Dar romanţa era executată aşa cum se cuvenea: din suflet, cu reculegere şi tristeţe.

Lumea ştie să cînte la Bolşanî! Nu degeaba sînt în sat nume ca: Ptiţa, Cij, Peveţ [1]...

Chiar înainte de sărbătoarea cîntecului, Vasili Emelianovici spuse Simei, ferindu-şi privirea, că aveau un mare ghinion: rămăseseră fără acordeonist. Fără să ştie nici ea de ce, nu-i puse nici o întrebare despre asta profesorului, rămase pînă la sfîrşitul lecţiei, apoi fugi să-l caute pe Mîşniak. De data aceasta însă, nu-i fu uşor să dea de el: oricît trăgea Sima cu urechea, nu se auzeau nicăieri trilurile acordeonului.

Se întîlniră pe neaşteptate în uliţa întunecată. Cîinii lătrau surd şi nici o stea nu lumina deasupra lor.

— Dmitro, vii la serbare la Gorodok? îl întrebă ea din capul locului.

— Nu, spuse el după o clipă de tăcere, şi-i întoarse spatele.

Şi, plecînd, îi strigă:

— Mi-am şi vîndut acordeonul. De-acum înainte să-ţi cînte învăţătorul!

4

Jenia Vdovina o cunoscu la Bratici pe Sima, care venise acolo pentru o zi.

Era un început de seară, soarele asfinţise, dar totul era încă luminat de norii trandafirii. Jenia şedea pe ceardacul cald şi trăgea cu urechea la cîntecul de

[1] Ptiţa — pasărea; Cij — scatiul; Peveţ — cîntăreţul. (N. red.)

leagăn cu care bunicuţa Melania îl adormea pe Volodeaşka (nici Liubikov, nici nevastă-sa, Şura, nu erau acasă).

A-a-a !
Na-ni-na !
La bunica-n balconaş
A ţuştit un motănaş
Cu lăbuţele-nghеţate —
Plînge pe nerăsuflate :
„Unde să mă încălzesc,
Lăbuţa să-mi dezmorţesc ?"
„Drept pe-o plută fugi de zor,
Că-i mai cald ca pe cuptor !"

Cîntecul părea nesfîrşit, ca o panglică. Dar pe această panglică se înfiripau mereu alte şi alte desene :

Aolică, lele !
Stol de păsărele
Cu roşi ciuboţele
Pe porţile mele !

Jenia ţinea pe genunchi un carneţel deschis. Din cînd în cînd nota o strofă, apoi rămînea din nou nemişcată, cu ochii pe jumătate închişi sau urmărind jocul luminii pe nori.

Nalbele înalte îşi rezemau capetele rotunde, trandafirii pe gardul de nuiele. Din grădină venea o mireasmă tare de izmă.

Jenia se uita la şesul presărat cu dîmburi şi se gîndea — ce gînd simplu ! — că, firește, cîntecele nu trăiesc pe hîrtie, nici în voluminoasele culegeri deasupra cărora şezuse aplecată doi ani de zile în bibliotecile Moscovei, ci în primul rînd pe pămîntul unde sînt cîntate.

Hai, mîndruţo, fata mea !
Buzişoare — acadea,

Obrăjorii — miere albă,
Ochişorii — argint de salbă !

asculta ea zîmbind.

Şi deodată tulpinile înalte de deasupra gardului fură date pe nesimţite la o parte cu amîndouă mîinile de o fată cu părul bălai, cu o băsmăluţă albă şi obraji tot atît de trandafirii ca şi nalbele.

— Bună ziua la dumneavoastră, spuse ea după obiceiul localnicilor.

Bunicuţa Melania ieşi în ceardac.

— Ai venit, fino ? mîrîi nu prea prietenos bătrîna. De azi-dimineaţă eşti la Bratici, şi abia acum ţi-ai adus aminte de rude ?

— Ei, năşico ! începu fata din capul locului să rîdă şi să sări gardul, îmbrăţişînd fără sfială pe bătrînă şi întinzîndu-i darurile într-o bocceluţă legată în cruce.

— Fina mea ştie şi ea cîntece, spuse cu mîndrie Melania, întorcîndu-se spre Jenia, dar nu mai multe ca mine...

— Ba uite că acum ştiu mai multe, nănaşă ! răspunse şiret Sima, uitîndu-se curioasă pe sub gene la Jenia. V-am văzut la şcoala noastră, cu Vasili Emelianovici, îi spuse ea sfios.

În timpul mesei anunţă pe bunicuţă că-i aduce salutări de la toţi cei din Bolşanî şi pe urmă se apucă să înşire noutăţile care o puteau interesa pe bătrînă.

— S-a amestecat pelinul cu iarba, un moşneag s-a însurat cu o fată tînără, spuse dezaprobator baba la o vreme şi căzu pe gînduri.

— Ai ajuns' şi tu la vremea măritişului, Serafimo, spuse ea deodată solemn, sculîndu-se de la masă şi intră în odaia de alături, după perdeaua de stambă înflorată, poftindu-le cu un gest pe amîndouă fetele să vină după ea.

Deschise un cufăr din lemn de pin cu înfloriturî de tablă — din care se răspîndi o mireasmă din vremuri de demult. Cufărul era plin cu vrafuri de îmbrăcăminte din pînză şi lînă ţesute în casă.

— Nu te am decît pe tine, şopti ea întristîndu-se, pentru mine n-are rost să le ţin. Ia-le, să-ţi poarte noroc cînd ai să te măriţi. Tinereţile mele s-au dus; am fost ca un trandafir roşu şi iacă-mă ca un mesteacăn alb.

Făcu un gest de deznădejde cu mîna şi începu să scoată cu băgare de seamă pe laviţă cămăşi de pînză cu gulerul închis într-o parte, cu un şnur roşu petrecut prin el; jiletci de postav cu nasturi de metal, cărora li se spune „krîmzelka"; haine de stofă cenuşie, cu garnitură de piele la manşete; brîuri late, lungi de-ţi cuprindeau de mai multe ori mijlocul, din lînă roşie şi albastră, cu desene şi ciucuri (un astfel de brîu slujea, adesea, cîtorva generaţii de polesieni); şepci, aducînd cu un trunchi de con, cu marginile îndoite în sus şi numite „marghelka"; apoi găteli femeieşti — adiind tristeţe! — sortite de babă să fie zestrea Simei: cămăşi cu umeri laţi şi manşetuţe strîmte, fuste de pînză groasă, jachete cu ceaprazuri — sau cum se spune în partea locului: — „kitlice" — şi chiar o „namitka": un ştergar îngust cu ozoare la capete. Pe timpul bunicuţei se punea pe cap o sită mică, de vreo zece centimetri, şi namitka se lega pe deasupra în aşa fel încît vîrfurile ei stăteau răsucite în sus ca nişte corniţe.

Sima se uita turburată la această comoară, care îşi mai pierduse din strălucire.

— Le iei acum, sau mai tîrziu? o întrebă serioasă baba, gata să-i facă bocceaua.

— Mai tîrziu, răspunse grăbit Sima, sărutînd-o zgomotos pe Melania pe ochii mult adînciţi în orbite. Se aşezară pe ladă, cuprinzîndu-se strîns cu braţele; bunica îşi lipi capul ei sfrijit de umărul Simei.

— Urzică îmi este culcuşul, lacrimi sărate îmi sînt hrana... mormăi ea, clipind fără să-şi ia ochii de la o băsmăluţă de pînză, de care o lega o amintire din vremuri de mult trecute. Aşa mi-am trăit eu viaţa, fetiţele mele: ca o frunză desprinsă... Cînd eram logo-

dită, dumnealui îmi spunea Malaşa. La logodnă, cu basmaua asta albă mi s-au legat mîinile. Iar după ce m-am măritat: „Hei, adu-mi cutare sau cutare!“ După primul copil a început să-mi spună mamă. După aceea, bunică. Şi cînd trăgea să moară, şedeam şi plîngeam. „De ce plîngi?“ m-a întrebat. „Mi-e ciudă, i-am răspuns. Am trăit o viaţă întreagă împreună şi nu mi-ai spus niciodată pe nume.“ S-a întors pe cealaltă parte, şi a murit aşa, fără să spună o vorbă.

În odăiţa aceasta mică şi ferită, noaptea cobora mai devreme decît în restul casei locuite de Liubikovi; nalbele purpurii mai ardeau ca flacăra dincolo de ferestre, pe cînd aci cele trei femei şedeau tăcute în semiîntuneric şi nu mai puteau desluşi ozoarele de pe bluzele şi şorţurile încă întinse pe laviţe.

Ai fi zis că însăşi vechea Polesie privea sperios din cufărul ros de cari. Ei, dar la naiba namitcele cu desene, ca şi cîntecele, în care erau mai multe lacrimi decît bucurie!

Jenia caută prin întuneric mîna Simei şi o strînse. Aceasta îşi ridică ochii blînzi, îngînduraţi:

„Da, aşa se trăia, părea să spună privirea ei. Dar eu? Ce are să se întîmple cu mine?“

— Ai să fii fericită! răspunse cu multă convingere Jenia. Draga mea Sima, cu tine, ca şi cu mine, lucrurile stau cu totul altfel.

O cuprinse deodată o senzaţie turburătoare de fericire, care nu putea fi asemuită cu nimic: trăim într-o ţară bună! Chiar şi în vremurile cele mai grele, strălucirea steagului roşu o învăluie. Azi n-am trecut încă pragul. Ne aflăm în faţa uşii viitorului, dar culoarea şi mireasma lui se pot desluşi de pe acum prin ceaţa dimineţii.

O clipă Jenia se simţi mai mare şi mai deşteaptă decît în realitate: era doar răspunzătoare pentru Puterea Sovietică faţă de această fată polesiană născută într-o altă lume, străină nouă!

Se simţi parcă înăbuşită în odăiţa pătrunsă de mi-

reasma ierburilor uscate şi a hainelor vechi. Se ridică şi dădu la o parte perdeaua de stambă.

— Hai, Sima, să cîntăm un cîntec frumos pentru bunicuţa, propuse ea. Dar încet, încet de tot, ca să nu-l trezim pe Volodeaşka.

...Mai tîrziu, stînd amîndouă întinse pe cearşaful de pînză groasă, înălbită, de sub care curgeau pe duşumea fire galbene de paie, Sima şi Jenia ascultau la fel de încordat cum în difuzorul din odăile Liubikovilor au vuit mai întîi îndelung automobilele din Piaţa Roşie, apoi cum orologiile începură să-şi bată sferturile de oră, după care primul dangăt al miezului nopţii a răsunat încet, cu greutate, ca ciocanul pe nicovală. Sima îşi îndoia pe rînd degetele numărînd: unu, doi, trei... Cînd ajunse la al şaselea dangăt, Jenia oftă adînc şi căzu pe gînduri. Orologiul mai bătea, dar ea nu mai asculta. Se întreba dacă Kliuciariov avea să vină s-o ia a doua zi, cum îi făgăduise, şi dacă la ceasul acela Kostea Sosnin se pregătea de culcare, sau tot mai era copleşit de treburi.

În ajun hoinăriseră mult prin sat, şi numai cînd megafonul de pe stîlpul înalt de lîngă administraţie transmisese bătaia de adio a orologiului, Kostea se oprise şi atinsese mîna Jeniei.

— Dacă nu vrei să rămîi la Bratici, nici nu trebuie, spusese el înciudat. Sîntem oameni mîndri, n-o să te rugăm. Făgăduieşte-mi însă un lucru: de cîte ori vei auzi în Piaţa Roşie acest dangăt, numără cinci lovituri, şi la a şasea gîndeşte-te la noi, polesienii. Nu-i chiar atît de greu. Făgăduieşti?

— Da, făgăduiesc, se învoise cu toată seriozitatea Jenia.

— Şi cine te aşteaptă acolo, în Moscova dumitale? izbucnise Kostea, de data aceasta cătrănit rău.

Jenia zîmbea cu un aer vinovat.

— Iubeşti pe cineva, Sima? întrebă ea deodată, lipindu-şi obrazul de umărul fetei. O întrebă aşa,

cum n-ar putea întreba o mamă sau o soră mai mare, ci numai o fată de aceeaşi vîrstă.

Sima stătea lungită, fără să scoată o vorbă, cu privirea pierdută aţintită asupra peretelui.

Pe masă începu să-şi dea duhul lampa cu fitilul coborît (stîlpii pentru instalaţia electrică abia se aşezau prin Bratici). Dincolo de perete, Şura îl dojenea cu glasul coborît pe Liubikov al ei pentru nu ştiu ce vină, şi el îi răspundea prietenos, resemnat, recunoscînd puterea acestei femei mărunţele asupra lui.

Jenia scoase o mînă de sub pătură şi, prefăcîndu-se că-şi aşază şuviţele de păr după urechi, mîngîie uşor părul Simei. O vedea pe Sima cum îşi descleşta buzele, apoi deodată le strînse din nou, lăcătuindu-şi vorbele. În cele din urmă, fata smiorcăi parcă pe nas şi pe gură, se întoarse şi o cuprinse încrezătoare pe Jenia cu amîndouă braţele...

Oricît te-ai ascunde de tine însuţi, tot vine o clipă în care trebuie să-ţi faci o dată curaj şi să arunci o privire în propria ta inimă. Şi Sima privi în ea cu ochii prietenei sale...

5

Începură să şuiere vînturi atît de sfîşietoare, să vuiască ploi atît de crunte, ca şi cum ar fi fost toamnă tîrzie, o toamnă întunecată, şi nicidecum însorita lună august.

Un mesteacăn mărunt, vînjos ca o mînătarcă îşi clătina crengile lîngă ceardacul Simei. Stropi mari zburau parcă azvîrliţi cu pumnul, de pe frunzele lui, ca de pe nişte palme mici ; se zvîrcolea tot, aplecîndu-şi capul ciufulit în toate părţile, ca şi cum n-ar fi găsit nicăieri nici mîngîiere, nici adăpost.

Iarba rece, încurcată de ploaie se aşternea la pămînt, şi numai tulpinile înalte ale romaniţelor, cu flo-

rile lipite laolaltă o mai plesneau peste picioare pe Sima cînd trecea prin curte.

Le rupea distrată, mîngîind cu degetul miezurile lor fără strălucire, pătrunse de apă şi deodată începea să le smulgă grăbit petalele : „Mă iubeşte, nu mă iubeşte, mă va săruta...“

Ploaia se dezlănţuia cu o furie turbată, dar fata rămînea clipe întregi nemişcată în mijlocul curţii, dîndu-şi pe spate capul şi lăsînd apa să-i scalde chipul ce zîmbea fericit.

Cerul îmbrăcat cu nori de un cenuşiu-deschis se tălăzuia năvalnic deasupra capului ei. Şi i se părea că de şi-ar desface braţele, ar zbura şi ea în jurul întregului glob, mai uşoară decît pulberea aceasta de apă.

Dragostea seamănă cu marile zguduiri, cu pornirea gheţurilor. Toată iarna rîul doarme liniştit, alinat sub gheaţa albastră. Peştii somnoroşi înoată în adîncul lui, fără să-i turbure liniştea cu plescăitul lor. Orice vînturi ar zbura peste cîmpii, orice zăpezi ar frînge copacii sub greutatea lor, rîul doarme.

Ah, ce dulce e să pirotești iarna întreagă, după ce ţi-ai potrivit sub cap ţărmul moale !

...Şi deodată, într-o zi, gheaţa se sparge, de parcă ai rupe un percal tare. Sloiurile despicate se învîrtesc cu răsunet, cîmpuri de zăpadă sînt tîrîte de curent în josul apei... Viaţa ce se statornicise începe să urmeze alte legi.

Poate că şi dragostea tot aşa îl schimbă pe om ? Inima i se face încăpătoare şi plină de simţire, toată firea lui se umple de o putere darnică, şi cu cît dă mai mult, cu atît mai mult îi rămîne. Nu e nimic pe lume care să-i întreacă puterile ; e ca şi cum ar alerga în frunte cu steagul, ştiind, fără să întoarcă vreodată capul, că toţi se vor ridica şi vor veni pe urma lui.

Alături de o dragoste adevărată nu mai rămîne loc pentru nici un alt sentiment, nici măcar pentru gelozie. Gelozia e un început de îndoială, e o dragoste care a primit un pumnal între umeri.

Cînd însă dragostea e sănătoasă, nici un gînd de viclenie nu-i poate turbura limpezimea, fiindcă toată e îndreptată, ca o rază de soare, spre omul iubit. Nu-i trebuie nimic, afară de gîndul dătător de fericire că omul acela trăieşte — atît de plină de abnegaţie este dragostea, fără măcar să-şi bănuie această abnegaţie a ei.

S-a isprăvit cu ceea ce a fost vechi, începe noul, şi lucrul acesta era limpede pentru Sima.

Nu însemna însă că îi era lehamite de întreaga ei lume dinainte sau că acea lume ar fi rămas undeva departe, în urmă. Nu, ci ea se luminase de o lumină nouă. Lucrurile cele mai obişnuite, cu care se deprinsese în traiul ei zilnic, îi apăreau acum scăldate parcă într-o strălucire de fulger; le înţelegea cu totul altfel. Ştia atît de limpede cum trebuia să trăiască de acum înainte, încît numai gîndul acesta făcea să-i bată inima mai tare. Trebuia să ajungă cea mai bună, cea mai harnică, cea mai frumoasă şi — da! — cea mai vestită. Vestită pe întregul raion! Pe Vasili Emelianovici îl cunoştea doar tot raionul. Sima încă nu hotărîse cum va realiza toate acestea, dar că va izbuti să le realizeze nu avea nici un fel de îndoială, fiindcă Vasili Emelianovici era demn numai de o astfel de fată, cea mai destoinică din lume, şi nu el era de vină că Sima se îndrăgostise de dînsul.

Lucru ciudat, Sima nu se întreba niciodată dacă învăţătorul o iubea sau nu. N-avea timp pentru aşa ceva. Îşi cheltuia toate puterile sufleteşti ca să ajungă demnă de a-l iubi.

Mai înainte se grăbea să se ducă la plimbare pe uliţa mare a satului, schimbîndu-şi doar basmaua şi încălţămintea, după ce-şi arunca cu zgomot lîngă pat cizmele de muncă. Acum rămînea mai des acasă, făcea rînduială, freca duşumelele cu peria pînă ajungeau mai albe ca nisipul de rîu, iar geamurile spălate de ea luau o strălucire de diamant. Vasili Emelianovici nu venea niciodată în casă, trecea doar prin faţa porţii. De alt-

fel Sima nici nu se temea că ceva ar fi putut să nu-i placă în casa maică-si. În ea se trezise pur şi simplu nevoia de neînfrînt ca totul în jurul ei să fie limpede, curat, frumos.

— Mai dormi, îi spunea maică-sa, voind s-o mai cruţe de osteneală, privind cu o milă tainică chipul ei strălucitor de parcă ar fi fost stropit cu suc de coacăze de pădure.

Sima clătina din cap şi se uita la mama ei cu acelaşi zîmbet îngăduitor, cu care privea lumea întreagă.

— Nu, răspundea ea. Nu-s obosită.

Mama n-o întreba nimic, dar seara, dacă fata nu era acasă, stătea îndelung de vorbă, pe ocolite, cu Mîşniak.

— Măcar pe mine să nu mă uiţi, Dmitro, îi spunea ea cu glas plîngăreţ, întîlnindu-l pe uliţă. Treci pe la noi pe seară. Să-mi mai spargi ceva lemne, sau aşa, să mai stăm de taină... Vii ?

— Viu, răspundea Mîşniak, cu ochii plecaţi. Îşi oblojea jignirea şi gelozia cu aceeaşi grijă cu care îşi purtase pe timpuri mîna bandajată. O încălzea în suflet şi o creştea zi de zi. Tonul duios al mătuşii Paraska îi răscolea însă ceva în piept şi, ascunzîndu-şi bucuria care zvîcnea o clipă, flăcăul venea din nou la ele în casă şi şedea îndelung acolo, cuprinzînd cu o privire de bun rămas pereţii, laviţele, ghetele scîlciate ale Simei, de lîngă prag...

— Că te-nsori sau nu cu ea, asta-i treaba Celui de Sus, fiule, spunea cu tristeţe mătuşa Paraska, dar nu uita că voi aţi crescut împreună ; îi eşti ca un frate : pe cine altul să întreb ? Şi, uitîndu-se de aproape la chipul lui, şoptea neliniştită : Învăţătorul... spune-mi, Mitenka, n-are să-şi bată joc de Sima noastră ? Cum e, băiat bun ?

Mîşniak se aprindea, se răsucea pe laviţă, muncit de alean, dar, văzînd că ochii Paraskăi se umpleau de lacrimi, răspundea cinstit, cu suferinţă în glas, storcînd din el cuvintele ca pe nişte cărbuni aprinşi :

— Nu plînge. E om bun... lovi-l-ar holera !

Într-o zi, Sima îl găsi pe Mîşniak în casă. Nu se miră şi îi dădu prietenos bună seara : simţea nevoia să fie bună cu toată lumea.

Sima era într-o jacheţică roasă la cusături şi bulgări de lut îi rămăseseră prinşi de cizme ; venea de la fermă, nu de la şcoală — Dmitro îşi dădu de îndată seama şi inima i se uşură un pic.

— Mamă, mi-e foame ! spuse ea din prag, cu glasul ei limpede, plină de zîmbet.

Sima era în orice clipă gata să se veselească, să rîdă cu hohote, ca şi cum nici nu s-ar fi simţit vinovată de ceva. Mîşniak se mulţumi să ofteze : ce puteai să-i faci ?

— Ia spune-mi, Dmitro, de ce stă tractorul pe brazdă în lanul din spatele cimitirului ? A ieşit să dezmirîştească şi a încremenit. L-au durut picioarele ? îl întrebă de-a dreptul Sima, încă înainte de a-şi desface basmaua.

— Nu-i tractorul meu, răspunse el scurt, silindu-se să se încrunte. Brigada mea e la Luciosî, ştii bine.

— Ei, şi ce e dacă ştiu ? Sau poate că Bolşanî ţi se pare acum un sat străin ? La Expoziţie n-ai fost trimis primul de la S.M.T. ? Pe mine nu m-au trimis încă. Dar o să mă trimită, asta s-o ştii !

— Atunci mă duc să văd, spuse resemnat Mîşniak, sculîndu-se de pe laviţă.

— Stai jos. Am întrebat doar aşa.

Mîşniak se lăsă bucuros jos.

— Poate mergem la cinematograf, Sima ? întrebă el după un timp de tăcere, prinzînd curaj.

Fata clătină din cap.

— În zori trebuie să mă duc iar la fermă.

— Păi abia ai venit ! Doar te-a schimbat Dunka Peveţ, se rugă de ea maică-sa. Doamne, nu poţi să trăieşti şi tu ca oamenii ?!

Chipul îi era ameninţător, ca şi cum ar fi vrut să spună : „Rabd eu, rabd, dar..." Sima îşi ridică sprîncenele cu un aer de suferinţă, îşi încruntă puţin privirea

ei drăgălaşă, şireată şi Dmitro îi luă numaidecît partea.

— Mătuşă Paraska ! exclamă el aprins. Dacă trebuie, trebuie, ce să mai vorbim !

Mama făcu un gest a lehamite.

— Atunci pleacă şi tu de-aici. Serafima trebuie să se culce. Cît a mai rămas din noapte ?

— Acuşi, mamă, numai să spun lui Dmitro...

Sima vorbea repede, îmbulzindu-şi cuvintele, aproape la fel de deschis ca mai înainte.

— Acum, că am fost repartizată la muls, nu mai pot să mă tocmesc nici cu timpul, nici cu munca. Mie n-o să-mi fie lene, dar Dunikăi, înlocuitoarei mele ? Astăzi am hotărît, preşedintele şi cu mine, să-l controlăm şi pe văcar : unde paşte cireada ? De asta ne şi sculăm cînd se crapă de ziuă — adăugă Sima dîndu-şi importanţă.

— Preşedintele şi cu tine ?

— Îhî.

„Aşa, oftă în gînd Mîşniak, a ajuns şi la preşedinte. Of, Sima, Sima !..."

Dar deodată îşi dădu seama că nu proceda bine cu ea.

— Păi nu faci cum trebuie, cap sec ! strigă el cu glas de tunet, atît de tare, încît motanul care dormea ghemuit pe laviţă tresări şi se trezi. Să ştii că de acum înainte n-am să-i mai las în pace pe băieţii mei de la Luciosî. În timp ce tu o să te speteşti mai departe singură aici, noi o să punem în permanenţă un comsomolist de serviciu la fermă. Aşa se face treaba !

Sări de pe laviţă, luminat de acest gînd, şi făcu obişnuitul lui gest voinicesc, ca şi cum ar fi vrut să destindă brusc acordeonul... Atît că nu mai avea acordeon !...

— Hai, du-te acum, Dmitro ! repetă cu asprime mătuşa Paraska şi se aplecă deasupra lămpii ca să sufle în ea.

Sima muncea cu atîta înverşunare, încît, vrînd-nevrînd, toţi se molipseau de la ea, ca şi cum ar fi alergat într-adevăr în frunte cu steagul.

Pe Vasili Emelianovici aproape că nu-l mai văzuse în ultimul timp. Lucrul acesta n-o neliniştea însă. Trăia pe acelaşi pămînt cu ea, se afla chiar alături, tot la Bolşanî. Ce putea dori mai mult?

Într-o zi, o întîlni pe cîmpul de sfeclă; se vede că şi el venise pe acolo tot cu vreo treabă.

— Nu mai dai pe la şcoală, Sima, spuse el cu ochii în pămînt. Înţeleg, n-ai timp acum: ai multă treabă...

— Am multă treabă, răspunse ea, învăluindu-l cu o privire deschisă. Am să viu.

Îşi luă rămas bun, pleoîndu-şi capul cu păr bălai şi îşi văzu de drum, în timp ce ea mai rămase cîteva clipe nemişcată cu inima atît de plină, încît îşi duse chiar mîna la piept, ca să nu plesnească.

VII. DOJINKA [1]

1

În raion s-a ivit un om nou — Dmitri Ivanovici Iakuşonok.

Puţin mai înainte, pe la începutul lui iulie, Kurilo, secretarul comitetului regional, îi spusese lui Kliuciariov :

— Ştii, Feodor Adrianovici, că acum una din problemele cele mai importante în regiunea noastră este întărirea Puterii Sovietice pe teren. În ultimii ani, împrejurările au fost de aşa natură, încît noi, activiştii de partid, am luat totul asupra noastră : am fost şi conducători economici, şi administratori. Dar una-i să fii ochiul partidului, şi alta să înlocuieşti în toate domeniile întreaga putere administrativă. Muncim în aşa hal,

[1] Străvechi ritual prin care se sărbătorea terminarea secerişului. Era cunoscut la toate popoarele ce se ocupau cu agricultura, fiind cu deosebire răspîndit la slavi. Practicile păgîne, primitive au fost mai apoi înlocuite de biserica creştină printr-o solemnitate deosebită. Ultimul snop, făcut din spice adunate de la toţi secerătorii, şi împletit cu flori sau cu diferite podoabe era dus cu alai în sat sau purtat pe cîmp, după care era păstrat aşa pînă la viitoarea recoltă. Dojinka era însoţită de cîntece şi jocuri vesele. În prezent, Dojinka şi-a pierdut conţinutul religios şi s-a transformat, la cele mai multe popoare slave (mai ales la cele din apus şi din sud) într-un simplu moment din marea sărbătoare a recoltei. (Nota red.)

că ajungem să ne văietăm : am făcut ulcer la stomac, pentru că n-am avut vreme să mănînc ! Iar de datoria noastră principală — educaţia oamenilor — de multe ori n-avem vreme să ne ocupăm. Nu te încrunta, nu vorbesc de tine. Fiecare dintre noi trebuie însă să mediteze asupra acestui lucru. Dar, fiindcă veni vorba, cum stai cu Pinciuk ? Nu vă mai sfădiţi ?

— N-n-u, răspunse evaziv Kliuciariov.

Secretarul comitetului regional zîmbise.

— S-ar putea să fie şi rău, că nu vă sfădiţi... Aşteptase răspunsul care nu venise, apoi schimbase tonul : Mai pe scurt, la voi, la Gorodok, vine un om nou, vă recomandăm să-l alegeţi preşedinte al comitetului executiv raional. E un băiat tînăr, energic, care a lucrat şi el timp de un an şi jumătate la un comitet raional şi a învăţat să gospodărească.

— Dar Pinciuk ?

— Cred că în raion se va găsi treabă şi pentru Pinciuk. N-avem încă intenţia să-l dăm la o parte şi n-are nici o vină deosebită. Dar interesul obştesc înainte de toate. Cred că, fiind membru de partid, va pricepe just toate astea.

Ştirea nu-l mirase, dar fără să ştie de ce nici nu-l prea bucurase pe Kliuciariov.

Din asprimea cu care îl judecase în primii ani pe Pinciuk, nu rămăsese în ultima vreme decît o indiferenţă obosită. Pinciuk nu-l mai împiedica în activitatea lui, ba în unele lucruri îl şi ajuta chiar în mod conştiincios şi Kliuciariov nici nu-i cerea altceva.

Pinciuk dispăruse oarecum din cercul persoanelor care îl interesau pe secretarul comitetului raional. Kliuciariov îl stima pe Liubikov, credea în Valiuşiţki, în Snejko, chiar şi în Blişciuk ! Dar nu-l stima pe Pinciuk. În felul în care îl „suporta", era mult dispreţ.

Trăiau unul lîngă altul, se vedeau în fiecare zi, şedeau adesea la aceeaşi masă de prezidiu, dar viaţa fiecăruia curgea pe albii deosebite, fără să se contopească nicăieri.

Iar Pinciuk, care, fără să-şi dea lămurit seama, suferea din pricina acestui dispreţ ascuns, se mîngîia, nu fără acreală, cu gîndul că nu alerga după primul loc, că se simţea bine şi în umbră, şi din cînd în cînd tot se mai gîndea vinovat la vechea lui scrisoare de denunţ către comitetul regional, despre care nu vorbeau niciodată cu glas tare, dar pe care n-o uitau nici unul, nici altul.

Şi iată că acum se ivise la Gorodok un om nou, nelegat în nici un fel de Kliuciariov sau de Pinciuk — Dmitri Ivanovici Iakuşonok.

Intrînd pentru prima oară în biroul secretarului comitetului raional, Iakuşonok îl privi pe Kliuciariov în faţă, deschis. Poate prea în faţă şi prea deschis, ca şi cum privirea lui ar fi fost o firmă : aşa sînt eu ! Să aveţi încredere în mine !

Interpretînd în chip atît de arbitrar privirea nouluivenit, Kliuciariov îşi dădu de îndată seama că era nedrept faţă de acest om, şi asta trezi în el un simţămînt de ciudă pe el însuşi. Buna lui dispoziţie se spulberă. Din această pricină sau poate din alta, Kliuciariov rămase în adîncul sufletului înclinat spre o rezervă încăpăţînată faţă de Iakuşonok, deşi acesta inspira de la început simpatie. Lui nu-i plăcu, bunăoară, statura noului preşedinte, mai înalt decît el, vînjos, un adevărat vlăjgan, cu părul blond, aproape spălăcit.

Dîndu-i bună ziua, Kliuciariov îi întinse mîna reţinut, cu un sentiment de îndoială, aşteptîndu-se, cu un pic de vrăjmăşie ascunsă, să simtă o strîngere molatică, nepăsătoare, dar mîna lui Iakuşonok se dovedi a fi puternică, caldă, arsă de soare, cu pistrui mari, rare şi cu puf albicios. Cît despre părul uşor unduit, aproape alb pe ceafă, despre fruntea lată, cu partea de deasupra sprîncenelor ieşită înainte, şi despre privirea deschisă, plină de curiozitate, Kliuciariov nu mai ştiu dacă-i plăceau sau nu.

Uneori, în mijlocul unei discuţii, sprînceana dreaptă a lui Iakuşonok se frîngea şiret printr-o mişcare neaşteptată şi bruscă, ca şi cum ar fi vrut să spună : „Oare ? Eşti absolut convins de ceea ce susţii ?“ Principalul în figura sa era gura. Croită larg — buza de sus acoperind uşor pe cea de jos — întotdeauna încleştată, chiar în clipele de odihnă, îi dădea o expresie de energie, de om mereu gata de luptă, cu atenţia veşnic trează.

Iakuşonok vorbea tare, pe un ton autoritar, cu un timbru sonor, uşor nazal, se exprima vesel, ferm : nu puteai să nu-l asculţi.

„Nu-u, îşi spuse Kliuciariov. Nu-i răbdător din fire. Îi vine greu să tacă, să aştepte. Dacă ar putea să le apuce pe toate cu propriile lui mîini, ar fi desigur fericit. E prea dintr-o bucată. Să fie asta o dovadă a unei firi de om întreg ? Nu ştiu.“

Stătură de vorbă vreo jumătate de ceas, cel mult. Iakuşonok spuse că va începe chiar de a doua zi cu o raită prin raion, iar la comitetul executiv raional nu va primi deocamdată decît două zile pe săptămînă. Aveai impresia că la el totul era limpede, planificat dinainte. Şi Kliuciariov aprobă acest lucru.

— Prin urmare, vom lucra împreună ? spuse drept bun rămas Iakuşonok pe jumătate întrebător, întinzînd din nou mîna.

Kliuciariov aprobă din cap cu o uşurare ciudată, care, după cum s-ar putea crede, păru să fie complet contradictorie cu tot ce simţise la început.

Într-una din zilele următoare, secretarul comitetului raional convocă pe împuterniciţii cu abonamentele la ziare şi pe preşedinţii sovietelor săteşti, ca să stabilească de ce munca pentru abonamente merge atît de anevoie. Secretarul al doilea era în concediu, astfel că Kliuciariov se ocupa, pînă una-alta, şi de chestiunile privind propaganda.

Afară de împuterniciţi şi de preşedinţii sovietelor săteşti, veni la comitetul raional şi un bătrîn factor dintre cei care ani şi ani de-a rîndul au trecut cu o pre-

ciziune de cronometru prin sectorul lor, iar acum duc în taină dorul vechii uniforme, sobre şi frumoase, de poştaş — simbolul înaltei lor meniri. Se adună şi tineretul: trei fetiţe cu priviri agere, cu săndăluţe scîlciate, care izbuteau să facă în goana mare înconjurul oraşului într-o jumătate de ceas şi, înainte de a înmîna gazeta abonatului, o ştiau pe de rost, atît de mare le era setea de lumea cea largă!

Discuţiile şi începuseră, cînd deodată telefonul începu să sune, chiar lîngă mîna lui Kliuciariov.

— Mi se pare că la dumneata sînt adunaţi acum preşedinţii sovietelor săteşti? întrebă Iakuşonok. Şi împuterniciţii? Aşa. În ce chestiune?

— Eşti nemulţumit de ceva? îl întrebă Kliuciariov, desluşind cu multă perspicacitate că la capătul celălalt al firului se aşternu o tăcere suspectă.

— Da, răspunse după o clipă de zăbavă Iakuşonok, sînt întotdeauna nemulţumit cînd oamenii greşesc adresa. La ce oare mai existăm şi noi, dacă pînă şi astfel de lucruri se fac peste capul comitetului executiv raional? Căuta din toate puterile să se stăpînească, dar supărarea mustea totuşi sub cuvintele lui.

O clipă, Kliuciariov simţi şi el cum tot sîngele îi năvălea în obraz.

— Cei ce se adresează comitetului raional al partidului nu greşesc niciodată adresa, spuse el apăsat. Dar înainte chiar de a sfîrşi fraza, îşi dădu seama că n-ar fi trebuit s-o rostească.

Iakuşonok simţi, pesemne, şi el că luase un ton greşit.

Cîteva clipe amîndoi strînseră în palmă receptoarele mute.

Pauza se prelungea. Factorii amuţiseră, privindu-l întrebător pe Kliuciariov.

— Dmitri Ivanovici, începu cu glas cam înăbuşit secretarul, din moment ce ne-am şi adunat astăzi la comitetul raional, te rog pe dumneata să vii încoace,

ca să discutăm aceste chestiuni împreună. Tovarăşii povestesc multe lucruri instructive.

— Bine, răspunse de îndată cu uşurare Iakuşonok. Vin.

În glasul său răzbăteau mulţumirea amorului propriu satisfăcut de pe urma minusculei sale victorii, dorinţa generoasă s-o uite şi să nu se mai răţoiască, cît şi un sentiment ascuns, care abia prindea să se închege. Poate sentimentul de stimă faţă de Kliuciariov ?

Iar Feodor Adrianovici se gîndi : „Mi s-a spus la regiune că Iakuşonok e susceptibil, că-i place să ia oamenii de sus. După părerea mea, e pur şi simplu tînăr !" Faptul că ştiuse să înţeleagă lucrul acesta în chiar acea împrejurare îl făcu pe Kliuciariov să-şi redobîndească definitiv stăpînirea de sine pe care o pierduse. Şi încercă, o dată mai mult, obişnuitul său sentiment de răspundere, nu numai pentru el, dar şi pentru alţii. Chiar şi pentru Iakuşonok.

Deşi Iakuşonok se străduia să se ţină la început în umbră, prin raion umblau tot felul de zvonuri despre el chiar înainte ca oamenii să-l fi văzut cu toţii la faţă. Se spunea că se băga oriunde nu-i fierbe oala, că nu convinge chiar atît pe cît demonstrează şi că face parte din oamenii aceia neastîmpăraţi care au întotdeauna dreptate. Cu atît mai mult, cu cît Kliuciariov spunea acum şi el adesea, parcă pentru a-i necăji :

— Iakuşonok n-a fost încă pe la voi ? Văd eu, de asta aţi cam prins osînză pe aci.

Sau :

— Asta nu mă mai priveşte. Pentru asta trebuie să vă adresaţi preşedintelui comitetului executiv raional.

La Gorodok le plăcu tuturor cum Iakuşonok ştiu să salveze în faţa comitetului executiv regional mica fabrică de cărămizi, ajunsă într-o stare de plîns şi să pună în scurt timp acolo lucrurile la punct în aşa fel, încît cărămidarii încetară de a mai fi ţinta permanentă a ziarului raional. Lucrul acesta se întîmplă pe la jumă-

tatea lunii august, cam după o săptămînă şi ceva de la sosirea lui Iakuşonok la Gorodok.

Pică la fabrica de cărămidă într-o zi posomorîtă, în care bura. Se scosese tocmai din cuptor cărămida arsă, şi nişte fete adunau cu lopeţile nisipul în groapa ce se formase. Sub şopronul plin de praf uscat, fierbinte creşteau stivele. Mirosea a ars. Cărămizile mai erau calde, rumene, dogorîte ici-colo prea tare de flacără, aducînd a pîine scoasă din cuptor.

Veniseră mai multe camioane de pe la colhozuri. Şoferii ocărau şi se certau între ei pentru rînd la cărămidă în ziua aceea.

Oamenii erau întărîtaţi : vremea rea împiedica strînsul recoltei. Toţi voiau să compenseze măcar cu ceva inactivitatea silită.

— Dar nu înţelegi că nu ne-a mai rămas de zidit decît o jumătate de perete ? Vrei să mai aşteptăm o lună de zile rîndul, să se instaleze lupii în magazie ?!

— La voi îs trei pereţi, iar la noi nici unul.

— Să nu-i dai cărămizi, Marusia !

Marusia, o femeie între două vîrste, cu cizme grele, acoperită din cap pînă-n picioare cu praf cafeniu, nici nu ridica măcar capul, descifrînd cu greu ceva pe un petic de hîrtie mototolit. Cîteodată dădea din cot cu o mişcare obosită.

— Dă-te înapoi, n-auzi ? Ce pot face eu ? Aci nu poruncesc eu, ci hîrtia.

— Şi nu încerci niciodată să treci peste hîrtie ? o întrebă Iakuşonok, apropiindu-se pe neaşteptate.

— Dar dumneata cine eşti ? Marusia îl privi duşmănos şi deodată se bucură : Ah, Iakuşonok ? Ce bine ! Aveam chiar eu de gînd să vin la dumneata. Toată lumea spune : „Iakuşonok şi iar Iakuşonok“ ...Ce jivină cu coarne o mai fi şi ăsta ? m-am gîndit eu. Măcar să-l văd.

Iakuşonok se încruntă fîstîcit, chipul lui părînd şi mai tînăr, iar Marusia schimbă imediat tonul, cu tactul înnăscut al oricărei femei.

— Ori că-i dau ăstuia, ori că-i dau ăluilalt, totuna-i, tovarăşe preşedinte, toţi au la fel nevoie ! Peste tot se construieşte, iar în raion nu există decît un singur cuptor — asta-i toată chestia.

— Şi cărămida-i proastă, se amestecă cu necaz unul dintre cei ce aşteptau, cel cu trei pereţi gata zidiţi. Cît o cari, jumătate se sfarmă şi se face nisip.

— De proastă, e proastă, îl susţinură cu plăcere ceilalţi.

— Tocmai de aceea comitetul executiv regional a ridicat problema desfiinţării fabricii ca fiind nerentabilă. Mîine trebuie să-mi fac raportul în această chestiune.

Cuvintele lui Iakuşonok fură însă întîmpinate de către toţi cu egală dezaprobare.

— Păi asta nu se poate, tovarăşe preşedinte ! Chiar că nu se poate. Ne trebuie cărămida noastră !...

Iakuşonok se plimbă îngîndurat pe terenul fabricii. Rămase un timp lîngă presa care tăia întocmai cum se taie pentru covrigi aluatul crud — cărămizi moi, de culoarea ciocolatei. Erau apoi duse cu roabele şi aşezate în stive sub şoproane, sau de-a dreptul pe iarbă, dacă era soare.

— De ce nu daţi drumul la încă o presă ?

— Nu-i loc pentru uscare, tovarăşe Iakuşonok, spuse conducătorul tehnic, care avusese timpul să vină.

Iakuşonok se apucă cu amîndouă mîinile de o grindă a şopronului şi se ridică pe braţe : dincolo de stive, întocmai ca pe fundul unei fîntîni largi, secate pămîntul bătut cu maiul era acoperit cu bulgări de lut uscat.

Conducătorul tehnic protestă mult timp, mutîndu-se mereu de pe un picior pe altul : fireşte că avea să-l încarce şi să se descotorosească de acel gunoi, pe care-l scăpase din vedere. Dar oricum ar fi fost, rămînea un lucru bine verificat că nu existau condiţiile necesare pentru o a doua presă.

— Iar eu am să-ţi dovedesc că există !

În cele din urmă conducătorul tehnic se aprinse :

— Lucrăm după publicaţiile cele mai moderne şi primim articolele inovatorilor ! Bunăoară, aşezăm cărămizile în cuptor după metoda lui Duvanov...

— Se poate, dar la Duvanov cuptorul dă paisprezece mii de bucăţi pe schimb, iar la voi cel mult nouă. Prin urmare, deşi cărămizile se aşază după metoda lui Duvanov, arderea se face după metoda lui... Budarnîi. Nu-i aşa, tovarăşe Budarnîi ?

În timp ce Iakuşonok se pregătea de plecare, conducătorul tehnic îl întrebă cu o emoţie vădită :

— O să apăraţi fabrica mîine, la regiune ?

Iakuşonok îl privi fără zîmbet.

— Am s-o apăr. Pentru mine personal chestiunea e clară : nu-i vorba numai de lipsă de oameni, de combustibil prost sau de faptul că la cuptor se observă o disproporţie mare între încărcare şi descărcare. Principalul este că organizarea muncii e proastă. Aceasta însă se poate îndrepta. Iar fabrica ne este într-adevăr necesară.

Se mai povestea cum, la vreo zece zile după aceea, Iakuşonok dăduse la Dvorţî pe la fierărie, unde se reparau secerătoarele.

Uitîndu-se la el chiorîş pe sub sprîncene, cu o privire neîncrezătoare, Valiuşiţki îl petrecea prin sat cu un aer de parcă ar fi repetat în gînd vorbele cărămidăresei Marusia : „Să vedem ce fel de jivină o fi şi Iakuşonok ăsta !"

Deşi citea acest lucru pe chipul lui Valiuşiţki, Iakuşonok nu-şi manifestase prin nimic nemulţumirea.

Mergea cu acea vioiciune a omului activ şi preocupat care îl caracteriza, şi împrejurarea că Valiuşiţki, contrar obiceiului său, nu se plîngea de nimic, lăsînd pe noul preşedinte al comitetului executiv raional să se descurce singur în treburi, nu părea nici ea să-l tulbure cîtuşi de puţin. Numai o dată sprînceana i se frînsese cu un aer şiret, cînd întorsese capul spre Valiuşiţki cu întrebarea mută : „Poate vom izbuti totuşi să ne înţelegem în muncă, tovarăşe Valiuşiţki ?"

Dincolo de păioasele înalte, fierăria răsuna de bătaia ciocanelor. Încă de la vreo sută de paşi, un miros de tablă, de cărbune şi de încins se amesteca cu mirosul ierbii şi al spicelor coapte. Grapele dinţate şi aripile de lemn ale secerătoarelor completau această priveliştе „industrială" din mijlocul lanurilor gata de seceriş. Păşind peste prag, Iakuşonok şi Valiuşiţki dădură bună ziua cu glas tare. Foalele începură să răsufle mai rar. Fierarul, ţinînd în mînă şapca, pîrlită de scîntei (în colţ forja scotea flăcări învăluite în fum albastru), se apropie de ei, spunînd supărat :

— Noi ne facem treaba, la noi totul e în regulă, dar nu sîntem răspunzători de ceea ce se petrece pe urmă.

— Cum să nu fiţi ? Se poate oare să admiteţi ca munca voastră să se irosească în zadar ?

La auzul glasurilor, ieşise din mica încăpere alăturată lemnarul, arătînd preşedintelui colhozului o foaie de placaj :

— Mi-au adus-o de la sovietul sătesc, cică le trebuie o tablă pentru indicii de strîngere a recoltei. Spun că-i lucrul cel mai important acum...

Valiuşiţki se făcuse stacojiu de indignare.

— Hei, dare-ar holera în mama lor ! Auzi! Cel mai important lucru pentru recoltă, tabelul ! Dar cu secerătoarele ce fac ? O zi de vreme bună şi vor cădea la pămînt toate grînele ! Ar fi trebuit să trimiţi întreg sovietul ăsta sătesc în...

Şi întoarse deodată capul spre Iakuşonok.

Acesta se apropie, legănîndu-se uşor pe vîrfurile picioarelor.

— E timpul să înceapă secerişul ? îl întrebă el pe tîmplar.

— Cum să nu fie ! răspunse cel întrebat, scărpinîndu-se cu deznădejde în părul bălţat.

— Dar dumneata ce ai de gînd să faci ?

— Păi nici eu nu mai ştiu ce... Panoul ăsta, sau secerătoarele...

Iakuşonok ridică cu mîinile lui puternice, pistruiate, cu degete scurte şi unghii mari, foaia de placaj şi o trase la o parte, pe un morman de talaş.

— Secerătoarele, tovarăşe, numai secerătoarele.

2

La Bratici, la casa cea nouă a conducerii colhozului, ferestrele faţadei şi cele din spate erau astfel aşezate, unele în dreptul celorlalte, că privirea putea trece nestingherită dintr-o parte a clădirii în cealaltă.

— Liubikov nu-i la conducere, spuse un colhoznic, care trecea tocmai cînd Iakuşonok începuse să urce spre ceardac. Eu zic că trebuie să fie pe la tocătoarele de nutreţ. Să chem pe vreunul dintre băieţi, să vă conducă ?

— Am să încerc singur să-l găsesc. Arată-mi numai în ce parte s-o iau.

Îl găsi într-adevăr pe Liubikov lîngă tocătoare.

Schimbară o strîngere de mînă în huruitul atît de puternic al maşinii, că nu putură decît să-şi zîmbească unul altuia. De hainele şi de părul lui Liubikov se prinseseră bucăţele mirositoare de ierburi, tot văzduhul vuia şi se învîrtea într-un viscol verde. Cernea o ploaie măruntă, iar mirosul ascuţit al ierburilor îţi tăia răsuflarea.

— Sînt ierburi sălbatice ! strigă Liubikov. Vom umple celelalte gropi cu porumb şi cu iarbă de Sudan !

Se duseră mai la o parte şi se luară cu vorba ca şi cum ar fi continuat o discuţie întreruptă cu o jumătate de ceas mai înainte. Spre deosebire de Valiuşiţki, Liubikov nu arăta nici un fel de rezervă. Se uita liniştit, binevoitor.

— Păcat, tovarăşe Iakuşonok, că n-am să vă pot arăta chiar acum lanurile: avem astăzi o şedinţă a consiliului de conducere al colhozului.

— Am automobilul, propuse Iakuşonok, şi pînă cînd se vor aduna...

Liubikov clătină negativ din cap.

— La noi nu se întîrzie, spuse el simplu, apoi şi eu trebuie să mă schimb, să mă bărbieresc. Doar nu pot să viu în halul ăsta! Se bătu pe bluza militară, spălăcită, pe care picăturile mărunte de ploaie o împestriţaseră.

— Dacă nu se poate, nu se poate, se învoi Iakuşonok, căruia îi plăcea întotdeauna ca omul să fie stăpîn pe locul lui. Nu dumneata trebuie să te adaptezi mie, tovarăşe Liubikov.

...Pe cînd Iakuşonok se îndreptă cu Liubikov spre conducere, unde îi rămăsese automobilul, zări printre grădinile de zarzavat, după cînepa înaltă, o mulţime de cruci. Toate erau la fel, de două ori cît omul, masive, şi stăteau atît de îngrămădite, încît braţele lor se atingeau ca nişte ostaşi în rînduri strînse. Unele erau încinse la mijloc, după obiceiul din vechime, cu şorţuri pe jumătate putrezite de ploaie şi zăpadă (cine ştie care le fusese culoarea la început?!) — darul credincioaselor.

Ochii ageri ai lui Iakuşonok desluşiră sub un alun bătrîn, după plasa subţire a ploii mărunte, siluete omeneşti.

— Ce-o fi asta? A murit cineva? întrebă el.

Liubikov strîmbă înciudat din nas.

— Nu. A venit iarăşi diavolul acela de bătrîn.

— Care?

— Popa. Kandîba. De dimineaţă tot aleargă femeile prin case, fac colectă pentru el...

— Dar dumneata?

— Adică cum eu? se zgîi Liubikov.

— Vreau să spun: ce părere ai despre acest lucru?

— Ce amestec am eu? La noi religia e...

— Știu. E separată de stat. Hai și noi acolo, tovarășe Liubikov.

Liubikov se cam codi.

— Parcă nu-mi vine, Dmitri Ivanovici. Poate că fac tocmai slujba sau mai știu eu ce.

— Și ce are a face? Doar nu venim cu miliția. Și apoi, cine-i stăpînul aici? Kandîba, sau noi? Președintele comitetului executiv are dreptul să se intereseze de tot ce se petrece în raionul lui. Iakușonok își săltă deodată sprînceana deasupra ochiului pe jumătate închis. Nu cumva ți-e frică de acest popă?

Tonul sarcastic îi dădu un fel de fior lui Liubikov. Încleștă dinții, începu să pufnească pe nas întocmai ca un băiețaș și o luă de-a dreptul, lăsînd urme adînci prin noroiul lipicios.

Iakușonok călca pe aceste urme, zîmbind în spatele lui Liubikov și străduindu-se să nu-și murdărească ghetele. În general ținea mult să arate mereu îngrijit.

Kandîba îi zărise de mult pe cei doi, dar nu-și întrerupea îndeletnicirea: înălța și cobora ritmic o cruce cu luciul șters, stropită de ploaie. Silueta lui măruntă, friguroasă se zgribulea singuratică în bătaia vîntului.

— Să se fi așezat măcar sub copac, spuse pe neașteptate Iakușonok. E cam mult pentru vîrsta moșneagului.

Liubikov întoarse uimit capul: Iakușonok nu arăta de loc războinic în acea clipă. Mergea fără grabă, foarte liniștit. Se opriră la vreo zece pași de alun.

Credincioșii îi întîmpinară cu o tăcere plină de curiozitate și de rezervă.

După ce zăbovi cîteva clipe pentru buna-cuviință, Kandîba întoarse, în sfîrșit, și el capul, rămînînd apoi în așteptare. Privirea lui se întîlni cu aceea a lui Iakușonok. Și, ca odinioară Kliuciariov, Iakușonok își spuse și el acum:

„E încă tare!"

— Bună ziua, spuse Dmitri Ivanovici, adresîndu-se dintr-o dată tuturor, chiar şi lui Kandîba. Sînt preşedintele comitetului executiv raional. Am venit să mă interesez de traiul vostru. Poate că tovarăşii ar vrea să-mi pună vreo întrebare?

Îşi aplecă apoi politicos capul în direcţia lui Kandîba.

— Vă cer iertare. Nu vreau să vă turbur. Dacă-mi daţi voie, o să aşteptăm, o să stăm deocamdată cu tovarăşul Liubikov aci la o parte şi o să lămurim unele chestiuni. Apoi continuă, coborînd puţin glasul, dar aşa, încît să se poată auzi totuşi fiecare cuvînt, mai ales de cei ce stăteau mai aproape: Iată, tovarăşe Liubikov, mă interesează chestiunea construcţiilor de case: împrumuturile au fost primite de toţi care şi-au înaintat cererile la comitetul executiv raional? Lemnul şi ardezia au sosit în întregime? Plîngeri sînt?

Poate pentru prima oară în viaţă, Kandîba se fîstîci. În tonul preşedintelui comitetului executiv raional nu era nimic duşmănos, mai curînd dimpotrivă; se purta prietenos, era serios, ca unul care deţine puterea şi, fără să vrea, toată lumea se trase spre el. Sub ochii lui Kandîba se petrecea o schimbare: de la rugăciunea cea mai fierbinte, credincioşii treceau într-un fel ciudat de firesc la treburile pămînteşti. Chipurile lor se înviorară.

La început, mai întoarseră capul spre păstorul lor, încercînd, pesemne, un sentiment nemărturisit de jenă, dar prea le stăteau la inimă cele ce se discutau. Femeile fură cele dintîi care se afundară cu cap cu tot în deşertăciunea lumească.

— Tovarăşe preşedinte! Se zvoneşte că pentru întregul raion n-au sosit decît două vagoane de ardezie. O să le dea iarăşi pentru construcţiile colhoznice, iar eu sînt văduvă cu copii, n-am cu ce să-mi acopăr casa, puneţi-vă în locul meu!

— Iar mie mi s-a amînat împrumutul pe anul viitor, că aşa sună legea.

Iakuşonok ridică mîna.

— Staţi, tovarăşi! Nu vorbiţi toţi o dată. Cum te cheamă? Anastasia Gurko? Atunci uite, tovarăşă Gurko. Peste o lună va mai veni un transport de ardezie. Rezervele raionului n-au fost cheltuite. Fireşte că nu putem nedreptăţi nici colhozurile. Pentru mine sînteţi cu toţii egali, datoria mea este să apăr interesele fiecărui cetăţean. Dar căruia dintre voi să se dea în primul rînd, asta o decid sovietul sătesc şi comitetul executiv raional... Încă o clipă! Vă cer iertare — se adresă el din nou lui Kandîba, deşi acesta stătea tăcut. Mă mai interesează încă o chestiune...

Ploaia încetă făcînd loc unei ceţi calde. Crucea de aur a lui Kandîba asudă, mîna care o strîngea convulsiv amorţi şi se învineţi. Iakuşonok aruncă, ca din întîmplare, o privire spre bătrîn şi curmă brusc discuţia.

— La drept vorbind, tovarăşi, ar fi mai bine dacă ne-am aduna la sovietul sătesc. De ce să stăm în ploaie? Îl mai supărăm şi pe cetăţeanul preot. Fiindcă veni vorba, ce se face acum aici la voi?

— Rugăciuni împotriva ploii, fiule, îl lămuri cu încredere o babă, făcîndu-şi evlavios semnul crucii şi uitîndu-se la cerul cenuşiu.

— Ne-am pierdut răbdarea! vuiră cu un aer vinovat ţăranii. Avem anul ăsta o recoltă straşnică, cum n-a fost de mult, tovarăşe preşedinte, iar de strîns — nu-i chip! Nu mai trebuie mult ca grînele să încolţească în spic. Combina nu merge din pricina umezelii. Chiar pentru secerătoare ar mai trebui aşteptat. Şi apoi, avem puţine.

— Se mai repară încă şase la fierărie, se amestecă în vorbă Liubikov, care stătuse tot timpul fără să scoată un cuvînt. Se întoarse cu un aer înciudat spre Iakuşonok: Cum vine asta, Dmitri Ivanovici? E, fireşte, just să punem accentul pe mecanizare. Dar nici

o uzină nu fabrică secerători! Am adunat de prin curți toate vechiturile. Asta nu-i o treabă gospodărească. Ar trebui să avem chiar și seceri de rezervă: te pomenești că se culcă secara... Nu-i nimic de rușine în asta. Scopul nostru este să strîngem recolta în întregime, și cel care nu se adaptează condițiilor nu-i comandant adevărat.

Iakușonok roti capul cu un aer mîhnit, privind spre cerul înnourat:

— Dar ce s-ar putea totuși face pe un asemenea timp?

— Nimic! răspunse supărat Skuloveț. Era și el acolo și la început se ascunsese stingherit după spinările celorlalți. Dar auzind asemenea discuție interesantă, Prohor Ivanovici își croise drum prin mulțime. Nimic pînă nu se îndreaptă vremea.

— Și dacă va ține tot așa? Noi trebuie să prevedem ce poate fi mai rău, spuse Iakușonok.

— Dumneavoastră spuneți așa, tovarășe președinte, dar astă-primăvară au venit la noi de la Academie niște tovarăși care ne îndemnau astfel: „De ce planificați lucrările cîmpului, ca și cum în fiecare an fînul ar trebui să vă putrezească?" Îți aduci aminte, Alexei Tihonîci? (Liubikov dădu din cap încuviințînd și zîmbi disprețuitor.) Nu-i bine așa! Trebuie să încercăm să le facem pe toate cît mai repede și mai bine. Dar uite că planurile academicienilor, făcute pentru zile cu soare anul întreg, zac acum în sertar. Iar cîmpul n-are acoperiș, e numai cerul deasupra. Ei, ce ziceți, tovarășe președinte?

— Socotesc că atîta timp cît mai depindem de natură, trebuie, firește, să judecăm ținînd seama de realitate... Dar ce facem totuși cu grînele, tovarăși? Am venit anume la voi ca să ne sfătuim! Ce să fac, ce să spun prin tot raionul? Doar nu putem lăsa bucatele să se prăpădească!

Ploaia începu din nou.

Țăranii își înfundară șepcile pe cap și se scotociră,

cu priviri întunecate, prin buzunare, căutîndu-şi pungile de tutun. Femeile se îngrămădiră în cerc strîns, plimbîndu-şi neliniştite privirile de la unul la altul.

Baba care vorbise cu Iakuşonok se ridică în vîrful picioarelor, apucîndu-se cu mîna ei vînoasă de trunchiul ud al unei sălcii pitice.

— Ei, ce ziceţi să facem?

Iakuşonok îşi şterse cu batista obrazul ud.

Skuloveţ tăcu un timp.

— Trebuie să strîngem recolta, asta-i, spuse el cu asprime în cele din urmă. Să folosim orice vreme mai bună, orice ceas! Să orînduim pe cîmp nişte posturi lîngă căi; cum se opreşte ploaia, să desfacă căile, să le mai pătrundă vîntul — şi îndată la batoză! Acum se primeşte şi grîu cu un procent de umezeală mai mare, ni se mai vine în ajutor.

— Trebuie să scăpăm bucatele ca de la foc, îl susţinură toţi din mulţime, ai zis-o bine, Prohor Ivanovici!

Oamenii din jur prinseseră viaţă; toţi erau nerăbdători.

Skuloveţ începu să plănuiască cu Liubikov pe loc, chiar acolo, înconjuraţi de mulţime.

— Hai, Tihonîci, să vestim îndată la radio, să adunăm la administraţie îngrijitoarele de porci, mulgătoarele, şcolarii...

Iakuşonok îi întinse cu bucurie mîna.

— Chiar aşa să faceţi! Toată lumea la grîne!

Se şi întoarse să plece, dar deodată se opri, aducîndu-şi parcă aminte de ceva, şi se uită în treacăt la Kandîba.

— Iar rugăciunile dumitale pe cînd planifică vremea bună? întrebă el fără să zîmbească.

— Săptămîna care vine, în ziua Schimbării la faţă, dragul mamei, răspunse cu plăcere aceeaşi babă, măgulită de întrebare. Kandîba tăcea.

— Cînd vine asta? Tocmai pe nouăsprezece? întrebă Iakuşonok, apoi clătină încet din cap.

— Nu, părinte, adăugă el, adresîndu-se de data aceasta direct lui Kandîba. Astăzi s-a primît buletinul meteorologic: va fi vreme rea pînă în ziua de cinci. Dar grînele tot o să le strîngem!

La elevator, în praful des de grîne, ardea chiar în timpul zilei lumina. Munții de secară luceau șters, și undeva sub căpriori, în vuietul mașinilor, stătea chiar Iakușonok. Cizmele i se afundau pînă la genunchi în boabe, mirosul dens al cerealelor îl amețea. Plin de praf, abia izbutind să-și tragă picioarele, pipăia cu mîini setoase, aprige grînele, vîrînd în ele brațele pînă la cot, pînă la umăr.

Mai jos de el stătea directorul oficiului de colectare a cerealelor, Ulițki. Iar la poalele muntelui, un bătrînel cărunt, îngrijit, funcționar de la serviciul de planificare al raionului, cu care Iakușonok venise aci. Bătrînelul prefira și el cu multă rîvnă prin mînă boabele, încercîndu-le chiar cu dinții.

— Grînele se încing, spuse melancolic Ulițki, cînd Dmitri Ivanovici coborî într-un tîrziu. Anul ăsta a fost admis un procent de umiditate mai mare și uite că ei sînt bucuroși de ocazie. Iar elevatorul nu poate dovedi cu primirea și uscarea grînelor.

— Cine „ei"? întrebă Iakușonok, auzind prost din pricina zgomotului mașinilor, și tot uitîndu-se în jurul lui cu o privire vrăjită, ca și cum n-ar fi în stare să se despartă de acești munți de secară.

— Colhoznicii, bineînțeles!

Iakușonok își încleștă buzele într-o expresie rece, distantă, care i se întipărise de îndată pe față.

— Și ce propui?

— Nu poate fi decît o singură propunere, Dmitri Ivanovici: să usuce chiar colhozurile grînele. Doar izbuteau s-o facă anii trecuți.

— Prin urmare, și dacă am înțeles bine, să se frîneze primirea grînelor.

Ulițki ridică ușor din umeri. Avea o figură nemulțumită.

— Ai dreptate, continuă pe un toń reţinut Iakuşonok. Nu poate fi, într-adevăr, decît o singură propunere, dar nu a dumitale. Elevatorul usucă în douăzeci şi patru de ore treizeci de tone şi i se aduc optzeci. Înseamnă că trebuie folosite toate platformele, trebuie găsit prin oraş orice se potriveşte pentru uscare. Să se usuce la aer, să se lopăteze în încăperi! Dar grînele ai să le primeşti pe toate! E limpede?

În automobil se adresă, cu o iritare încă nepotolită, tovarăşului său de drum:

— Aştia de la elevator s-au obişnuit să privească lucrurile aşa de parcă nu ei ar fi în slujba colhozurilor ci dimpotrivă. Aşa procedau şi anii trecuţi. Dacă un preşedinte le aducea grîne cu un procent de umiditate de nouăsprezece şi o zecime, le trimitea înapoi! Bietul preşedinte alerga la comitetul de partid, la comitetul executiv raional: „Ajutaţi-mă, fraţilor. Doar nu-i vorba decît de o zecime!" Uliţki tot nu înţelege că el şi cu elevatorul lui nu sînt un stat suveran şi că grînele nu se primesc de dragul grînelor, ci de dragul buneistări a oamenilor — singurul nostru scop.

— Interese mărunte, locale, spuse bătrînelul, închizînd pe jumătate ochii cu o privire prietenoasă.

Această frază, ajunsă şablon, era atît de nimerită în cazul de faţă, încît Iakuşonok, uimit, îl privi acum pe bătrînel cu o oarecare căldură.

3

Antonina îl întîlni pentru prima dată pe Iakuşonok pe drum. Era o zi neobişnuit de frumoasă pentru timpul acela ploios: soarele strălucea încă de dimineaţă şi toată viaţa părea să se fi concentrat pe lanuri.

Fie că se culca devreme sau tîrziu, fie că era trezită şi chemată noaptea la vreun bolnav, sau că izbu-

tea să doarmă îndeajuns, ziua ei de lucru începea tot la aceeaşi oră : la şase dimineaţa.

Soarele, care o întîmpinase în ziua aceea cu raze piezişe, ce nu încălzeau încă şi semănau cu nişte gene aurii, o bucurase ca un dar.

— Kania ! strigase ea infirmierei, aplecîndu-se pe fereastră şi strîngîndu-şi cu mîna cămaşa la piept. A şi venit cineva la consultaţie ?

— Nu, Antonina Andreevna. Astăzi toţi îşi duc boala pe picioare. Ar trebui să mă învoiţi şi pe mine ; aş lua o seceră şi ţîşti şi eu la cîmp !

Infirmiera începuse să rîdă şi ridicîndu-şi repede poala fustei, ca să nu o tîrîie pe iarba udă, o zbughi la fîntînă zăngănind căldările goale.

Antonina se molipsise şi ea de veselia şi vioiciunea fetei. Prinzîndu-şi doar cocul la ceafă cu cîteva ace, îşi alese, după o clipă mai îndelungată de gîndire în faţa oglinzii, o rochie verde, frumoasă, făcută cu trei ani în urmă ; o pusese pe un umeraş şi se apucase să mai mute din loc în loc cîteva mărunţişuri în odaia ei strîmtă şi totuşi deprimant de goală cu patul de spital, cu măsuţa de noapte la fel, dată cu vopsea albă şi pe care erau aşezate o oglindă şi o sticluţă de parfum nedesfăcută, cadou de 8 Martie — cu două scaune lîngă masa de scînduri cu picioare încrucişate, acoperită cu muşama. Cea mai mare parte a mesei era ocupată de teancuri de cărţi, iar la celălalt capăt se îngrămădiseră o zaharniţă, cîteva farfurii şi două pahare pe farfurioare diferite : unul din care îşi bea ceaiul Antonina, şi altul, „de musafir", pentru orice eventualitate. Pe acesta se adunase praful.

„Toate astea ar trebui spălate, curăţate, îşi spusese Antonina. Să cumpăr ceşti noi, o faţă de masă, o etajeră. Nu cred să găsesc la Gorodok o bibliotecă. Cu toate că n-am fost de mult prin magazine..."

— Antonina Andreevna ! Au şi adus o bolnavă de la Bolşanî ! strigase Kania sub fereastră şi începu să îndemne pe cineva : Nu plînge, mătuşo, acuşi o

să facem fetei tale o injecţie, o să-i dăm nişte picături, nişte prafuri. Crezi că omul moare aşa, cu una, cu două ?...

În dimineaţa aceea nu fuseseră într-adevăr decît puţini bolnavi. Antonina isprăvise curînd cu primirea lor şi trecuse prin saloane. De doi ani, de cînd se afla aici, se obişnuise să facă totul singură : să trateze bolnavii de ochi şi de urechi, să asiste la naşteri, să reducă luxaţii, chiar să mînuiască cumplitele instrumente chirurgicale, dacă nu era cu putinţă ca bolnavul să fie transportat la Gorodok. Pe o rază de vreo douăzeci şi cinci de kilometri, nu era cărăruie pe care să n-o cunoască : ştia care din ele era de nefolosit toamna şi care se troieneau iarna, de ţi se înfunda calul pînă la burtă.

Dar şi mai mult bătătoreau oamenii drumul ce ducea la Luciosî spre casa de bîrne a micului spital, drept sub fereastra „doctoresei", drum ce ajunsese un adevărat şleau.

Antonina era şi „salvare", şi „asistenţă medicală la domiciliu", şi „internist" pe lîngă staţionar, şi inspector sanitar, şi propagandist de igienă. Era nevoită să ţină conferinţe la şcoală, iar la sesiunile sovietului raional să facă de ruşine pe preşedinţii celor două colhozuri vecine — Bolşanî şi Luciosî — care nu izbuteau cu nici un chip să se înţeleagă pînă unde se întinde răspunderea unuia şi de unde începea a celuilalt, astfel că adesea, cînd voia să repare puţul, să facă rînduială în curtea spitalului sau să dreagă gardul se vedea nevoită să ajungă chiar pînă la Kliuciariov.

Ziua, care începuse astăzi pentru ea cu mijirea genelor aurii la geam, rămăsese tot atît de însorită pînă seara.

Antonina vizitase un bolnav acasă, străbătuse satul pustiu, trecuse pe la brigadă, şi acum se întorcea la spital. Era obişnuită şi-i plăcea să umble mult.

Cînd mergi pe drumurile raionale, legănîndu-ţi

ritmic brațele, simțind elastic, cu toată talpa, pămîntul cald sub picioare, îți vin gînduri bune, frumoase!

De amîndouă părțile drumului de căruță, măturile roșcate de coada-vulpii se gudurau în bătaia vîntului, ca niște adevărate cozi agere de vulpe. Pe fînețele cosite din timp, otava creștea năvalnic, după ploi, înmiresmînd totul împrejur. Lucerna, semănată pentru a doua oară, înflorea acoperindu-se cu o culoare liliachie, gingașă... Apoi drumul intra în pădurea plină de freamătul dens al frunzelor. Arțarii și mestecenii își strîngeau rîndurile ca niște ziduri la hotarele braniștilor, iar pe dîmburi pinii își luau grăbit, strengărește avîntul în sus. În zori și pe la apusul soarelui, trunchiurile lor se aprindeau în vîrf cu o lumină portocalie, ca de faruri...

Dacă înaintezi fie numai cu cîțiva pași în desișul ce mărginește drumul, dai peste veverițele sprintene cu botișor ascuțit, ce se strigă vesele rotindu-și coada și se dau, fără pic de frică, tumba pe crengi. Pămîntul e împestrițat de clopoței; pîinișoarele cresc în pîlcuri pe cărărui, de te poticnești de ele! Iar pe poienițele rotunde se văd înfoindu-se pinișori tineri, aducînd cu niște arici verzi... Cînd se ivește soarele, totul strălucește și sclipește; în zilele posomorîte însă toate se scufundă într-o liniște răcoroasă. După ce treci de pădure și urci un dîmb, te afunzi în lanurile de secară — și iată ieși în drumul lutos, roșcat, care te scoate în sat...

Antonina auzi zumzetul motorului încă de departe. Se întoarse, pîndind automobilul care se apropia. „Poate că-i Kliuciariov!" Nu. N-avea acum poftă ca cineva să-i turbure singurătatea. Își continuă drumul, fără să se mai uite înapoi, cu același pas măsurat, dîndu-se numai ușor într-o parte.

În locul unde mașina o ajunse din urmă, era un hîrtop mare, și șoferul frînă, trecîndu-l.

Îl cunoştea pe şofer : era de la comitetul executiv raional. Dădu bună ziua Antoninei, care înclină şi ea uşor capul.

— Poate avem acelaşi drum ? o întrebă şoferul.

— Unde mergeţi ?

— La Bolşanî.

Antonina dădu negativ din cap. Alături de şofer şedea, fără să se proptească în coate de răzimătoare sau să se lase pe speteaza banchetei, un tînăr cu părul foarte blond. Se uită şi el la Antonina şi prin ochii lui trecu fugar şi slab mai curînd dorinţa de a-şi aduce aminte de ceva decît o expresie de interes.

Automobilul o luă repede din loc.

— Pe cine am întîlnit ? întrebă Iakuşonok după un timp.

— Era doctoriţa de la Luciosî, Antonina Andreevna Lukaşevici.

Iakuşonok îşi aduse aminte că era deputată la sovietul raional şi, cum sesiunea se pregătea pentru săptămîna viitoare, ar fi fost bine să stea şi cu ea de vorbă. Se întoarse în maşină, dar automobilul se îndepărtase destul de mult. „Păcat că nu ne-am oprit", se gîndi Iakuşonok, apoi încercă un uşor sentiment de ciudă — de data aceasta de altă natură, pornit dintr-un interes pur bărbătesc — că nici măcar nu se uitase la ea cu mai multă atenţie.

Reţinuse doar capul cu părul de culoare închisă, uşor ciufulit, ca şi cum suflul stîrnit de automobil s-ar fi încurcat în el şi rochia verde, care, în bătaia vîntului părea turnată pe umerii rotunzi şi pe pieptul frumos împlinit. Trebuia desigur să aibă gene foarte negre, privirea de sub ele părea pe jumătate stinsă, ca un tăciune...

Întîlnirea fugară pe drumul acela de ţară nu trecuse neobservată nici de Antonina. Îl văzuse pe Iakuşonok întorcîndu-se şi cîteva clipe rămase nemişcată sub privirea lui, viu luminată de văpaia soarelui, ce

apunea în mărgeanul cald al grînelor care o ascundeau pînă la brîu şi din care răsărea ca o tulpină de floare.

Drumul cotea brusc spre Luciosî şi spicele o ascunseseră cu totul pe Antonina. Mergea, fără să grăbească pasul, dar continua să se privească pe ea însăşi ca din depărtare, cu ochii lui, şi lucrul acesta i se păru ciudat. Se vede că şi ea, ca şi întreg raionul, se lăsase pe nesimţite furată de vraja a tot ce se povestea despre energia nestăvilită a acestui om, care în unele privinţe se împotrivea chiar şi lui Kliuciariov. (Gorodocenii nu ştiu nici ei prea bine cum să primească această ciocnire: în bine, sau în rău?)

„Să vedem, să vedem ce o fi cu Iakuşonok", îşi spuse oarecum într-o doară şi Antonina.

Avea, de altfel, o problemă urgentă de discutat cu el: trebuia să se sfătuiască în privinţa întrebuinţării fondurilor spitalului.

Cînd veni însă la Gorodok, nu-l găsi: Iakuşonok cutreiera tocmai cealaltă parte a raionului.

Din ziua aceea, în clipele libere Antonina începu să asculte cu deosebită atenţie discuţiile despre noul preşedinte al comitetului executiv raional. Nu era în firea ei să iscodească, să pună întrebări, dar din cînd în cînd mai arunca totuşi cîte o vorbă, ca să nu lase să se stingă o discuţie întîmplătoare despre el. Voia să-l vadă chiar ea, să-l studieze bine şi chibzuia de pe acum cu grijă noua lor întîlnire, deoarece nu admitea nici măcar gîndul că atunci, pe drum, Iakuşonok ar fi putut să nu-i fi dat nici o atenţie.

4

Iakuşonok se întîlni cu Antonina după cîteva zile. Spre seară ea îi zări automobilul trecînd prin Luciosî şi ridicînd un praf subţire, luminos în soare.

Ulicioara cobora lin spre sovietul sătesc, unde un

scoruș bătrîn părea să salute pe oaspeți, fluturîndu-și prietenos ciorchinii roșii, ca pe niște steguleţe sărbătorești.

După ce mai zăbovi puțin, Antonina ieși în ceardac.

Pe acoperișurile joase ale magaziilor, dovleci galbeni erau întinși la soare, să se mai coacă. Pe bîrne zăceau brațe întregi de mac, smulse cu rădăcină cu tot, cu capete cafenii, tari. Oalele de lapte se uscau pe gard. Lumea ei de fiecare zi.

Își aruncă peste umeri capetele fularului subțire și o luă încet la vale, spre sovietul sătesc. Purta rochia verde.

La soviet fuseseră chemați cîțiva colhoznici din cei care, deși figurau pe listele colhozului, nu prestau nici un fel de munci, trăind din ce luau de pe lotul de lîngă casă.

— Nu-mi trebuie suflete moarte, spunea pe un ton apăsat Grom, președintele colhozului. Îi dau afară cît ai zice peşte.

Iakușonok îl lăsă să isprăvească tot ce avea de spus.

Grom era aproape de două ori mai în vîrstă ca el. Venise la Gorodok într-o primăvară, dintr-un oraș mare, unde condusese ani de-a rîndul o instituție importantă (nevastă-sa rămăsese chiar și acum acolo, păzind locuința).

Firește că Grom ar fi vrut din toată inima să se întoarcă la familie și la traiul de oraș, bine organizat... Era însă un om care nu știa să facă nimic pe jumătate. Luînd vitejește pe umeri colhozul slăbuț din Luciosî, prinse să urce cu încăpățînare, deși o făcea gîfîind, răsuflînd din greu și blestemînd groaznic — toți și toate.

Cîteodată, venindu-și în fire parcă, se jeluia la comitetul raional :

— Ce mă pricep eu la agricultură, fraților ? Parcă știu eu să deosebesc grîul de secară ?... Of, și astma asta de la care-o să mi se tragă moartea !

— Ce om nesuferit, spusese despre el, strîmbînd cu dezgust din nas, Iakuşonok, de obicei atît de stăpînit. Îl nimerise prima dată pe Grom tocmai într-o astfel de „dispoziţie sclifosită", cum se spune aici în Bielorusia.

Kliuciariov izbucnise însă de îndată într-un rîs nesilit, din toată inima.

— Ei, na! Ba e un om de aur. Dacă ar trebui pe neaşteptate să încredinţez cuiva chiar de mîine întregul raion, cu oameni şi case de bani, ar fi cel dintîi pe care l-aş trezi noaptea spunîndu-i doar atît: „Danila Semeonovici, trebuie!" Vorbeşte mai mult cu el. Are apucături de cucoană! Crezi că nu poate într-adevăr să deosebească grîul de secară? Doar a umplut cinci carnete cu notiţe despre agricultură; le-am văzut chiar eu. Scotoceşte peste tot ca un cîine poliţist, cum aude de vreun lucru folositor ia notă şi-l aplică la el. Snejko a început cel dintîi la Bolşanî să mulgă vacile care fată pentru prima oară, dar cel mai bun rezultat îl va avea tot Grom la Luciosî, ai să vezi! Au ei acolo văcar un moşneag. O dată se afla printre vacile lor una despre care, după ce fătase primul viţel, se dusese vestea în tot raionul! Nu lăsa pe nimeni să se apropie de ea, se repezea nebuneşte cu coarnele înainte. I se suise laptele la cap; într-un cuvînt, se prăpădea. Moşneagul a îmblînzit vaca. Se spune că acum vor să scoată şi recorduri cu ea. Apoi la ferma din Luciosî au început să moară viţeii. „Nu-i nimic, a zis moşneagul, daţi-i pe mîna mea. Zău că n-am să pierd nici unul." Şi în adevăr i-a luat în casă la el şi i-a scăpat. Grom nici nu mai ştie cum să-l laude pe moş, îl socoate mai presus de toţi academicienii... „Terenti Semionovici Malţev în agricultură — spune el mereu — iar Gavrilo Stepanovici Ciudal în creşterea vitelor. O să mai realizăm noi lucruri măreţe, el şi cu mine! De altfel, am constatat un lucru ciudat. Şi în general, dumneata

n-ai observat, Dmitri Ivanovici, că unele apucături dezgustătoare ale oamenilor îşi arată uneori, în viaţa zilnică, altă faţă, devenind preţioase pentru societate? Bunăoară, obiceiul de a-ţi vîrî nasul peste tot. Aşa este veterinarul nostru, Abram Lvovici Percik; l-ai şi cunoscut, desigur. Acesta se duce într-un colhoz să trateze un purcel, şi descoperă fraude la contabilitate. Zgîrcenia şi chibzuiala au de asemenea două aspecte diferite; acasă omul se uită la orice os pe care nevastă-sa i-l pune în ciorbă, drămuieşte fiece copeică, iar în producţie economiseşte statului un milion! Din toate cusururile, nu resping cu desăvîrşire decît pe unul: nepăsarea. Toate celelalte pot, după părerea mea, să fie întoarse şi spre folos...

Acum, la sovietul sătesc de la Luciosî, Iakuşonok îl asculta îndelung pe Grom, fără să-l întrerupă şi îl privea plin de curiozitate, printre genele pe jumătate lăsate, după obiceiul lui. În cele din urmă îi spuse:

— Să ştii că n-ai dreptate, Danila Semeonovici!

Grom se opri la mijlocul unui cuvînt şi ochii lui luciră pătimaş sub pleoapele roşii de nesomn.

— Poftim! Dovediţi-mi. E interesant.

— Foarte simplu. Ai încă o psihologie de funcţionar: dacă muncitorul nu-ţi place, îl concediezi şi angajezi un altul. Dar din colhoz nu se pot concedia oamenii, şi nici nu poţi obţine alţii în loc. Colhozul nu-i o instituţie, ci casa în care te-ai născut, şi colhoznicii sînt aici mai stăpîni decît dumneata şi cu mine. Dacă ai să începi însă să foloseşti într-una vorbe ca „sabotor", „element dăunător", „subminează făţiş", „denaturează linia partidului", spune-mi şi mie cu cine ai să mai poţi lucra? În felul acesta o să se formeze cu timpul la dumneata două categorii de oameni: unii cu valoare deplină, iar ceilalţi... buni de închis, sau cum? Şi ce-o să facem noi atunci cu ăştia? Şi cine-i fără păcat faţă de dumnezeu, sau fără de vină faţă de preşedintele colhozului? Of, Danila Semeonovici, Danila Semeonovici!

— Hm, răspunse Grom. E convingător. Chiar foarte convingător. Dar cum să stau de vorbă cu un trîntor inconştient? Asta trebuie să mă învăţaţi! Am bunăoară aci pe Avdotia Peveţ, o băbuţă (sînt, în treacăt fie zis, de o vîrstă cu ea). Ei nu-i pretindem mai nimic. Am fi mulţumiţi dacă ar scoate-o la capăt cu procentul ei. Dar, vezi, i-a liberat feciorul din armată. Băiat chipeş, îndrăzneţ. Curat voinic din poveşti. Stă la ea, se înfruptă din toate, are casă şi masă, dar la colhoz nu vrea să muncească. Îi place mai mult la Gorodok. Şi asta, în vreme ce la Luciosî contează fiecare cap de om. Doar nu sîntem milionari, ca Bolşanî! Ei? Mă puteţi învăţa?

— E încă prea devreme pentru mine ca să te învăţ, Danila Semeonovici, răspunse prudent Iakuşonok, dar am să încerc să stau şi eu de vorbă cu Peveţ.

Antonina intră pe la mijlocul acestei discuţii. Dădu cu un aer rezervat bună ziua lui Iakuşonok, înclinînd uşor de tot capul şi se duse la fereastră rămînînd în picioare sub perdeaua de tifon uşor umflată de adierea slabă a vîntului şi care o ascundea aproape în întregime. Auzea în spatele ei pe Iakuşonok stînd de vorbă cu colhoznicii. Deşi preşedintele comitetului executiv îi vedea pentru prima oară, găsea din capul locului tonul potrivit cu care să le vorbească de parcă ar fi ghicit instinctiv care dintre ei umbla cu şiretlicuri, făcînd pe grozavul, cînd Antonina ştia prea bine că era un leneş şi un om de nimic; altul vorbea cu glas moale, ba mai şi intra pieziş pe uşă, dar, după cine ştie ce semne, Iakuşonok ghicea în el pe unul care putea să-l ajute în munca lui, şi iată că omul pleca de la sovietul sătesc cu oarecare împuterniciri, pentru început nu prea mari, ca pe măsura unui polesian simplu, nu prea ştiutor de carte, dar care, cine ştie, aveau să-l ducă mai tîrziu, ca o primă treaptă, la alte şi importante funcţii în care va fi ales!... Fiindcă şi un cîntăreţ, atîta vreme cît n-a început să cînte, nu-şi cunoaşte nici el talentul...

Președintele sovietului sătesc clătina neîncrezător din cap, fără să-și exprime însă categoric dezaprobarea față de noul conducător al raionului.

„Cum l-o fi chemînd?" se întrebă deodată Antonina.

— Judecați și dumneavoastră, Dmitri Ivanovici...

„A! Deci Dmitri."

Îl cerceta pe furiș: prin ce oare se deosebea de Kliuciariov? Să fie, poate, mai liniștit? Sau mai ascuns? Nu, nici asta.

Unii oameni pot fi convinși prin logica raționamentelor care rămîn și încolțesc în mintea lor ca niște semințe. Alții sînt mai spontani și nu le place să pornească de la un exemplu viu. Fiecare cucerire a minții lor trage mai întîi o brazdă adîncă prin inimă. După cum pe vremuri, în prima ei tinerețe, bătrînul doctor Vitali Nikodimovici ajunsese să întruchipeze pentru Antonina imaginea idealului despre om, în ultimul timp acest ideal luase chipul lui Kliuciariov. Și cu cît se încredința mai mult că ea personal era lipsită de trăsăturile unui om ideal, cu atît ele îi păreau mai de preț și mai necesare. Dar iată că apăruse Iakușonok. Nu semăna cu Kliuciariov, dar îi aprinsese și el imaginația, nici ea nu știa prin ce anume, fiindcă nu avusese încă răgazul să se dumerească asupra naturii acestui interes.

Îngîndurată, Antonina ridică ochii și pe neașteptate privirea ei se încrucișă cu aceea a lui Iakușonok. Acum însă această privire nu mai era distrată, sau numai curioasă, ca pe drum. În ea lucea o căldură reținută, care abia se aprinsese. Antonina nu putea să greșească în această privință!

— Mi se pare că dumneata ai făcut pe secretara de ședință la sesiunea trecută a sovietului raional, spuse el. Am cercetat dările de seamă.

— Da.

Deodată își încleștă buzele și tăcu.

O umbră întrebătoare, de nedumerire trecu fugar

pe chipul lui Iakuşonok. Privirea ei era însă ca de gheaţă.

— Trebuie să fi avut mult de scris. Sesiunea a ţinut două zile, spuse el cu glas blînd.

Antonina înălţă din umeri.

— De scris? De ce? Totul fusese scris dinainte.

Şi, văzînd că Iakuşonok o privea cu o uimire sinceră, Antonina ridică chiar uşor glasul.

Ei da, exista o adevărată piesă de teatru cu titlul: „Sesiunea sovietului raional", al cărei autor era Pinciuk; dacă Iakuşonok nu ştia acest lucru, i-l spusese ea! Totul fusese prevăzut dinainte şi scris la maşină. Nu numai cuvîntările, dar chiar şi replicile date din bănci. Putea să citeze din memorie: „Preşedintele sesiunii: Aveţi întrebări de pus? Un glas din sală: Nu."

— Şi dacă ar fi fost totuşi întrebări? bolborosi Iakuşonok.

Antonina îl privea acum cu un sentiment atît de sincer de ciudă şi de indignare, încît el îi iertă atitudinea tardiv sarcastică.

„Dar şi dumneata ai jucat în această piesă", voise el să-i spună, însă se stăpîni.

— De data aceasta nu va fi aşa, se mulţumi să-i răspundă.

Antonina tăcu. O cuprinse deodată ruşinea pentru că părea că-i cere socoteală acestui om venit de curînd aci, pe cînd ea însăşi petrecuse la Gorodok mai bine de doi ani. Iakuşonok nu-i făcu însă nici o dojană. Luase asupra lui răspunderea pentru trecut tot atît de firesc cum o lua şi pentru viitor.

— Sesiunea e convocată pentru săptămîna viitoare? întrebă sfios Antonina. Şi se miră singură de glasul ei. Ce chestiuni se vor dezbate?

Simţi deodată un imbold să-i întindă mîna cu o căinţă mută şi cu făgăduinţa de a fi pe viitor alta, cu totul alta.

Iakuşonok o privi cu atenţie şi deodată chipul lui

se schimbă din nou, imperceptibil, făcîndu-se prietenos, încrezător.

— Aceleaşi chestiuni, Antonina Andreevna, privind gospodăria raionului, spuse el. N-am inventat încă nimic nou. Eşti de mult la Gorodok ? întrebă el după un timp, aplecîndu-se uşor spre ea, ca pentru a-i auzi mai bine răspunsul.

— Al treilea an. Iar dumneata, întîia oară ? Desigur că n-ai pe nimeni aici.

— Pe nimeni. Ştiam numai că există pe hartă un Gorodok — atîta tot.

Desfăcu vesel şi cam sfios braţele. Simţi în el un fel de stinghereală, şi Antonina îşi dădu seama de asta de îndată.

Totuşi Iakuşonok nu se grăbi să treacă la un alt subiect, de ordin practic, ceea ce însemna că nu lua prea mult în seamă stinghereala aceea.

— Şi cum îţi place pe la noi ?

Antonina se identifica acum cu deosebită plăcere cu Gorodokul.

I se păruse întotdeauna că trăia retrasă, la o parte de lume, numai cu interesele muncii ei, şi iată că-şi dădu deodată seama că era foarte la curent cu toate treburile locale şi putea să vorbească despre ele tot atît de bine ca oricine altul.

— Poate că înalta autoritate raională va binevoi să-mi viziteze micul meu spital ? propuse ea în cele din urmă, cuprinsă de o mare însufleţire şi încercînd prudent şi cu tact să-şi verifice hotarele puterii.

Dar Iakuşonok clătină cu vădită părere de rău din cap.

— Nu. Acum n-o să se poată.

Şi cînd Antonina îşi ridică sprîncenele a mirare şi surpriză neplăcută, el o lămuri cu o uşoară şovăială :

— Poate că n-am avut dreptate cînd ţi-am spus că n-am pe nimeni la Gorodok. Diseară, bunăoară, trebuie să fiu neapărat într-un loc.

— Tot cu treburi ?

— Nu chiar cu treburi... Trebuie să mă întîlnesc cu o femeie.

Mîinile Antoninei făcură o mişcare involuntară: parcă simţea nevoia să mototolească colţurile fularului, care îi spînzura uşor pe umeri, să se joace nervos cu ceva de pe masă — cu tocul subţire de şcolar, ros cu dinţii la capătul de sus, sau cu coala de hîrtie, pusă fără rost lîngă o călimară din cele ce nu se pot vărsa.

— Aş fi vrut să mă sfătuiesc cu dumneata în privinţa fondurilor, rosti în silă. Socoteam că ar fi mai bine să vezi personal spitalul. De altfel, pot să expun totul şi în scris.

— Da, da, înţeleg. Ai desigur dreptate, spuse grăbit Iakuşonok. Dar pur şi simplu nu pot. E vorba de o aniversare, înţelegi? Plecă deodată ochii cu obişnuita sfială a bărbaţilor faţă de „sentimentalisme", de care se tem mai rău ca de foc. La Gorodok locuieşte mama unui fost tovarăş al meu de front. Asta e. Îi scriam întotdeauna cu prilejul acestei aniversări. Fireşte că e o prostie: nu poţi înlocui un fiu; de altfel nici nu am pretins aşa ceva. Trebuie totuşi să mă duc să stau diseară cu ea.

— Da, răspunse Antonina încet de tot. Trebuie.

Ceva îl izbi în glasul ei.

Îi aruncă o privire întrebătoare.

— Nu te superi? Mi s-a spus că ai mai venit o dată la Gorodok şi nu m-ai găsit. Şi acum încurcătura asta!

Antonina surîse cu un zîmbet ascuns, adînc, pe care nu-l avea decît rar.

— Du-te, du-te! se mulţumi ea să spună, şi se îndreptă spre uşă; în prag se întoarse, ca şi cum ar fi vrut să mai adauge ceva, şi îi întîlni din nou privirea ca şi cum nu s-ar fi desprins nici o clipă de ea. Cînd doi oameni se privesc în ochi, ce văd oare?

Întorcîndu-se acasă, Antonina trase zăvorul, cu care închidea uşa cînd pleca pe mai mult timp, şi se opri gînditoare în mijlocul odăii.

Nu mai era mult pînă la echinocțiul de toamnă, dar roșeața amurgului tot mai stăruia pe cer, fără să se stingă. Antonina nu voi să aprindă lampa, pentru a păstra iluzia că ziua aceea se prelungește la infinit. Avea senzația că, o dată cu plecarea lui Iakușonok din Luciosî, ceva se rupsese, și acum nu mai știa de ce să se apuce.

— Nu s-a întîmplat nimic aici în lipsa mea? N-a întrebat nimeni de mine? strigă ea Kaniei cu nădejdea nelămurită că vreo îndeletnicire oarecare avea să-i umple această seară singuratică.

Infirmiera răspunse nepăsător:

— Nu, nimeni.

Numele complet al Kaniei era Katerina, și la început Antoninei îi venea să-i spună Katia sau Katiușa, ceea ce nu prea plăcea aci, astfel că, încet-încet, doctorița se deprinsese cu ciudatul nume de Kania, cum te obișnuiești cu multe cînd te adaptezi vieții altora, această viață ajungînd parcă a ta proprie.

— Plec, spuse Kania, ivindu-se de sub fereastră. Era dichisită pentru plimbare pe ulița mare: cu bluză albă, bondiță brodată cu flori galbene mari și un șorț cu horbotă, de sub care ieșeau picioarele ei bronzate, neobosite. Spuneați că vreți să călcați. Am lăsat jăratic în scobitura de la prichiciul sobei.

Antonina se văzu nevoită să aprindă lampa și ziua se sfîrși dintr-o dată, noaptea oarbă astupînd fereastra. Umplu cu jăratic fierul de călcat cu șubăr crestat, și de îndată toate găurelele lui se aprinseră de o strălucire de cinabru, ca ferestruicile rotunde ale unei case străine, calde.

Cîteva clipe rămase visătoare în fața fierului... Apoi o cuprinse un neastîmpăr. Înșfăcă grăbită de pe masă vasele și cărțile, așezîndu-le pe scaune, acoperi masa cu o pătură subțire, peste care așternu un cearșaf împodobit pe margini cu dințișori de dantelă, luă cu paharul apă din căldare pentru stropit și se apucă să calce totul pe rînd: batistele, basmalele, rochiile și

jachetele de mult neîmbrăcate, o fustă elegantă de mătase, care, după spusele lui Cernenko, galantul raionului, semăna cu un trandafir negru şi, pentru a doua zi, halatul ei de doctoriţă, mirosind a medicamente şi a apă de rîu. Muncea cu spor, veselă, cîntînd cu jumătate glas, lucru la care nu se hotăra decît foarte rar, şi numai după ce se încredinţa că în jur nu sînt străini, deoarece socotea că n-are glas de loc.

Şi astfel părea să se scurgă tihnit, pas cu pas, seara aceasta, care la început o speriase cu singurătatea ei, cînd deodată uită fierul nemişcat pe cuta unei rufe, întunecîndu-se la gîndul neaşteptat că va avea de nenumărate ori timpul să poarte şi să mototolească toate lucruşoarele pe care le călca acum, înainte de a-l vedea din nou pe Iakuşonok...

Mirosul cald, dulceag al firelor arse o făcu să tresară. Liniştea era atît de mare, încît se auzea limpede fitilul sugînd melancolic gazul din lampă. În perdeaua de tifon se zbăteau, fîlfîind din aripioare, fluturii de noapte. Fierul, care pîrlise pînza, se răcea pe o cutie de tablă rămasă de la nişte caramele, şi torcea, ca o pisică, din cărbunii lui.

Antonina scutură din cap şi se apucă să-şi atîrne în cui rochiile, calde încă de la călcat, înfăşurîndu-le cu grijă ca de obicei într-un cearşaf, ca pe nişte copii mici şi nici nu prinse de veste cum gîndurile ei luau treptat cu totul o altă cale. Mai repeta în gînd cîteva vorbe amare, triste, ca şi cum s-ar fi pedepsit singură cu ele, dar buzele ei şi începuseră să zîmbească visător, ştrengăreşte şi, aşezîndu-se în faţa oglinzii, Antonina îşi resfiră pe umeri părul des, castaniu şi îl pieptănă, desfătîndu-se singură de răcoarea lui mătăsoasă. Şi deodată îşi aminti — pentru prima oară fără nici un fel de amărăciune — cum cu zece ani în urmă, în clipele bune ale vieţii lor, Orehov îşi lipea părul ei de obraji...

Apoi, culcată în pat, cu palma aşezată sub obraz, începu să se gîndească din nou la Iakuşonok. Îşi amintea cuvînt cu cuvînt tot ce spusese în timp ce ea se afla acolo, şi cum spusese. Îi plăcea că ghicea în el unele trăsături de caracter asemănătoare cu ale ei: cumpătarea ce se manifesta în gesturile lui sobre, în privirea sa atentă, puţin ironică, teama de a nu greşi, plină de o tainică mîndrie — din care pricină cîteodată trebuia să rabde şi să tacă, ceea ce nu-i venea prea uşor! — şi în fine, îndărătnicia cu care îşi muşca buzele, dacă lucrurile ajungeau la o „chestiune de principiu".

Avînd şi ea aceleaşi păcate, Antonina îşi dăduse acum limpede seama de latura lui amuzantă. Întinsă pe pat, ea zîmbea din cînd în cînd. Era însă un rîs foarte blînd, care ierta şi accepta.

Ciudată mai e şi inima omenească! Primeşte tot ce vede împrejur, dar nu răspunde la orice. Undeva, în cămări ferecate cu şapte lacăte, zac sentimentele necheltuite, zac şi îşi aşteaptă ceasul. Experienţa vieţii, cîteodată amară şi întotdeauna plină de prudenţă şi chibzuială, le păzeşte cu grijă. Ne spune mereu: „aşteaptă, aşteaptă, să nu greşeşti!"

„Bine. Am să aştept", răspunde resemnat omul şi adesea se îndepărtează, potolindu-şi inima ce bate puternic.

E bună oare această experienţă, care încearcă să hotărnicească cu compasul şi cu linia noţiuni atît de impalpabile ca dragostea, ura, fericirea?

Poate da, poate nu... Atît doar că şi experienţa poate fi de diferite feluri! Una e bazată pe împrejurarea că cineva ţi-a pricinuit cîndva o durere. Şi, adunînd treptat-treptat toate jignirile, toate nedreptăţile mărunte încercate în viaţă, experienţa le aşază înaintea ta ca o carte de căpătîi şi te învaţă: „Fii

prudent, fii neîncrezător, fii chibzuit — şi îţi vei trăi viaţa liniştit".

Dar este şi o experienţă care, oricît de grea ar fi viaţa, acumulează în memorie alte lucruri: razele calde de soare — şi acestea merită să-ţi întorci privirile spre ele — vorbele bune, care ţi-au fost spuse chiar şi în treacăt, mîna unui prieten, întinsă pentru a o strînge pe a ta!

Ne spunem unul altuia: „tovarăşe". Nu număra cazurile cînd acest cuvînt sună impersonal şi indiferent. Se întîmplă şi asta. Dar adu-ţi aminte, adu-ţi bine aminte de clipele în care acest „tovarăşe" te-a oprit la jumătate de drum şi cînd te-ai întors acolo era mai greu, dar unde ai muncit fără să-ţi cruţi puterile, fără să aştepţi decoraţii!...

Povestea tristă din trecutul Antoninei o făcuse mult timp să-şi încleşteze a neîncredere buzele, să-şi întoarcă mereu capul de la mulţi oameni care ar fi putut să-i ajungă prieteni.

„Muncesc bine. Ce vă mai trebuie?" păreau să spună buzele ei strînse.

Dar aceasta nu ne ajunge, Antonina!

Multe trebuie omul să ştie să facă în viaţă. Printre altele, trebuie însă să te şi pricepi să nu fii un singuratic. Firește că viaţa nu prea e lungă. Şi e prea plină. Dar tot ce nu vom avea timpul să simţim, să trăim, să vedem, va fi definitiv pierdut din existenţa noastră. Nu, nu trebuie să fim peste măsură de sfioşi şi de circumspecţi în viaţă! Altfel o vom trăi pînă la capăt fără a fi aflat bine ce sîntem. Şi jumătatea fiinţei noastre, poate jumătatea cea mai bună, va fi dormit, va fi zăcut fără folos, fără să fi adăugat nimic bun, nici pentru noi, nici pentru alţii.

Şi Statul Sovietic l-am construit doar cu toată puterea inimilor noastre.

Kliuciariov şi Iakuşonok se deosebeau într-adevăr în multe privinţe. Oricît de asemănătoare ar fi principiile, oamenii nu pot fi la fel, şi ei izbutesc să ajungă la acelaşi rezultat în chipuri deosebite. Iakuşonok nu încerca să formeze pe cineva de unul singur. Nu-i plăceau discuţiile între patru ochi, ca lui Kliuciariov, care parcă turna o parte din sufletul său în sufletul altuia. Kliuciariov punea mare preţ pe intonaţii, pe expresia chipului, pe vorbe ca şi pe tăceri. Iakuşonok trecea de-a dreptul la fapte.

Îi plăcea să muncească în comun, în colective mari; şedinţele comitetului executiv raional erau pentru el un lucru pasionant: făcea să se ciocnească oamenii între ei şi se ciocnea şi el cu alţii. Era vesel, curios, ingenios; raza lui de acţiune depăşea nemăsurat limitele biroului.

Şi dacă Kliuciariov forma sufletele, le pregătea, desţelenind conştiinţele şi aruncînd sămînţa, Iakuşonok ieşea la cîmp în duruitul maşinilor şi începea să strîngă recolta.

Kliuciariov era un om foarte impresionabil, cîteodată aspru; pe unii îi îndrăgea, alţii nu-i plăceau. Pentru unul se lupta, fie chiar şi împotriva tuturor; altuia nu se temea să-i arate dispreţ; nu trata oamenii la fel. În ochii lui populaţia raionului — patruzeci de mii de locuitori — reprezenta în primul rînd patruzeci de mii de individualităţi extrem de interesante pentru el însuşi.

Iakuşonok, dimpotrivă, prefera să gîndească la nivelul raionului. Simţea mai bine şi mai intim avînturile unor colective întregi decît pe acelea ale unor oameni izolaţi. Îi plăcea faptul că în gospodăria generală a raionului fiecare îşi avea locul bine determinat — şi el la fel! — şi partea sa de răspundere. Îi plăcea să se închipuie pe el însuşi participînd la o cursă în care ştafeta era transmisă din mînă în mînă,

iar victoria, deşi anonimă, era totuşi în acelaşi timp şi victoria lui, atît că puterile sale se înzeceau prin puterile tovarăşilor.

Îi era străină teama instinctivă de a se simţi stingherit în faţa unui număr mare de oameni (neajuns care nenoroceşte cîteodată şi pe unii activişti foarte pricepuţi). A vorbi cu fiecare, a răspunde multora, a da socoteală tuturor îi părea să fie starea cea mai firească a unui conducător. De aceea chema întotdeauna cît mai multă lume în biroul său ; nu lăsa să plece pe unii, oprea la el pe alţii, se simţea mai vesel cînd treburile se hotărau în comun şi cînd învăţătorii, constructorii sau zarzavagiii îşi băgau nasurile nepricepute, dar interesate în dările de seamă ale celor de la financiar. Discuţia ajungea generală, şi fiecare împărtăşea sentimentul fericit al răspunderii pentru tot ce se petrecea în raion.

Kliuciariov îi părea un om foarte talentat lui Iakuşonok, care nu avea despre el însuşi o părere la fel de strălucită. „Se prea poate, gîndea el, ca să nu fie îndeajuns de mulţi oameni de felul lui Kliuciariov pentru toate raioanele. Poate că prin alte părţi abia cresc, umblă la şcoală, îşi primesc carnetul de comsomolist, n-au fost încă aleşi prim-secretari ai comitetului raional. Iar pe alocuri alţii îşi orînduiesc drepturile la pensie, bolesc, mor. Oare cauza comună trebuie să sufere din această pricină ? E un mare noroc dacă în fruntea raionului se află un om ca Kliuciariov. Dar nu trebuie totuşi să ne bizuim pe un singur talent. A conduce bine este o meserie. Iar această meserie trebuie s-o înveţe toţi."

Lui Iakuşonok i se părea foarte important nu numai să ştii să te supui, dar să ştii şi să poruncești, şi nu numai să dai ordine, dar să te şi înveţi să asculţi pe alţii. Poate fiindcă era un om setos de activitate, o fire independentă, şi nu-i venea uşor să se stăpînească într-atît, încît să primească soluţia altuia, şi

nu pe a lui proprie, ştiinţa de a te supune devenea — tocmai pentru el — un ţel deosebit de atrăgător.

Desigur, înţelegea prea bine că înaintînd în vîrstă poţi să te obişnuieşti cu locul de preşedinte, cu tonul de şef! Îşi dădea însă seama că acest lucru duce totodată la sărăcirea sufletului. Iar el se simţea încă nesfîrşit de tînăr; voia să crească în larg, în adîncime, în sus — într-un cuvînt să se dezvolte în toate sensurile ca să se împărtăşească cît mai din plin de tot la ce are drept omul în viaţă: muncă, glorie, odihnă, fericire...

Întrucît Iakuşonok nu se concepea niciodată pe el însuşi izolat de oamenii care-l înconjurau, aceste gînduri despre autoperfecţionare se transformau în mod inevitabil la el în gînduri despre reorganizarea întregului comitet executiv raional. Formal, acolo se îndeplineau cele două coordonate administrative ideale: dispoziţia şi executarea. Şefii de secţii, bunăoară, erau în subordinea lui şi dădeau dispoziţii la rîndul lor secţiilor. Era o scară destul de solid construită, dar pe Iakuşonok îl apucă deodată pofta s-o mai zgîlţîie, să-i încerce soliditatea.

La următoarea şedinţă a comitetului executiv raional, care trebuia ca de obicei să fie condusă de el, propuse deodată să se aleagă un preşedinte şi un secretar, ba desemnă chiar el pe candidaţi, îi aşeză la masa lui, le spuse cîteva cuvinte în şoaptă şi se dădu la o parte cu un aer şiret şi smerit.

Ceea ce voia să obţină era autoritatea necondiţionată a tovarăşului vremelnic ales.

Mai tîrziu, cînd pleca prin raion, lăsa în biroul lui nu numai pe Pinciuk, locţiitorul lui, dar şi pe toţi şefii de secţie pe rînd şi nu le cerea atît să-i dea raportul asupra dispoziţiilor luate, cît silea pe fiecare dintre ei să ia neîntîrziat măsuri pentru întregul comitet executiv raional.

Era cel mai tînăr şi totuşi subalternii nu numai că se cam temeau de el, nu numai că-l stimau, dar —

după ce munca obişnuită de la comitetul executiv li se dezvăluise sub aspecte noi — se şi temeau să nu-l piardă, atribuindu-i fără să vrea, numai lui, schimbările petrecute în ei înşişi.

După cum nu demult se spunea că nimeni nu-şi poate închipui raionul fără Kliuciariov, tot astfel lumea lega acum strîns numele lui Iakuşonok de Gorodok.

În aparenţă Dmitri Iakuşonok era un om destul de rezervat; e drept că era susceptibil şi aceasta o observau toţi fiindcă atunci se îmbujora deodată şi începea să se uite cu o atenţie exagerată într-altă parte sau, dimpotrivă, îşi aţintea privirea asupra interlocutorului cu o sfidare încăpăţînată, voind parcă să-i spună: „Aşa? Ei bine, eu tot te ascult. Vezi, te ascult cu atenţie şi nici o jignire nu mă va sili să te apreciez altfel decît meriţi. Nu conta pe aşa ceva!"

Dar, ca şi Kliuciariov, Iakuşonok avea în el ceva ce se transmitea şi altora.

Şi cînd, la o adunare numeroasă, spunea deodată, închizînd pe jumătate ochii şi privind şiret:

— Am să vă spun confidenţial...

...Toţi începeau să zîmbească şi să se uite unii la alţii cu aere de conspiratori, deşi, firește, nu era nimic confidenţial. Aceasta fiindcă erau convinşi că dacă s-ar fi prezentat ocazia, preşedintele le-ar fi încredinţat orice secret, deoarece erau demni de încrederea lui, întocmai ca şi el de a lor.

În afară de relaţiile de serviciu, pur oficiale, se înfiripase între ei un sentiment încă abia perceptibil, dar care se întărea din ce în ce, de prietenie, de egalitate în drepturi.

„Discuţiile generale" cu un număr cît mai mare de interlocutori gălăgioşi, nestînjeniţi de nimic, se deosebeau întotdeauna prin coloritul lor emoţional de şedinţele comitetului executiv raional, deşi şi unele şi altele aveau loc în aceeaşi încăpere, şi aproape întotdeauna cu aceiaşi oameni.

„Discuţiile generale" erau convorbiri prieteneşti, aprige sau glumeţe, după împrejurări, iar şedinţele, manifestări ale puterii de stat.

Şi faptul că Iakuşonok îşi ceda locul preşedintelui ales şi nu întrerupea niciodată pe nimeni cu vreo obiecţie, oricît ar fi fost ea de justificată, ci cerea cuvîntul, conformîndu-se regulamentului obligator pentru toţi, era de asemenea o formă de manifestare a stimei lui adînci pentru colectivul său, pentru orele lui de lucru.

După prima ciocnire la telefon (imediat după sosire) tot nu se stabiliseră încă între Feodor Adrianovici şi Iakuşonok raporturi paşnice, de bună vecinătate. Continuau să aibă controverse care nu se soluţionau cu uşile zăvorîte, ci pe dată, acolo unde se iscau : dacă se întîmpla la colhoz — la colhoz, dacă în birou — la birou. Oricum ar fi fost însă, rezultatul era că nimeni nu pleca jignit, ci, dimpotrivă, toţi cei prezenţi erau atraşi în discuţie şi pînă la urmă se uita cine a stîrnit controversa. Important era doar un lucru : să se găsească soluţia justă.

De cele mai multe ori dreptatea se dovedea a fi de partea lui Kliuciariov. Dar acesta se obişnuise să verifice în gînd temeiul părerilor lui, după felul cum reacţiona Iakuşonok : îl interesau, sau nu? Şi ce obiecţii avea să aducă?

— Asta-i rostul colegialităţii, spusese într-o zi Kliuciariov, după ce vorbise „energic" cu Leli, directorul S.M.T.-ului, la o şedinţă a biroului. Se emit păreri diferite şi, cu toate că nu se acceptă decît una singură, şi nu cea extremă, tovarăşilor interesaţi le este totuşi folositor să asculte opiniile celorlalţi, ca o concluzie posibilă pentru viitor.

— Tovarăşe secretar... îl întrerupsese jignit Leli, socotind că aceste cuvinte i se adresau în primul rînd lui.

Dar Kliuciariov ridicase mîna cu o privire severă :

— Nu te adresa secretarului ! Aci există un birou.

— Şi acum, Dmitri Ivanovici, spusese ceva mai tîrziu Kliuciariov la aceeaşi şedinţă, hai să mergem prin raion: dumneata într-o parte, eu într-alta. Să vedem cu ochii noştri noua recoltă.

— Te duci, desigur, la Bratici? întrebase cu un aer nevinovat Iakuşonok şi numai sprînceana sa se frînsese, trădînd o şiretenie ascunsă.

Kliuciariov tuşise stînjenit, prins asupra vechii sale slăbiciuni.

— Da, chiar la Bratici, mărturisi el. Copiii îi sînt toţi la fel de dragi unei mame; totuşi sufletul se simte mai legat de locurile unde ai măsurat kilometrii cu propriile tale cizme. Nu-i nimic, ai să mai trăieşti aici, ca mine, şi ai să simţi la fel! Dar mi se pare că şi în sufletul dumitale încep să se precizeze „preferaţii": Bolşanî, Luciosî, ai?

Şi se făcuse că nu observă cum la cuvîntul „Luciosî" Iakuşonok nu că tresărise, dar se încordase parcă, aruncîndu-i o privire uşor turburată, cercetătoare.

6

A doua zi, „Pobeda" lui Kliuciariov trase la clăile de grîu de la Bratici. Era un oraş întreg, cu fundăturile şi ulicioarele lui. Şi grîu tot se mai aducea!

— Spicele sînt bune, dar snopii sînt cam umezi, spuse modest Liubikov, admirînd opera mîinilor sale. Nu pot să aştept mult.

Între două clăi, înalte ca nişte case cu etaj, era linişte şi cald, cu tot vîntul din ziua aceea. Mirosul grînelor gîdila plăcut nările.

De sus coborî, alunecînd pe spate şi proptindu-se cu picioarele, o veche cunoştinţă de-a lui Kliuciariov, Sofron Prika; tocmai clădise artistic, ca o căciulă, vîrful.

— Şi eu care mă gîndeam : cine-o fi venit cu maşina pe aici ? se miră el nu tocmai sincer, ci mai mult din politeţe, şi înainte de a întinde mîna, se bătu cu palmele peste nădragii de pînză, scuturîndu-i de paie. Va să zică dumneavoastră sînteţi, tovarăşe secretar, şi preşedintele nostru ?

Prika vorbea cu accentul specific polesian, melodios, care, datorită vecinătăţii cu Ucraina, înmoaie cuvintele dure bieloruse.

Kliuciariov se uita la el cu plăcere.

Nu s-ar fi putut spune că Prika se schimbase prea mult la înfăţişare de cînd Kliuciariov îl văzuse la cocina de porci. Era încălţat cu veşnicele opinci (pe care, în treacăt fie zis, polesienii le apără cu îndărătnicie, pretinzînd că prin mlaştini n-ai putea străbate nici o verstă cu cizme). Cămaşa, din pînză ţesută în casă, bătea la ochi cu peticele ei multicolore. Doar mustaţa de culoarea lutişorului (barba era mai închisă) era acum răsucită în sus, într-un chip uimitor de războinic, iar părul, bălţat de încărunţire, tuns de curînd — ce-i drept nu într-un chip mai deosebit, ci tot după portul din moşi-strămoşi : în scoabă.

— Nu mai lucrezi la crescătoria de porci ? îl întrebă Kliuciariov.

— Ba tot acolo, tovarăşe secretar. Dar preşedintele m-a orînduit deocamdată aici la arie, că mă pricep bine şi la treaba asta. Şi cum sfîrşim cu strînsul bucatelor, mă duc înapoi la crescătorie.

Îi duse, plin de mîndrie, prin oraşul de cereale, arătîndu-le îndemînarea cu care clădise căile : cît mai înalte şi cît mai înguste, ca să nu se încingă, cu snopii umezi în bătaia vîntului. Apoi, făcîndu-i un semn lui Liubikov, îl chemă cu un aer important la o parte :

— Vreau să-ţi mai arăt ceva, preşedinte ! Prost mai lucrează, bată-i să-i bată ! Brigadierul a orînduit la strînsul de pe jos o babă-oarbă, tot dădea cu mătura pe loc şi nu vedea spicele. Am strîns după ea şi am

adunat un sac întreg de secară, să tot fie vreo douăsprezece kilograme. Ce să fac acum cu sacul ăsta, tovarăşe preşedinte: să-l duc la hambar, sau să-l dau la cai?

Liubikov rămase pe gînduri:

— Fireşte că am toată încrederea în tine, Sofron Ivanîci, eu te cred, ştiu că te doare inima cînd vezi că lucrurile nu sînt făcute cum trebuie. Acum se cheamă că am să mă duc să mă lupt şi pentru tine. N-ai prea făcut cum era mai bine. Au să se găsească oameni care să spună că ţi-ai dus secara acasă. Trebuia s-o aduci în aceeaşi zi la birou.

— Păi e departe biroul, bolborosi Prika, înciudat pe el însuşi.

— Atunci trebuia să iei cu tine un vecin şi să aduni grînele în faţa lui, ca să nu se poată porni nici o vorbă. Nu-i nimic, o s-o dregem. Adu sacul la birou. Iar pe viitor, dacă vezi vreo neorînduială, n-o lăsa să treacă neobservată.

— Aşa fac întotdeauna! Las' pe mine, că nu mai dau eu pace haimanalelor!

După ce plecară, Liubikov zise:

— Aşa sînt liniştit, Feodor Adrianovici; chiar dacă Prika o fi avut vreun gînd ascuns cu boabele, acum nu numai că-l va lăsa, dar şi altă dată nu va trece nepăsător pe lîngă vreo neregulă. Mai ales se va stima şi mai mult pe el însuşi.

Kliuciariov îl privi cu coada ochiului; o unduire de ironie îngăduitoare prinse să-i joace prin sprîncenele uşor ridicate; aşa se uită un dascăl la învăţăcelul lui, ajuns mărişor.

— Şi cu tine cum mai merg lucrurile? Tot te mai pun oamenii la încercare?

Liubikov dădu din cap la fel de îngăduitor:

— Ehei, şi încă cum, Feodor Adrianovici! Apoi adăugă cu toată sinceritatea: Şi cum ar putea să fie altfel? Doar nu sînt cel dintîi preşedinte venit la ei. Cei dinaintea mea le spuneau vorbe frumoase. Le

făgăduiau multe, de dragul făgăduielilor. Cu o asemenea moştenire în spinare nu-i uşor să-ţi cucereşti o autoritate. Într-o clipă de sinceritate colhoznicii mi-au spus: „Recunoaştem şi noi că eşti om cinstit şi că ştii să munceşti. Dar că avem deplină încredere în tine, nu, asta nu putem spune încă!"

— De mult ţi-au spus aşa?

— Anul trecut. Rămăseserăm într-o zi, după şedinţă, vreo cinci inşi... Ştii ce nu cred ei mai ales? Că nu mă interesez numai de muncă, ci şi de oameni. Ei îşi spun cam aşa: „Fireşte, dacă l-au trimis la noi trebuie să muncească. Dar îi e urît să stea aici şi nu-i pasă de Bratici: ori că sîntem noi, ori că-s alţii, pentru el totuna e. Era tocmai dojinka, ajunsesem la ultimul snop. M-au poftit şi pe mine. M-am dus, bineînţeles, am băut, am mîncat, am cîntat, am jucat — cot la cot cu ceilalţi. După aceea, i-am auzit vorbind între ei: „Nu credeam că-i atît de simplu şi deschis la suflet". S-au simţit oleacă ofensaţi numai că n-a venit nevastă-mea. Ea se cam sfiise, şi rău a făcut!... Cu Şura cum a fost? La început nu lucra la colhoz. Nimeni nu mi-a suflat în faţă o vorbă despre asta, dar toţi aşteptau şi se întrebau în sinea lor: „Cum o să fie mai departe?" Nici cînd s-a dus ca supraveghetoare la crescătoria de păsări, unde nu voia să meargă nimeni, n-au suflat o vorbă. Dar au început să se uite altfel la noi. Parcă se topise încă un sloi de gheaţă. Fireşte că acum mi-e mult mai uşor, faţă de ce a fost! Înainte, cum intram într-o casă, se punea din capul locului o litruţă pe masă. Mă tratau, mă rugau, dar se tot uitau: şi ăsta se va învăţa cu băutura pe gratis? Atunci, la dojinkă mi s-a pus de asemenea o sticlă de vin roşu pe masă (nu beau vin alb, şi asta o ştiu cu toţii) cînd hop! iacă şi pe Leli şi alţi cîţiva din raion. Au întins mîna să toarne, dar o fată s-a repezit: „Asta-i pentru preşedinte!" M-am simţit foarte prost. Am întins şi eu paharul şi am gustat; era cumplit de tare! Prin

urmare încă o cursă: credeau poate că am ceva ascuns pe suflet, şi că am să scap vreo vorbă dacă mă îmbăt. Am împins paharul la o parte; l-au luat şi au pus îndată altul în loc. Ai fi zis că le era şi lor ruşine de atîta neîncredere; dar spun drept, i-am înţeles: nu e plăcut să-ţi dai seama că ai greşit cînd abia te-ai legat cu tot sufletul de un om!

Kliuciariov tăcea, dînd îngîndurat din cap: da, aşa-i, te doare să vezi că te-ai înşelat asupra cuiva în care ai crezut din tot sufletul... Se uită distrat la Liubikov şi deodată se turbură: atît de devotată şi de tinerească era privirea cu care îl cerceta Alexei!

— Prin urmare nu eşti supărat pe ei? îl întrebă Kliuciariov, după ce tuşi scurt. Oamenii din colhozul tău sînt greu de mînuit, dar... sînt deştepţi! Şi e întotdeauna mai interesant să lucrezi cu un om deştept.

— Feodor Adrianovici, v-aş ruga ceva... Liubikov se încurcă. Daţi-mi înapoi bileţelul.

— Care? Acela în care îmi spuneai că te împuşti dacă nu te iau de la Bratici? Nu, dragul meu, nu ţi-l dau încă. Lasă-l să mai stea la mine. Te pomeneşti că-ţi schimbi părerea şi ai să-mi ceri să te iau din nou la Gorodok ca bibliotecar.

La arie se isprăvea pauza de amiază. Din cătunul apropiat veneau femei cu furci pe umăr.

Tractoristul într-o salopetă mînjită de ulei, cu şapca pe-o ureche, se plimba.

Norul care ascunsese soarele se întinsese, mohorînd cerul, dar primejdia ploii trecuse. Un vînt umed alerga în voie de pe un dîmb pe altul, purtînd pe unda lui toate miresmele sfîrşitului de vară: ale otavei de pe locurile primelor cosituri, ale secarei abia strînse, ale merelor dulci, necoapte, din livezi şi umezeala aspră a codrului apropiat...

În timpul războiului nu călcase pe aici picior de neamţ. Bratici era socotit ţinut de partizani. Frumoase mai erau locurile acestea!

Colnicele dimprejur, rotunde, acoperite cu catifeaua verde a ierburilor sau cu peria galbenă a mirştii de secară unduiau pitoresc, ca într-un tablou. Dincolo de ele, începeau păduri pline de umbră, ce păreau liliachii din depărtare. Erau desişurile neatinse ale braniştelor polesiene care învestmîntau, dese ca o perie, dealurile ce închideau zarea. Cerul, coborît jos de tot, îşi sfîşia norii încărcaţi de ploaie de culmile lor de care rămîneau prinse scame fumurii.

Deosebit de frumoasă era acum fierberea de lîngă batoză!

După atîta îngrijorare, Bratici îşi căra ultimii snopi. Munca fără preget, fără somn, ca la un incendiu avea acum ceva de sărbătoare. Unora le luceau ochii; femeile împletiseră o cunună mare de spice, îl prinseseră pe preşedintele sovietului sătesc şi i-o puseseră pe cap, după vechiul obicei polesian, ridicîndu-l, apoi aruncîndu-l de mai multe ori în sus, în cinstea sfîrşitului secerişului! Preşedintele scosese fără a crîcni cincizeci de ruble — tot ce avea la el.

— Hei, ce păcat că n-am ştiut că veniţi, tovarăşe secretar! Mai bine păstram cununa pentru dumneavoastră. Te pomeneşti că ne-ar fi picat suta întreagă!

— Dragele mele! Pentru nişte fete ca voi nimic n-ar fi prea mult! Am să vin la brigada voastră să sărbătorim dojinka.

— Adevărat, o să veniţi? Iha-a, ce-o să mai jucăm atunci!

— O să jucăm neapărat! răspunse cu convingere Kliuciariov, care nu ştia să joace.

VIII. INTR-O NOAPTE FARA LUNĂ

1

Sesiunea sovietului raional se apropia de sfîrşit. În încăperea mare, cu ferestre pe amîndouă părţile, amurgul se făcea din ce în ce mai dens, dar luminile nu se aprindeau încă. De-a lungul pereţilor, geamurile erau, într-o parte, sure din pricina cerului cenuşiu, iar în cealaltă, străluceau în bătaia asfinţitului chilimbariu.

Iakuşonok rămase un timp tăcut, închizînd uşor ochii lui cu gene bălaie. Din pricina acestor gene moi, ca colilia, şi a sprîncenelor albicioase, tot chipul lui părea proaspăt, ca în zori, după ce te-ai spălat cu apă rece.

În buzunarul de la piept al hainei avea un pieptene şi cîteodată, furat de gînduri, şi-l trecea prin păr; dar, dîndu-şi deodată seama de ce făcea, îl ascundea grăbit în buzunar şi strîmba înciudat din nas.

Era foarte tînăr — lucru pe care Antonina îl observase în primul rînd la el — şi se străduia cu toată grija să-şi ascundă această revoltătoare tinereţe. De aceea, ba se încrunta fără să fie nevoie, încreţindu-şi fruntea, ba se uita ţintă la unul sau la altul, cu o privire aspră, pătrunzătoare, dar un inel de păr auriu tot izbutea să se desprindă nepăsător din părul sîr-

guitor netezit şi să-i atîrne pe frunte trezind în Antonina o poftă strengărească să-şi treacă degetul prin el.

Cîteodată Antonina se speria chiar, avînd impresia că dintr-o clipă în alta avea să izbucnească într-un fel oarecare adevărata lui fire de băieţandru şi se uita cu nelinişte în jur, dar se vede că nimeni nu-l privea pe Iakuşonok cu ochii ei.

La masă şedea doar preşedintele comitetului executiv raional, un om cicălitor, care într-o lună şi jumătate izbutise să se pună atît de bine la curent cu toate treburile, încît era de prisos să umbli cu şiretlicuri invocînd condiţiile locale.

Punea întrebările cu un fel de rîs uşor şi totuşi politicos, care i se deslușea în glas, dar ochii lui zîmbitori dezminţeau tonul aspru, aproape acuzator.

Obişnuiţi cu felul de a vorbi al lui Kliuciariov, deschis, avîntat, oamenii care se adunaseră din tot raionul, din colţurile lui cele mai îndepărtate se priveau nedumeriţi : era încă greu să-ţi dai seama dacă le plăcea noul preşedinte al comitetului executiv raional, sau nu prea.

„Acum, la început, e important să nu facă vreo boroboaţă, se gîndea Antonina cu o grijă de soră. Deşi tac, toţi ascultă cu multă atenţie : o să vorbească bine, n-o să greşească vreo cifră, n-o să încurce ceva ?"

Aruncă din nou, pe furiş, o privire asupra celor din sală. Jur împrejur şedeau oameni, pe care ea îi cunoştea de mult. Nu era unul care să nu aibă vreo slăbiciune, ştiută de Antonina, fiindcă aproape fiecăruia i se întîmplase să se găsească măcar o dată cînd era şi ea de faţă, sub privirile dezaprobatoare ale adunării. Dar totodată, în ciuda unor socoteli greşite sau a unor lucruri lăsate la jumătate de drum, fiecare din ei îşi ducea cinstit carul său, munca sa, pe puntea încă nedibaci înjghebată între ziua de astăzi şi cea de mîine, şi numai cel ce a avut prilejul să lucreze într-un

fel la Glubîn-Gorodok putea să-şi dea pe deplin seama de măsura acestei munci !

Antonina aruncă fără să vrea o privire spre Pinciuk, întrebîndu-se cum putuse el să joace cu seninătate, cîţiva ani de-a rîndul, piesa intitulată „Sesiunea sovietului raional", să alcătuiască fiţuici-şablon fără noimă şi să asculte cu un aer mulţumit cum mereu aceiaşi oameni le citeau ceasuri întregi cu ochii aţintiţi melancolic asupra hîrtiei ?!

Pinciuk şedea cel mai aproape de Iakuşonok, cum i se şi cuvenea după rang, dar era ciudat de tăcut şi de concentrat.

Se vorbea că îndată după sosirea lui Iakuşonok la Gorodok ceruse, cu obişnuitul lui glas, plin de patos viclean, la o şedinţă a biroului comitetului raional, să fie trimis la un colhoz (era, pesemne, sistemul lui de „a se retrage cu cinste"), dar Kliuciariov, care nu putea suferi în nici o ocazie prefăcătoria, îi ghicise gîndul şi se împotrivise pe neaşteptate. Primul-secretar era chiar gata să lase să-i scape o vorbă aspră, cînd Leli, directorul S.M.T.-ului, care şedea alături, se amestecase fără veste în discuţie.

— Ne gîndim la interesul cauzei, spusese el cu tact. Noul preşedinte e un om tînăr, are nevoie să fie ajutat. Şi cine cunoaşte raionul mai bine ca tine, Maxim Petrovici ?

Pinciuk, care cu o clipă în urmă se simţise ca o strună încordată, se muiase dintr-o dată şi se înduioşase. Şi faptul că vorbele acestea simple, încurajatoare fuseseră spuse tocmai de Leli, pe care îl ocărîse cam des la şedinţele biroului şi la felurite consfătuiri, îl convinsese ca prin minune.

„Are dreptate ! Cine ştie aci mai multe ca mine ?" îşi spusese el, începînd să respire suspect de tare. Raionul i se păru deodată atît de drag, încît simţea aproape o durere la gîndul de a-l părăsi şi vorbele nevestei : „Cu un dosar ca al tău găsim oriunde un loc !" i se păruseră o prostie şi o nimicnicie.

Chiar din primele zile Iakuşonok se arătase plin de tact faţă de fostul preşedinte rămas acum adjunct al său, şi i se adresa fără compătimire jignitoare în glas ; venise doar să lucreze, şi Pinciuk era acum într-adevăr pentru el poate omul cel mai preţios, care îl ajuta să se pună cît mai repede la curent cu toate.

Spre uimirea tuturora, se înţeleseseră în muncă. Uneori Pinciuk se surprindea chiar admirîndu-l pe Iakuşonok.

Dmitri Ivanovici era înzestrat cu un spirit de prevedere care, după părerea lui Pinciuk, îi lipsea lui Kliuciariov ; şi pe de altă parte avea şi îndrăzneală, ceea ce îi lipsea lui Pinciuk.

Acesta îşi dădea seama că, luînd cu hotărîre în mînă treburile raionului, Iakuşonok nu comitea un act duşmănos faţă de Kliuciariov sau de altcineva, ci pur şi simplu proceda astfel fiindcă aşa îşi concepea el datoria. Şi fără să vrea, mînat de un ciudat interes, Pinciuk trăgea cu urechea la zvonuri, ca să vadă dacă toţi îşi dădeau seama de acest lucru sau îl socoteau pe Iakuşonok un arivist, care îşi dădea atîta silinţă doar pentru a-şi cîştiga o autoritate personală în raion.

De vreo două ori i se părusc lui Pinciuk că zărise o umbră de ciudă pînă şi pe chipul lui Kliuciariov, ceea ce îl bucurase nespus. „Ehei, vezi că tu te înşeli asupra lui, exclamase el în gînd, iar eu nu ! Eu cunosc adevărata valoare a acestui băiat !"

Felul dezinteresat în care se purta cu Iakuşonok făcea să crească în sufletul lui Pinciuk şi stima pentru el însuşi. Aceste două sentimente se întăreau pe zi ce trecea, ajutîndu-l să uite jignirea ce-i fusese adusă. Viaţa i se păruse pe neaşteptate cît se poate de limpede : n-avea nici un rost să privească înapoi, la trecut ! Trebuia să-l ajute din toate puterile pe noul preşedinte şi să lucreze cu el mînă în mînă. Cu atît mai mult, cu cît între ei nu erau nici un fel de umbre sau de rezerve, cum se întîmplase cu Kliuciariov. Pin-

ciuk vedea că punctualitatea sa îi plăcea lui Iakuşonok, că acesta ţinea seama de experienţa lui, şi cu toate că nu-i spusese niciodată îndatoritor, măcar pentru ochii lumii : „Aş vrea să mă sfătuiesc cu dumneata, Maxim Petrovici", noul preşedinte îl asculta totuşi foarte atent, mai atent chiar decît pe alţii.

Pinciuk observa întotdeauna că, rostind obişnuitul său : „Ce părere aveţi, tovarăşi membri ai comitetului executiv raional?" preşedintele se uita mai întîi la el, la Pinciuk. E adevărat că niciodată nu-i adresase vreo întrebare directă, riscînd astfel să-l pună într-o situaţie grea, şi Pinciuk vedea în acest lucru o nuanţă specială de stimă şi de încredere.

Adevărul era că nu pentru Pinciuk personal (lucru care ar fi putut de altfel să i se pară jignitor acestuia), ci ca ceva de la sine înţeles, Iakuşonok ţinea să-i menţină cu străşnicie neştirbită autoritatea fostului preşedinte. Pleca adesea prin raion, şi dacă cineva venea apoi la el cu vreo treabă, şi îi spunea : „Ieri n-aţi fost aici, Dmitri Ivanovici, şi m-am hotărît să vă aştept...", Iakuşonok îi reteza vorba pe un ton de gheaţă :

— Dacă nu eram eu, era tovarăşul Pinciuk.

Şi făcea în aşa fel, încît chestiunea nerezolvată să ajungă tot la locţiitorul lui.

Mai înainte, cînd Pinciuk şedea chiar el în fotoliul prezidenţial, nu-şi prea bătea capul cu metodele sale de lucru. Dacă era o chestiune complicată, aştepta adesea să se rezolve de la sine într-un fel oarecare, sau cîteodată ridica receptorul şi o trecea pe umerii lui Kliuciariov.

Acum nici nu i-ar fi dat prin cap să facă aşa ceva. Dacă rămînea în locul lui Iakuşonok, trebuia să rezolve totul fără zăbavă, ceea ce era o chestiune de onoare pentru el personal, şi în nici un caz să nu amestece comitetul raional, ceea ce era o chestiune de onoare pentru comitetul executiv raional.

Pinciuk era, în fond, un om dotat cu spirit de

observație, care prindea lucrurile ușor. Învestit pe un timp oarecare cu puteri nelimitate, încerca să-și închipuie cum ar fi reacționat Iakușonok în cutare sau cutare chestiune — cîntărea, chibzuia și, în felul acesta, găsea singur soluția.

La întoarcerea lui Dmitri Ivanovici, îi raporta despre toate, deși Iakușonok nu-i pretindea acest lucru și, dacă președintele comitetului executiv raional lăsa să-i scape laconic : „Foarte just" sau „Ai perfectă dreptate !" Pinciuk pleca fericit, simțind un aflux de energie aproape tinerească. Știa că Iakușonok nu i-ar fi iertat nici cea mai mică greșeală, n-ar fi ocolit-o cu o tăcere disprețuitoare, cum o făcea cîteodată Kliuciariov — și aceasta îl făcea să fie și mai mîndru.

Era prea absorbit de toată această muncă complicată care îi căzuse pe cap la vîrsta de patruzeci și cinci de ani împliniți, răsturnînd obiceiurile lui bine statornicite, ca să mai observe privirile chiorîșe, cînd mirate, cînd un pic batjocoritoare, care i se aruncau la Gorodok.

Astfel trecuse pentru el vremea turbure, cînd unii începuseră să-l socotească drept un om care n-avea să mai rămînă mult în raion. Și într-o bună zi se surprinsese singur în noua postură cînd, în biroul ticsit de lume, își auzise parcă de la distanță propriul lui glas, neobișnuit de ferm față de cel al fostului Pinciuk :

— Se va face numai așa, tovarășe Cernenko, și nicidecum altfel.

Iar cînd „sclivisitul cu briantină" dăduse o dată jignit din umerii săi umflați cu vatelină, mormăind : „Atunci să decidă Dmitri Ivanovici cum să...", Pinciuk nu-și pierduse vremea să-l asculte — nu se mai temea acum de plîngeri ! — și trecuse cu sufletul împăcat la chestiunile următoare.

Pe zi ce trecea, avea din ce în ce mai multe treburi, cu toate că acum comitetul executiv raional lucra cu maximum de randament, ca și comitetul raional de

partid. Cerînd de la fiecare o încordare maximă, ritmul în care se desfăşura viaţa pasiona însă, şi totodată înaripa.

Sesiunea se sfîrşi tîrziu. Dezmorţindu-şi picioarele, deputaţii mai zăboviră puţin în sală, aprinzîndu-şi ţigări şi stînd de vorbă, în timp ce Iakuşonok rugă cu glas puternic ce acoperea larma să mai rămînă următorii tovarăşi...

Fu rostit şi numele Antoninei.

Şedea la fereastră, privind îngîndurată cerul tot mai palid. Era încă rumen, luminos, dar din ce în ce mai limpede se aşterneau pe el nuanţe liliachii, crepusculare, ca fumul de ţigară care ieşea acum pe ferestrele deschise.

Iakuşonok o căută cu privirea pe Antonina peste capetele asistenţei şi, fără a-şi întrerupe convorbirea cu ceilalţi, o întrebă dacă rămîne noaptea la Gorodok, sau dacă o aşteaptă vreo căruţă. Nu, pe Antonina n-o aştepta nimeni.

Atunci Iakuşonok îi făcu un semn uşor din cap, vrînd parcă să spună că o roagă să-l ierte, dar trebuie mai întîi să isprăvească cu cei pe care nu-i poate reţine, şi Antonina se trase din nou la o parte, reluîndu-şi vechiul loc lîngă fereastră, unde rămase în picioare, cu coatele sprijinite de pervaz.

Începea pentru Gorodok o oră tihnită, paşnică. Cireada se întorcea în volburi de praf zmeuriu. Clopoţeii îşi răspundeau unul altuia, luîndu-şi rămas bun pînă dimineaţă, şi sunetul lor fără ecou se topea prin străduţele năpădite de iarbă.

Antonina îşi simţea sufletul liniştit, împăcat ca niciodată încă în viaţă, sau aşa i se părea cel puţin. Auzea în spatele ei glasul puternic, hotărît al lui Iakuşonok şi întorcea cîteodată uşor capul, pentru a-l privi peste umăr. Sentimentul de statornicie şi de siguranţă alături de acest om n-o mai părăsea.

— Cum vreţi să vă dau indicaţii despre ce ar trebui să faceţi, dacă-mi sînteţi şef? răspundea aproape cu dojană preşedintele unui colhoz îndepărtat.

Iakuşonok se sculă, începu să rîdă şi ochii lui luciră şiret între genele bălaie.

— Iată cum: apuci receptorul telefonului şi spui: „Tovarăşe Iakuşonok, ajutaţi-mă în chestiunea asta". Eu îţi făgăduiesc, dar dintr-un motiv sau din altul nu-mi ţin făgăduiala, uit sau nu dau importanţă lucrului. După un timp îmi spui din nou: „Tovarăşe Iakuşonok, v-am făcut atent, dar n-aţi venit pînă acum nici dumneavoastră, nici altcineva, iar treaba stă tot pe loc". Răspund: „Bine, am să iau măsuri". Să presupunem că uit din nou. A treia oară nu mi-o mai spui mie, ci vorbeşti aci, la sesiune. Iar mie nu-mi mai rămîne decît să roşesc: totul e exact, e o critică. Ţineţi socoteală de faptul că voi, activiştii de bază, mai existaţi şi pentru a ne controla pe noi, cei mai mari, pentru a verifica cum executăm directivele guvernului. Sînteţi ochii poporului...

Lumina de sus fusese stinsă. Nu ardea decît o lampă de birou, şi umbra capului lui Iakuşonok se aşternuse pe jumătate din perete.

Antonina nu se uita la chipul lui, ci numai la această umbră: o frunte rotundă, cu partea de deasupra sprîncenelor mult boltită, scobitura de la rădăcina nasului bine pronunţată, buze energice — vorbeau tocmai! — o bărbie proeminentă, abia de curînd observase că la mijloc are o gropiţă...

Oamenii plecau unul după altul, iar Antonina tot aştepta.

Cînd, în cele din urmă, uşa se închise după ultimul deputat şi rămaseră în odaie numai ei doi, Iakuşonok se întoarse nerăbdător spre ea.

— Te-am făcut să aştepţi prea mult, spuse el. Desigur că ai obosit şi nu mai ai nici o poftă să vorbim de treburi.

— Nu, nici o poftă, mărturisi cinstit Antonina.

Primele lor vorbe sunaseră atît de sincer, încît amîndoi zîmbiră. Ai fi zis că mai continua discuţia de la Luciosî, întreruptă atunci aproape în mijlocul unei fraze.

— Şi totuşi, să vorbim.

Iakuşonok oftă uşor şi îşi frecă fruntea cu palma, căutînd parcă să-şi recapete printr-o încordare a voinţei expresia oficială de adineauri. Dar de îndată zîmbi cu un aer vinovat.

— Ştiu că nu se poate sta în şedinţă atîtea ore în şir. Dar se şi adunaseră atîtea probleme ! Nu-i nimic, le vom rezolva încet, încet !

Se uită prietenos la Antonina, ca şi cum ar fi poftit-o să-l ajute la acest lucru important, dar ea începu pe neaşteptate despre cu totul altceva :

— Ştii la ce mă gîndeam cînd şedeam adineauri şi mă uitam la dumneata ?

— Desigur că-ţi ziceai : a mai trimis dumnezeu un birocrat în raion.

Iakuşonok glumea, dar în glasul lui răsuna totuşi limpede o notă de nelinişte, izvorîtă dintr-o mîndrie lăuntrică.

— Nu-u, nu la asta.. În ce lună te-ai născut ?

Sprîncenele lui Iakuşonok se ridicară în sus în semn de mare uimire.

— În ziua de nouă octombrie, îngăimă el maşinal.

Ochii lui, întotdeauna cu pleoapele puţin lăsate ca două mici triunghiuri, se deschiseră acum cît erau de mari şi se dovediră a fi albaştri, de un albastru atît de limpede, ca ai unui prunc.

Se uita la femeia aceasta tînără, pe care n-o vedea decît pentru a treia oară în viaţă, îi asculta cu luare-aminte timbrul glasului, încă puţin cunoscut de el, şi dacă ar fi putut să cugete limpede, ar fi trebuit să recunoască, desigur, că de pe acum avea asupra sufletului său o tainică putere.

— Iar eu în ziua de nouăsprezece octombrie.

O spusese cu o simplitate atît de dezarmantă, încît Iakuşonok, care începuse să fie cu ochii în patru şi se zburlise ca un arici în sinea lui, îşi lăsă ţepii în jos şi rămase în faţa ei ca un copil cuminte.

— Sînt cu un an mai mare ca dumneata, mormăi el.

— Astea-s fleacuri. Am fi putut totuşi să stăm în aceeaşi bancă la şcoală! În ce an ai intrat în Comsomol?

Abia acum Iakuşonok începu să-i bănuiască vag mersul gîndului. Nu-şi dădea încă seama de ce spunea toate acestea, dar nu se mai îndoia că avea dreptul să vorbească astfel.

— În anul treizeci şi nouă.

— Eu în patruzeci.

Oricît de încărcat cu ani şi cu griji ar fi omul, oricît de matur şi de puţin sensibil ar părea altora şi chiar lui însuşi, există întotdeauna o cheie, cu care poţi întoarce sufletul ca printr-o vrăjitorie, cu nouăzeci de grade.

Ceea ce prietenii din anii de mai tîrziu, anii maturităţii, nu dobîndesc decît grăunte cu grăunte, printr-o trudă îndelungată — un grăunte de încredere, un grăunte de căldură — se dăruieşte cu dărnicie unui martor al primei perioade a vieţii, al tinereţii.

Vorbe simple: „Am fi putut să stăm în aceeaşi bancă", înfăptuiseră o asemenea vrăjitorie şi îl întorseseră dintr-o dată pe Dmitri Ivanovici la epoca în care gîtul îi era legat oblic de cravata de pionier, cu atît mai mult, cu cît acea epocă nu era chiar aşa de îndepărtată.

Şi iată că şedeau unul în faţa celuilalt — cu coatele proptite pe masă — doi copii ajunşi mari, avînd aceeaşi vîrstă, şi îşi aduceau în cea mai mare armonie aminte de tinereţea lor comună: crescuseră doar pe acelaşi pămînt!

— Îţi mai aminteşti? spunea Antonina. În Pionierskaia Pravda se publica atunci „Hiperboloidul inginerului Garin". Ziarul apărea din două în două zile,

iar eu începeam dis-de-dimineaţă să tot alerg în stradă, numai ca să-l prind cît mai repede pe factor.

— La noi ziarul se afişa la şcoală, pe o tablă. Ce îmbulzeală mai era în timpul pauzelor! Toţi aşteptau ca cineva să-l împuşte pe cîinele de Rolling!

Se porniră amîndoi pe un rîs potolit, gîndindu-se la pasiunile lor aprinse de atunci.

— Dar îţi aduci aminte cum a fost pusă în funcţiune calea ferată Turkmenia-Siberia?

— Asta am uitat-o.

— Zău? Eu îmi amintesc! Şi de cei de pe „Celiuskin", şi de zborurile primilor eroi!

Antonina îşi spuse dintr-o dată că Feodor Adrianovici Kliuciariov era aproape cu zece ani mai mare ca ea şi ca Iakuşonok. Ceea ce ei văzuseră la vîrsta de cincisprezece ani el văzuse cu alţi ochi, de om matur.

— Dar revoluţia din Spania? continuă Iakuşonok. Prin faţa noastră treceau atunci trenuri cu copii spanioli. Ne aşezam de-a lungul liniei de cale ferată şi le strigam: *„Rot front!"*

Antonina dădu din cap, întristîndu-se.

În amintirea ei se iviră din nou, parcă aievea, la ferestrele vagoanelor chipurile oacheşe de copii, cu mici pălării spaniole, ţuguiate şi care, însufleţiţi de o mînie ce n-avea nimic copilăresc, îşi ridicau sus pumnişorii puternic strînşi: *no passaran!*

Spania! Acest cuvînt îi frămînta pînă şi astăzi pe amîndoi; nu-l puteau auzi nepăsători.

Între timp, pendulul sîrguincios număra neobosit ceasurile şi minutele.

— Nu eşti supărată pe mine? spuse pe neaşteptate Iakuşonok. Ar fi trebuit de mult să te las să pleci. Dar tare nu-mi venea să rămîn aici singur, fără dumneata!

— Aş fi putut să vin şi mîine!

— Da-a... spuse el prelung, lăsînd-o să treacă înainte şi închizînd uşa după el. Ştiu eu, ai fi şters-o la Luciosî al dumitale şi poftim de-o aşteaptă.

O privea ţintă, muşcîndu-şi buza, cu capul uşor plecat. În tot chipul lui era ceva îndărătnic, de băieţandru, dar totodată ceva plin de bucurie, de aşteptare.

...Secera roşie a lunii se lăsa din ce în ce mai jos, pînă se înfipse cu ascuţişul în marginea pămîntului şi se opri aşa, gînditoare parcă. Se vede însă că acolo, la capătul lumii, pămîntul era deosebit de moale; la început luna se înnămoli cu singurul ei picior, apoi se afundă pînă la umeri — şi iată că deasupra liniei orizontului nu i se mai vedea decît tichiuţa strîmbă, aurită.

Se făcu întuneric de tot, dar parcă era mai cald şi liniştea mai deplină. Iakuşonok se poticni.

— Încotro am luat-o?

Antonina începu să rîdă prin întuneric. Rîsul ei aducea cu murmurul apei, cînd, pe o zi caldă, fără vînt, ai asculta-o cum aleargă peste pietre.

— Cînd oare îţi vei cunoaşte capitala de raion, tovarăşe preşedinte? Hai, hai, nu te supăra; văd şi prin întuneric că te-ai bosumflat. Şi nu căuta să te justifici. Justificarea este şi ea o încălcare a disciplinei, cum spune Kliuciariov. Mai bine ţine-te zdravăn de mine şi caută să nu te pierzi prin întuneric.

Îi întinse chiar ea mîna. Iakunoşok o apucă cu putere de braţ şi îi făgădui pe un ton plin de înţeles:

— Acum n-ai să scapi.

În aceeaşi clipă Antonina îşi trase în glumă brusc braţul şi... nu scăpă!

— Aşa. Acum văd. Hai să mergem.

Cotiră încă o dată şi o luară chiar pe la marginea oraşului; străduţa dădea într-un cîmp larg.

— Spune-mi, şi nu ţi-e teamă de loc, cînd şezi în mijlocul odăii şi atîta lume se uită la dumneata? îl întrebă ea deodată.

— Teamă ? Nu. Am făcut oare ceva altfel decît ar fi trebuit ?

Vrînd să-l liniştească, Antonina se apropie cu o mişcare involuntară şi mai mult de el, deşi mergeau şi aşa atît de aproape, încît braţele li se atingeau.

— Nu, nu. Le-ai făcut pe toate foarte bine. Mă gîndeam numai că eu trebuie să fac un adevărat efort cînd mă ridic să vorbesc în public, ba chiar şi cînd deschid o uşă străină. Bine că asta nu se observă şi că nu dau de loc impresia de aşa ceva... E ridicol ?

El îi strînse mai tare braţul, încurajînd-o :

— Şi eu sînt nevoit să mă prefac un pic... Poate că termenul nu-i potrivit, dar n-are a face, ai să mă înţelegi. Vorba-i că sînt încă multe pe aici pe care nu le ştiu. Şi e de datoria mea să le ştiu ! Azi, bunăoară, s-a întîmplat aşa : ei vorbeau, şi eu rînduiam în gînd fiecare lucru la locul lui : Bratici e acolo şi ăsta-i Liubikov. E destul de greu să lucrezi astfel. Mă simt, mai ales, prost faţă de oameni : aici mulţi au o experienţă mai mare ca a mea şi nici nu-s mai proşti. Trebuie însă să-i conduc şi să le arăt chiar de astăzi că...

Se opri deodată în mijlocul frazei cu un sentiment confuz de nedumerire faţă de propria-i sinceritate ; se uită la chipul îndreptat spre el prin întuneric, la cocul de păr, aşezat atît de liniştit pe ceafă — părea închis chiar şi pe fondul întunecat al cerului ! — dar se mulţumi să ofteze resemnat, lipind mai strîns de dînsul braţul ei.

— Cei pe care ai să-i conduci sînt oameni buni, spuse îngîndurată Antonina, cu multă bunătate în glas. Pe timpuri mi se părea, fără să ştiu de ce, că valoarea unui om se măsoară, în multe privinţe, prin cultura lui. Acum văd că toate astea sînt noţiuni elastice. Cum îmi spune şi Kliuciariov : „Ce cultură şi educaţie... Omului îi trebuie minte de la maică-sa, Antonina Andreevna !“ Şi într-adevăr, aşa-i ! Ia-l pe Skuloveţ, l-ai observat ? Şedea mai la margine ; un

țăran bărbos cu niște ochi grozav de șireți, verzi ca papura de baltă. Cît a vorbit Liubikov, s-a foit într-una, tot voia să-i șoptească nu știu ce — sigur că știa ceva ce nici dumneata, nici eu nu știm încă și nici nu vom afla curînd. În schimb, ce bucurie dacă eu sau dumneata vom putea deschide în fața lui acel colțișor al cunoașterii, care pentru el e ca o foaie albă, în timp ce nouă ni-i cunoscut din școli și institute! Poate că lucrul cel mai interesant în viață atît pentru dumneata, cît și pentru alții este o asemenea cunoaștere. Nu-i așa?

— Așa-i. Înainte nu mă gîndeam la asta, dar acum mi se pare că ceea ce spui e valabil și pentru mine... Unde ai crescut?

— La Velikie-Luki.

— Iar eu la Recița, un orășel pe Nipru. Nu stăteam însă chiar la Recița, ci într-o așezare muncitorească, într-o pădurice de pini. E acolo o uzină de tananți. De altfel, de importanță unională. Mai e și o fabrică de chibrituri, care prelucrează fibrele lemnoase, rămase după melițarea inului și cînepii.

Spusese „fibrele" cu un accent dur, bielorus, și Antonina se simți deodată înduioșată de felul cum pronunțase el acest cuvînt.

— Păcat că nu fumezi, spuse ea sfios. Ai aprinde un chibrit, iar eu m-aș uita în ochii dumitale ca să văd la ce te gîndești acum.

Iakușonok se opri.

— Ei bine, zise el pe un ton hotărît. Am chibrituri.

Scoase o cutie, scăpără mai multe deodată și le ridică deasupra capului. Chipul îi era palid, încordat, dar ochii îi țineau ațintiți într-una asupra ei.

Și Antonina își aduse aminte că într-o zi această privire mai fusese îndreptată tot astfel spre ea.

Ochii sînt primul lucru care ne trădează. Noi nu știm încă, mult timp nu știm, dar ochii au și aflat!

Chibriturile se stinseră. Se făcu întuneric, mai întuneric ca înainte. Era o noapte fără lună.

Antoninei i se părea nu numai că îi citise gîndurile, dar că ghicea chiar zvîcnirea sîngelui în vinele lui :

— Iată la ce mă gîndesc, rosti încet Iakuşonok. Ce mi-ai răspunde dacă ţi-aş spune acum, aşa, simplu, fără nici un fel de înfrumuseţare... da... dacă ţi-aş spune că te iubesc...

Inima e întotdeauna mai hotărîtă decît orice experienţă. E în stare să respingă dintr-o dată tot trecutul şi să apuce neînfricată o cale nouă. Iar după aceea n-au decît să descurce alţii cum de s-a întîmplat !

Sentimentele necheltuite, păstrate de Antonina încă din anii cînd era pionieră — năzuinţa ei spre sinceritate, credinţă, dar mai ales spre senzaţia plină de fericire că este necesară altora — se împletiră deodată într-un fel uimitor în inima ei, îndreptîndu-se cu toată puterea spre un singur om.

Iakuşonok stătea înaintea ei cu braţele atîrnînd în jos, ca şi cum ar fi fost zguduit, ca şi ea, de fericirea neaşteptată, care se prăvălise asupra lor.

— Draga mea ! spuse el atingîndu-i mîna. Şi repetă parcă într-o suflare : Draga mea !...

Antonina nu-i vedea chipul, dar pentru ea nu mai era acum în el nimic ascuns. Nu făcu nici o mişcare de întîmpinare, dar nici nu se trase înapoi. Erau aproape de aceeaşi statură şi, înclinîndu-şi încet capul, Iakuşonok îi atinse fruntea cu a lui. Rămăseseră astfel cîteva clipe, simţind cu o putere uriaşă că nimic n-ar fi putut să-i despartă unul de altul.

— Aici stau eu, spuse Antonina cînd îşi regăsiră respiraţia şi cînd îşi desfăcură îmbrăţişarea...

Iakuşonok o prinse de mînă şi o duse mai departe, spre cîmpul deschis. Mergeau fără să scoată o vorbă, legănîndu-şi mîinile strîns împreunate.

— Eşti obosită ?

— Nu.

Şi mergeau mai departe.

Antonina spuse cea dintîi :

— Trebuie să fie tîrziu. Şi tu ai de lucru mîine.

Se opriră şi, luminînd cu un chibrit cadranul, Iakuşonok se uită la ceas, atingîndu-i din nou fruntea cu a lui. Părul ei se umezise de ceaţa nopţii.

— Eşti obosită ?

— Da.

Îşi scoase vestonul şi îl aşternu lîngă marginea drumului, îndoind tulpinile înalte ale ierburilor.

Antonina se lăsă încrezătoare la pămînt, şi Iakuşonok se aşeză alături, punînd capul pe genunchii ei.

Ea îi mîngîia fruntea, petrecîndu-şi degetul prin inelele aurii ale părului său pufos...

Aceasta era, prin urmare, fericirea ? Aceasta era dragostea ei ?

Îl cerceta aproape cu uimire. Şi totuşi i se părea în acelaşi timp că-l cunoştea de foarte, foarte de mult, de totdeauna. Capul lui era dat pe spate, pe cer pluteau nouraşii alburii dinaintea zorilor.

— Trebuie să mergem, spuse Antonina după o lungă tăcere.

Dar nu plecau.

Orice dragoste îşi are clipele tihnite de înţelegere deplină şi de sinceritate emoţionantă. Acum îşi trăiau şi ei aceste clipe tihnite. Trecutul nu mai exista. În faţa lor se desfăşura doar viitorul. Se luminase de tot, dar ei tot mai şedeau acolo.

Antonina se ridică cea dintîi. Iakuşonok o privea de jos în sus cu ochi strălucitori, lipindu-şi obrazul de rochia ei. Era ceva neobişnuit de mişcător şi de cuceritor în această atitudine smerită a unui om mare şi puternic.

„Să mă pedepsească dumnezeu dacă-l părăsesc sau dacă nu-l fac fericit !“ se gîndi ea deodată, aspru, ca şi cum ar fi rostit un jurămînt.

Şi, simţindu-se parcă mai mare, stăpînă a două vieţi, Antonina îl ridică, cu o singură mişcare a mîinii, de la picioarele ei şi îl duse înapoi în oraşul adormit, aburit de răsuflarea din zori a rîului Glubîn...

2

Grea a mai fost acea zi în care Iakuşonok şi Antonina avuseseră parte de primii zori ai fericirii lor!

Iakuşonok nu mai închise ochii tot restul nopţii. La ora opt era la comitetul executiv raional şi îi părea rău că nu putuse veni şi mai devreme.

Surescitarea nervoasă nu-l părăsea. Simţea nevoia să umble, să vorbească, să rîdă într-una. Ceva cînta în sufletul lui, şi cîteodată privea în jur cu o tulburare plină de fericire: n-or fi auzind şi alţii?

Pe buzele lui suna tot timpul un singur nume: Antonina! Nu putea să scape de el, cum nu putea birui nici ispita de a-l rosti cu glas tare.

Şi într-adevăr, vorbi de doctoriţa Lukaşevici de trei ori în şir în legătură cu treburile curente sau fără nici o legătură primului om care intră în biroul lui.

Auzind numele Antoninei, lui Cernenko (căci el era) i se strînse inima şi atenţia i se încordă, fiindcă-i era încă prea vie în minte nereuşita cererii sale.

Iarna trecută, umblînd prin raion, dăduse pe la Luciosî. Satul e aşezat pe un dîmb pentru ca apele dezgheţurilor de primăvară să nu inunde casele. În nopţile întunecoase, luminiţa statornică şi neşovăitoare de la fereastra spitalului se vede de departe.

— „O luminiţă ca de aur te-ademenea spre turn să vii", declamase Cernenko intrînd plin de zăpadă. Antonina Andreevna îl întîmpinase în prag.

— Vorbeşte în şoaptă, îi spusese ea, bolnavii dorm. Ce s-a întîmplat?

Cernenko se gîndi fără să vrea că niciodată nu o văzusese cu buzele date cu roşu, n-o auzise rîzînd tare sau atrăgînd prin ceva atenţia cuiva şi la drept vorbind nici nu ştia cam ce fel de om ar fi putut să-i placă. Din dosarul ei nu aflase decît data naşterii şi faptul că nici în viaţa ei, nici în aceea a vreunui membru al familiei nu existaseră puncte negre. (Cernenko

nu dispreţuia informaţiile de acest soi ; el nu era dispus să-şi întineze biografia cu o însurătoare nechibzuită.)

— Nu te supăra, Antonina Andreevna, spusese Cernenko, coborînd fără să vrea glasul. M-a prins vremea rea şi mi s-a isprăvit benzina, n-ai vrea să mă adăposteşti ?

Pentru eventualitatea unei astfel de găzduiri neprevăzute, luase cu el o sticlă de vin, un pachet de ciocolată şi cîteva portocale. Afară de aceasta, voia să afle de la stăpîna casei care erau culorile care o prindeau mai bine. Li se trimiteau cîteodată la bază cupoane destul de frumoase.

Cîteva clipe Antonina îl privise fără să rostească o vorbă, chibzuind parcă. Apoi dispăruse cîteva minute şi se întorsese îmbrăcată cu paltonul şi îmbrobodită cu un şal de lînă.

— Să mergem, spusese ea scurt, deschizînd uşa şi luminîndu-şi drumul cu o lanternă de buzunar.

— Unde, Antonina Andreevna ?

— La preşedintele sovietului sătesc. Doar nu pot să te las să înnoptezi în stradă.

Acum, în biroul preşedintelui comitetului executiv raional, Cernenko şedea tot atît de fercheş dichisit, cu părul pomădat, cu favoriţii potriviţi cu grijă din brici, şi îl cerceta pe furiş, cu multă atenţie, pe Iakuşonok. Sufletul său josnic era ros de otrava jignirii şi de o gelozie neagră.

— M-da, spuse el în cele din urmă, prelung, cu un glas ciudat, tărăgănat. Antonina Andreevna e fără doar şi poate o femeie fermecătoare, unde mai pui că nu-i prea inaccesibilă... Se zice că nici Feodor Adrianovici n-a scăpat de mrejele ei...

O clipă se sperie singur de vorbele lui şi păli. Dar lovitura era dată şi atît de puternic, încît înţelese numaidecît că lui Iakuşonok nu-i ardea nici de răzbunare, nici de explicaţii — că nu-i ardea de nimic!

Bolborosind scuze, Cernenko se furişă de-a-ndăratelea pe uşă. Iakuşonok voise să-i strige „ticălosule!",

dar sunetul i se opri în gîtlej, buzele nu izbutiră să se descleştеze, iar mîinile şi picioarele i se tăiaseră.

Un minut după aceea era din nou stăpîn pe sine.

„Mi se pare că am înnebunit ! îşi zise el cu glas tare, începînd chiar să rîdă, cu un rîs sacadat, în care nu se simţea însă prea multă veselie. Cum de nu l-am întrerupt de la primul cuvînt? Ea şi Kliuciariov? Nu, nu se poate. Bine că Tonia n-are s-o afle niciodată."

Telefonul sună. Ridică receptorul.

Începea o zi obişnuită de muncă, plină de treburi. Şi totuşi un sentiment împovărător, ce nu voia să se lase alungat, un fel de vierme ascuns, îl tot rodea, otrăvindu-i bucuria dimineţii : „Şi dacă totuşi o fi adevărat ? Da, se sărutaseră, şi numai cu cîteva ore mai înainte. Dar parcă se întîmplă prea rar ca o femeie să se lase sărutată de un bărbat ? Lucrul acesta nu putea dovedi neapărat că îl iubeşte, ci poate dimpotrivă..." Îşi strîngea capul în palme, simţind cum călca mereu greşit, alături de drumul drept, nimerind în noroi.

Oare o fi avut ea timp să şi plece la Luciosî al ei ? Simţea atîta nevoie să stea de vorbă cu ea, sau măcar să i se uite în ochi, şi să vadă dacă putea să-i înfrunte privirea...

Cineva bătu la uşă. Răspunse.

Intră bătrînelul, funcţionar la secţia planificării, cel care încercase grînele cu dinţii, la elevator.

— Iată, Dmitri Ivanovici, poftim ! spuse el chiar din prag. Ăsta-i sabotaj. Nesupunere făţişă. Pandalii !

Liubikov, la care se refereau aceste vorbe cumplite, venea după el, ţinîndu-se cu un pas în urmă, pentru a nu-l atinge pe moşneguţ cu umărul lui rotund, puternic.

— Nesupunere, da, dar pandalii nu ! zise el.

— Ce-i cu voi ? întrebă cu glas obosit Iakuşonok.

— Trăim ori nu după plan ? se aprinse bătrînelul, răspunzînd tot cu o întrebare. Sau poate la noi în

raion domneşte anarhia capitalistă ? O formă specială, locală a Puterii Sovietice : socialism minus planificarea economiei ! Atunci lămuriţi-mă, Dmitri Ivanovici, dacă cumva eu nu am luat încă cunoştinţă de unele modificări atît de importante intervenite în ultima vreme.

Iakuşonok, gata-gata să zîmbească fără să vrea, se uită la Liubikov şi îşi dădu deodată seama că bătrînelul era departe de a glumi : fierbea, nu altceva, şi de vină era încăpăţînarea de cremene a lui Liubikov, cu care venise acum la preşedinte, se vede treaba după o discuţie îndelungată şi stearpă la serviciul raional al planificării.

— Despre ce-i vorba ? întrebă încă o dată Iakuşonok.

Bătrînelul scoase un gîlgîit şuierat, ca o ţîşnitură de abur pe gîtul unui ceainic.

— Păi am început să discutăm despre culturi şi din vorbă în vorbă am priceput că dumnealor nu vor să semene orz ! Spun că orzul nu merge la Bratici. Auzi vorbă : în tot raionul merge, şi la Bratici nu !

— În tot raionul nu merge, oftă Liubikov.

Se uita cu încăpăţînare pe fereastră, cu o expresie aproape absentă.

— Fireşte, cei de la Comitetul Planului de Stat nu-s decît nişte tîmpiţi, primesc degeaba salariul !

— Eu tot nu înţeleg de unde vine atîta supărare, spuse cu răbdare Iakuşonok. Voia să obţină un răspuns mai ales de la Liubikov, să-l facă să vorbească.

Acesta înălţă uşor din umeri, dîndu-şi seama că trebuie să povestească totul, de la capăt.

— La noi orzul nu dă nici zece chintale la hectar, asta-i. De doi ani, tot cerem să ne lase să semănăm ce-i mai avantajos. Nu şi nu ! Ne planifică iar cîte puţin din toate. Mă mir cum de nu mi s-au băgat încă pe gît mandarine, foi de dafin sau mai ştiu eu ce !

— Aţi vorbit de asta la comitetul executiv regional?

— Ce poate regiunea? Ei primesc planurile gata întocmite!

— Aşa. Atunci ce-i de făcut?

— Nimic. N-am să semăn orz la primăvară, şi pace! Dacă vreţi să mă destituiţi din funcţia de preşedinte, poftim. Dar de semănat, nu semăn, şi gata!

Chiar dacă liniştea lui nu era pe de-a-ntregul prefăcută, Liubikov părea totuşi să fie muncit de o supărare mai adîncă. Iakuşonok simţi de îndată că nu era vorba de cele douăzeci de hectare de orz, care, poate, nu atîrnau prea greu într-o gospodărie mare cum era Bratici, ci de o anumită luare de atitudine a lui Liubikov. Aşa se întîmplă cînd un om rabdă prea mult, se face că nu vede şi tace, călcîndu-şi pe inimă, apoi deodată se hotărăşte: nu mai cedez în nici o privinţă. Şi cu cît a răbdat şi a tăcut mai mult timp, cu atît mai neînduplecat se face după aceea.

Iakuşonok se simţi cam descumpănit. Îşi dădu seama că nu se bucura încă în ochii lui Liubikov de suficientă autoritate pentru a-l putea linişti şi îndupleca, după cum nu avea nici puterea de a modifica sistemul de planificare, împotriva căruia se răzvrătise acum preşedintele colhozului, poate chiar pe bună dreptate, din punctul lui de vedere.

Îl cuprinse pe neaşteptate ciuda pentru faptul că se descurcă încă mult prea slab în problemele economice. Şi îi veni să lase totul baltă, să se afunde în cărţi şi să citească mormane întregi de dări de seamă statistice, pînă va da de adevăr. Fiindcă acest adevăr nu putea însemna ca planul general de stat să cuprindă, fie şi pe o parcelă microscopică, de douăzeci de hectare, o greşeală de calcul, aproape o absurditate!

— Uite ce e, să mergem la Kliuciariov, spuse el pe neaşteptate celor doi, sculîndu-se de pe scaun.

O clipă, vechiul vierme al geloziei începu să-l roadă din nou: pe preşul roşu („ca la negustori", spusese ieri Antonina), pe care păşea acum Liubikov, trecuse cu două ceasuri mai înainte Cernenko... „Ia seama, să nu te prind că te mai gîndeşti măcar o singură dată la asta!" se ameninţă înfuriat Iakuşonok pe el însuşi.

La Kliuciariov — de data aceasta nu în biroul mic, plin de case de bani, în care secretarul comitetului raional stătuse cu o lună mai înainte de vorbă cu Valiuşiţki, ci în cel mare, cu masă lungă pentru şedinţele biroului, cu portrete încadrate sub sticlă şi cu perdele albe, lungi la ferestre, ajungînd pînă la duşumea, cu pereţi de culoare deschisă, mirosind a vopsea de ulei, ceea ce-i izbi privirile de la început lui Iakuşonok fu Antonina.

Şedea, lipită de masă, chiar la colţul ei („Nu se va mărita şapte ani", se gîndi prosteşte Iakuşonok) şi cerceta împreună cu Kliuciariov o scrisoare. Vorbeau aproape în şoaptă.

Zărindu-l pe Iakuşonok, Antonina păru că se tulbură şi, înainte de a-i zîmbi numai cu ochii, se uită repede, cu un aer vinovat, la Kliuciariov.

Kliuciariov nu păru prea bucuros de sosirea vizitatorilor neaşteptaţi şi ridică întrebător capul.

Dmitri Ivanovici îi lăsă pe Liubikov şi pe bătrînelul de la comitetul executiv raional, cavalerul planificării, să treacă înainte, cîştigînd astfel cîteva clipe de tăcere. Înviorarea cu care venise aci se cam stinse. „Poate că tot raionul ştie de mult de legătura lor. Şi numai el, ca un ageamiu caraghios, îi crezuse fiecare cuvînt, fusese cît p-aci să plîngă de fericire, ascunzîndu-şi faţa în poala ei... Sau, poate că nu! Antonina trecuse pe aci doar în interes de serviciu, ca şi dînsul. Kliuciariov era doar secretarul comitetului raional, de ce să i se pară suspect că venise?" Îşi pironi tulburat privirea asupra ei.

Antonina era palidă de pe urma nopții nedormite, dar sprîncenele ei drepte, de culoare închisă stăteau liniștite, ca întotdeauna, iar buzele erau strînse cu o expresie severă, astfel că și lui abia îi venea să creadă că le sărutase în noaptea aceea.

Îi întinse mîna, fără să o strîngă pe a lui, dar lăsîndu-și un pic mai mult palma în palma lui. O singură clipă! Dar inima lui Iakușonok începu să bată furtunos. Îi venea s-o îmbrățișeze ca să arate tuturora că-și aparțineau. Și se dădu cu un pas înapoi, ca să fugă de ispită.

Antonina se întoarse de asemenea la locul ei, se așează și își propti bărbia de mîinile împreunate.

Da, avea gene foarte negre, dar nu moi, nici îndoite, ci drepte, ca niște săgeți, și privirea de sub ele lucea stins ca un foc mocnit...

Bătrînelul cu planificarea începu iarăși, chiar din prag, să se plîngă, dar acum nici Liubikov nu mai tăcea. Atitudinea sa nestingherită, felul firesc în care trase un scaun ce scîrțîia și se așeză pe el în fața lui Kliuciariov, punîndu-și mîinile mari pe masă, sentimentul de încredere absolută, ce se desprindea din fiecare gest și din fiecare intonație și care se manifesta pe neașteptate, abia acum, nu cu cîteva minute mai înainte în biroul de la comitetul executiv raional, toate acestea îl zgîriară foarte neplăcut pe Iakușonok.

Se afla în acea stare tulbure în care conștiința se despică parcă în două. Știa foarte bine cum și prin ce își cucerise Kliuciariov stima generală, mai mult chiar, împărtășea întru totul această stimă. Totuși se simțea deodată năpădit de valul mohorît al unei dușmănii absurde, plină de susceptibilități, de dorința de a-l înjosi, de a-l dovedi vinovat cu ceva măcar față de Antonina.

— Nu vreau să fiu un vechil la colhoz, adică: cum citesc o hîrtiuță, să mă conformez întocmai, cum primesc o directivă, s-o și îndeplinesc. Dacă asta se urmărește, apoi e mai bine să se inventeze un fel de

automat! bombănea între timp, pe un ton jignit, Liubikov.

— Ei, hai, hai! spuse împăciuitor Kliuciariov.

Dar nu-l întrerupse totuşi pe Liubikov: ori aştepta ca acesta să se potolească după ce îşi va fi vărsat focul, ori chibzuia ceva în sinea sa.

— Dar înţelege odată, om sucit ce eşti! Un uriaş plan general nu poate să ţină seama de orice neg, să se adapteze la orice muşuroi din mlaştină. Nici un om n-ar putea izbuti aşa ceva, oricîtă minte ar avea.

Pentru a fi şi mai convingător, bătrînelul cu planificarea se lovi cu pumnul în creştetul capului, acoperit cu un puf rar, ca de pui de găină.

— Iar eu n-am să semăn nici grîu de primăvară! i-o tăie scurt Liubikov, pe tonul cu care un strengar de pe stradă ar spune: „Sîc, că nu-ţi dau!" Nici orz, şi nici grîu de primăvară, Feodor Adrianovici! Ştiţi doar şi dumneavoastră că în raionul nostru numai semănăturile de toamnă sînt bune, că altfel ne furăm singuri căciula!

Moşneguţul începu să geamă demonstrativ, chemînd toate trăsnetele Planului de stat pe capul preşedintelui de colhoz răzvrătit. Pînă şi Iakuşonok îşi uită de gîndurile lui, urmărind încordat cum se va rezolva controversa.

— Cîte semănături de toamnă trebuie să ai după plan? întrebă Kliuciariov, după un timp de gîndire.

Liubikov spuse cifra exactă.

— Dar de primăvară?

Această cifră i-o dădu planificatorul.

Kliuciariov apucă creionul.

— Aşa. Şi ce recoltă îţi dă? Dar să nu-mi vorbeşti de parcelele record. Dă-mi, dimpotrivă, cel mai mare indice la semănăturile de primăvară şi cel mai mic la cele de toamnă. Aşa. Rezultatul e elocvent. Dumneata ce zici?

— Nu zic nimic, răspunse bătrînelul, la noi la Gorodok elocvenţa e într-un fel, şi la o sută de kilo-

metri de aci — în altul. Dacă ne-am apuca să ajustăm planul pentru fiecare raion... Sînt, poate, o mie în Uniune!

— Prin urmare, pierdem mii de tone, cînd la un produs, cînd la altul, nu-i aşa? Şi mai ales considerăm lucrul acesta ca ceva normal!

— Nici Moscova nu s-a clădit într-o singură zi, mormăi bătrînelul potolit deodată şi întristat. Dumneavoastră sînteţi oameni tineri. Pe cînd eu îmi fac serviciul, cum se spune în dosarele personale, încă din anul şaptesprezece. Nu ne ardea de amănunte atunci. Statul trebuia construit, trebuia schiţat măcar în ciornă.

Dincolo de aceste vorbe se simţea partea de adevăr a unei vieţi în clocot, de mult potolite, dar juste, folositoare patriei. Toţi patru — Antonina, Kliuciariov, Iakuşonok şi Liubikov — îşi dădură seama de acest lucru şi îl priviră pe bătrîn cu alţi ochi, mai atenţi.

— Aşa-i, spuse în cele din urmă secretarul comitetului raional. Fiecare epocă îşi are sarcina ei. Dar acum, în anul cincizeci şi patru, putem şi sîntem chiar datori să ne uităm la amănunte, să studiem separat condiţiile economice de la Bratici şi pe cele de la Bolşanî. Ce părere aveţi, tovarăşi?

— Aşa e, răspunse Iakuşonok, uitînd de gelozia lui.

— Cam aşa-i, oftă şi bătrînelul. Atît că nu dumneavoastră şi cu mine hotărîm aceste lucruri, Feodor Adrianovici.

— Nu le hotărîm noi, dar dacă nu ai nimic împotrivă, iată ce o să facem: Ai să pregăteşti împreună cu Liubikov toate materialele necesare, pe raion, pentru fiecare cultură în parte — adăugînd şi consideraţiile voastre. Să nu cruţăm timpul, să consacrăm acestei munci o lună, două. După cum ştiţi, noi sîntem socotiţi pe regiune un raion bun, Ozerskoe — unul prost, iar condiţiile le avem la fel, ca şi nevoile. De aceea o să ne adunăm cu toţii laolaltă, să ne sfătuim. Iar după

aceea, o să trimitem o scrisoare colectivă la Comitetul Central. O să izbutiţi ?

Bătrînul planificator se sculă solemn, vrînd parcă să sublinieze că, după rostirea acestui cuvînt înalt, orice glumă ar fi nelalocul ei, şi se înclină în faţa lui Kliuciariov cu un salut demodat.

— Vă asigur că Alexei Tihonovici şi cu mine o să justificăm încrederea ce ne-o arătaţi. Ne daţi deocamdată voie să ne retragem, tovarăşe secretar al comitetului raional ?

Ieşiră. Iakuşonok mai zăbovea. Urmărea cu încăpăţînare cum Antonina, furată de gînduri, se juca în neştire cu nişte foi de hîrtie, scrise cu mîna : scrisoarea, pe care o citea cu Kliuciariov la intrarea celor trei. Plicul zăcea alături, pe masă. De departe era însă imposibil să desluşeşti de la cine era scrisoarea şi cui îi era adresată.

— Şi în ce mă priveşte, problema este în fond aceeaşi, Feodor Adrianovici, spuse deodată Antonina. Aseară voiam să vorbesc şi cu tovarăşul Iakuşonok despre asta, dar n-am avut timp.

Felul în care pomenise de ziua de ieri — în treacăt, pe un ton banal — cum folosise şi numele lui de familie, aproape fără să-l privească, îl făcu pe Iakuşonok să fie din nou circumspect (deşi a doua jumătate a fiinţei sale, cea care raţiona, ştia prea bine că nici nu s-ar fi putut altfel aci, într-un birou străin).

Kliuciariov se întoarse imediat spre ea.

— Despre ce anume, Antonina Andreevna ?

— Nu ştiu cum să procedez cu fondurile. Spitalului i-au fost alocate mijloace pentru cumpărare de pături şi cearşafuri, dar noi de astea avem deocamdată. Mi s-a spus însă că, dacă nu cheltuim aceste sume, ele nu ne vor mai fi planificate în anii viitori. Pe de altă parte, spitalul are nevoie de noptiere, de paturi şi de scăunele. Administratorul nostru le face singur, cum poate, fiindcă tocmai pentru ele n-avem în buget vreo rubrică anume. S-ar părea că-i un lucru simplu. Să cumperi, cu

banii alocaţi, ceea ce îţi trebuie. Dar mi s-a spus că asta e totuna cu o crimă de stat, că pot să cumpăr chiar covoare pentru birou, numai să nu iau decît ceea ce e prevăzut. Or, eu n-am nici un fel de birou,

„De ce spui astea toate aici, în biroul lui? Voiai doar să le discuţi cu mine?"...

— Ce crezi, Dmitri Ivanovici, ce sfat s-ar putea da Antoninei Andreevna?

— Nici unul, răspunse înţepat Iakuşonok. Bugetul e buget.

Kliuciariov se ridică şi se plimbă prin birou dintr-un capăt la altul, mîngîindu-şi capul.

— Nici eu nu pot face nimic cu bugetul. Doar n-am să mă apuc să scriu încă o scrisoare la C.C.! Şi totuşi nu cunosc o pacoste mai mare decît rubrica, aliniatul, peste care n-ai voie să treci, fie chiar pentru folosul cauzei! Şi rezultatul este că nu numai că facem cîteodată fapte absurde, dar mai trebuie să le şi justificăm într-un fel oarecare în ochii altora şi în propriii noştri ochi.

Antonina îl urmărea cu seriozitate pe Kliuciariov. În toată atitudinea ei îngîndurată — stătea cu capul uşor plecat — şi mai ales în ochii ei aţintiţi se citea limpede că era, ca de obicei, de acord cu omul din faţa sa. Sentimentul acesta îi era bine cunoscut şi lui Iakuşonok.

Cît despre privirea Antoninei, voia s-o interpreteze şi o şi interpretă pe dos.

— Şi e rău de tot, continuă între timp Kliuciariov, cînd se încurcă în rubrici un om viu. Mă gîndesc adesea că ceea ce ne împiedică cel mai mult să lucrăm este tocmai dosarul personal. Dacă n-ar fi, am mai şi studia oamenii, dar aşa... avem dosarul şi gata, treaba-i făcută. Cînd te gîndeşti ce luptă a trebuit să duc pentru Pavel Gorban, mai întîi la regiune, iar după aceea la C.C. al Comsomolului! Ai fi zis că-i lovise orbul găinilor; nu mai vedeau la trei paşi. Tot repetau că-i de mult la munca organizatorică şi, prin

urmare, are experienţă... Dar ce înseamnă experienţă? Unul poate să stea şi douăzeci de ani pe scaunul lui, şi toată lumea strigă: are experienţă! Iar el nu făcea decît să şadă şi să ocupe locul.

Antonina dădu din cap, tăcută.

— Nu, aici nu mai sînt de acord cu dumneata, Feodor Adrianovici, iartă-mă! îl întrerupse iritat Iakuşonok, nemaiputîndu-se stăpîni. Pentru care motiv trebuie să ne adaptăm la capriciile fiecăruia? Unuia nu-i place aici, altuia dincolo. Astea nu-s cadre, ci nişte olandezi zburători. Unul aleargă după o muncă interesantă, altul după o viaţă plăcută, un al treilea după cîştig uşor...

— Nu de asta vorbeam, spuse mirat Kliuciariov.

— Ba da, tocmai de asta! aproape că strigă Iakuşonok. Cum rămîne cu datoria omului faţă de stat? Acest Pavel Gorban al dumitale vrea să le aibă pe toate şi noi să stăm să-l dădăcim, să-i arătăm înţelegere, să-i creăm condiţii prielnice! Ce drept are el să nu fie în stare să-şi îndeplinească munca ce i s-a dat, în locul unde a fost pus? Dacă tocmai de asta are nevoie azi ţara!

— Mai e nevoie şi de altceva, răspunse Kliuciariov încruntîndu-se. Să conduci un tractor e, poate, şi mai important, decît să stai într-un birou al comitetului raional.

Unul din obrajii lui Iakuşonok tresări sarcastic.

— Da, în cazul acesta s-a nimerit bine, din întîmplare. E într-adevăr nevoie de mecanizatori, iar Pavel are o adevărată vocaţie! Iakuşonok scandă ultimul cuvînt. Totuşi, mă iartă, atitudinea lui — dacă e să vorbim pe şleau — miroase a şmecherie pe o temă la modă. De unde ştii că nu fuge pur şi simplu de răspunderea dezorganizării totale pe care o lasă aici în urma lui?

— Cum poţi să vorbeşti astfel despre un om pe care nu-l cunoşti? exclamă Antonina aproape cu mînie.

Iakuşonok se întoarse repede spre ea:

— Fiindcă judec după fapte, şi nu după oftaturi lirice. Viaţa cere nu numai încîntare, ci în primul rînd muncă.

— Dar dumneata vorbeşti de altceva, de cu totul altceva, spuse Kliuciariov, încruntîndu-se înciudat şi uitîndu-se fără să vrea la Antonina, ca şi cum i-ar fi cerut ajutor sau ar fi vrut s-o ia drept martor că dreptatea era de partea lui şi că în această discuţie se dovedea superior lui Iakuşonok, pe care în subconştientul său îl simţea rival.

Felul în care îi răspunse Antonina pentru a-l linişti, după ce dăduse uşor din cap, îl scoase definitiv din sărite pe Iakuşonok.

Dacă ea ar fi tăcut, văpaia perfidă a geloziei s-ar fi stins poate în el, ca şi toate celelalte presupuneri tot atît de otrăvite şi care se născuseră pe neaşteptate în dimineaţa aceea. Dar Antonina prinse să vorbească cu răbdare pe un ton convingător şi care lui Iakuşonok îi păru deosebit de jignitor.

— Feodor Adrianovici nu se gîndeşte la mistificatori. Oare dacă-i ajuţi unui om să-şi găsească locul în viaţă, dacă descoperi în el o chemare, nu constituie asta, prin ea însăşi, una din sarcinile cele mai de seamă şi cele mai înalte ale partidului?

— Nu! spuse tăios Iakuşonok. Partidul vrea în primul rînd să sădească în oameni disciplina. Nu sîntem atît de bogaţi în timp ca să-l risipim cu trîntorii şi neizbutiţii, să-i punem la microscop. Cei care cer prea mult pentru ei personal nu-mi inspiră încredere. Să te bizui pe astfel de oameni e ca şi cum ai avea încredere într-o femeie...

— Ai amestecat totul în aceeaşi ciorbă, spuse repede Kliuciariov, după ce aruncase o privire spre Antonina care la auzul ultimelor cuvinte pălise. N-ai logică. De altfel sînt convins că nici dumneata nu crezi în ceea ce spui.

— Ba da, cred şi încă întocmai! zise Iakuşonok răspicat, cu înflăcărarea aceea rece şi sfidătoare a dez-

nădejdii, cînd ţi se pare că, cu cît e mai rău, cu atît e mai bine, numai să se isprăvească totul mai repede.

Îşi dăduse seama că Antonina îl privise mai întîi cu o atenţie scrutătoare, apoi cu nedumerire şi amărăciune şi în cele din urmă, înstrăinată, se lăsase pe spetează scaunului. „Hai, pleacă ! N-are nici un rost să mai stăm de vorbă !" — aşa îi tălmăci el privirea.

Doctoriţa luase chiar nerăbdătoare foile scrisorii de pe masă, ca şi cum ar fi vrut să treacă mai repede la un alt subiect.

Dintr-o dată Iakuşonok se domoli şi se sperie. Imaginea nouraşilor din zorii zilei îi trecu prin inimă şi cîteva clipe rămase locului descumpănit, cu capul plecat.

— Maşina comitetului executiv raional pleacă chiar acum spre Luciosî, spuse el în cele din urmă cu glas cam răguşit. Vrei să te ducă, Antonina Andreevna ?

— Nu, mai am treabă la Gorodok.

Iakuşonok se întoarse şi ieşi, închizînd încet uşa.

— Cum de a luat-o deodată razna ? spuse Kliuciariov. E tînăr. Fierbe într-una.

— Poate că nu-i numai din pricina tinereţii, spuse Antonina, rostind anevoie cuvintele.

Gîndul insuportabil că greşise îi fulgeră prin minte. A doua greşeală din viaţa ei. Dar dacă fetei de optsprezece ani îi trebuiseră luni de zile pentru a-şi da seama de ceea ce făcuse, femeia de douăzeci şi opt de ani trebuia să fie mai cu luare-aminte

Dacă e să spunem adevărul, ea trăise în ultimele zile parcă ameţită, gîndindu-se numai şi numai la Iakuşonok. Dar cine era acest Iakuşonok ? Îl cunoştea mai mult decît îl cunoscuse odinioară pe Orehov ? Rostise adineauri vorbe ciudate, duşmănoase, uitîndu-se la ea ca şi cum i-ar fi cerut să se declare numaidecît în totul de acord cu el. Dar nu era roaba lui, ci o fiinţă cu voinţă şi raţiune proprie !

— N-are nici casă, nici masă, ajunse pînă la ea glasul lui Kliuciariov. Stă la hotel. În curînd i se va

repara un apartament, n-are decît să-şi aducă familia, să fie măcar hrănit la timp.

Kliuciariov zîmbi blînd. Cînd se uita la Antonina, ochii lui se făceau de un albastru viu.

Clipa aceasta îl umplu de o bucurie simplă şi rară: Antonina era alături de el. Unde mai pui că aveau acum o preocupare comună, măruntă desigur, dar a lor proprie, de care nimeni altul nu mai ştia: scrisoarea lui Vitali Nikodimovici despre mierea medicinală.

Kliuciariov era deocamdată singurul om care cunoştea adevărul despre nenorociţii aceia de stupi. Antonina nu avusese încă vreme să pomenească ceva despre ei, nici chiar lui Iakuşonok. De aceea fusese firesc ca, primind răspuns de la Liarovski în privinţa lor, să vină să arate scrisoarea în primul rînd lui Kliuciariov.

Cunoscîndu-l din ce în ce mai bine pe Feodor Adrianovici şi legîndu-se de el aşa cum un om se leagă de un altul, Antonina se simţea şi vinovată faţă de Kliuciariov. Ea nu-i prilejuise nici un fel de bucurie! Poate, dimpotrivă, îi făcuse viaţa mai încîlcită şi mai grea decît îi fusese pînă atunci.

Iar după dimineaţa fericită, abia trăită, cu inima încă plină de mărturisirile lui Iakuşonok, Antoninei îi era deosebit de ruşine de Kliuciariov. Simţea instinctiv nevoia să-l despăgubească cu ceva pentru faptul că o pierdea, măcar cu o vorbă bună, cu atenţia cu care-l asculta, cu înflăcărarea cu care îi ţinuse parte în discuţie. Cît despre Iakuşonok, îi venise la început greu să-l privească: se zăpăcise ca o şcolăriţă. La lumina zilei, dragostea lor i se arătase ca ceva neobişnuit, aproape absurd. Şi totuşi, ce mult se bucurase de întîlnirea lor neaşteptată!

Bucuria fusese însă de scurtă durată.

Tonul lui răutăcios, iritat, înţepător o speriase şi mai mult decît lucrurile pe care le spunea. Braţele Antoninei se tăiară dintr-o dată. Vorbele rostite în treacăt

de Kliuciariov despre apartament, despre o oarecare familie a lui Iakuşonok, de care ea nu ştia nimic, dar care exista, fuseseră ultima picătură în paharul de amărăciune, oferit de această nemiloasă dimineaţă.

Îi venea să se apropie o clipă de Feodor Adrianovici şi să-şi ascundă încrezătoare obrazul pe umărul lui puternic — cum făcuse acum zece ani cu maiorul acela mai în vîrstă — simţind mirosul înţepător, bărbătesc, parcă ocrotitor al tutunului...

— Ai şi plecat? Aşteaptă o clipă: poate că-ţi fac rost de o maşină...

— Nu, Feodor Adrianovici, o să vină să mă ia o căruţă. Îţi mulţumesc...

Pe locul viran, năpădit de iarbă, cu tribună pentru sărbătorile din mai şi octombrie, Antonina se opri, privind năucă pămîntul de sub picioarele ei. Era poate şi efectul nopţii nedormite: surescitării nervoase îi luase locul o stare de apatie. Nu voia să se mai gîndească la nimic, nu voia să-şi mai aducă aminte de nimic.

Porni înainte, cu ochii plecaţi, fără măcar să ia seama că lîngă comitetul executiv raional, de partea cealaltă a pieţei, stătea, gata de drum, sprintenul „Gaz", automobilul acela veşnic vioi, simpatic, de culoare verzuie, şi că Iakuşonok, care şi deschisese portiera, rămăsese încremenit, zărind-o pe Antonina.

Primul lui imbold fu s-o strige, să-i explice chiar acolo, pe stradă, într-o şoaptă grăbită de pocăinţă, atît propria lui bănuială neroadă, cît şi marea sa dorinţă să audă de la ea că nimic nu se schimbase între ei, că nimic nu se ştersese, poate chiar să şi fixeze de îndată viitoarea lor întîlnire. Dar Antonina trecu la cîţiva paşi de el ca şi cum Iakuşonok nici n-ar fi existat, cufundată în gîndurile ei, pe care el nu le putea pătrunde, şi numai o singură dată se uită, întorcîndu-şi capul, cu o privire lungă, la comitetul raional, parcă ar fi lăsat acolo jumătate din sufletul ei.

Cuprins de furie şi de ciudă, Iakuşonok sări în maşină trîntind portiera cu toată puterea.

Se întîmplă uneori ca aceeaşi zi, cu acelaşi nori şi cu acelaşi soare pentru toţi, să rămînă întipărită în amintirea oamenilor în chip felurit. „Era o zi atît de minunată!" spune unul, deşi vecinul lui, bunăoară, îşi aminteşte că ploua zdravăn, şi că el se căptuşise chiar cu un guturai. Dar ce are a face părerea vecinului! Tu purtaseşi soarele cu tine. Te însoţise şi, oriunde te-ai fi uitat, totul era scăldat de lumina lui darnică. Chiar mai tîrziu, de îndată ce gîndul îţi străbate prin desimea anilor pînă în acea zi, avînturile tinereşti, curate, îţi reînvie din nou în suflet.

Ziua începu pentru Jenia cu claxonul maşinii lui Kliuciariov răsunînd în curtea hotelului. Era o repetare atît de exactă — dar atît de fericită acum! — a trecutului, încît coborî în fugă scara dreaptă abia stăpînindu-şi dorinţa de a se lăsa să alunece pînă jos, pe balustradă.

— Mergem la Bolşanî? o întrebă Kliuciariov, coborînd din „Pobeda".

Purta şapca lui înaltă şi cunoscutul veston de croială militară. Chiar şi urma de culoarea mărgeanului lăsată de strîngerea curelei tari a şepcii îi tăia, ca şi atunci, fruntea.

După ce se uită la cer, Jenia îşi luă jacheta şi îşi legă capul cu o basma de culoarea fragilor.

— Uite ce e, îi spuse pe drum Kliuciariov, eu am să trec o clipă pe la S.M.T.; dumneata plimbă-te între timp prin pădure. Ei, lasă; trebuie să am cu Leli o discuţie drastică, aşa... ca între bărbaţi; nu-i pentru urechile unei fete, ai înţeles?

Dincolo de curtea S.M.T.-ului, unde duruia neobosit un motor, începea o pădure deasă de brazi. Nu era vînt — brazii cu trunchiurile negre stăteau atît de neclintiţi, de parcă socoteala timpului şi spaţiului ar fi fost pierdută pentru ei. Abia străpun-

gînd desişul cu raze piezişe, soarele, încă jos, aprinsese cetina roşcată de lîngă rădăcini. Şi focul acela era atît de ciudat, atît de viu, încît Jeniei îi venea să se aplece spre el şi să-şi încălzească mîinile. Tufele de afine îşi scînteiau nenumăratele mărgele ude la picioarele ei. Din desişul umed, din care se înălţa feriga, venea un miros de ciuperci. Conurile de brad din anul trecut, înnegrite şi cele verzi, căzute înainte de vreme, tari ca nişte castraveciori tineri, zăceau înfundate cu nasul în muşchi. Boabele de asemenea: o dată căzute în muşchiul des, nu mai puteau fi scoase. „Doar cu un cleştişor pentru zahăr", se gîndi Jenia.

Mîinile, ca şi picioarele aproape pînă de genunchi i se şi udaseră de la tufele de afine pline de rouă, dar potecile de pădure te duceau fără voie tot mai adînc spre inima codrului, tot mai departe de răsuflarea vie a motorului de la S.M.T.

Noţiunea de „coclaur" diferă după locul în care te afli.

Ce îndepărtat îi părea, bunăoară, Jeniei de la Moscova oraşul polesian, capitală de regiune! Iar la regiune toţi o speriaseră: „Ehei, pînă la Glubîn-Gorodok!" Dar iată că dacă te îndepărtezi de Gorodok cu vreo douăzeci de kilometri şi dai de Dvorţî, ai crede că aci e adevăratul, autenticul coclaur. Dar nu! Nu! După Dvorţî vine Grabun — unde Jenia nu ajunsese încă — şi după Grabun se spune că mai există şi cătunul Velemiceski. Şi aşa ţi se descopăr pas cu pas locuri mereu noi, de parcă ai scotoci într-o lădiţă cu nestemate...

Dar chiar pînă şi în inima codrului veneau pe pod de buşteni şi pe drumuri de pădure pluguri pentru curăţat terenul de tufe, tractoare, buldozere. Se întindeau ca nişte şerpi sîrme mlădioase, zbîrnîitoare. Pe drumurile vicinale, pline de hîrtoape, veneau ope-

ratori de cinematograf, ducînd în cutii rotunde de tablă ziua de azi a lumii.

— Ei, da ! Planeta noastră e destul de bine organizată şi pentru bucurie, îi spusese într-o zi în glumă Kliuciariov, Jeniei. Cu toate că domnul dumnezeu nu ne-a pus la dispoziţie pentru construirea comunismului vreo două sute de milioane de suflete exemplare, fără cusur, nu ne plîngem. Ne descurcăm cu ce avem, deşi oamenii de la noi sînt oameni obişnuiţi, simpli : minunaţi în unele privinţe, mai slăbuţi în altele — o dată-i aşa, o dată altfel. Nici dumneata şi cu mine, Evghenia Vasilievna, nu sîntem cine ştie ce exemplare grozave, dar nu-i nimic : nu mîncăm pîine degeaba !

Începuse să rîdă, bătînd-o uşor, cu palma peste manşeta jachetei, iar Jenia îşi plecase ochii cu un aer vinovat. Simţămîntul nelămurit de ruşine de care fusese cuprinsă chiar în vagonul ce o purta spre Polesie, după ce stătuse de vorbă cu tovarăşii ei de călătorie, nu numai că nu se ştergea, ci dimpotrivă parcă se întărea pe zi ce trecea. Se simţea stingherită umblînd pe la colhozuri cu automobilul comitetului raional ; cîteodată Kliuciariov nu putea lua cu el, din pricina ei, oameni mult mai trebuincioşi : amelioratori, învăţători, brigadieri. Şi cu toate că nimeni nu-i spusese vreodată vreo vorbă, Snejko, instructor la comitetul raional, oftase într-o zi, în faţa ei :

— Straşnic lucru trebuie să mai fie : să străbaţi o sută de kilometri pentru un singur cîntec !

Pasiunea Jeniei pentru meseria ei nu era într-atît de puternică încît s-o poarte după cîntece pînă la marginea lumii ! Simţea nevoia să facă şi altceva. În carnetul ei de notiţe găseai din ce în ce mai des, alături de transcrieri ale dialectelor locale, însemnări făcute în fugă : „A spune lui Feodor Adrianovici că de la preşedintele Grom nu se poate obţine nici măcar stambă roşie pentru lozinci, necum bani pentru cărţi. Înainte de fiecare sărbătoare comsomoliştii şterg lite-

rele lozincilor vechi şi le scriu din nou, aşa că nu se mai poate desluşi nimic." „Anton Semenciuk e membru al conducerii colhozului, dar şi-a retras băiatul de la şcoală, spunînd că-i ajung şapte ani de învăţătură. Mişa Semenciuk e un matematician înnăscut: nimeni nu e mai indicat ca el să urmeze o şcoală tehnică superioară." „Profesorul Cernoşciok a venit din nou la Bolşanî şi a întors iarăşi totul pe dos: a pus vacile la raţie mărită nu după cum dau lapte, ci după culoarea părului. Ai zice că selecţionarea care se face la Bolşanî se reduce la înlocuirea vacilor roşcate cu cele negre. Colhoznicii rîd pe furiş, iar directorul fermei înjură: ce-i pasă de culoarea părului! Îi trebuie lapte!"

De cîte ori se întîlnea cu Kliuciariov, Jenia îi scotea de îndată vrafuri întregi de însemnări de acest soi. Cîteodată Feodor Adrianovici, lămurindu-i primele noţiuni din agricultură, îşi bătea fără răutate joc de dînsa şi ea rîdea fără să se supere, dar de cele mai multe ori el o asculta cu atenţie. Într-o zi întorsese chiar automobilul din drum.

— Hai să spui toate astea la conducerea colhozului! poruncise Kliuciariov pe un ton care nu admitea vreo împotrivire, şi binecunoscuta lui expresie rece, răutăcioasă îi îngustase ochii.

Dar această expresie nu mai era destinată Jeniei, căci ea îl însoţea acum în mod justificat, ca o persoană egală cu el: serveau o cauză comună. De aceea Jenia îşi potolise bătăile inimii, care îi zvîcnea puternic, intrase, şi cînd venise momentul, se ridicase şi spusese în faţa conducerii tot ce trebuia. I se părea că avea să fie primită cu duşmănie, ironic — doar nu era treaba ei! Dar cei din jur şedeau tăcuţi, iar preşedintele, dregîndu-şi glasul, începuse să se justifice, aruncînd priviri sfioase şi lui Kliuciariov, şi ei, şi adunării.

— După cum a observat foarte just tovarăşa...

— Vdovina, îi suflase pe un ton aspru secretarul comitetului raional.

El personal îi spunea Evghenia Vasilievna, şi Jenia simţea nelămurit tocmai în această formulă de politeţe o mică notă rece de neîncredere, încă persistentă.

După acea memorabilă şedinţă a conducerii colhozului, cînd se aflau din nou în automobil, Kliuciariov întorsese capul şi îi spusese pe neaşteptate, uitîndu-se la ea scrutător, dar plin de zîmbet.

— Va să zică aşa-i, tovarăşă Jenia ?

— Aşa-i, răspunsese ea bucuroasă, lipindu-şi palmele de obrajii ce ardeau. Aşa-i, tovarăşe secretar.

...Numai răcoarea care se lăsa pe nesimţite, cerul dintr-o dată înnourat şi pămîntul acum întunecat şi umed de sub picioarele ei îi aduseră Jeniei aminte că, înainte de a o prinde ploaia şi cît se mai auzea zgomotul motorului, trebuia să se îndrepte repede către glasul lui viu.

Cît de tăcută şi pustie i se păru deodată poteca ! Umezeala pătrunzătoare o înfioră şi, cu toate că desişul era plin de vieţuitoare, nu se auzeau decît arareori fîlfîiri de aripi ; o albină întîrziată se învîrtea orbeşte în văzduh cu un bîzîit deznădăjduit, încurcîndu-se în părul Jeniei şi un gîndac harnic îşi căra firicelul de pai ; dar să nu fie chiar picior de om pe tot pămîntul ? Nici măcar un ochi, care să arunce o privire asupra ei ? Şi Jenia o luă la fugă înapoi, pe poteca alunecoasă din pricina mormanelor de ace de brad căzute, îndreptîndu-se spre poarta S.M.T.-ului.

La S.M.T. lucrau mulţi demobilizaţi ; aproape toţi umblau îmbrăcaţi mai mult cu efecte militare : bluze de uniformă, ieşite de soare, şepci de aviaţie, cizme. Lucrul acesta sublinia, poate, şi mai tare ritmul precis, aproape ostăşesc al vieţii de la S.M.T., care lui Leli îi plăcea atît de mult, deşi el personal purta o cămaşă ţărănească de pînză brodată şi era burduhănos.

— Prin urmare, aşa rămîne ! îi spuse de rămas bun Kliuciariov, bine dispus. N-ai să uiţi nimic ?

— Feodor Adrianovici, răspunse indignat Leli. Cînd eram în armată, mi s-a dat într-o zi să duc pe un prizonier la general, la statul-major. Era ocupat şi mi-a poruncit să aştept. Am aşteptat un ceas, două. În cele din urmă l-am rugat pe adjutant: „Întreabă-l dacă n-a uitat cumva." Iar generalul mi-a trimis vorbă: „Dacă aş uita, n-aş fi general".

— Va să zică, nici directorii de S.M.T.-uri n-au voie să uite ceva?

— Cam aşa ceva!

— Ştiţi ce? spuse cu vioiciune Jenia, cînd se îndepărtară. Leli îmi place foarte mult! E atît de voios, întotdeauna bine dispus. Cu ce haz spune: „De va fi bine — te vei fuduli, de va fi rău — te vei mîhni". Sau: „Te-a împins dracu, de-ai nimerit pe-o punte ruptă". E cel mai de ispravă aci la dumneavoastră, nu-i aşa?

— Dar Liubikov? se simţi jignit Kliuciariov. Cercetează-l mai de aproape: numai sufletul lui cît face!

— Liubikov, ei da, sigur... Şi Liubikov.

— Dar Snejko?! Doi ani încheiaţi m-am uitat şi eu la el ca un prost. Mă gîndeam: atîta lucru bun are şi el, ochii cenuşii şi sprîncenele stufoase. Aşa sînt unii oameni, Jenia: după înfăţişare ai zice că-s mediocrităţi, cînd le vorbeşti, nici nu te uiţi la ei, şi totuşi orice cuvînt al tău le cade în suflet ca un bob de sămînţă — şi fiecare bob încolţeşte la vremea lui!... Am mai avut noi un om în raion — Leonti Ivanovici Lobko. Păcat că nu l-ai mai prins. Într-o zi, cînd ai să te duci la regiune, treci neapărat să-l vezi; am să-ţi dau un bilet: predă acum nişte cursuri la institutul de acolo. Ăsta-i cu adevărat vultur! Da, vultur! repetă cu toată convingerea Kliuciariov, aducîndu-şi aminte de Lobko, plăpînd şi pe jumătate chel.

Tăcură cîtva timp, cufundaţi în gîndurile lor, cînd deodată, la o răscruce de drumuri, unde Kliuciariov îl luase într-o zi în maşină pe Dmitro Mîşniak cu mîna bandajată, Jenia văzu cea dintîi o femeie sărind din-

tr-o căruţă, alergînd poticnindu-se şi fluturînd basmaua pe care şi-o smulsese de pe cap.

— Feodor Adrianovici ! abia avu timpul să spună Jenia, atingîndu-i mîneca.

Kliuciariov se uită mai atent şi deodată trase chiar el brusc de volan. Maşina se smuci violent.

— Întoarce, Alexandr !

Saşka întoarse aproape pe loc automobilul. Drumul era prost. „Pobeda" zăngăni din toate geamurile, pierzîndu-şi parcă şi ea răsuflarea, întocmai ca femeia care alerga în întîmpinarea lor. Jenia o vedea acum desluşit : era înaltă şi de sub poalele paltonului, care fluturau, se zărea un halat de medic. Cînd ajunseră în dreptul ei, era mai albă la faţă decît halatul. Şi Jenia, fără să mai scoată o vorbă, îşi dădu seama dintr-o dată cu mirare că, pe măsură ce Feodor Adrianovici cerceta mai atent pe femeie, culorile îi piereau şi lui din obraz.

— Ce s-a întîmplat ? rosti el anevoie.

Ea îşi duse mîna la gît cu un gest instinctiv întocmai ca un om nedreptăţit sau foarte grav bolnav. Asta nu dură decît o clipă, ca şi cum văzîndu-l pe Kliuciariov s-ar fi frînt ceva în sufletul ei şi n-a apucat să ascundă acel ceva, aşa cum nu izbuteşte cîteodată să oprească cu mîna sîngele care ţîşneşte.

— Bună ziua, Feodor Adrianovici, spuse ea, bîlbîindu-se. Şi deodată îşi aduse aminte cu un aer vinovat : Da, uitasem că ne-am mai întîlnit astăzi...

Jenia nu mai văzuse niciodată ochi ca ai ei : cenuşiu-închis, cu punctişoare verzi şi căprui, ca şi cum lumina zilei, trecînd printre gene, s-ar fi fărîmiţat în pupile.

— Vă duceţi la Bolşanî, Feodor Adrianovici ? întrebă femeia, recăpătîndu-şi stăpînirea de sine şi încercînd să vorbească pe un ton obişnuit, profesional. Voiam să vă rog : dacă staţi mai mult acolo, daţi-mi între timp automobilul. Au venit după mine de la Piatigostici cu o căruţă — o vedeţi — dar cazul pare

să fie foarte grav, orice clipă-i scumpă. Poate că bolnavul va trebui dus la Gorodok, sau chiar trimis cu avionul la regiune.

— Desigur, desigur ! se învoi în grabă Kliuciariov. Noi rămînem la Bolşanî, iar Saşa o să te ducă la Piatigostici, şi de acolo unde vei avea nevoie. Urcă-te, Antonina Andreevna.

Îi deschise chiar el, şi femeia se urcă zîmbind şters, chinuit, drept răspuns la privirea lui îngrijorată.

— Drumul e rău pînă la Piatigostici, şopti ea, evitîndu-i privirea, s-ar putea să ne împotmolim...

Kliuciariov făcu un gest nerăbdător, de protest. Maşina porni.

„Doamne ! Dar e nenorocită ! — îşi dădu deodată seama Jenia. De ce o fi atît de nenorocită ?"

Restul drumului merseră fără a mai scoate o vorbă. Antonina Andreevna şedea nemişcată, nu i se auzea nici răsuflarea. Kliuciariov nu întorcea capul, numai umerii îi erau contractaţi, ca şi cum s-ar fi aflat tot timpul într-o stare de mare încordare.

La Bolşanî, Kliuciariov şi Jenia coborîră. Antonina Andreevna se trase înapoi, în fundul maşinii. Cîteva clipe, Kliuciariov rămase nehotărît locului, aşteptîndu-se parcă să fie strigat.

— Hai, daţi-i drumul, spuse el în cele din urmă, trîntind uşa.

Cînd maşina porni, prin geam se zăriră o clipă umerii prăbuşiţi şi cocul întunecat de păr de pe ceafa Antoninei. Chipul nu i se vedea.

— I s-a întîmplat ceva, spuse Jenia, de data aceasta sigură de ceea ce spune. Vreo nenorocire. O să vedeţi.

Kliuciariov se întoarse brusc :

— Cum ?

Îşi trecu vîrful degetelor peste pleoape, ca şi cum lumina zilei l-ar fi supărat.

— Nu ştiu, spuse el prelung. Asta nu mai ştiu.

Mai rămase cîtva timp în drum, uitîndu-se în urma automobilului. Un minut, cel mult.

La Bolşanî fusese convocată o adunare generală pentru a se discuta noul minim de zile-muncă.

Kliuciariov se uită la ceas şi strîmbă din nas.

— Uite ce e, spuse el, pînă una, alta adunaţi-vă; eu mă duc... şi făcu un gest nelămurit cu mîna... mă duc la fermă, îşi încheie el de data aceasta cu glas hotărît fraza, şi opri cu un gest pe Snejko, care se şi ridicase. Nu, merg singur.

Începu să plouă liniştit. Crengile copacilor de dincolo de fereastră se îmbibară, ca nişte bureţi, cu apă caldă. Jenia stătea la geamul ce părea presărat cu mărgele, petrecîndu-l cu privirea pe Kliuciariov, şi cînd se întoarse văzu deodată intrînd la administraţie pe Blişciuk, liniştit, cu o înfăţişare aproape plăcută.

Avea loc o discuţie despre o păşune îndepărtată, şi Blişciuk rosti şi el cîteva cuvinte, spunînd că păşunea nu face doi bani.

— Ei nu! îl întrerupseră alţii. Nici n-ai dat pe acolo anul ăsta, nu ştii...

Blişciuk se frămîntă:

— Cum să nu ştiu?

Se uita pe sub sprîncene, şters, ca ploaia de dincolo de geam...

Snejko şedea cu spatele la el la masa roşie prezidenţială, tînăr, foarte liniştit. Se vedea însă că simţea chiar cu spatele orice mişcare a lui Blişciuk.

— Uite că Feodor Adrianovici se şi întoarce, spuse tare Jenia, de lîngă fereastră.

Blişciuk se sculă, gîrbovindu-se, şi ieşi pe uşa laterală.

Se adunaseră la club, dar masa pentru membrii conducerii nu se pusese pe scenă, ci în faţa ei, aproape lipită de cortina vişinie.

Deasupra cortinei era atîrnat un tablou în culori, alcătuit de mîna unui amator: o stemă încadrată de steaguri, care păreau mai curînd nişte tuburi drepte, roşii; în stemă se vedeau nişte fabrici cu hornuri fu-

megînde şi o combină de tip vechi în mijlocul unor spice bogate în rod.

— Ehe-hei, ar mai trebui modernizată mecanizarea! spuse tare Dmitro Mîşniak, intrînd cu Sima, şi arătînd spre tablou.

Deşi lucra la brigada de tractoare de la Luciosî, se interesa, ca şi mai înainte, de treburile satului său natal, Bolşanî. Apoi şi Sima era singură astăzi: Vasili Emelianovici se dusese la Gorodok. Ceea ce îndura Dmitro în sinea lui numai el şi, poate, mătuşa Paraska o ştiau. Printre oameni se arăta însă vesel, liniştit; îşi răscumpărase acordeonul, ba se şi înscrisese la cursul de muzică al lui Vasili Emelianovici. Deşi Dmitro îl pîndea pe Moroz plin de neîncredere şi de cele mai otrăvite bănuieli, legîndu-se de toate, nu putea totuşi descoperi nimic. Jocul era jucat cinstit. De altfel, Moroz era un băiat simplu, simpatic...

Scuipînd, ros de gelozie şi oftînd înciudat, Dmitro îi recunoştea totuşi meritele. Voia să fie şi el flăcău cinstit!

Apariţia lui Mîşniak fu salutată în sală cu un uşor freamăt de simpatie.

— Uitaţi, vine chiar zeul agriculturii, spuse cineva.

Kliuciariov, care tocmai trecea printre rînduri spre masă, se întoarse cu o mişcare iute.

— A, tovarăşul mecanizator! zise el cu obişnuitele lui intonaţii glumeţe în glas (Jenia le auzi cu uşurare).

— Drept să-ţi spun, dacă aş fi în locul lui Leli, nu ţi-aş încredinţa o maşină. Iac-aşa! Uită-te la bicicleta dumitale, aia de lîngă ceardac; e doar a dumitale!

— Păi, bat toate noroaiele cu ea, tovarăşe secretar! N-am odihnă nici ziua, nici noaptea!

— Nu-i vorba de asta. Ghidonul e îndoit şi totul e strîmb. Apăi, dacă aşa ai grijă de bunul dumitale propriu, cum să ţi se poată încredinţa un bun al statului?

Mîşniak se scărpină ruşinat la ceafă. Cei din jur începură să rîdă.

Şi Jenia pricepu abia mai tîrziu cît de necesar fusese să fie întreruptă, împrăştiată cu această glumă, încordarea cu care oamenii se adunaseră în ziua aceea la club.

La sat problema minimului de zile-muncă e o problemă grea. Ea face să se ciocnească interesele cele mai diferite. Mai ales în acele colhozuri, unde ziua-muncă nu prea-i preţuită. Acolo minimul a fost poreclit „chiulul". Dacă l-ai îndeplinit — ai tras chiulul tuturor legilor ! Un minim scăzut dă leneşilor şi celor ce urmăresc cu lăcomie interese personale — adică, mai simplu : speculanţilor şi trîndavilor — posibilitatea de a se căpătui fără bătaie de cap pe pămîntul colhozului, bucurîndu-se de toate privilegiile unui colhoznic.

— Cine oare se teme de minim ? spuse Snejko, deschizînd şedinţa. Cei ce muncesc cinstit nu se sperie nici de două sute de zile-muncă. Doar nu stă nimeni cu bîta în spatele omului, iar de muncit trebuie să muncim cu toţii, asta o ştim prea bine. Ia să vă spuneţi părerea, tovarăşi.

Larma se porni de îndată. Începură să curgă învinuirile. Privindu-i pe brigadieri drept în ochi, oamenii se apucară să înşire cînd şi cine nu ţinuse socoteală de cutare sau cutare muncă îndeplinită, cine îşi protejase nevasta. Iată, brigadierul pomicultorilor cărase chiar el timp de două zile mere, iar zilele-muncă le trecuse apoi nevestei !

— Bineînţeles că cel care are pe cîte cineva să-l ducă în cîrcă o să spună că şi o sută de zile-muncă e mult, dar dacă-i vorba să trăiesc şi eu şi să-mi hrănesc toată familia, nu mă pot împăca cu aşa minim.

— Trebuie să ne luptăm nu pentru o sută şaptezeci, ci pentru trei sute de zile-muncă, spuse moş Goreacika, un om chibzuit, dacă normele noastre sînt aşa, că muncim într-una, dar de înţeles, nu înţelegem mare lucru. Treizeci de care de fîn îs două zile-muncă, şi treizeci de clăi de secară — tot două, cu toate că-ţi trudeşti rău spinarea pînă ai legat snopii !

Fetele și Sima strigară de la locurile lor :

— Nici nu știm cît ni se trece ! Cînd mergem la conducere, contabilul nu vrea să arate registrele !

— Poftim, Feodor Adrianovici, șopti Snejko, aplecîndu-se spre urechea lui, vedeți moștenirea pe care am primit-o ? Ce disciplină, ce ordine ! Și nimeni nu mai pomenește de Blișciuk, Snejko răspunde acum de toate.

— Ei, și vei răspunde. Ai găsit și tu de ce să te sperii ! Și de ce n-ai revizuit normele, de ce n-ai controlat pe socotitori ? Hai, condu adunarea, nu căsca gura !

— Sima, spuse Snejko, ridicîndu-se, ai răbdare, vei lua și tu cuvîntul. Iar rînduiala o știi foarte bine : afară de contabil, mai e și conducerea colhozului, președintele : ai cui să-i ceri socoteală. Continuă, tovarășe Goreacika.

— Am să vorbesc de mine, spuse fără grabă moșul. Am făcut stoguri și mi s-au trecut șaptezeci și cinci de sutimi, iar un paznic tot atîta cîștigă șezînd pe loc. Înseamnă că-ți piere toată pofta.

— Păi sigur ! se amestecă batjocoritor în vorbă Anton Semenciuk, neputîndu-se stăpîni. Faceți-mi niște condiții, așa ca să pot primi bani stînd pe cuptor, și n-am să mai muncesc de loc !

— Liniște ! strigă Snejko. O să le descurcăm noi pe toate. Vă explic vouă, femeilor. Cui se aplică prevederile legii despre scutirile de muncă ? Dacă o colhoznică are copii mici și creșă nu există, nu putem avea vreo pretenție față de ea. Minimul nu-i nici pentru bolnavi, ci pentru cei ce fug de muncă cinstită.

— Ăstora ar fi prea puțin să le ceri și cîte două sute de zile-muncă, spuse posac unul, care tocmai înjurase zdravăn și cu glas tare pentru o neorînduială oarecare.

— Colhozurile fruntașe de aceea și sînt fruntașe și bogate, continuă Snejko, fiindcă în ele există disciplină : nimeni nu poate lipsi de la cositul fînului

sau de la seceriș fără învoirea brigadierului. Pe cînd la noi, dacă te plimbi prin Bolșanî, vezi femei stînd la poartă și băiețași păscînd porcii. Sau pleacă toți după măceș, de-ți vine să pui lacăt la colhoz!

— Ei, asta ai scos-o de la dumneata, Grigorîci... răspunseră pe jumătate jignite, pe jumătate rușinate mai multe glasuri laolaltă. Ăi fi văzut și dumneata acolo vreo femeie... Și traseră cu coada ochiului la Kliuciariov: cei din Bolșanî erau foarte grijulii de renumele lor.

— Toată viața noastră de mai tîrziu depinde de munca noastră cinstită, spuse Snejko. Guvernul vine în toate în ajutorul colhoznicilor. În raionul nostru se cheltuiește numai cu ajutoarele pentru mame cu mai mulți copii și cu pensiile un milion și jumătate. Pentru școli se dau opt milioane. Dar mai e ceva. Unii s-au supărat că avansurile s-au dat pe șase luni, că a șaptea n-a intrat la socoteală și că școlarii, care au muncit toată vacanța, n-au primit nimic. Dar uite că secretarul comitetului raional ne sfătuiește să ne străduim să trecem cît mai curînd la plăți lunare. Vom da colhoznicilor avansuri de douăsprezece ori pe an!

În sală tot se mai auzea un freamăt, dar într-alt fel: mai liniștit, mai blînd; era murmurul unor oameni care sporovăiau despre treburile lor.

Picături lunguiețe cădeau dincolo de geam de pe acoperiș. Cerul bătea drept în ferestre cu un apus fumegos. Picăturile cădeau încet, lucind și ele șters, ca sticla galbenă.

Ploua mărunt. Ploaia cînd înceta, cînd începea din nou și ai fi zis că-i toamnă timpurie, că se grăbește să însămînțeze ea lanurile gata arate. Așa darnic își împrăștia stropii mărunți! Ca și cum ar fi fost încredințată că, pătrunzînd în pămînt, fiecare din ei avea să prindă în curînd rădăcini și avea să răsară în chip de promoroacă subțire.

Cînd adunarea se sfîrşi şi Kliuciariov, cu chipul obosit, umed de sudoare, ieşi în sfîrşit în ceardac, cerul se limpezise.

Luna, alburie, liniştită, se plecase deasupra orizontului, ca o floare galbenă ; era sortită să dispară înainte de a fi avut timpul să se poleiască cu argint. Începea a doua noapte fără lună.

— Te-ai întors ? îl întrebă Kliuciariov pe şofer, apropiindu-se de „Pobeda".

— Da, i-am dus, Feodor Adrianovici. Totul e în regulă.

— L-aţi luat şi pe bolnav ?

— L-am luat. E Filonkin, de la Piatigostici, poate că-l ţineţi minte. Antonina Andreevna l-a lăsat la dumneaei, la Luciosî. Are tetanos. Îl stoarce boala ! Şi e un bărbat înalt, vînjos... Grea muncă mai au şi doctorii, ce să zic !...

— Desigur, spuse dintr-o dată Kliuciariov, întorcîndu-se brusc. Să mergem acum la Dvorţî. N-ai nimic împotrivă, Jenia ?

Începu să se însereze repede. În drum dădeau de sate — unul şi încă unul, şi iar unul, întunecate, păroase parcă de atîta desiş de copaci. Aproape la fiecare portiţă o pereche, sau două prietene albeau nelămurit cu jacheţelele lor.

Drumul ducea cînd prin pădure, cînd pe cîmpii întunecate ca nişte lacuri fără fund. Începu să miroasă tare şi ameţitor a bozie. Un miros dulceag, umed.

— Ziua, pe căldură mare, te înăbuşi de tot pe-aici, spuse Saşa întorcînd capul. Ajungem curînd la Glubîn.

Drumul se îngustă şi începu să cotească mereu. „Pobeda" se avînta neînfricată pînă la butuc în băltoace, iar stropii împroşcaţi fîşîiau sub roţi ca zmeul Gorînîci, păzindu-şi locurile cu comori. Ajunseră la malul rîului, peste care se trecea cu podul plutitor, şi se opriră.

— He-e-ei, podare ! strigă şoferul şi trase deodată o şuierătură haiducească ; îl îmbia noaptea, hoţească, fără lună. Era întuneric beznă.

Rîul nu se zărea, ci mai curînd se ghicea prin tihna aceea deosebită, care pe vreme liniştită nu se întîlneşte decît pe apă. Întunericul des de pe pămînt şi de pe cer se mai schimbă : ba plutesc nori nevăzuţi, ba prind viaţă ierburile, mişcate de greieri şi de sălbăticiunile mărunte. Apa însă zace nemişcată, tainică, cu o densitate de catran.

Aprinseră farurile şi doi stîlpi cu solzi de aur se aşezară de-a curmezişul rîului Glubîn. Un peşte plescăi : îi stricaseră somnul. Cablul se întindea, ieşind la suprafaţa apei.

Podul plutitor se mişcă fără zgomot, dar glasul şi tusea uşoară a podarului se auzeau bine. De pe rîu venea o suflare rece de iarnă. Ce frumuseţe duşmănoasă !...

La Dvorţî clădirea clubului nu era încă isprăvită şi tineretul se aduna lîngă sediul conducerii, într-o casă simplă, ţărănească. O fetişcană dansa în ceardac cu ea însăşi, învîrtindu-se fără muzică şi fără pereche. Unicul aparat de radio din tot Dvorţî bîzîia sub degetele lui Valiuşiţki. Kliuciariov se aşeză şi el alături, învîrtind butoanele.

— I s-a slăbit curentul ?

Apoi privi în jur la tineretul amuţit, care se îngrămădise în spatele lor, în localul conducerii.

— Ei, cum e, băieţi, vă cam plictisiţi pe-aici ?

Îşi aduse aminte cum într-o zi nimerise, tot aici la Dvorţî, la o serată organizată de artişti amatori.

Într-o clasă a şcolii primare, cu duşumea nevopsită, pătată cu cerneală, băieţii strînseseră laolaltă pupitrele, aşezaseră pe deasupra scînduri, întinseseră pe o frînghie o pînză groasă, ţesută în casă în mai multe culori şi... gata scena !

Se îngrămădiseră spectatorii de nu mai puteau răsufla ! Erau de toate vîrstele, de la băieţaşi de cinci-

şase ani, care adormeau pe bănci, pînă la moşnegii copleşiţi de vîrstă, dar morţi după spectacole neobişnuite. Cînd fetele jucau, acordeonistul sălta ca pe valuri — aşa de tare se îndoia şi se arcuia scena de scînduri!

— Nu-i nimic, spuse acum Kliuciariov, în curînd o să aveţi un club. De Anul Nou vom instala electricitate. Veţi trăi tot atît de bine ca la Gorodok!

Valiuşiţki se mînie pe neaşteptate. Ochii lui focoşi de ţigan luciră cu o expresie de batjocură şi parcă de dojană.

— N-aş da încă drumul la toată lumea în clubul cel nou, Feodor Adrianovici!

— Şi de ce?

Valiuşiţki se întoarse şi strigă cu glas tare:

— Volodea Koleastruk! Poftim, tovarăşe secretar, vorbiţi chiar dumneavoastră cu el!

Volodea se afla de mult acolo, privind din întuneric pe sub sprîncenele dese, frumoase. Chipul lui amintea de valetul de pe cartea de joc: o gură rumenă, un oval bărbătesc cu puf negru deasupra buzei de sus, un păr de smoală. De cum îl văzu, timp de cîteva secunde Jenia nu-şi mai luă ochii de la el.

I se făcu loc să se apropie de Kliuciariov, şi Volodea se aşeză, fără prea multă tragere de inimă, dar şi fără să se împotrivească, cu un aer nepăsător. Fusese trimis la cursurile de maiştri de cultură, se întorsese, dar nu voia să muncească. Un leneş. Spunea: „De ce să muncesc? N-am copii!"

— Valia, o fată, a terminat cursurile o dată cu el şi am pus-o şefă de echipă la in! spuse iarăşi Valiuşiţki.

Orbit de lumina lămpii de gaz, care îi stătea drept în faţă, Feodor Adrianovici închidea în zadar ochii pe jumătate, scrutînd întunericul.

— Aşază-te mai aproape, Valia! o rugă el.

Valia se apropie sfioasă, lăsîndu-se pe bancă alături de Volodea. Avea o feţişoară de copil, modestă, şi ochi de culoare deschisă, încadraţi cu gene aurii.

— Uită-te la ea, Volodea, spuse Kliuciariov, admirîndu-i fără să vrea pe amîndoi, de ce să fie ea mai bună ca tine? Aţi crescut împreună, aţi învăţat împreună, dar la muncă nu vă potriviţi. Auzi cum o laudă lumea? Doar îi creşte şi ei sufletul din pricina asta!

Tăcu un timp, cercetîndu-l pe flăcău cu o privire binevoitoare, de părinte.

— Fireşte că nu eşti un om pierdut. După strînsul recoltei vino la mine la Gorodok, de-a dreptul la comitetul raional de partid. O să stăm de vorbă. Hai, dragul meu, să dovedim Valiei şi preşedintelui şi tuturor că nu eşti aşa cum te cred ei.

Volodea tăcea.

Deodată Kliuciariov se întoarse cu un aer şiret către Valiuşiţki:

— Îmi pare că-i place mai ales să ne vadă străduindu-ne să-l înduplecăm.

Valiuşiţki înălţă din umeri.

— Iertaţi-mă, Feodor Adrianovici, dar nu-l cunoaşteţi. N-are pic de ambiţie. Trăieşte aşa, fără nici un fel de perspectivă, aşa... lasă-mă să te las.

Cu toate că se vorbea despre el, Volodea stătea nemişcat. Nu-i apăru pe chip nici un zîmbet, nici o umbră de emoţie. Totuşi, Jenia era încredinţată că asculta cu atenţie. Această nemişcare voită îi părea suspectă.

— Nu, spuse Kliuciariov, avem tot timpul să renunţăm; pînă una-alta să încercăm totuşi să facem din el un om adevărat! Ce vîrstă are? Şaptesprezece? O să-l cheme curînd la armată, dar ce ostaş o să iasă din el cu o fire aşa de neghioabă? Nu se poate, băieţi, trebuie să-l ajutăm.

Apoi Kliuciariov începu să vorbească despre cu totul altceva: cîte zile-muncă adunase fiecare la strînsul recoltei. Chiar Valiuşiţki mărturisi că se întîmplase un caz în care un brigadier trecuse mai puţin decît se muncise efectiv.

Acum, cînd lumea uitase de el, Volodea şedea fără să-l slăbească din ochi pe Kliuciariov; sprîncenele i se încruntau, gura era întredeschisă, ca şi cum ar fi vrut să spună ceva.

— Ce fel de brigadier e şi ăsta! zise el în cele din urmă pe un ton hotărît, cu un glas adînc, dar gata-gata să se frîngă. Nu se duce niciodată pe cîmp.

Toată lumea întoarse capul, privindu-l în tăcere şi cu mirare.

— Ei, lasă, nu se poate să nu se ducă el pe cîmp, răspunse blînd Kliuciariov.

— Atunci nu măsoară cît a muncit fiecare. Trece zilele-muncă după ochi, repetă cu încăpăţînare Volodea pe un ton posac.

— Asta se poate. Prin urmare, trebuie numit la brigadă un socotitor bun.

Kliuciariov spusese acest lucru tuturor, inclusiv lui Volodea, dar în primul rînd lui Valiuşiţki. Îl spusese simplu, fără a-l sublinia, arătîndu-şi stima pentru orice părere.

— Ei bine, băieţi, de treburi o să vorbim mai tîrziu, curmă el deodată discuţia. Cînd a trecut cinematograful pe la voi?

— Acum două luni, bîigui Valia, prinzînd curaj. Dar ce mai cinematograf! Nici nu vezi, nici n-auzi. O fi stricat motorul? Iar mecanicii şedeau toată ziulica prin case, nu făceau decît să bea rachiu.

— De ce n-ai grijă, Valiuşiţki?

— N-avem muzică, protestară fetişcanele, acordeonistul lucrează la gater, nu-i chip să-l avem... Şi duminică e serată...

Feodor Adrianovici se întoarse deodată către Jenia, spunînd ştrengăreşte, tinereşte, vesel:

— Venim, ce zici?

— Sigur că venim, spuse şi Jenia, repetînd fără să vrea zîmbetul lui. Neapărat. Şi aducem şi un acordeonist!

Plecară din Dvorţî noaptea tîrziu. Capul Jeniei aluneca mereu pe umărul lui Kliuciariov.

— Feodor Adrianovici, zise ea în cele din urmă, luptîndu-se vitejeşte cu somnul. Vreţi să vă spun nişte versuri?

— Ia să vedem!

Jenia respiră şi începu să recite cu glas tărăgănat, cum declamă de obicei poeţii:

Leită-i faţa ta ciudată cu chipul mult iubit.
Aceeaşi gură ferecată... Dar ea? Unde-a pierit?

Părea un nor de primăvară, zglobiu
Cînd în preajma furtunii faţa şi-o vede în rîu;
În ei, în ea şi în tine, strălucire, ori negură o fi?
Iată ce, limpede, niciodată nu am putut şti...

Kluciariov o ascultă pînă la capăt fără să spună o vorbă.

— Ale cui sînt versurile?

— Ale mele, şopti Jenia, roşind tare.

Deodată Kliuciariov se învioră:

— Să ştii că asemănarea e bine prinsă, chiar foarte bine!

— Cu cine? se miră Jenia.

— Cum cu cine? răspunse Kliuciariov, tot atît de mirat. Cu Antonina Andreevna, firește!

Tăcură amîndoi un timp.

— Şi cine-i cealaltă? întrebă în cele din urmă Feodor Adrianovici.

— Prietena mea, Marusia Prîseva, am fost la şcoală împreună. Era şi ea o frumuseţe, spuse Jenia cu un glas adormit de tot.

— Of, Jenicika, răspunse duios şi cu glas foarte încet Kliuciariov, nu înţelegi încă nimic.

Automobilul înainta, legănîndu-se. La un hop, capul Jeniei săltă şi Kliuciariov îl sprijini în grabă cu mîna. Îi respira în palmă cald, încrezător, ca un căţel care se simte bine la căldură. Un univers întreg

de visuri plutea deasupra frunții ei boltite, care se cojea, arsă de soare! Kliuciariov ședea nemișcat.

Fiul său, Ghenka, un băiețandru de cincisprezece ani, se născuse cînd Kliuciariov nici nu împlinise încă vîrsta Jeniei. Înaintea ei se desfășura însă toată viața. O aștepta vîltoarea intensă, îmbătătoare, a sentimentelor — dreptul de a alege și dreptul de a chibzui înainte de a alege. El n-avea să le mai aibă niciodată. Nu există greșeli mai amare, mai cu neputință de îndreptat, decît acelea pe care le făptuim față de inima noastră în tinerețe! Ce risipitori ne arătăm cîteodată cu propria viață, fără să așteptăm dragostea, luînd în chip nesocotit prima scînteiere, prima trezire de simpatie drept iubire și închipuindu-ne, pesemne, că toate vor trece așa, nepedepsite! Iar după aceea încercăm să ne amăgim că poți să-ți trăiești viața alături de o ființă pe care n-o iubești cu adevărat și care poate că n-o să-și dea seama! — că poți să-ți umpli existența cu muncă, cu afecțiunea pentru copiii tăi, cu conștiința virtuții tale amare și mai știu eu cu ce!

Dar într-o zi posibilitatea unei dragoste adevărate te lovește cu putere în inimă. Și atunci omul stă cu brațele retezate, legat de datorie, neștiind cu ce să răspundă acestei iubiri întîrziate, neîndrăznind chiar să se uite la ea. „Dacă ne-am fi întîlnit mai devreme!"

Automobilul mergea încet, ca vai de el. Obrazul cald al Jeniei se lipi de mîneca hainei lui Kliuciariov. Deodată Sașa întoarse capul. Mașina se smuci și se opri.

— Gata. Am sosit. Glasul lui suna răutăcios.

Kliuciariov își alungă gîndurile.

— Ce-i?

— S-a isprăvit benzina! V-am prevenit doar, Feodor Adrianovici! Trebuia să mergem numai la Bolșanî, și uite că am fost și la Piatigostici, și la Dvorțî...

— Ia stai niţel ! Cît poţi să mai mergi ?
— Cît ? O sută de metri.
— Dar cu entuziasmul ?
Saşa făcu un gest înciudat cu mîna.
— În total o jumătate de kilometru. Asta-i tot.
— Atunci trebuie să mergem. Poate ne pică vreo gospodărie izolată. Doar n-o să înnoptăm în cîmp ! Trezeşte-te, Jenia, încep aventurile !

...Se apropiară de podul de fîn cu scăricica şubredă. Stăpînul casei, căruia îi interziseseră cu străşnicie s-o trezească pe nevastă-sa, aduse pe braţe două cojoace miţoase de oaie, nişte pături aspre de cal şi o pernă cu faţă de stambă.
— Poate beţi măcar niscai lapte ? îi rugă el cu glas plîngăreţ. Să aduc un ulcior.
— Nu vrem nimic, răspunse aspru Kliuciariov. Ţi-am spus doar că nu ne-a ajuns benzina şi că am rămas în drum. O să ne daţi de mîncare mîine. Iartăne pentru supărare şi du-te să te culci.
— Ce supărare ! Nu ne pică în fiece zi aşa musafir, bolborosea cu îndărătnicie stăpînul casei, mutîndu-se mereu, desculţ cum era, de pe un picior pe altul. Să luaţi măcar oleacă de miere ?... Am scos fagurii ieri...
Dar Kliuciariov nu mai răspunse, ci se sui sprinten în pod. De acolo, de sus, din adîncimea întunecoasă, întinse o mînă Jeniei, care, trecînd peste grindă, se afundă dintr-o dată în fînul des, încă neîndeajuns de aşezat. Mireasma ameţitoare a florilor veştejite o înconjură din toate părţile, şi în primele clipe îi veni chiar să se strecoare cît mai repede afară, la aerul curat al nopţii, dar nici nu-i trecu bine acest gînd prin minte, că şi uitase de el.
Ochii ei începură să se obişnuiască cu întunericul, şi se întinse resemnată pe pătura ce i se aşternuse, lipindu-şi obrazul de perna de stambă.
— Hai, fără multă vorbărie ! spuse pe un ton hotărît Kliuciariov.

Dar liniştea nu se aşternu îndată. Kliuciariov şi Saşa se mai răsuciră şi mai vorbiră în şoaptă. Apoi şi Jenia se răsuci pe cealaltă parte, ceea ce făcu ca o întreagă orchestră de foşnete uscate să-i răsune sub ureche. Speriată, rămase o clipă nemişcată, căutînd să desluşească prin întuneric răsuflarea lui Kliuciariov. Era, însă, pesemne, departe de ea, căci nu se auzea nimic.

Începuse să adoarmă, cînd deodată nişte sunete pătrunzătoare, deşi foarte îndepărtate, aducînd cu ţîrîitul greierilor în iarbă, îi atraseră luarea-aminte. Stătea culcată, cu ochii închişi, trăgînd cu urechea...

Era năpădită de o bucurie tihnită, paşnică. La acest popas întîmplător de noapte (nu văzuse decît acoperişul de paie şi rufele întinse pe gard) se simţea atît de liniştită, atît de fericită, încît dacă n-ar fi fost aşa de tîrziu şi alături n-ar fi dormit Feodor Adrianovici şi Saşa, rupţi de oboseală, ar fi început să cînte încetişor. Şi nu un cîntec anume, ci o izbucnire informă, fără rime şi fără melodie, aşa cum vor fi fost, desigur, în zorile omenirii, cîntecele despre tot ce umple sufletul şi ce văd ochii.

În ziua aceea trecuseră peste un rîu cu maluri joase, ierboase, aşa cum sînt toate rîurile polesiene, dar apa nu era neagră de turbă, ci strălucitoare, jucînd în toate culorile, însorită...

— Aista-i Prameni, pe ruseşte Rază, spusese Feodor Adrianovici. Izvoarele îi ţîşnesc de la fund, de aceea şi e atît de limpede.

„Prameni, dragă Prameni — cînta fără glas Jenia — poate că n-am să te mai văd niciodată, dacă nu ne întoarcem pe acelaşi drum. Dar pe ce drum o vom lua înapoi, singur Saşa o ştie. Numai Saşa şi nimeni altul, fiindcă el stă la volan!...

Ţîrîitul pătrunzător de care Jenia şi uitase se auzi deodată foarte tare, chiar lîngă obrazul ei. Deschise ochii şi văzu la lumina nedesluşită a stelelor (pesemne că razele lor subţiri răzbăteau prin crăpături) o

mînă nemişcată cu palma deschisă. Pe încheietură ticăia neadormit un ceas, luminînd cu cadranul lui verzui.

Mîna era atît de aproape, încît Jenia îi simţea chiar căldura vie.

Aproape fără să respire ridică cu o singură mişcare a muşchilor capul şi se trase şi mai aproape.

Trecuse mai bine de un ceas de cînd sosiseră. Curînd trebuiau să se reverse zorile.

Aerul rece o făcu pe Jenia să-şi strîngă înfrigurată umerii.

Întinse mîna, atingînd cu degetele palma desfăcută.

Mîna lui Kliuciariov era rece de tot. Se vede că nu se mişcase nici o singură dată, de cînd adormise. Jenia se gîndi, se aplecă, suflă pe mînă, ca s-o încălzească, apoi, hotărîndu-se, trase cojocul, cu care se acoperise Feodor Adrianovici, şi îl înveli bine, pînă la gît. Kliuciariov respiră adînc, dar nu se trezi.

Jenia mai aşteptă o clipă, apoi se întoarse la locul ei şi, fără să mai simtă aerul înţepător al dimineţii, adormi adînc cu aceeaşi senzaţie de căldură şi bucurie în suflet.

4

Se întîmplă uneori ca timpul să se oprească deodată. Zilele se scurg ca de obicei, grijile zilnice se perindă la fel ; vorbeşti, discuţi, rîzi chiar, dimineaţa bei un ceai cald, seara te culci în patul tău — şi totuşi în jur parcă s-a făcut un gol.

Lui Filonkin i s-a urcat iarăşi temperatura. Antonina se uită la termometru şi, sub privirea sfredelitoare a doi ochi lucind de febră, chipul ei este liniştit, tihnit, ca în intimitate. Numai bolnavii o cunosc astfel. Lui Filonkin, ai cărui obraji se acoperiseră cu

peri aspri, cărunți, îi este acum mai dragă decît maică-sa și pentru el are mai mult preț ca orice pe lume.

E medic. E atotputernică. La un singur cuvînt al ei zboară spre Gorodok avioane, pentru a-i aduce lui ser. Și, dîndu-i ascultare cu un sentiment de recunoștință, Filonkin rabdă durerea. Are o încredere atît de nemărginită în ea, încît nu-i mai e nici măcar groază de moartea apropiată, care i-a și atins trupul: i-a răsucit mușchii în spasme, i-a presărat obrazul cu cenușă pămîntie. Și acum Filonkin nu se uită la tubulețul de sticlă cu mercur, pe care Antonina îl ține îngîndurată în mînă, ci numai la chipul ei. Se uită devotat, fierbinte, cu o întrebare mută.

Antonina îi atinge ușor fruntea cu palma, și mîinile ei, prinse strîns la încheietură cu șireturile halatului alb, sînt acum nu numai miloase, dar și puternice.

Filonkin își încordează toată voința ca să-i arate că crede în aceste mîini, că va face tot ce stă în puterile lui și încearcă chiar să surîdă, ca și cum ar spune: e bine, doctore, merge bine — dar pleoapele îi tresar fără voie, sudoarea îi năpădește fruntea și, iată, parcă intreaga-i ființă se tîrăște spre ea, ca un copil spre mamă: „Ajută-mă!"

Antonina îi zîmbește numai din ochi, îi potrivește cu o înfățișare severă pătura și iese cu pas egal, fără grabă. Dar el a priceput: îi făgăduiește viața. Și se liniștește.

Viața, viața! Cum să i-o păstreze lui Filonkin? Îl adusese acum o săptămînă învinețit, cu fața răvășită: otrava tetanosului pătrunsese în tot trupul lui ciolănos.

Era un om simplu, nu prea știutor de carte, un polesian din satul Piatigostici, pentru care orice noțiune de medicină se rezumă la vorbele: „Tare mă ține peste mijloc!" Un om plin de bărbăție, pe care Antonina învățase să-l stimeze. Chiar dacă el nu-și

dădea prea bine seama de toată gravitatea primejdiei, accepta pe deplin durerea şi îşi îndura chinurile fără să scoată o vorbă.

Antonina ştia doar un lucru : trebuia să-l salveze. Trebuia să-l salveze, fiindcă-i preţuia şi credea în rostul lui pe pămînt, fiindcă avea copii şi o nevastă, care nu îndrăznea să bocească, ci stătuse doar tăcută în ceardac, petrecînd cu privirea pe doctoriţă, şi fiindcă omul acesta avea o încredere atît de nemărginită în ea, şi, prin urmare, şi în Puterea Sovietică, ce o trimisese pe Antonina aci.

Trebuia să-l scape, dar otrava tetanosului răscolea între timp tot mai puternic bietul lui trup.

Într-o noapte, Antonina îl trezise cu telefonul pe Kliuciariov : îi trebuia imediat ser, şi regiunea îi spunea să aştepte o zi, două, pînă ce vor reaproviziona baza.

Kliuciariov, ciufulit şi somnoros, numai în cămaşă şi izmene, se apucase pe loc să telefoneze de-a dreptul la minister, la Minsk...

— Da, da, la telefon e deputatul Sovietului Suprem...

„Porumbarul" — păsărica uşoară, mereu gata de zbor a aviaţiei sanitare — decolase încă înainte de ivirea zorilor, şi Filonkin primise micile cuburi.

Antonina intra şi ieşea din salonul lui mereu cu acelaşi pas egal, îi punea termometrul, nu-şi îngăduia nici să se bucure, nici să se mîhnească, şi de aceea, poate, Filonkin se încredinţa din ce în ce mai mult de puterea ei, se simţea şi el mai sigur şi, în sfîrşit, sosi şi ziua în care îşi aduse aminte de treburile de acasă, îşi mîncă supa, ba ascultă chiar transmisia la radio cu o cască de ebonit, cam veche (Antonina făcuse rost de o pereche pentru tot spitalul şi era foarte mîndră de acest lucru).

Iar ea se întorsese în odaia ei cu senzaţia unei oboseli groaznice, a unei adevărate istoviri şi totodată a unei mari fericiri. Toată ziua se scursese sub semnul

acestei victorii măreţe. Despre ea vorbea administratorul cu un aer important, iar infirmiera se plimba de parcă ar fi fost ziua ei.

Şi abia seara, cînd Antonina deschise fereastra şi îşi ţinu mîna sub picăturile rare, răcoroase, o cuprinse din nou dorul. Nu-l văzuse pe Iakuşonok de două săptămîni ! Auzise însă că plecase mai deunăzi pentru nişte treburi la Minsk. Şi acum, urmînd fără ţel lumina fumurie a lunii, făcea, în gînd, călătoria cu el : mai întîi cu automobilul pînă la gara cea mai apropiată. Apoi cu trenul care goneşte gîfîind şi împrăştiind trîmbe de aburi pe pămîntul întunecat. Iar deasupra aceeaşi lună palidă, acelaşi cer fumuriu...

Ce searbăd trebuie să i se pară confortul compartimentului ! Tovarăşii de drum citesc cu un aer concentrat — trei oameni tăcuţi. Lumina electrică arde egal şi cald ; ard toate becurile din tavan şi lampa de masă la fel. Şi gările se înşiră una după alta, una după alta...

Ar fi dorit ca toate acestea să se sfîrşească cît mai repede, să treacă cum trece o febră. Cu zece ani în urmă îşi spusese că niciodată nu va mai fi nimic. Şi fusese atît de mîndră de voinţa ei dîrză !...

— O, Doamne, vor avea toate astea un sfîrşit ? îşi spunea cu glas tare Antonina.

Dar sfîrşitul nu venea. O aştepta o zi, şi apoi iar o noapte. Şi în clipele rare, amare, cînd rămînea singură de tot, aceeaşi senzaţie de gol, de ireparabilă nenorocire.

IX. ÎNCEPUTUL TOAMNEI

1

Toate dimineţile încep acum cu o ceaţă deasă. Nici o adiere, nici un foşnet. Soarele luminează cu o văpaie albă, ca printr-un geam opac, şi numai pe la ceasurile nouă se limpezesc depărtările, şi văzduhul, sonor ca o dairea, duce departe fiecare sunet.

Bolşanî foşneşte din copacii lui de aur.

Snejko stă la birou îmbrăcat într-un palton plin de fire de paie, se leagănă îngîndurat pe scaunul tare, cu braţe rotunde şi aşteaptă să înceapă şedinţa consiliului de conducere. E neliniştit: adineauri a primit un telefon de la Kliuciariov, care i-a spus că are nevoie de mostre de in, în vederea unei consfătuiri la Minsk, unde trebuie să plece poimîine. Iar la colhoz n-a rămas nimic. La consiliul de conducere mai e un snop, rezervat pentru Expoziţia Agricolă Unională. Să pornească să caute prin casele oamenilor?

— Aha, vă iese pe nas faima! îl necăjise Kliuciariov la telefon. Anul viitor să rezervaţi jumătate din recoltă pentru expoziţii, cum făcea Blişciuk: e singura soluţie!

— Rîdeţi, rîdeţi, Feodor Adrianovici, răspunsese cam în doi peri Snejko, şi aşa viaţa mea s-a împărţit în două: cînd nu eram preşedinte, şi acum cînd sînt.

— Ei, şi cum e acum?

— Cum să fie? Merge! Azi-noapte am dormit bine şi mi-e sufletul parcă mai vesel.

Snejko îşi întinse mădularele, pîrîind din încheieturi.

Intră — după ce îşi băgase mai întîi capul prin crăpătura uşii — o femeie tînără din satul vecin, desculţă, dar cu fustă frumoasă şi şorţ cu horbotă, cum se poartă în Polesie. La fiecare vorbă îşi dădea cochetă capul pe spate şi în urechi îi zăngăneau cercei plaţi de argint.

— Ai venît la Bolşanî după castraveţi? La tine acasă n-ai? întrebă cu un aer important Snejko.

— Se vede că n-am, tovarăşe preşedinte! Poate că ai dumneavoastră sînt şi mai dulci!

— Treizeci şi cinci de copeici kilogramul.

Femeia se mută de pe un picior pe altul.

— Cam scump. Vin de departe...

Snejko se porni deodată pe rîs:

— Ei, asta-i acum! Doar nu-s negustor. Aşa a hotărît consiliul.

Conducerea se întrunea acuma des, de cîte două ori pe săptămînă, rezolvînd chestiuni ce aşteptau de cîte patru luni. Afară de membrii consiliului se mai înghesuiau în odaie şi gură-cască; cei ce nu mai încăpeau stăteau în ceardac şi, cînd se auzeau rîsete, se ridicau în vîrful picioarelor: „Cine a fost? Ce a spus?"

Snejko vorbea rar, şi numai după ce-i asculta pe toţi, chiar şi completările de dincolo de uşă. În gesturile şi în atitudinea lui, chiar şi în felul său de a vorbi, se strecurau adesea trăsăturile bine cunoscute ale lui Kliuciariov. Ai fi zis că Snejko îl urmărea mereu în gînd pe şeful lui: se simţea atunci mai sigur.

Şedinţa de astăzi se desfăşură destul de paşnic, pînă ce veni vorba de un viţel care se prăpădise. Procesul-verbal al agentului veterinar spunea că murise de cangrenă purulentă a plămînilor, datorită lipsei de supraveghere.

Un glas încăpăţînat mormăi tare, de dincolo de uşă :

— Viţelul era bolnav şi înainte.

— Dacă era bolnav de ce nu mi s-a spus ? Agentul veterinar Cij, om negricios, vînos, cu ochi parcă turbaţi, aducînd cu un ţigan, întinse pumnul spre masă, ca să bată în ea. Fiind însă prea departe, nu ajunse, astfel că se mulţumi să-şi fluture pumnul în văzduh. Părerea mea este să plătească directorul fermei !

— Nu ! răspunse răguşit un alt glas de dincolo de uşă. Cum ? Să nu mai fie voie să moară un viţel într-o gospodărie ? Unde-i ţara aia fără de moarte ? Poate că m-aş duce şi eu acolo. Să se scadă, şi gata socoteala !

Cij rînji, lăsînd să-i strălucească dinţii de metal :

— Iar eu am să înaintez atunci o cerere la procuratură !

Membrii consiliului se uitau nehotărîţi unul la altul, clătinînd din cap. Chestiunea se puse la vot : să se scadă, sau să se restituie contravaloarea ? Voturile se împărţiră : patru şi patru.

Snejko recitea, întunecat la faţă, procesul-verbal. Apoi se sculă.

— Am o propunere : să fie chemat medicul veterinar şef, Percik, să descurce el cauzele morţii viţelului. Şi mai am una : Să facă membrii consiliului pe rînd de serviciu la fermă timp de două săptămîni.

— Să daţi felinare, altfel seara nu se poate mulge, spuse de dincolo de uşă directorul fermei, liniştindu-se.

Snejko vesti cu glas răguşit, dar foarte hotărît :

— Bine ! Să-l obligăm pe preşedintele colhozului, Snejko, să cumpere felinare în termen de trei zile.

Toţi cei din jur încuviinţară într-un singur glas care se umflă ca un vuiet.

Contabila Klava Borvinka, cu sprîncenele ei subţiri, îmbrăcată cu o bluză albă, citea pe rînd procesele-verbale şi zîmbea uşor.

— Citeşte ce-i mai important! Trofim Sotnik n-a ieşit la lucru. Aşa-i, Sotnik?

Un flăcău cu şapca pusă pe o ureche, cu obraz rumen, curat şi ochi albaştri îşi croi drum prin mulţime.

— Făceam o meliţă nevestei, repeta el cu îndărătnicie. Trebuia doar să se ducă la in!

— Dar anul trecut cum s-a dus?

Flăcăul oftă sfios, de-abia auzit:

— Păi... ne-am luat abia iarna asta...

Toţi începură să rîdă, şi Snejko spuse, arătîndu-şi şi el dinţii lucitori:

— Dacă şi-a luat nevastă fără meliţă de zestre, să i se facă lui Sotnik o mustrare. Cine votează pentru? Iar lui Trofim îi spuse cu dojană: Ai economisit în gospodărie o sută de ruble, dar noi am pierdut poate o mie, cu timpul tău irosit.

Agafia Zaiaţ, o femeie tînără, plecase de la muncă, dar ajunsese la cules ciuperci.

— Am un copil. Îl înţărcam şi am fugit, să nu mă vadă...

Lacrimi de ruşine îi ţîşniră din ochi şi femeia turburată dădu să le şteargă cu capătul basmalei.

Snejko se scărpină la ceafă şi zise încet:

— Da, pe aici este obiceiul să se înţarce copiii în felul ăsta. Dar de ce n-ai spus brigadierului, Gaşa?

Apoi se înfăţişă consiliului un ţărănuş vesel şi începu să explice, dînd din umeri cu un aer blajin:

— Păi să vedeţi, care va să zică, eu mă duceam la vale cu luntrea, şi pe alături înotau nişte raţe. Şi ce să vezi? cîinele a sărit în apă şi a gîtuit o răţuşcă. Nu făcuse niciodată aşa ceva pînă atunci! Era un căţeluş atît de blînd!...

— Să plătească raţa! strigară toţi, făcîndu-i semn să tacă.

Klava mai citi un proces-verbal: lupul luase o gîscă.

Adunarea înveselită găsi şi aici soluţia: să fie chemat lupul în faţa consiliului, şi să i se scadă zile-muncă !...

Suflînd anevoie, Anton Semenciuk, în veşnica lui pufoaică, îşi înghionti vecinul:

— Ai auzit? Să fie amendat lupul! Of, ce neam de oameni!

Snejko bătu cu creionul în masă, încruntîndu-se.

— Tovarăşi, Kuzma Blişciuk cere să fie lăsat să plece cu toată familia în Crimeea.

Toate capetele se întoarseră spre locul în care stătea Blişciuk.

— Ai fost angajat în vreo muncă? îl întrebară mai mulţi pe fostul preşedinte.

— Nu. Vreau eu să plec. Destul am degerat cîndva pe front. M-am săturat! Vreau să trăiesc undeva unde-i cald.

Stătea cu ochii în pămînt, frămîntîndu-şi în mînă şapca.

O tăcere duşmănoasă se aşternu între el şi consătenii lui.

— Şi n-ai să te mai întorci? întrebă unul.

— N-aş putea să jur că nu... răspunse el încet.

— Ai să vii să mori! Pămîntul pe care te-ai născut e mai moale.

După ce chestiunea fu pusă la vot, Blişciuk se înclină în toate părţile cu o expresie de adîncă mîhnire, zăbovind să plece.

— Vă mulţumesc.

— Cu dumnezeu la drum! strigară oamenii în urma lui.

Snejko îl petrecu şi el cu privirea pe Blişciuk, care era vădit abătut.

— Şi acum să vorbim de văduve, spuse el repede şi cu glas tare. Cu ce poate să le ajute conducerea. Şi de copiii care pasc vitele. Asta nu-i treabă bună să te duci o dată pe săptămînă la şcoală!

Iakuşonok se întorsese la raion dimineaţa, dar pînă în seară era şi plecat spre Luciosî.

— Dmitri Ivanovici, îl rugase Kliuciariov, descurcă, te rog, ce se întîmplă cu Grom şi cu agronoma. Se scuipă ca mîţele. Mai deunăzi l-au zăpăcit şi pe Mîşniak. Nu mai ştia omul unde să-şi trimită combinerul: preşedintele colhozului îi spunea să secere secara, iar agronoma — timoftica. Preşedintele se ducea el singur cu combina pînă la lan, şi agronoma venea şi o întorcea.

Ultimele zile fuseseră foarte călduroase, ca şi cum vara ar fi vrut să se prelungească. O astfel de vreme e poreclită „iarnă în straie de vară". Luna plină răsărea seara devreme şi lumina ei trandafirie părea şi ea caldă. Văzduhul deasupra capului şi pămîntul sub picioarele goale — totul te alinta, te dezmierda. Ah! Cu ce putere doreşte în astfel de nopţi o inimă tînără fericirea!...

Cearcănul de ceaţă ce înconjura turta lunii se desfăcea în nouraşi mici, uşori ca puful de gîscă. Vînt însă nu era să-i adune în nori, astfel că stăteau nemişcaţi, fără să ascundă stelele.

Luciosî era cufundat în linişte, nu se auzea nici măcar un lătrat de cîine. Ferestrele spitalului se vedeau prin zidul neîntrerupt al tufelor de liliac. În jur, totul era purpură şi aur, numai frunza liliacului îşi păstra culoarea ei densă din timpul verii. Aşa aveau să şi cadă: verzi...

— Iată despre ce-i vorba, Dmitri Ivanovici, spuse Grom, începînd discuţia cu nobila intenţie de a fi obiectiv şi stăpînit. Ştiţi cum stăm anul acesta cu nutreţurile! Şi aşa n-avem aproape de loc islazuri, fiindcă toate sînt numai cioate, muşuroaie; au mai dat peste noi şi inundaţiile de pe urma ultimelor ploi. Contam pe prima coasă a fînului, dar s-a dus toată sub apă; abia-abia am adunat o jumătate de stog la hectar.

Să mă ating acum de otavă ar însemna să iscălesc cu propria-mi mînă lipsa de nutreț la vite pentru la iarnă. Dacă aș putea, aș acoperi-o noaptea cu pătura mea numai să crească cu mila lui dumnezeu! Tot sucindu-mă și învîrtindu-mă, am găsit soluția: am trimis vitele la păscut pe miriști. Și iată că după o săptămînă de păscut pe miriște unele vaci au început să-mi dea, în loc de douăzeci și șase de litri, cîte patruzeci și șase. De asta am și suspendat arăturile de toamnă. Nici n-aș fi știut care-i situația cu laptele, că vacile nu se aduc de pe cîmp, ci sînt mulse acolo. Dar numai ce văd că vine cireada. „Ce s-a întîmplat?" „Păi, ce să se întîmple, tovarășe președinte, laptele s-a înmulțit peste măsură! N-avem în ce-l pune!" Ce am rugat eu? Vacile să mai fie lăsate să pască măcar două săptămîni pe miriște! La noi pămîntul nu-i năpădit de buruieni, n-are să fie mare nenorocire dacă nu se dezmiriștește, după aceea vom face de-a dreptul arăturile de toamnă, și gata. Ei, nu, să se înceapă dezmiriștirea — și iată că au scăzut o sută de litri! Hai, să admitem să sînt ageamiu! Să admitem că nu pricep nimic, dar chiar dacă a fost pus președinte un ageamiu, trebuie totuși să se țină seama de el, nu? Nu pot să sacrific o sută de litri. Eu nu cumpăr pentru mine de la colhoz nici un ulcior, mă restrîng, numai să se predea cît mai mult. Și mi se ia laptele!

Agronoma, o fată tînără, frumoasă, cu sprîncene mult ridicate, cu un palton de culoare deschisă — cafea cu lapte — și cu un fulăraș la modă, plesni cu un gest dramatic din palme.

— Poftim de la mine două sute de ruble pentru acești litri!

Se îmbujoră dintr-o dată mîniată și turburată.

Grom, cam chel și îndesat, își plecă fruntea bombată, și ochii începură să-i alerge și lui mînios în dreapta și-n stînga. Nu se uitau unul la altul, cel

mult îşi aruncau repede, în treacăt, cîte o privire piezişă.

— Trebuie să fac dezmiriştirea, şi am s-o fac. Nu pot să procedez împotriva agrotehnicii.

Iakuşonok spuse pe un ton foarte blînd :

— Şi ce s-ar întîmpla dacă, ţinînd seama de condiţiile excepţionale locale, s-ar renunţa într-adevăr pe alocuri la dezmiriştire anul ăsta ?

Grom sări în loc pe scaunul lui. Capacul de ebonită al călimării, pe care îl răsucea nervos în mîini, luci.

— Asta-i, asta-i ! La ce-mi foloseşte agrotehnica ? Îmi trebuie nutreţ ! Îmi trebuie lapte !

— Există termene ce ni se recomandă. Turburi tot procesul, şuieră cu ură frumoasa agronomă. În mod normal însă, avea un glas ce gungurea, ca al unei porumbiţe.

— Dacă dezmiriştim imediat, pierdem la lapte ! strigă Grom.

— Dar dacă zăbovim cu dezmiriştirea, iar după aceea cu arăturile de toamnă, vom pierde şi mai mult la recolta viitoare ! Înţelege odată acest lucru, om îndărătnic ce eşti ! strigă şi agronoma.

— Cît vorbim şi tot discutăm, poate că vacile ar putea paşte şi ne-ar rămîne timp să facem şi arăturile de toamnă, spuse împăciuitor Iakuşonok. O blîndeţe plină de şiretenie îi îndulci glasul ca mierea. Să ne înţelegem în felul următor : de otavă să nu ne atingem, într-adevăr, ca să mai avem o a doua coasă, iar acolo unde vitele pasc pe mirişte, ne vom lipsi de dezmiriştire, dacă lanurile nu-s năpădite de buruieni, în schimb însă vom efectua tot restul lucrărilor în termenele cele mai scurte. Eşti de acord, tovarăşă agronom ? Din două rele, să alegem pe cel mai mic.

Agronoma oftă din greu şi dădu din cap, nu prea convinsă.

— Şi cu ce plan de activitate ai de gînd să-ţi împlineşti îndatoririle faţă de stat, tovarăşă agronom ?

o întrebă Iakuşonok, schimbînd tonul.

Fata îşi propti capul în palmă, îşi ridică sprîncenele arcuite.

— N-nu... Asta nu ştiu încă.

Iakuşonok se prefăcu uimit. Grom începu să vorbească grăbit şi naiv :

— V-am spus doar că...

Dmitri Ivanovici îi făcu un semn uşor să nu se amestece :

— Asta-i de-a dreptul ciudat, tovarăşă agronom ! continuă el. De îndată ce ai primit planul, prima dumitale îndatorire era să stai jos şi să chibzuieşti ce produse sînt mai avantajoase de livrat din punctul de vedere al colhozului şi cum trebuie pornit în consecinţă. Apoi se cuvenea să te duci cu calculele dumitale la preşedinte şi să te sfătuieşti cu el.

— Nu ştiam că asta intră în atribuţiile mele... E primul an că... bolborosi ea, uitîndu-se acum şi la Iakuşonok cu aceeaşi privire duşmănoasă şi descumpănită.

— M-da... Ei bine, să luăm un creion şi să ne descurcăm împreună. Vino mai aproape, Danila Semeonovici. Prin urmare, cîtă secară ai recoltat ? Cît lupin ? Dar hrişcă ?...

Apoi, cînd cei doi se mai liniştiră, începu să le vorbească despre raporturile dintre ei.

— Dumneavoastră vă certaţi, şi colhoznicii plătesc oalele sparte. Nu-i drept ! Grom spune : „Sînt preşedinte — şi basta !" Iar dumneata : „Sînt specialistă şi mă pricep mai bine ca el !" Nu se poate lucra aşa ! Fiecare pleacă unde i se năzare, lipseşte, şi celălalt nu ştie nimic. Împărţiţi-vă munca, stabiliţi cine trebuie să dea ordin să se cumpere praf insecticid pentru grajdul vacilor şi cine să trimită caii la păscut !

— M-a făcut sabotoare ! Zice că mă ascund în spatele rudelor mele de la minister.

Se întoarse cu o mişcare bruscă şi îşi puse cotul pe masă, scăpînd, din mîinile care-i tremurau, celălalt capac al călimării.

— Iar eu am toată gospodăria pe cap ! Pe mine o 'să mă facă răspunzător. N-are decît să zică lumea că nimeni nu se poate învoi cu mine. Nu dau nici o zi-muncă pe astfel de vorbe ! N-am primit funcţia de preşedinte al colhozului ca să mă uit ce fac alţii, să mă supun la toate, chiar dacă nu-s de acord !...

— Tovarăşi, la dumneavoastră aici lipseşte organizarea muncii. Dumneata, Danila Semeonovici, nu trebuie să rezolvi problemele ţipînd la specialişti, ci să-i aduni, să asculţi părerea fiecăruia şi după ce o expui şi pe a dumitale să-i întrebi : „Sînteţi de acord ?" Aş vrea să văd cum ar îndrăzni agronoma să nu te asculte după aceea ! Iar dumneata, tovarăşă agronom, nu trebuie să comanzi preşedintelui. Nimeni n-are dreptul să-i stîrbească autoritatea. La voi totul e clădit acum pe ambiţie personală. Unul s-a aprins : nu-l iert ! Celălalt la fel. Cu timoftica ai avut dreptate în fond, dar nu şi în formă ! Nu ţi-e îngăduit să iei combina de pe cîmp ! Spun sincer că în locul lui Grom te-aş fi suit în camion şi te-aş fi expediat din colhoz, ca să nu-l faci de ruşine pe preşedinte, şi nici pe dumneata. Ne eşti dragă, tovarăşă agronom, ca specialistă tînără. Ai fost crescută şi instruită de stat, se pun mari speranţe în dumneata. Nu uităm acest lucru. Dar tovarăşul Grom e trimis aici de partid şi ne este şi el drag. Ia spuneţi-mi, veţi lucra din clipa asta în alt fel, în deplin acord, spre folosul cauzei comune ? Veţi aplica în Luciosî al dumneavoastră hotărîrile partidului şi ale guvernului ?

— Ei, le vom aplica, răspunseră amîndoi, uitîndu-se tot chiorîş unul la altul.

Plecînd din Luciosî, Iakuşonok privi încă o dată spre spital. Nu se vedea nici o lumină şi în bătaia argintie a lunii acoperişul părea de gheaţă.

„Vai şi amar mă faci să-ndur, bucurie a vieţii mele !" gîndi Iakuşonok plin de jale şi de dor. Azvîrlise de mult din minte, ca pe un gunoi, vorbele lui Cer-

nenko. Acum îi venea chiar greu să înţeleagă cum de se chinuise atît atunci. Nu făcea nici un fel de cercetări, nu întreba pe nimeni nimic. Îi era ruşine de bănuiala lui trecătoare. Dar Antonina îl ocolea vădit. Din clipa în care trecuse pe lîngă el, cu capul plecat, uitîndu-se în altă parte, încetase parcă să existe pentru ea. „Chiar dacă nu mă iubeşte — îşi spunea resemnat Iakuşonok — de ce mă azvîrle aşa din drumul ei, ca pe-o otreapă? Nu merit oare nici o singură vorbă prietenească, sinceră, din partea ei?...“

— La Gorodok? întrebă şoferul.

Iakunoşok oftă din greu.

— Nu, întoarce, mai trecem pe la Bolşanî.

La Bolşanî, unde totul era la fel de întunecat şi de tăcut, îl găsi pe Snejko. În biroul conducerii se mai afla, cu toată ora tîrzie, şi Liubikov; calul lui înşeuat juca nerăbdător pe loc, lîngă ceardac. Cei doi şedeau cu capul proptit în palme. Pe faţa de masă păroasă, de flanelă, zăceau în dezordine coli de hîrtie acoperite cu cifre şi coloane de înmulţiri, ca la şcoală.

— Ce faceţi aici, la ora asta? îi întrebă Iakuşonok intrînd. Complotiştilor!

Snejko şi Liubikov se împrieteniseră de mult. Într-o seară stătuseră pînă tîrziu la ceainărie, ciocnind cu zgomot paharele groase, depănîndu-şi amintirile şi descoperind că luptaseră pe aceleaşi fronturi, în aceeaşi divizie, sub comanda aceloraşi generali, dar în momente diferite.

După aceea, viaţa li se scursese de asemenea în aceleaşi condiţii: la fel îşi petrecuseră la Gorodok în chefuri ultimele lor zile de burlăcie, se însuraseră în aceeaşi vreme, ba îşi şi duseseră nevestele la maternitate la interval doar de cîteva zile, iar acum băieţaşii amîndurora aveau aceeaşi vîrstă. E drept că Snejko mai zăbovise prin aparatul comitetului raional, în vreme ce Liubikov îşi lua în primire colhozul, dar acum această deosebire se topise şi amîndoi erau din nou frămîntaţi de aceleaşi griji.

Cînd intră Iakuşonok, făceau socoteala ce rezultate ar da pe lanurile lor de la Bratici şi Bolşanî folosirea în doze mici a unor îngrăşăminte organice minerale.

— Voiam să mergem mîine la Gorodok, la Feodor Adrianovici, cu această chestiune, dar Nikolai nu poate deocamdată să lipsească din Bolşanî tocmai în toiul muncilor, spuse Liubikov cu obişnuitul lui zîmbet molcom şi încăpăţînat, de care Iakuşonok îşi amintea bine în urma ciocnirii de la comitetul executiv raional.

— Dar dumneata poţi să mai lipseşti de la Bratici? Iakuşonok atenuă prin tonul glumeţ ironia cuprinsă în întrebarea sa.

Liubikov nu se feri însă de sensul ascuns al vorbelor lui Iakuşonok.

— Pot; nu mai fac pe ciobanul colhozului meu. N-au să se împrăştie fără mine care încotro.

După ce se cercetaseră astfel iscoditor, o clipă, se uitară mai prietenos unul la altul, ca şi cum s-ar fi încredinţat de puterea lor reciprocă.

Iakuşonok se afla de aproape un ceas la Bolşanî, cînd uşa se deschise. Tresări şi tot sîngele îi fugi deodată de la inimă.

— A, Antonina Andreevna, spuse Snejko. O musafiră tîrzie. Bună seara, bună seara!

Antonina stătea în uşă, fără să păşească peste prag.

— Fă-mi rost de o căruţă, Nikolai Grigorevici, ca să mă întorc la Luciosî. Am fost chemată aci la un bolnav şi am întîrziat...

— Fireşte că-ţi fac rost. N-ai nici o grijă. Ia loc deocamdată.

Se şi ridicase pentru a da ordine, cînd Iakuşonok se sculă şi el.

— Nu-i nevoie! spuse el scurt. Am automobilul. E chestie de zece minute.

Temîndu-se ca ea să nu-l refuze, se îndreptă spre uşă fără s-o privească.

Antonina răspunse după o clipă :

— Bine.

Ieşiră în acelaşi timp, lovindu-şi neîndemînatic umerii, cu chipurile ciudat de încordate şi fără să-şi fi luat rămas bun de la preşedinte.

Snejko îi urmărea cu o privire mirată.

Calul lui Liubikov tot mai dădea nerăbdător din copite lîngă ceardac. Îl ocoliră.

Tot pămîntul era învăluit de păienjenişul lunii. În jur scînteiau şi se fărîmiţau, desluşit ca la lumina zilei, firele de iarbă, pietrele, chenarele ferestrelor, cîrligul de la cumpăna puţului. Era linişte şi tîrziu.

Şoferul dormea adînc în maşină, cu obrazul lipit de perna de piele.

— Nu-l trezi, spuse deodată Antonina, atingînd în treacăt cu degetele mîna lui Iakuşonok, dar aşa fel, de parcă ar fi vrut să-l ţină cît mai departe.

Iakuşonok dădu ascultător din cap şi se îndepărtă în vîrful picioarelor.

— Atunci am să te însoţesc chiar eu. O spusese în şoaptă, rugător.

— Nu sînt decît vreo trei kilometri, dacă mergi de-a dreptul, răspunse nelămurit Antonina.

O luă înainte pe potecă, călcînd nesigur, abia stăpînindu-şi dorinţa de a se întoarce, de a-i lua palma caldă, moale în a ei. Ce bine păstra în minte clipele scurte ale strîngerilor lor de mînă !

Oceanul de lumină al lunii se revărsa nesfîrşit pe dîmburile line, fără a se fărîma de poalele lor. Curînd începu să se vadă Luciosî, şi casa de bîrne a spitalului străluci cu tabla sa de fier, ca şi cum acoperişul ar fi fost presărat cu prima zăpadă uşoară.

Fără să se fi înţeles între ei, îşi încetineau din ce în ce pasul, pînă ce se opriră amîndoi. Iakuşonok, aproape asurzit de bătăile inimii, simţind o slăbiciune cu totul neobişnuită, rămase locului neclintit. Îl chi-

nuia dorința de a o strînge la piept cu toată puterea dragostei și patimii, de a-i căuta, închizînd ochii, buzele cu buzele lui, dar, chiar fără să se uite la chipul ei, știa cît de severă și de strînsă îi era acum gura. Stătea cu ochii plecați, scormonind cu vîrful ghetei în pămîntul umed și putregăit.

— N-ai rezolvat chestiunea cu fondurile? întrebă el nesigur.

— Nu. Cum aș fi putut s-o rezolv? N-au decît să le scadă.

Întreaga ei atitudine exprima dorința de a se îndepărta cît mai repede, fiindcă și făcuse o jumătate de pas — și totuși nu se mișca, rămînînd parcă înțepenită.

— Liubikov povestea adineauri lucruri foarte interesante, spuse Iakușonok, cuprins de deznădejde. Vorbea de amestecurile organo-minerale.

Se opri cu amărăciune, rușinat, dar, pe neașteptate, Antonina se agață de acest ciudat subiect.

— N-am auzit pînă acum nimic despre asta. Poate că s-a scris ceva, dar am scăpat din vedere, zise ea grăbit.

Reînviind, inima lui începu să bată atît de tare, încît își dădu capul pe spate, pentru a trage măcar puțin aer în plămîni, și văzu cum stelele dinainte de zori se urcau pe bolta cerului, luîndu-și în primire schimbul.

Își și luaseră de cîteva ori rămas bun, întindeau mîna și o lăsau în jos, fără să se fi atins unul pe altul.

— Cînd ai să-ți aduci familia? îl întrebă deodată Antonina cu glas încordat, în care răzbătu fără voia ei o notă de regret și de răutate.

Iakușonok, cu totul absorbit de lupta sa sufletească, nu prinse însă această nuanță și mormăi în silă:

— Nu vor! Mama-i obișnuită cu casa ei, muncește. Surioarei îi pare rău să-și lase prietenele; a trecut în clasa a șasea. Ar fi timpul să am familia mea, Antonina Andreevna!

Nedumerit de tăcerea ei, se întoarse, cercetîndu-i chipul, palid la lumina lunii, şi acest chip îi păru deodată atît de neîndurător, încît îşi lăsă braţele să cadă neputincioase şi se întoarse să plece.

— Mitea ! răsună prelung, adînc, ca şi cum s-ar fi trezit, un glas în spatele lui.

Se întoarse, aproape nevenindu-i să creadă.

Şi tot ceea ce îi chinuise pe amîndoi se împrăştie într-o clipă. Totul li se păru mărunt şi lipsit de însemnătate în faţa adevărului, care se dezvăluise deodată fiecăruia. Şi chiar dacă s-ar fi ridicat acum înaintea lor obstacole adevărate, mari, tot le-ar fi biruit !

Antonina făcu un pas înainte, întinzîndu-şi mîinile cu un gest plin de smerenie şi de pocăinţă, cu palmele în sus.

Acest gest îl mişcă atît de puternic, încît simţi un val cald trecîndu-i peste ochi. Se lipiră unul de altul, fără să scoată o vorbă.

Inima lui Iakuşonok bătea de se auzea. Poate că universul întreg se umpluse de un răsunet deosebit.

Îi venea să se plece şi să atingă pămîntul : nu cumva el vuia ca o coardă, turburată în liniştea ei ?...

Îl cuprinse un sentiment de uimire şi de recunoştinţă. Şi chiar dacă i-ar fi fost scris ca un trăsnet să-l lovească în aceeaşi seară, lîngă vreun copac stingher, nu-i păsa ! N-avea decît ! Binecuvînta începutul acestei zile.

— Iartă-mă, şopti Iakuşonok lipindu-şi obrazul de obrazul ei rece. Iartă-mă că am putut să mă îndoiesc de tine ! Nu te superi ? întrebă el după un timp de tăcere.

— Pot eu oare să mă supăr pe tine ?

— Ce reci îţi sînt obrajii ! Eşti toată ca o luncă de mai : rece, curată, proaspătă...

Îşi trecu palma peste braţul ei de la umăr pînă la încheietura mîinii, simţind tulburat mătasea moale a mînecii.

— Ai rochia verde ! exclamă el cu o emoţie plină de bucurie, fiindcă toate îl bucurau acum. Şi, strîngîndu-i degetele fremătătoare şi uitîndu-se de aproape în ochii ei, continuă : A trecut o lună de cînd te-am zărit pe drum. Îţi aduci aminte ? Azi sîntem doar în treisprezece !

— Da, îmi amintesc, răspunse cu glas încet Antonina. Şi ştii ce ? Hai să facem un legămînt : orice lucru urît ni s-ar spune unuia despre celălalt şi orice s-ar întîmpla în viaţă — doar se pot întîmpla fel de fel de lucruri ! — nu vom da crezare decît unul altuia. Bine ?

O sărută fără să spună o vorbă.

Ea îi mîngîie obrazul, se lipi de el, se depărtă iarăşi, fără să-şi descleştеze mîinile şi, ghemuindu-se o clipă la pieptul lui, îi auzi deodată inima începînd să bată altfel, turburată, înfundat, iar braţele lui se încleştară în jurul ei într-un cerc strîns, din care nu mai era ieşire...

Bolta cerului, înaltă, înaltă, de un albastru cenuşiu, cu cîteva steluţe argintii, mai palide spre orizont, începu să se înverzească, ajungînd aproape străvezie. Noaptea se topea sub ochii lor. Nori ciudaţi se tîrau de-a lungul zării : cenuşii, grăunţoşi, ca şi cum cineva ar fi aruncat pe cer un pumn de pămînt calcaros, care s-a risipit în bulgări. Nu erau pe firmament două colţişoare la fel !

Stăteau în leagănul dimineţii nou născute.

— Ascultă, trebuie să te întorci în fugă la Bratici ! Ce-or să creadă ?...

— Ce-or vrea. Atît că nici n-or să aibă vreme : chiar azi vin să te iau şi să te duc la Gorodok, să-ţi schimbi starea civilă, s-a înţeles ?

— S-a înţeles, tovarăşe preşedinte al comitetului executiv raional !

Deodată îşi prinse în palme obrajii, şi în ochi i se citi o teamă plină de veselie.

— Cum, așa repede, Mitea? Să așteptăm măcar o săptămînă... o lună...

— Nici o zi! Altfel ai să născocești iar ceva.

Pinul singuratic din mijlocul cîmpului — paznicul satului Luciosî — părea lipit cu crengile lui negre de cercul de deasupra zării, ca pe o hîrtie groasă, iar dincolo de el totul era ciudat crestat de dungi de lumină. Un nor veni, nu se știe de unde, semănînd cu trei frunze împreunate, care nu se întindeau de-a lungul orizontului, ci în sus, spre zenit, stînd în picioare, ca niște petale de lalea. Și cînd prima rază purpurie țîșni la răsărit prin crăpătura îngustă dintre doi nori aproape lipiți unul de altul — ca și cum soarele ar fi fost un cărbune uitat pe vatră — petalele începură să se umple încet cu lumină, de parcă s-ar fi aprins înăuntrul lor o lampă și acum fitilul trandafiriu, uriaș ardea încet, schimbîndu-și pe nesimțite și într-una culoarea, de la sîngeriu la un roșu-aprins. Văzduhul se făcu și el neobișnuit de ușor, roșu palid, că puteai să mergi verste întregi fără să simți vreo oboseală.

— Dă-mi drumul, Mitea, te rog. Pleacă tu cel dintîi.

— Nu ne vom despărți niciodată! Te iau la Gorodok!

— La hotel? Nu, ai să stai la mine, la Luciosî. Vezi fereastra noastră?

Și Iakușonok văzu din nou fereastra tăiată parcă în verdele des al liliacului plin de prospețime.

Se apropiară de gard, cînd totul împrejur fu pe neașteptate învestmînat în ceața ce se ridica din vîlcele. Dar și ea era pătrunsă de o lumină trandafirie; cununa soarelui răsărise de după zare.

— Ascultă, spuse ea, trecînd de partea cealaltă a gardului, știi în ce constă fericirea noastră cea mai mare?

Era copleșită de sentimentul de apropiere și de înrudire cu acest om și căuta cuvinte ca să-l exprime.

— În tine !

— Nu eşti serios ! Vrei să-ţi spun eu ? În faptul că sîntem în toate împreună. Iată, Liubikov e tot al nostru ca şi Feodor Adrianovici şi tot Gorodokul. Ţi-e drag Gorodokul nostru ?

— În primul rînd îmi eşti dragă tu, Tonia !...

— Nu, nu !... Întoarce-te cît mai repede !...

Flutură din mînă, aruncînd parcă între el şi ea năframa albă a ceţii. Iakuşonok închise ochii, şi cînd îi deschise din nou, Antonina nu mai era, iar clădirea de bîrne a spitalului plutea, ca o fregată trainic durată, dincolo de vălul lăptos, cu coşurile scînteind biruitor în razele soarelui care se înalţa.

3

Pe la amiază, Iakuşonok intră la Kliuciariov, deschizînd năvalnic uşa. Îl mistuia o nerăbdare plină de bucurie.

— Feodor Adrianovici ! spuse el încă din prag. Să ne înţelegem asupra concediilor. Dacă n-ai nimic împotrivă, eu aş vrea să mi-l iau pe la sfîrşitul lunii, ca să pot pleca împreună cu nevasta.

— Cu nevasta ? repetă Kliuciariov, ridicîndu-se.

Iakuşonok se îmbujoră. Ochii i se făcură albaştri de tot.

— Da, cu nevasta. Cu Antonina Andreevna. Felicită-ne !

...După ce îl petrecu pînă la uşă, Kliuciariov se opri, fără să ştie ce face, lîngă fereastra deschisă şi rămase cîteva minute locului, rezemat de pervaz. Fereastra dădea spre casa vecină, vopsită cu lutişor. Vedea cum prin toată curtea încropită de soare se întinsese, alături de frînghia de rufe, un funigel tot atît de lung, strălucitor. În umbră dispărea, de parcă s-ar fi topit în văzduh, iar la soare lucea în toate

culorile, ca şi cum ar fi fost de sticlă. Florile şi tulpinile, aproape veştejite, erau trainic legate între ele cu fire mătăsoase, elastice, şi dacă te-ai fi oprit şi te-ai fi uitat mai atent la ele ai fi văzut că nici nu aveai cum să răzbaţi prin desişul lor. Atît de răsucit, înfăşat şi migălos împletit era pămîntul tomnatic! În însăşi expresia de „vară tomnatică" se simţea duioşia adîncă a vîrstei înaintate la care omul a înţeles multe în viaţă, a făcut multe concesii, şi cînd, după scurtele zile de vară, se apropie, fără putinţă de înlăturare, iarna...

Zgomotul uşii ce se deschidea îl făcu să-şi ridice din nou capul.

Pavel Gorban, îmbrăcat cu o vestă groasă, de drum, străbătu tot biroul cu mîna întinsă. Era şi el deosebit de bine dispus.

— Feodor Adrianovici, băieţii s-au şi suit în camion. Dacă plecăm chiar acum, prindem trenul de seară.

— Pleacă toţi douăzeci?

— Nu, douăzeci şi cinci. În ultima clipă ni s-au mai alipit cîţiva.

Cu două-trei zile în urmă, se organizase la Gorodok o reuniune în cinstea tineretului din raion, care pleca să desţelenească pămînturile virgine. Cîntase orchestra şi fuseseră rostite multe cuvinte frumoase de bun rămas. Chiar şi faptul că băieţii aceştia plecau cu o întîrziere de un an şi aveau să întîmpine înţinuturile Altaiului nu prima, ci a doua primăvară a desţelenirii, îi încărca cu o răspundere deosebită. Nu era un avînt romantic trecător, tinerii îşi chibzuiseră cu grijă hotărîrea, îşi pregătiseră la colhozurile lor înlocuitori: mulgătoarea instruise o altă mulgătoare, tractoristul îşi predase maşina unui tovarăş...

— Valorificarea pămînturilor înţelenite şi virgine nu-i o campanie de scurtă durată. Apelul partidului va mai răsuna şi peste un an tot atît de dătător de

avînt ca şi astăzi, spusese secretarul comitetului raional.

— Plecaţi, va să zică ? spuse el din nou, lăsîndu-şi mîinile pe umerii lui Pavel.

Gorban îl privea cu ochii lui negri, umezi.

— Fac bine, Feodor Adrianovici ?

— Bine, dragul meu, bine... Cine a rămas acum la tine, la comitetul raional ?

— Deocamdată Valia. Dar comitetul regional ne şi trimite un prim-secretar.

— Prin urmare, totul e în regulă !... Prinse cu amîndouă mîinile capul lui Pavel, îl plecă şi îl sărută pe buze. Nu uita că şi acum, pe drum, şi acolo, la locurile noi, rămîi pentru băieţii noştri tot conducător de Comsomol. Şi mai adu-ţi aminte de Gorodok...

— Am să-mi aduc aminte, şi pe dumneavoastră n-am să vă uit niciodată, Feodor Adrianovici !

Tinerii şedeau în camion, printre lăditze de lemn, geamantane de răchită, boccele. Toţi erau îmbrăcaţi de iarnă. Fetele se îmbrobodiseră cu şalurile mamelor, flăcăii erau în mantale şi cojoace. De departe, ai fi zis că camionul era năpădit de un stol de păsări : aşa gălăgie făceau.

— Stai ! strigă deodată Kliuciariov, întîlnind printre multe altele o privire ruşinată de fată. Şi Eva Ilciuk e printre voi ? Ce faci, tovarăşe Gorban ? Iei din raion pe cea mai bună şefă de echipă ? Dă-te jos, Eva !

Fata scuturâ însă din cap, şi băieţii o ascunseră, rîzînd cu hohote.

— Ei nu, acum nu-i mai dăm drumul, Feodor Adrianovici !

— Drumuri, drumuri... începu unul să cînte.

Şoferul apăsă pe accelerator.

— Drum bun, băieţi !

— Rămîi cu bine, Gorodok !

Văzu cum mai întorceau capul şi cum îi strigau

ceva; numai deslușea cuvintele, dar continua să rămînă pironit locului, cu mîna ridicată.

Erau foarte tineri, plini de avînturi necheltuite și își începeau drumul cu ochii deschiși. Polesieni, săteni din Dvorțî și Grabuni, ieșeau în lumea largă, în Patria lor Sovietică.

...Vîntul legăna copacul de deasupra capului său și frunze începură să zboare, sclipind și lucind în soare ca niște rotițe.

4

Se lăsa seara. Soarele împodobea pinii cu nimburi strălucitoare, făcîndu-i să semene cu niște lumînări uriașe. Fiecare frunză de mesteacăn și de plop era pătrunsă de o lumină pe care parcă chiar ea o răspîndea, iar prin fiecare fir de iarbă era petrecută, ca printr-un ac, o rază roșiatică a amurgului.

Frumoasă mai e viața toamna!

Lobko mergea fluturînd ușor o crenguță ruptă. Drumul se întindea înaintea lui răcoros, fără praf, și ar fi avut poftă să meargă foarte departe, chiar pînă la Dvorțî... Sosise acum un ceas cu un avion care avusese același drum. (Desigur că numai aci, în codrii Polesiei, era cu putință un asemenea fel de a vorbi: „Un avion care să aibă același drum". Dar ce să-i faci! Așa-i aici. Cîte o bunicuță mai moare fără să fi văzut vreodată tren sau troileibus, ci numai avioane, atît de uitate de lume sînt aceste coclauri!) Leonti Ivanovici fusese luat de o avionetă sanitară, fragilă ca o libelulă verde, mare.

Cu un ceas mai înainte telefonase în interes de serviciu la aerodrom și de acolo i se spusese, între altele, că din cursele neprevăzute nu va fi în ziua aceea decît una, peste patruzeci de minute, la Glubîn-Gorodok.

La auzul acestui nume, Lobko îşi simţise inima bătînd vesel. Făcuse într-o clipă socoteala că pînă la Glubîn-Gorodok avea cincizeci şi cinci de minute de zbor, iar dimineaţa putea să se întoarcă cu avionul poştal.

După ce telefonase acasă şi vestise institutul („Va să zică aşa, Leonti Ivanovici: oricît ai hrăni lupul, tot la pădure trage! glumiseră cei de acolo), venise într-o goană la aerodrom.

Vremea era liniştită şi aveai impresia că avionul zboară foarte încet. Dar iată că în partea dreaptă, unde strălucea soarele de după-amiază, capitala regiunii, cu grădinile şi casele ei ca nişte jucării, dispăruse într-o mare de ceaţă aurie, şi pămîntul se întindea uriaş, pestriţ, cu petice galbene şi verzi. Frînghiile de cînepă ale drumurilor şerpuiau pe el în toate părţile.

„Oraş iubit... îi vei zîmbi şi astăzi", începuse să cînte pentru el însuşi Lobko, nefiind în stare să stăpînească bucuria ce-l cuprinsese la gîndul că în curînd Gorodokul avea să-i sclipească în priviri cu şcoala lui de piatră, albă ca neaua. De n-ar fi fost uşoara legănare — în sus şi în jos — aripa verde, de libelulă, a avionului ar fi părut că stă nemişcată. Ai fi zis că avionul e atîrnat în văzduh ca o jucărie într-un pom de iarnă şi că se leagănă uşor. Chiar sunetul motorului aducea cu ţîrîitul unei insecte.

— Deasupra cărui raion zburăm, tovarăşe pilot? strigase Lobko.

Aviatorul se întorsese, se uitase cu palma streaşină la ochi.

— Deasupra raionului Ozerskoe.

Soarele rămăsese în urmă, avionul mergea în întîmpinarea unor nori a căror umbră se aşternea cîteodată pe aripi, dar după aceea lumina aurie, fluidă se revărsa din nou peste aparat.

Nu-l găsise pe Kliuciariov la comitetul raional.

— E la Snejko. Snejko e doar acum președinte la Bolșanî. Știți, desigur, Leonti Ivanovici?

Lobko clătinase cu părere de rău din cap: nu, nu știa, rămăsese în urma vieții.

Nu voise să aștepte, ci o luase pur și simplu în întîmpinarea lui pe drumul de la Bolșanî.

— Da' ce, am să mă rătăcesc? se prefăcuse el supărat. O să-mi facă bine puțină mișcare după viața mea sedentară!

Mergea, și locurile cunoscute trezeau în el o mulțime de amintiri.

O parte din drum îl dusese camionul de trei tone al fabricii de unt. Se așezase în cabină, unde mai erau două persoane. („Nu-i nimic, n-o să ne fluiere miliția nul de sub brad!")

— Tovarășe Lobko, spusese șoferul, fudulindu-se că-l cunoștea de mult, lucrați din nou la noi, la Gorodok?

— Nu. Sînt în delegație, mințise Lobko, fără să-și dea nici el prea bine seama de ce, și începuse să tușească zdravăn.

— Poate inspectați echipele topografice.

Șoferul făcea, fără să vrea, o legătură între reputația bine stabilită de savant a fostului secretar și activitatea tainică a topografilor, care hoinăreau de cîtva timp prin raion.

— Nu, mă uit doar la felul cum trăiți: cum o duceți, ce vă lipsește.

— Și tot cu camioane o să umblați?

— Se poate umbla și pe jos, numai să se plătească cheltuielile de deplasare!

Rîseră cu toții.

— Ei,' și ce ne lipsește în raion? întrebase cam țanțoș flăcăul de la fabrica de unt, bine pîrlit de soare.

Lobko se gîndi și răspunse serios:

— Tehnică, și cadre, și cultură.

Flăcăul se aprinse:

— Ar trebui să puneţi cultura în fruntea numărătorii.

Leonti Ivanovici aflase că tînărul făcuse, mai înainte, parte din cercul dramatic, dar că în cele din urmă lăsase totul baltă. Te cuprindeau şi ciuda şi plictiseala. Nici un fel de artist nu dădea prin locurile acelea măcar o dată la trei ani!

— Cînd o să mai aibă şefii noştri vreme şi pentru asta! adăugase supărat flăcăul.

Iar Lobko se gîndise: „Ehei, Feodor Adrianovici, ce oameni necruţători şi pretenţioşi mai cresc pe aici!"

Camionul cotise spre Luciosî, şi Lobko rămăsese din nou singur.

„E bine de umblat aşa, îşi spuse el, şi dacă comitetul regional ar plăti personalului său cheltuieli de deplasare pentru drumurile făcute pe jos, te pomeneşti că n-ar mai trebui să-şi copieze rapoartele de pe cel de anul trecut!"

Soarele se lăsase jos de tot şi praful ridicat de pe drum lua culoarea mărgeanului. Toamna se furişa pe nesimţite, numai în ceasul lipsit de apărare, cînd toţi cîinii de pază amuţesc şi nici oamenii, nici păsările nu mai veghează pămîntul ce adoarme. Bucatele nu erau încă strînse de pe toate lanurile, iarba tot mai creştea, fără teamă, pe locurile cosite în vară, iar vîntul era gata-gata să aducă de la miazănoapte boarea rece a zăpezilor apropiate...

„Pobeda" străluci în depărtare, ca un adevărat luceafăr, revărsînd cu dărnicie în toate părţile fîşii late de lumină, şi totul se schimbă la faţă în jurul razelor albăstrii, egale. Umbrele serii, care moţăiau paşnic pe luncile calde, se ridicară dintr-o dată şi se aliniară dîrze la hotarul luminii, apărînd noaptea...

Închizînd pe jumătate ochii şi zîmbind, Lobko se aşeză în mijlocul drumului. Saşa claxonă de cîteva ori, apoi opri.

— Leonti Ivanovici?! şopti Kliuciariov, nevenindu-i încă să-şi creadă ochilor.

Se îmbrăţişară.

Şi deodată — aşa cum se întîmpla adesea — simţiră nevoia să rămînă locului, să nu vadă pe nimeni, să-şi deschidă sufletele unul altuia. Saşa trase maşina pe o fîneaţă cosită, lîngă un stog cu vîrf ascuţit. Smulseră cîteva braţe de fîn („Nu-i nimic, le punem noi pe urmă la loc!") şi se întinseră pe jos, trăgînd cu nesaţ în piept mireasma ameţitoare a ierburilor.

Dîndu-şi seama că popasul va fi mai lung, Saşa se duse să caute vreascuri pentru un foc.

— Mi se făcuse dor... spuse Lobko, privind prin ochelari cerul tihnit.

Pămîntul era cufundat în umbrele tot mai întunecate ale amurgului; în văzduh, asfinţitul îşi mai juca încă cele din urmă văpăi care se fugăreau ca nişte valuri, zăbovind fără să se stingă.

— Uite şi prima stea, murmură Lobko, arătînd cu un fir de pai spre un nor afînat, ca un puf, lîngă care o steluţă se aciuase ca un puişor sub aripa mamei. E argintie. Dar dacă te uiţi mai atent, stelele sînt multicolore, mai ales pe un cer întunecat. Clipesc ca nişte instalaţii de semnale luminoase: în dreapta, în stînga. Poate că şi noi vom ieşi în curînd pe aceeaşi cale, pe drumul lor mare. Ce crezi, Feodor Adrianovici, o să trăim noi pînă atunci?...

Şi în sticlele bombate ale ochelarilor lui lucea cîte un punct argintiu, ca în ochii rotunzi ai unui telescop, îndreptaţi asupra obiectivului.

— În fond, stelele sînt nişte truditoare, ca şi noi, continuă Lobko, mai îndesîndu-şi fîn sub coaste. Interesant este că uneori una din ele se stinge, încetează de a mai fi un astru, dar noi tot o mai vedem; o mai vedem timp de trei sute de ani; raza ei stelară hălăduieşte încă prin univers, aşa cum pe pămînt amintirea bună supravieţuieşte omului. Poate că tocmai asta să fie nemurirea... Ce zici?

Kliuciariov tăcea. Atîtea lucruri îi umpleau sufletul! De cîte ori nu se gîndise amărît: „Ce păcat că nu-i aici Lobko! A plecat prietenul meu drag!"

Şi acum Lobko stătea întins lîngă el, cu mîinile sub ceafă.

— Te-ai cam tras la faţă, Feodor Adrianovici, spuse Lobko. Ai avut o vară grea? Nu-i nimic. Îl cercetă încurajator, deşi cu obişnuita lui expresie uşor ironică. Va veni vremea cînd se va ridica un monument şi pentru secretarul necunoscut, de comitet raional. Sînt convins!

— Nu vreau monument! mormăi Kliuciariov.

— Şi de ce?

Lobko îl privea, aşa cum un frate mai mare priveşte la unul mai mic, cu duioşie, dar şi cu asprime, ca şi cum ar vrea să spună: „Ia întoarce-te, băiete! Să văd cum mai arăţi. Şi cum o să arăţi!"

— Nu-mi arde de monumente, Leonti Ivanovici! Cîteodată nu ştii unde să te ascunzi de ruşine.

— Tocmai vouă, celor de la Glubîn-Gorodok, să vă fie ruşine? Nu înţeleg! Sînteţi doar fruntaşi!

— Ei, poftim! pufni Kliuciariov şi ridicîndu-se într-un cot, zvîrli departe firul uscat de iarbă, pe care îl fărîmiţa între degete. Vorbeşti acum exact ca Pinciuk. Uneori cînd se întorcea de la regiune lăudat, felicitat, începea să se mire: ce mai vreţi? Fireşte, în patruzeci şi cinci a găsit aici sărăcie, pustiire: asta era tot ce rămăsese ţinuturilor apusene de pe urma panilor şi a ocupaţiei. De bună seamă acum, uitîndu-se în jur, Pinciuk se umfla în pene: am izbutit, am construit un rai pe pămînt! Conducerea regiunii este şi ea mulţumită: nu are nici un bucluc cu Gorodokul, care îşi îndeplineşte planurile la timp... Dar noi ne zbatem ca ţiparii în jurul acestor planuri. Dacă le-am îndeplinit, vestim în gura mare procentele, iar dacă nu, tot există o scăpare: faţă de anul trecut sau faţă de acum doi ani, procentele s-au ridicat, s-au mărit cu atîta... Ne furăm singuri căciula şi mai batem şi

din palme: datorită grijii partidului şi guvernului... Dar noi ce facem ca să fim la înălţimea acestei griji? Tragem de plan ca de un ham şi ne bucurăm că am ieşit în frunte. În fruntea cui? A celor rămaşi în urmă? Mare cinste... Ei da, am îndeplinit planul la creşterea vitelor, vacile rumegă acum în staule. Dar unde-i laptele şi untul şi cît se mulge? De ce acasă la colhoznic vaca dă zece litri, adică trei mii pe an? Doar vaca aceasta nu are nimic deosebit. E de aceeaşi rasă. Ne place tuturor să facem descoperiri, dar ele-s făcute de mult. Pînă şi Hristos s-a născut în nişte iesle, prin urmare acum două mii de ani existau iesle prin grajduri. Iar noi în raion abia începem să discutăm dacă-i nevoie sau nu de ele. Şi aruncăm hrana printre picioarele vitelor. Strigăm mereu: „Furaje, furaje, să umplem silozurile!" Ce să mai zic: planul l-am îndeplinit. Dar la drept vorbind, ca să ridicăm într-adevăr creşterea vitelor, ar trebui să semănăm în raion de două ori mai multe plante furajere. Dacă n-avem s-o facem, înseamnă că nu răspundem la nici o grijă.

— Voi vreţi să faceţi totul deodată, într-un singur iureş... spuse gînditor Lobko suflînd fumul ţigării.

— Nu deodată. Nu. Dar pînă cînd o să ne minimalizăm pe noi înşine? Să ne bucurăm că sîntem lăudaţi numai fiindcă la alţii e mai rău? Mi-e ruşine de asemenea laude. Ascult şi mă tem să privesc în jurul meu. Iar lumea se miră: ce mai vrea? Pentru ce se zbuciumă? Unii cred, poate, că vreau doar să ies în evidenţă, să se facă zarvă în jurul meu...

— Nu, nimeni nu crede aşa ceva, spuse Lobko.

Îşi frecă fruntea şi îşi sprijini capul în palme. La vreo patruzeci de paşi, Saşa aprinsese un foc. Acum era întuneric de tot. Focul fumegos nu lumina nimic împrejur; se vedea de departe, împroşcînd în toate părţile scîntei răşinoase. Deasupra focului se legăna pe un băţ crăcănat un ceaunaş.

Lobko atinse mîna lui Kliuciariov.

— Atunci bate cu pumnul în masă. Fă-te ascultat.

— Chiar că bat. Atît numai, că-ţi nenoroceşti pumnii dînd în birourile astea de stejar, pînă ce...

— Care „astea" ?

— Ale noastre, spuse Kliuciariov domolindu-se.

Apa de pe luncă lucea la lumina sclipitoare a stelelor. Şuviţe lungi de ceaţă se aşterneau în adîncitura de la poalele dîmbului şi amîndoi urmăreau cu gîndul aiurea rotocoalele lor care se tîrau molcom.

— Ca să nu te cuprindă spaima sau întristarea, spuse Lobko, e bine să te uiţi din cînd în cînd mai de sus la tot ce facem, de la înălţimea zborului de avion. Vezi multe greşeli, unele chiar boacăne ? Mai sînt şi din astea ! Fireşte, ele se pot explica şi mai simplu, prin boala creşterii : haina tatălui pîrîie la încheieturi pe umerii copilului. După părerea mea însă, e mai curînd boala învingerii. Revoluţia noastră a găsit leacul pentru multe boli, cu toate că ele se mai cuibăresc sub unghii, ca murdăria, şi, după ce au degenerat, pierzîndu-şi din virulenţă, continuă să trăiască. La noi nu mai poate fi, bunăoară, foamete generală de pe urma unei recolte proaste, dar ani slabi, secetă tot mai există ! În acelaşi fel la noi nu mai e cu putinţă să furi un milion cu o „Panama" oarecare şi după aceea să huzureşti, dar banii statului poţi să-i risipeşti, deşi după aceea ajungi sigur la închisoare. Nu mai poţi fi colonialist, chiar în cel mai îndepărtat ţinut periferic, dar poţi fi — un timp oarecare — un despot maniac. Pînă vin cei în drept să-ţi trîntească un pumn în masă şi să te dea afară. Dar fiindcă veni vorba, Feodor Adrianovici, vrei să-ţi povestesc o întîmplare hazlie în legătură cu acest bătut cu pumnul în masă ? În timpul războiului, ne aflam într-un orăşel de lîngă Baltică. Instalasem redacţia într-o casă pe jumătate distrusă ; totul ardea în jur, artileria antiaeriană lătra, ţiglele căzute de pe acoperişuri trosneau sub cizme ca nişte coji de nucă, şi iată că intră o femeie — zdrenţuită, murdară, cu

mai mulţi copii care i se ţineau de fustă şi aveau nişte botişoare speriate de căţei. Nici nu trece bine pragul şi începe să ţipe la noi. Şi încă cum! Cît o ţineau bojocii. Şi tot căuta să trîntească cu pumnul în masă drept sub nasul meu: să-i dăm imediat o locuinţă, îmbrăcăminte, de băut, de mîncare, s-o trimitem în spatele frontului, să aflăm unde i-e bărbatul... „Tovarăşă, i-am spus eu, noi nu ne ocupăm cu aşa ceva, noi sîntem ziar." „Şi mie puţin îmi pasă cu ce vă ocupaţi voi. Faceţi ce vă cer, şi atîta tot!" „Atunci încetează măcar să ţipi!" m-am aprins eu. Femeia a tăcut dintr-o dată, a răsuflat adînc, ne-a privit cu nişte ochi chinuiţi, blînzi şi i-au dat lacrimile, iar noi toţi am simţit că ne trece un fior pe spinare. „Trei ani şi jumătate am vorbit tot în şoaptă în timpul ocupaţiei nemţilor. Lăsaţi-mă măcar acum să ţip. Cred că am dreptul!" „Ţipă, te rog, tovarăşă dragă!" Ne-am strîns cu toţi în jurul ei, iar redactorul, care, în treacăt fie zis, era un om ursuz, a deschis fereastra aşa de hotărît, încît resturile de geamuri au zăngănit, şi a strigat şoferului redacţiei cu un glas, cu care se cerea, se vede, pe timpuri trăsura unui mareşal: „Un automobil pentru nevasta unui luptător sovietic de pe front!" Fiindcă bărbatul ei lupta chiar din primele zile ale războiului.

Aşa că, Feodor Adrianovici, socot că marea noastră tărie constă în dreptul pe care îl avem de a năzui la mai bine. Cîte aşa-zise „unităţi conducătoare" ai în raion? Vreo treizeci de inşi? Ei da, eşti dator să le faci educaţia, ca ei să atragă, ca un magnet, tot ce-i bun...

Kliuciariov ascultase cu luare-aminte, clătinînd din cap.

— Bunăoară, unul ca Cernenko, glumi el distrat, gîndindu-se la altceva, şi îl maimuţări cu un glas fonf, piţigăiat: „Cînd stăteam la Minsk, viaţa mea se situa la un nivel cultural înalt".

Lobko zîmbi şi el, desfăcîndu-şi braţele într-un gest de perplexitate.

— Cernenko e un om găunos. În el totul e mult prea flexibil şi se adaptează mult prea uşor. Se declară mulţumit de orice: dacă-i aşa — aşa să fie, iar dacă-i altfel — poftim, să fie şi altfel, numai persoana lui să nu sufere. E mai rău ca un birocrat sadea: nu-i uşor să-l prinzi... Dar, fiindcă veni vorba, ce mai face Pinciuk?

— Dracu ştie! Poate că s-a mai schimbat şi el.

Tăcură.

— Îmi vine mai uşor cu colhoznicii, oftă Kliuciariov, întorcîndu-se la ale lui. Acum o săptămînă, cei de la Dvorţî nici nu se apucaseră încă de semănăturile de toamnă. Ne-am dus pe acolo pe două zile cu agronomul, am adunat lumea, am trecut prin colhoz, am limpezit totul: azi au isprăvit semănăturile.

— Aşa-i. La Gorodok e mai greu. Aici oamenii sînt cu toţii un fel de şefi, s-au obişnuit să dea ordine. Ai observat, Feodor Adrianovici? Cum ajunge unul la noi, la Gorodok, „şef" — la comitetul raional sau la comitetul executiv raional — primul lucru pe care-l face este să-şi comande „uniforma" celor de la conducere: bluză de postav, de croială militară, şi pantaloni de cizmă bufanţi, cu bazoane mari de piele, se vede în semn că de aci înainte va fi nevoit să ia parte la multe şedinţe şi că nu trebuie să fie împiedicat de a participa la o bună parte din ele din cauză că i s-au tocit pantalonii.

Şi Lobko se porni pe un rîs cu hohote, împletindu-şi şi despletindu-şi degetele, după obiceiul lui. Kliuciariov se scărpină ruşinat la ceafă; avea şi el o astfel de „uniformă", atît că fără bazoane. Jenia îi spusese într-o zi că atunci cînd şi-o pune seamănă cu un pompier. „Ei, drace, poate că au luat exemplul de la mine!"

— Şi acum, Feodor Adrianovici, hai să căutăm şi greşelile tale; se vede treaba că totuşi le ai, dacă sufletul ţi-e atît de neliniştit.

Fără să-şi dea seama, Lobko trecu la „tu".

— Lumea te iubeşte, te stimează, nu se îndoieşte de sinceritatea ta. Şi totuşi dai cîteodată greş. Cînd oamenii te cunosc prea bine, îşi pierd, n-aş zice încrederea în tine, dar interesul pe care-l trezeai mai înainte. Totul ajunge mult prea simplu! Ştiind cum reacţionezi la fiecare lucru, se pot pregăti dinainte pentru fiecare reacţie şi pot să se strecoare uşor, ocolind răspunsul. Nu-i aşa?

— Ba aşa-i, zise încet Kliuciariov, dînd mîhnit din cap. Asculta foarte atent.

— Prea te cunoaşte bine lumea din raion. Au studiat metodele tale, iar ele nu prea sînt variate, ca să vorbim pe şleau: dacă ceva nu merge, Kliuciariov se suie în maşină şi îi dă bici. Trece o zi, trec două — pune toate la punct, descurcă totul, că doar se pricepe la asta! Şi dacă se pricepe, nici un eşec nu mai sperie pe nimeni: în ultima clipă, Kliuciariov va drege lucrurile, va pune umărul. Cu atît mai mult, cu cît raionul tot raion de frunte rămîne. Chiar dacă se întîmplă pe undeva vreo greşeală, nu se observă pe fondul general. Dar ăsta-i terenul cel mai propice pentru şmecheri şi trîndavi, tovarăşe Kliuciariov!

Lobko scăpără mînios un chibrit.

Kliuciariov surîse stîngaci, cu zîmbetul lui spontan de băieţaş.

— Cum s-ar zice, ar cam fi nevoie să fiu şi eu dus cîteodată de mînă? Să mi se explice lucruri simple?

— Cam aşa ceva, se învoi pe un ton serios Lobko.

Saşa se ridică în picioare lîngă foc, făcîndu-le semne cu mîna. Se ridicară şi ei dezmorţindu-şi genunchii şi se apropiară. Apa clocotea. Felii de pîine ţărănească unse cu miere erau aşezate pe nişte foi de brustur ca pe farfurii.

— M-au cinstit la o casă de gospodar, îi lămuri în treacăt Saşa.

— Ar fi, poate, mai bine să fiu trecut la alt raion, Leonti Ivanovici ? întrebă după un timp Kliuciariov, întristîndu-se.

Se gîndi deodată că aci ar fi nevoit să se întîlnească zilnic cu Iakuşonok, bărbatul Antoninei. Vestea căsătoriei lor tot îi mai răsuna în fiecare celulă a creierului ca un vuiet subteran.

Poate că se bucurase atît de mult de întîlnirea cu Lobko tocmai fiindcă simţise nevoia să se uşureze de greutatea ce-l apăsa, dacă nu prin vorbe, măcar prin faptul de a se afla lîngă un prieten. Iar Lobko, mereu agitat, întotdeauna ironic, poseda în cel mai înalt grad calitatea rară de „a înţelege totul, fără a pomeni un cuvînt".

— În ce priveşte plecarea ta din raion, ai să vezi tu singur, Feodor Adrianovici. După părerea mea însă, nu ai de loc nevoie de aşa ceva.

Saşa trăgea cu urechea la convorbirea lor, uitîndu-se cu nelinişte la Kliuciariov. Dar şi lui Kliuciariov îi părea rău să-şi părăsească raionul.

— Nu, deocamdată nu pot să plec. Încă nu. Aici, la noi, colhozurile abia-abia au început să se pună pe picioare. Lucrul cel mai important e acum să consolidez succesul, ca oamenii să prindă încredere în ei. Dar dacă, plecînd eu, cu un altul lucrurile vor merge mai rău ? Nu, raionul trebuie să treacă în stare bună dintr-o mînă în alta, adăugă el cinstit.

— Cît o fi ceasul ? întrebă deodată Lobko, privind cerul mişunînd de stele.

Kliuciariov se uită la mînă, apropiind cadranul de focul ce începea să se stingă.

— Douăsprezece şi zece.

Ziua cea nouă începuse.

5

...Gorodokul, scăldat de razele amurgului, e presărat cu frunze, ce împrăştie un miros slab, dulceag. Nu foşnesc încă sub picior, ci se aştern moale, ca o mătase. Băltoacele lucesc viu, ca nişte oglinzi, şi ai zice că datorită lor e şi mai lumină în jur.

Jenia se duce cu geamantanul în mînă la comitetul raional : misiunea ei a luat sfîrşit. A venit vremea să plece înapoi. Kliuciariov pleacă în interes de serviciu la Minsk şi o ia cu el. Au trei ore de drum pînă la calea ferată, dacă Saşa se va grăbi. Ieri Saşa trecuse pe la ea s-o vestească, şi ea îl poftise pe scaun, să răsufle cîteva clipe. Era cam tras la faţă.

— Abia ne-am întors de la Piatigostici, şi acum plecăm la Dvorţî. Iar la comitetul raional a şi tras un automobil : au venit ăi mari de la regiune. N-avem pic de odihnă nici eu, nici Kliuciariov ! Cu toată vînzoleala, eu m-am înscris la şcoala serală. Toţi s-au pus acum pe carte la noi la raion, pînă şi Pinciuk.

— Zău ? Şi în ce clasă e ?

— Într-a zecea.

Rîseră amîndoi, înveseliţi.

— Vezi, ai măcar grijă să doarmă bine, înainte să plecaţi la Dvorţî, spusese Jenia pe un ton grijuliu de soră mai mare.

— Ei, el şi să doarmă ! răspunse supărat Saşa.

Jenia îşi adusese aminte că în dimineaţa aceea crainicul ocărîse pe un ton nepăsător şi fără milă regiunea pentru însămînţările de toamnă. „Nici la noi în raion nu s-au isprăvit încă !“ se gîndise ea mîhnită.

— Ascultă, Saşa, vrea, nu vrea, aveţi totuşi grijă de el. Altfel, tot alergînd aşa, o să se prăbuşească dintr-o dată. Sănătatea lui nu-i chiar de fier. Tot vouă o să vă fie atunci mai greu : dacă se îmbolnăveşte, îl trimit la altă muncă, mai uşoară, în Crimeea.

Nu-şi isprăvise fraza, dîndu-şi seama că nu avea nici un haz.

Saşa se plesnise deodată aprig cu şapca peste genunchi.

— Ei şi ce ? O să-mi plîngă copiii ? Îmi dau demisia, şi hop şi eu în alt loc ! După el.

— Bine, tu, dar toţi ceilalţi, întregul raion ?

— N-au decît să facă şi ei la fel, răspunse el, potolindu-se.

Şi începuseră amîndoi să rîdă, închipuindu-şi raionul Glubîn-Gorodok pornind ca un trib de nomazi pe drumurile cumplite, prin Ozerkoe şi sălbaticul Fedorî, aproape de nestrăbătut.

„Încotro, gorodocenilor ?" avea să-i întrebe Kurilo.

„Păi, după secretarul nostru, Ivan Vakulovici !"

Şi Jenia îşi spuse încă o dată cît de necesar tuturora era acest om în munca ce i se încredinţase.

Jenia nu-l socotea însă nicidecum pe Kliuciariov drept un om desăvîrşit. Era cam simplu în gusturile şi obiceiurile lui. Multe nu ştia, poate n-avusese timpul să le afle. Lumea muzicii, poeziei, teatrului era departe de el (va avea el oare timpul să se împrietenească cu ea ?). Era însă un om complex, extrem de înzestrat ! Cîteodată Jeniei i se părea că trebuie să te apropii de el rînd pe rînd, cînd cu microscopul, cînd cu telescopul.

Becurile de pe stîlpi se aprinseră. Jeniei îi părură primele stele de pe cer — limpezi, cu licăriri vii. Strada principală răsuna de melodii : mîine urma să aibă loc în orăşel sărbătoarea cîntecului. Camioane ticsite de fete cu broboade multicolore intrau mereu cu mare alai în Gorodok. Sărbătoarea cîntecului ! Gorodokul însuşi i se păru deodată un cîntec — cu toţi oamenii lui buni şi răi.

Şi o năpădiră o tristeţe şi o adîncă părere de rău că-l părăseşte, ca şi cum adevărata ei patrie ar fi fost acolo.

— Ei, Jenia, bucură-te, îi spuse Feodor Adrianovici, cînd Jenia intră pentru ultima oară în biroul lui. Şi,

ca mai demult, cu două luni în urmă, flutură deasupra capului un plic albastru.

Jenia întinse mîna după plic, fără să zîmbească. Nu, nu era prea entuziasmată de scrisorile astea! Boris îi scria, desigur, din nou, ce minunat se potriviseră toate în viaţa lui: îşi isprăvise aspirantura şi rămînea la Moscova. Fireşte, la început le va fi greu cu locuinţa, dar într-un fel sau altul aveau să se descurce („Studenţeşte, Jeniok! Doar nu te temi de greutăţi!").

Jeniei nu-i era prea uşor să se descurce în sentimentele ei: se gîndea însă fără să vrea şi din ce în ce mai des, uitîndu-se la oamenii atît de deosebiţi din Gorodok: „De ce Boris nu-i ca ei? Dacă ar fi ca ei!" Îi plăcea mai ales să şi-l închipuie pe Boris în locul lui Kostea Sosnin, sau pe Kostea în locul lui Boris. Aceste două imagini se contopeau în închipuirea ei. Ar fi voit mult să-l aducă pe Boris aici ca să vadă totul cu propriii lui ochi. Ce temeinic s-ar fi luat ei atunci de mînă! Temeinic de tot, poate pentru întreaga viaţă...

Îşi luă rămas bun de la Kliuciariov a doua zi pe seară, în spaţioasa piaţă a Minskului. Căciulile galbene ale grădinilor îşi lepădau podoabele. Şi cu toate că mai era mult pînă să se ivească deasupra oraşului primii fluturaşi de zăpadă, se şi simţeau limpede în văzduh primele adieri pătrunzătoare ale frigului.

— Uite că a trecut şi vara, spuse Kliuciariov în aşa fel, încît îşi dădu limpede seama că în realitate vorbele lui voiseră să însemne: iată că s-a şi isprăvit totul.

Se apropiau încet de piaţă. Ora nu era încă tîrzie, dar acum se întuneca devreme; trecătorii mergeau grăbiţi, discutînd cu glas tare; troleibusele goneau fîşîind din cauciucuri. Urmărindu-le cu privirea, cum lunecau pe asfalt ca pe o oglindă, Jenia îşi aduse deodată aminte de drumurile îngrozitoare de la Glubîn-Gorodok, de nisipurile de la Ozerkoe şi de bîzîitul

opintit, ca de muscă, al motorului, cînd îşi aduna toate puterile pentru o smucitură. Ce departe era de aci pînă la Glubîn-Gorodok !

Traversînd strada, Kliuciariov o luă o clipă de mînă ; nu de cot, ci chiar de mînă, aşa cum îi iei pe copii. Apoi îi dădu drumul, dar Jenia păstră cu recunoştinţă în amintirea ei această atingere prietenoasă.

— O să-mi fie cam greu acum, spuse el pe neaşteptate. Cîte sarcini noi ! Şi, ca un făcut, am rămas în urmă şi cu semănăturile de toamnă. Ei, fireşte, tot isprăvim noi, e numai o chestiune de zile, dar totuşi e greu.

Intrară în grădiniţă şi se opriră.

— Greu, repetă Jenia ca un ecou.

— Nici măcar n-am să te pot petrece pînă la tren, spuse Kliuciariov cu un aer vinovat, după ce se uitase la ceasul-brăţară. Într-o oră, ba nu, chiar peste patruzeci de minute, vine să mă ia de la hotel automobilul secretarului comitetului regional.

— Nu-i nimic, mă descurc şi singură, răspunse ea uşor şi repede, scuturînd chiar din cap pentru a arăta că un tren şi un drum mai mult sau mai puţin n-aveau pentru ea nici o importanţă. Geamantanul mi-e doar uşor.

— Prin urmare şi dumneata trebuie să pleci, continuă el îngîndurat. Trebuie ?... repetă Kliuciariov pe un astfel de ton, încît nu ştiai bine dacă era o repetare sau o întrebare şi la care aşteaptă răspuns.

Jenia tăcea. Nu se mai uita la el, ci peste capul lui la silueta înaltă, liniştită a lui Stalin, din mijlocul pieţei. Se desprindea bine pe cerul întunecat, în mantaua lui de piatră, cu capul gol.

Faptul că Stalin nu mai era în viaţă nu-i veni în minte. Născută după moartea lui Lenin, nu avusese nici despre el vreodată sentimentul că era mort !...

Kliuciariov îi urmări privirea şi se întoarse şi el cu faţa spre piaţă. Stăteau unul lîngă altul, umăr la umăr.

Pe sub cerul pîclos trecu în zbor tăcut un avion — o lumină verde liniştită: „Dar ştii că m-aş putea întoarce — se gîndi deodată Jenia, şi inima începu să-i bată repede şi vesel, ca înaintea unei hotărîri îndrăzneţe. La şapte dimineaţa avionul pleacă înapoi. De ce să nu pot? Banii de drum îmi ajung."

— Ai fi putut să rămîi la noi, sau la un alt raion din vecinătate, spuse tuşind Kliuciariov, chiar în clipa aceea. Ai fi văzut multe, ai fi lucrat... La noi sînt atîtea lucruri interesante...

Luminiţa verde a avionului se mai vedea pe cer. Jenia o petrecu cu ochii.

Ceva foarte mare, de o însemnătate capitală, se născu în acea clipă în sufletul ei, ca şi cum ar fi păşit peste pragul tinereţii şi ar fi început pentru ea o altă epocă, a maturităţii. Totuşi n-ar fi fost încă în stare să exprime limpede ceea ce se petrecea în ea. Îşi simţea însă sufletul la largul lui şi cuprins de fericire, fiindcă aceasta e fericirea: să ştii că ai să-ţi găseşti, că ţi-ai şi găsit adevăratul loc în viaţă.

— Îţi aduci aminte, spuse ea deodată grăbit, atingîndu-i chiar braţul... Îţi aduci aminte cum ne duceam într-o zi la Bratici şi ne-am oprit? Saşa a frînat automobilul: treceau în zbor păsări. Plecau primele păsări, aşa cum pleacă primele rîndunele.

— Erau chiar rîndunele.

— Da?

— Pleacă înaintea tuturor.

— Ei, şi acum la revedere! spuse Jenia cea dintîi, întinzîndu-i mîna.

Îşi aduse aminte că în asemenea cazuri se spune „proşciai" [1], dar i se păru că acesta e ceva neobişnuit şi un pic teatral. Pe cine să ierte, şi pentru ce să ierte?

Dar poate fi vorba să ierţi sau să nu ierţi pe cei care intră în viaţa noastră ca un vapor într-un fluviu,

[1] *Proşciai* în afară de „rămas bun" în limba rusă înseamnă şi „iartă-mă". (N. trad.)

despicîndu-i apele şi trezind cu sirena lui malurile somnoroase ? Ei trec, lăsîndu-ne o părticică din căldura lor, iar noi le dăm la rîndul nostru o parte din suflet şi ne gîndim apoi mereu la dînşii, bucurîndu-ne şi mîndrindu-ne cu ei... Şi cum ar putea fi altfel ?

Oare viaţa noastră nu-i frumoasă prin marea frăţie a prieteniilor şi a dragostei ?

TABLA DE MATERII

	Lidia Obuhova	5
	Prefaţa	7
I.	Orizontul raional	17
II.	Bratici cu un an în urmă	52
III.	Pe drumuri	87
IV.	Discuţie despre nunţi	117
V.	Omul care trebuie	138
VI.	Cîntecele Simei	186
VII.	Dojinka	227
VIII.	Într-o noapte fără lună	274
IX.	Începutul toamnei	332

Responsabil de carte : N. Galița
Tehnoredactor : S. Malcaș.
Corector : A. Dram.

Dat la cules 19.05.58. Bun de tipar 26.09.58. Tiraj 7150 ex. Hîrtie semivelină mată de 65 gr./m.². Ft. 540×840/16. Coli ed. 18,14. Coli de tipar 23,25. Ediția I. Comanda 714. A. nr. 04554. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 S — 31 = R.

Tiparul executat sub comanda nr. 2220 la Intreprinderea Poligrafică nr. 1, str. Grigore Alexandrescu nr. 93—95. București — R.P.R.

Lei 7,65